

**ORHAN PAMUK'UN "BENİM ADIM KIRMIZI"
ADLI ESERİNDE İŞLEVLERİNE VE YAPILARINA GÖRE
DEVİRİK YAPILAR**

ERKAN YILMAZ

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI**

Danışman: Prof. Dr. Ahmet AKÇATAŞ

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temmuz 2014

Uşak

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

Orhan Pamuk'un "Benim Adım Kırmızı" Adlı Eserinde İşlevlerine ve Yapılarına
Göre Devrik Yapılar

Erkan YILMAZ

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Temmuz 2014

Danışman: Prof. Dr. Ahmet AKÇATAŞ

Dildeki her söz önce konuşma dilinde kendini göstermiş daha sonra yazıya aktarılmıştır. Buradan hareketle her dilde bir konuşma dili bir de yazı dilinin varlığından söz edilebilir. Kendine özgü kuralları olan yazı dilinde zaman zaman konuşma diline ait özelliklerin ortaya çıktığı görülür. Metni oluşturan kişinin klasik cümle yapısından vazgeçip yüklemi cümlenin sonundan uzaklaştırması bu özelliklerden biridir. Bu durum bazen gelişigüzel bazen de kasıtlı yapılır. Burada çok farklı amaç ve işlevlerden bahsedilebilir. İşte Türk dilinin klasik cümle yapısındaki bu kasıtlı değişiklik dil bilimin çalışma alanı içine girmiştir. Bu çalışma, yüklemi sonda olmayan cümlelerin hangi sebeple böyle oluşturulduğunun ortaya çıkarılması amacıyla hazırlanmıştır.

Bu çalışmada Orhan Pamuk'un "Benim Adım Kırmızı" adlı romanı devrik cümleleri yönüyle incelenmiş ve bu eserden hareketle devrik yapının Türkiye Türkçesindeki işlevleri üzerinde durulmaya çalışılmıştır.

Anahtar sözcükler: devrik yapı, devrik cümle, işlev, cümle, söz dizimi.

ABSTRACT

Inverted Sentences From Structural And Functional Point In The Orhan Pamuk's
Masterpiece "My Name Is Red"

Erkan YILMAZ

The Department of The Turkish Language and Literature
Uşak University The Institute of Social Sciences

July 2014

Adviser: Prof. Dr. Ahmet AKÇATAŞ

Each and every sentence first appeared in spoken language then transferred onto written. Thus it is safe to remark that there are both spoken and written languages in the sentences. Written language has its own codes but occasionally the traces of spoken language are observed. It is a frequent situation that the author would break the classical sentence structure and move the verb to the end of the sentence. That is sometimes performed willingly, sometimes not. There can be many diverse aims and structures in doing so. The intentional changes in sentences' structure has been a research field in linguistics. And this very study focuses on procuring the reasons of the inverted sentences' structures.

This study focuses specifically on the novel "My Name is Red" of Orhan Pamuk's, and its inverted sentences. Based on the novel, the functions of inverted sentence structures on the Turkey's Turkish were investigated.

Key words: inverted structure, inverted sentences, function, sentence syntax.

UŞAK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı 114008011 No'lu öğrencisi Erkan YILMAZ'ın "Orhan Pamuk'un 'Benim Adım Kırmızı' Adlı Eserinde İşlevlerine ve Yapılarına Göre Devrik Yapılar" adlı tezi 21 /07 /2014 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Yüksek Lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

İmza

Üye (Tez Danışmanı)	:Prof. Dr. Ahmet AKÇATAŞ
Üye	:Yrd. Doç. Dr. Meriç GÜVEN
Üye	:Yrd. Doç. Dr. Önder SEZER

Prof. Dr. CemilERTUĞRUL

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Türk dili cümle yapısının en belirgin özelliği öznenin başta yüklemde sonda olmasıdır. Bu cümle yapısı Türk dilinin hemen her döneminde bu şekilde karşımıza çıkmıştır. Yazılı metinleri nesir ve nazım olmak üzere iki grupta inceleyebiliriz. Her dilde olduğu gibi Türk dilinde de yazı dilinin yanında bir de konuşma dili bulunmaktadır. Buradan hareketle Türk dilinin üç önemli ayağının yazı dili, şiir dili ve konuşma dili olduğunu söyleyebiliriz.

Konuşma dili, yazı dili ile kıyaslandığında konuşma dilinin daha özgür olduğu söylenebilir. Yazı dilinde birtakım kurallara uyma zorunluluğu varken konuşma dilinde duygu ve düşüncelerin rahatça aktarılması söz konusudur. Yazı dilindeki birtakım kurallar konuşma dilinde yoktur. Şiir dilinde de -konuşma dilindeki kadar olmasa da- bir rahatlık söz konusudur. Buradan hareketle yazı dilinin belli kurallara bağlı kalınarak oluşturulduğu ve dilin sürekliliği adına bu kuralların olması gerektiği apaçık ortadadır.

Bütün bunların yanı sıra, oluşturulan yazılı metinlerde zaman zaman konuşma dilinin özelliklerinin de bulunduğu görülür. Metni oluşturan kişi anlatımını daha akıcı hale getirmek için karşısındakiyle konuşuyormuş gibi bir tavır sergileyebilir. İşte böyle durumlarda Türk dilinin klasik cümle yapısının dışına çıkılabilir. Metni oluşturan kişi bunu gelişigüzel yapmış olabilir ancak bazen de bu durumu duygu ve düşüncelerin daha rahat ifade edilebilmesi için sistematik bir biçimde kullanabilir. Klasik cümle yapısından uzaklaşıp yüklem cümlelerinin sonundaki yerini kaybettiği ve bunun düzenli ve aynı zamanda kasıtlı bir biçimde yapılmaya başlandığı anda burada Türkçenin söz dizimi açısından incelenmeye değer bir durumun varlığından söz etmek mümkün hale gelir.

İşte biz bu çalışmamızda bugüne kadar yapılmış klasik cümle tahlillerinden farklı olarak, üzerinde çok durulmayan devrik yapı meselesini ele almaya çalıştık. Çalışmamızda incelediğimiz eser, Orhan Pamuk'un "Benim Adım Kırmızı" adlı romanı oldu. Eserdeki devrik yapı cümlelerden hareketle devrik yapının işlevi üzerinde durmaya çalıştık.

Çalışmamız *Giriş*, *İnceleme*, *Sonuç* ve *Kaynakça* olmak üzere dört ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde Türk dilinin söz dizimsel özellikleri, çalışmanın amacı, önemi, metodu ve bu konuda daha önce yapılan çalışmalar ele alındı. İnceleme bölümünde çalışmamıza devrik cümleleriyle kaynaklık eden Orhan Pamuk'un "Benim Adım Kırmızı" adlı romanı incelendi. Eserdeki devrik cümleler yüklemden sonraki ögenin durumuna, cümlenin yapı ve işlev özelliklerine göre tasnif edildi. *Sonuç* bölümünde ise *İnceleme* bölümünde ele alınan devrik cümlelerin tasnifiyle ilgili tablolara yer verildi. "Benim Adım Kırmızı" romanındaki devrik cümlelerden hareketle devrik cümlenin Türkiye Türkçesindeki işleviyle ilgili genel bir değerlendirme yapılmaya çalışıldı. Son olarak da *Kaynakça* bölümü oluşturuldu.

Bu tezin bir fikir olarak ortaya çıkmasından basılmasına kadar geçen sürede bana her konuda yardımcı olan; beni engin tecrübesiyle her zaman yönlendiren; hiçbir zaman destek, ilgi ve yardımını esirgemeyen çok kıymetli hocam Prof. Dr. Ahmet AKÇATAŞ'a çok teşekkür ederim.

Erkan YILMAZ

ÖZ GEÇMİŞ

Erkan YILMAZ

Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Yüksek Lisans

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri ve Yılı : Manisa, 21 Haziran 1986.

Cinsiyeti : Erkek

Yabancı Dil : İngilizce

Eğitim

Lisans : 2008, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Uşak Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı

Lise : 2004, Demirci Anadolu Lisesi, Manisa

İş/İstihdam

2013-2014 Türk Dili Okutmanı, Şifa Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, İZMİR

Verdiği Dersler: Türk Dili-I, Türk Dili-II

2008-2013 Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği, İZMİR

İÇİNDEKİLER	Sayfa
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
TEZ JÜRİSİ VE ENSTİTÜ MÜDÜRLÜĞÜ ONAYI.....	v
ÖN SÖZ	vi
ÖZ GEÇMİŞ	viii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xiv
1. BÖLÜM: GİRİŞ.....	1
1.1. TÜRKÇENİN SÖZ DİZİMİ VE DEVRİK CÜMLE MESELESİ	1
1.1.1. Türkçenin Söz Dizimi	1
1.1.2. Devrik Cümle	2
1.2. DEVRİK CÜMLE ÇALIŞMALARI.....	4
1.3. ÇALIŞMANIN AMACI.....	5
1.4. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ.....	5
1.5. BİR DEVRİK YAPI İNCELEMESİ ÖRNEĞİ.....	6
1.6. ORHAN PAMUK VE “BENİM ADIM KIRMIZI”	8
1.6.1. Benim Adım Kırmızı	10
2. BÖLÜM: “BENİM ADIM KIRMIZI” ROMANINDAKİ DEVRİK CÜMLELERİN İŞLEV YÖNÜYLE TASNİFİ.....	12
2.1. İŞLEV BAKIMINDAN DEVRİK CÜMLELERE KISA BİR BAKIŞ.....	12
2.2. ODAKLAMA İŞLEVİNİN BULUNDUĞU CÜMLELER.....	14
2.2.1. Cümle Öğeleriyle İlgili Odaklamalar.....	14
2.2.1.1. Özne Odaklama	14
2.2.1.1.1.Doğrudan Özne Odaklama	14
2.2.1.1.2.Öznede Kişi Odaklama.....	23
2.2.1.2. Nesne Odaklama.....	30
2.2.1.3. Dolaylı Tümleç Odaklama	39
2.2.1.3.1.Dolaylı Tümleçte Hedef Odaklama.....	39
2.2.1.3.2.Dolaylı Tümleçte Yer Odaklama	48

2.2.1.4. Zarf Tümleci Odaklama	51
2.2.1.4.1.Zarf Tümlecinde Zaman Odaklama	51
2.2.1.4.2.Zarf Tümlecinde Sebep Odaklama.....	54
2.2.1.4.3.Zarf Tümlecinde Miktar Odaklama.....	56
2.2.1.4.4.Zarf Tümlecinde Yön Odaklama.....	56
2.2.1.4.5.Zarf Tümlecinde Tarz Odaklama	57
2.2.1.5. Yüklemde Fiil Odaklama	64
2.2.1.6. Amaç Odaklama	68
2.2.1.7. Çaresizlik Odaklama	68
2.2.1.8. Değillemeye Odaklama	68
2.2.1.9. Duygu Odaklama.....	69
2.2.1.10. Farkındalık Odaklama	70
2.2.1.11. Genellemeye Odaklama	70
2.2.1.12. Öznellik Odaklama.....	71
2.2.1.13. İhtimal Odaklama	72
2.2.1.14. İkaza Odaklama	73
2.2.1.15. İnada Odaklama.....	73
2.2.1.16. İstek Odaklama	73
2.2.1.17. Koşula Odaklama	73
2.2.1.18. Memnuniyet Odaklama	74
2.2.1.19. Öncelik Odaklama	74
2.2.1.20. Tekrara Odaklama	75
2.2.1.21. Tezlik Odaklama	75
2.2.1.22. Yasağa Odaklama.....	77
2.3. VURGULAMA	77
2.3.1. Başlamışlık Vurgulama.....	77
2.3.2. Başlamamışlık Vurgulama	78
2.3.3. Bitmişlik Vurgulama.....	78
2.3.4. Bitmemişlik Vurgulama	78
2.3.5. Gerçekleşmemişlik Vurgulama.....	79
2.3.6. Gerçeklik Vurgulama	79
2.3.7. Benzerlik Vurgulama	81
2.3.8. İkna Vurgulama.....	82
2.3.9. İstisnailik Vurgulama	82

2.3.10.	İyelik Vurgulama	83
2.3.11.	Kaynak Vurgulama	83
2.3.12.	Tercih Vurgulama	83
2.4.	KUVVETLENDİRME	83
2.4.1.	Karşılaştırmayı Kuvvetlendirme	83
2.4.2.	Mutlak Yokluğun Kuvvetlendirilmesi	84
2.4.3.	Örneklemenin Kuvvetlendirilmesi	86
2.4.4.	Sıralamanın Kuvvetlendirilmesi	86
2.4.5.	Sorguyu Kuvvetlendirme	86
2.4.6.	Temenni Kuvvetlendirme.....	87
2.4.7.	Yalvarış Kuvvetlendirme	88
2.5.	BELİRTME	88
2.5.1.	İtibari Zaman Belirtme.....	88
2.5.2.	Ek Nitelik Belirtme	90
2.6.	EKLEME.....	90
2.6.1.	Olumlu Ekleme	90
2.6.2.	Olumsuz Ekleme	91
2.7.	ABARTMA	92
2.8.	KURGULAMA	92

3. BÖLÜM: “BENİM ADIM KIRMIZI” ROMANINDAKİ DEVRİK CÜMLELERİN YÜKLEMDEN SONRAKİ BÖLÜMLERİNE GÖRE TASNİFİ

3.1.	YÜKLEMDEN SONRA BİR ÖGENİN BULUNDUĞU DEVRİK CÜMLELER	93
3.1.1.	Özne Dolayısıyla Devrik Cümleler.....	93
3.1.2.	Nesne Dolayısıyla Devrik Cümleler	111
3.1.2.1.	Belirtili Nesne Dolayısıyla Devrik Cümleler	111
3.1.2.2.	Belirtisiz Nesne Dolayısıyla Devrik Cümleler.....	119
3.1.3.	Dolaylı Tümleç Dolayısıyla Devrik Cümleler	119
3.1.4.	Zarf Tümleci Dolayısıyla Devrik Cümleler	129
3.1.5.	Edat Tümleci Dolayısıyla Devrik Cümleler.....	150
3.2.	YÜKLEMDEN SONRA İKİ ÖGENİN BULUNDUĞU DEVRİK CÜMLELER	150
3.2.1.	Zarf Tümleci ve Belirtili Nesne Dolayısıyla Devrik Cümleler.....	150
3.2.2.	Zarf Tümleci ve Dolaylı Tümleç Dolayısıyla Devrik Cümleler	150

3.2.3.	Belirtili Nesne ve Zarf Tümleci Dolayısıyla Devrik Cümleler	151
3.2.4.	Dolaylı Tümleç ve Özne Dolayısıyla Devrik Cümleler	151
3.2.5.	Zarf Tümleci ve Özne Dolayısıyla Devrik Cümleler	151
3.2.6.	Özne ve Dolaylı Tümleç Dolayısıyla Devrik Cümleler	151
3.2.7.	Özne ve Zarf Tümleci Dolayısıyla Devrik Cümleler	152
3.2.8.	Dolaylı Tümleç + Dolaylı Tümleç Dolayısıyla Devrik Cümleler.....	154
3.2.9.	Dolaylı Tümleç ve Zarf Tümleci Dolayısıyla Devrik Cümleler	154
3.2.10.	Belirtili nesne ve Özne Dolayısıyla Devrik Cümleler.....	154
3.2.11.	Özne ve Belirtili Nesne Dolayısıyla Devrik Cümleler.....	155
3.3.	YÜKLEMDEN SONRA ÜÇ ÖGENİN BULUNDUĞU DEVRİK CÜMLELER	155
3.3.1.	Belirtili Nesne Zarf Tümleci ve Dolaylı Tümleç Dolayısıyla Devrik Cümleler.....	155
3.4.	TAMLAMA DOLAYISIYLA DEVRİK CÜMLELER	155
3.4.1.	Belirtili İsim Tamlaması Dolayısıyla Devrik Cümleler	155
3.4.2.	Sıfat Tamlaması Dolayısıyla Devrik Cümleler	156
3.5.	DEYİM DOLAYISIYLA DEVRİK CÜMLELER.....	156
4.	SONUÇ	162
5.	KAYNAKÇA.....	170

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. İşlevleri Yönüyle Devrik Yapılar.....	163
Tablo 2. Cümle Ögeleriyle İlgili Odaklamalar.....	164
Tablo 3. Cümle Ögelerinin Dışındaki Odaklama Türleri.....	165
Tablo 4. Vurgulama İşlevinin Bulunduğu Cümleler.....	166
Tablo 5. Kuvvetlendirme İşlevinin Bulunduğu Cümleler.....	167
Tablo 6. Belirtme İşlevinin Bulunduğu Cümleler.....	167
Tablo 7. Yüklemeden Sonraki Durumlarına Göre Devrik Cümleler.....	167
Tablo 8. Türlerine Göre Devrik Cümleler.....	168

KISALTMALAR LİSTESİ

AKÜ	:Afyon Kocatepe Üniversitesi
B.	:Baskı
C.	:Cilt
İÜ	:İstanbul Üniversitesi
KB	:Kültür Bakanlığı
S.	:Sayı
s.	:Sayfa
SBE	:Sosyal Bilimler Enstitüsü
T.C.	:Türkiye Cumhuriyeti
TDK	:Türk Dil Kurumu
Vb.	:Ve benzeri
YKY	:Yapı Kredi Yayınları
YÖK	:Yükseköğretim Kurulu

1. BÖLÜM: GİRİŞ

1.1. TÜRKÇENİN SÖZ DİZİMİ VE DEVRİK CÜMLE MESELESİ

1.1.1. Türkçenin Söz Dizimi

Türk dili cümle yapısının en belirgin özelliği öznenin başta yüklemde sonda yer almasıdır. Bu durum isim cümlelerinde de fiil cümlelerinde de bu şekilde karşımıza çıkmıştır. Yüklem, cümlenin asıl ve temel ögesidir.

Leyla Karahan bu durumu “*Her dil, ayrı bir ‘söz dizimi’ yapısına sahiptir. Türkçede, söz diziminin en belirgin özelliği, ana ögenin genellikle sonda bulunmasıdır.*” şeklinde ifade eder. (Karahan, 1998:11).

Muharrem Ergin’e göre de durum aynıdır. O şöyle der:

“Türkçede asıl ögenin tâli ögeden sonra gelmesi prensibine uygun olarak, cümlenin esas ögesi olan fiil daima sonda bulunur. Kendisinden önce gelen diğer ögelerin kesin bir sırası yoktur.” (Ergin, 1980:309).

Metin Karaörs, Türkçe söz diziminin aslî yapısının cümlede bildirilen iş, oluş ve durumun oluş sırasına göre şekillendiğini belirtmiştir. Özellikle, cümlede geçen zarf fiillerin zaman olarak ana ögeden yani yüklemde önce geldiğini ve bundan dolayı önce bu ögelerin daha sonra asıl ögenin gelmesinin mantıkça doğru olduğunu savunmuştur:

“Yardımcı ögenin başta, asıl ögenin sonda bulunması, cümle yapısında bir zaman sırasındır. Nesne ve hareketlerin var oluş, meydana çıkış sıralarına göre ifade sıraları da uygundur. Meselâ bir hareketin yardımcı hareketleri nasıl asıl hareketten önce oluşuyor ve meydana çıkıyorsa, ifade sırasında da önce yardımcı hareketin ifadesi, sonra asıl hareketin ifadesi sıralanır. ‘Uyanınca kalkıp giyinerek geldim.’ Cümlesinde hareketlerin ifadesi yapılış sıralarına göre dizilmiştir. ‘Uyanınca geldim giyinerek kalkıp.’ şeklinde bir sıralanış hareketlerin oluş, var oluş sırasına uygun değildir.” (Karaörs, 1993:2).

Türkçe dil bilgisi kitaplarında Türkçenin söz dizimi; özne, tümleç/tümleçler, yüklem sıralamasıyla verilir. Bu klasik sıralamada en belirgin olan yüklemde ve öznenin yeridir. Yine dil bilgisi kitaplarında cümle vurgusuyla ilgili olarak yüklemde önce gelen ögenin vurgulandığı söylenir. Yani vurgulanmak istenen öge yükleme yaklaştırılır. Ancak devrik yapı cümlelerde durum biraz farklıdır. Devrik

cümlelerde vurgulanmak istenen öge kurallı cümledeki tersine yüklemden sonra getirilir.

“Genellikle şu durumlarda, cümlenin yüklemi başa doğru kayar:

Dikkat, yargı ve iş üzerine çekilmek istenildiğinde.

Dikkat, soru biçimindeki yargı üzerine çekilmek istenildiğinde.

Acıklı durumların anlatılmasında.

Düşünce, duygu ve isteklerin emir biçiminde bildirilmesinde.

Hayranlık, şaşkınlık, korku, öfke ve özlem yansıtan cümlelerde.” (Hatiboğlu, 1989:175).

Türkçe, yüklemi sonda olan bir söz dizimine sahiptir. Devrik cümle ile ilgili tartışmaların yapıldığı yıllarda Nurullah Ataç, dilimizi tekrar kurma gerekliliğinden söz etmiş, bu görüşü paralelinde söz diziminin yeniden kurulmasının zaruri olduğunu savunmuştur. Sonraki yıllarda da Ataç, devrik cümlenin öncüsü olmuş ve bu tür cümleleri sıkça kullanmıştır.

Cevdet Kudret, 1960 yılında yazdığı makalede Ataç’ın söz diziminin değiştirilmesi gerektiği görüşüne karşı çıkar: *“Söz dizimi elbette eğilip bükülmeyen bir çelik çubuk değildir, zamanla ve ihtiyaçlara uyarak bazı yenilikler kabul edebilir ama bu, bir dilin söz dizimi kurallarının kökten değişmesi anlamına gelmez. Ana kurallar durduğu yerde durur; yapılan yenilikler o kurallarla bağdaşabildiği ölçüde tutunur ve yayılır.”* der. (Kudret, 1960:18).

1957 yılında Türk Dil Kurultayı’nda sunduğu bildiride T. Nejat Gencan, son 20 - 30 yılda Türkçenin söz diziminde değişiklikler olduğunu bildirir. Bunu, batıda başlayan doğalcılık akımının bizi de etkilemesine bağlar. (Gencan, 1957:45).

1.1.2. Devrik Cümle

Devrik cümle bugüne kadar çok farklı tanımlarla karşımıza çıkmıştır. Bu tanımlar birbirine yakın tanımlardır. Hemen hemen bütün tanımlarda yer alan ortak özellik devrik cümlenin yüklemine sonda olmayışının vurgulandığı tanımlardır.

M. Kaya Bilgegil, “Yüklemi, başka bir ögeden önce zikredilen cümlelere devrik cümle adı veriliyor.” (Bilgegil,1982:53) diye tarif ederken Leyla Karahan, “Devrik cümle, yüklemi sonda bulunmayan cümledir.” (Karahan, 1998:70) şeklinde tanımlamıştır. Tahsin Banguoğlu bu yapıdaki cümlelerde “sıra değişmesi” olduğunu söyler ve bunlar için kısaca “ters sıra” der. (Banguoğlu, 1979:260)

“Genel dil tipolojisi içinde Türkçe temel cümle yapısının özne+tümleç+yüklem şeklinde sıralandığı hemen hemen bütün dil bilgisi kitaplarında görülmektedir ancak yine aynı kitaplarda cümleler, yüklemelerinin yerine göre iki çeşide ayrılmıştır:

a. *Yüklemi sonda bulunan cümle: düz cümle, kurallı cümle.*

b. *Yüklemi sonda bulunmayan cümle: devrik cümle” .” (Duman, 2003:209)*

“Devrik cümle yüklem öne alınarak nesnenin, öznenin, tümleçlerin yer değiştirmesidir.” (Akalin, Birinci, Ercilasun, Gülensoy, Korkmaz, Parlatır, Zülfikar, 1997:147)

Cevdet Kudret, Kevser Acarlar ve Ahmet Akçataş, kurallı cümle şeklindeki bir terimin, devrik cümleyi kuralsız kurulum anlamına sokacağını, dolayısıyla bunun yanlış olduğunu savunmuşlardır. Cevdet Kudret, “‘Devrik cümle’ dedikleri cümle çeşidi konuşma cümlesidir de, ‘kurallı cümle’ dedikleri cümle çeşidi gökyüzünden mi inmiştir? Bunların her ikisi de konuşmada kullanılmaktadır; ‘devrik cümle’ demek, ‘gelişigüzel cümle’ demek değildir, onun da kendine göre birtakım kuralları vardır; bu bakımdan cümle çeşitlerini ‘düz cümle’, ‘devrik cümle’ diye adlandırmak daha doğru olur.” der (Kudret, 1960:6)

“...bu cümlelerin, dil bilgisi kitaplarınca saptanmış geleneksel kalıplara sokulmadan dizilişlerine bakarak, bunları ‘kuralsız cümle’ diye nitelemek yetersiz bir açıklama olur. İçten geldiği gibi düzenlendiği için bu türlü söyleyişi ‘gelişigüzel konuşma dili’ diye adlandırmak da hiç doğru değil. Çünkü ‘gelişigüzel’ deyiminin düşünmeden, baştan savma anlamlarına kayan bir yönü de var.” (Acarlar, 1969:755)

Bu konuyla ilgili Prof. Dr. Ahmet Akçataş şöyle der:

“Türkçenin kurallı yapısı, cümle içi ve cümleler arası sistemde farklılıklardan yararlanma yönünden işletilmektedir. Yoksa devrik cümleler için kuralsız cümle terimini kabul etmek ve bunların Türkçeye uygun olmadığını iddia etmek mümkün değildir. Devrik cümle de kendi kuralları içinde işler.” (Akçataş, 2001)¹

1.2. DEVRİK CÜMLE ÇALIŞMALARI

Türkiye Türkçesinde devrik cümle tartışmaları 1950’li yıllarda başlamış fakat sonraki yıllarda bu konunun üzerinde çok fazla durulmamıştır. Günümüze kadar devrik yapıyla ilgili tez düzeyinde toplam dört çalışmanın bulunduğunu görüyoruz. Bunlardan ikisi yüksek lisans diğer ikisi ise doktora çalışmasıdır.

Yüksek lisans tezlerinden ilki “Yaşar Kemal’in Kuşlar da Gitti Adlı Eserinde Devrik Yapı” adıyla 2001 yılında Nabi Küçük tarafından yayımlanmıştır. Diğer yüksek lisans tezi ise 2006 yılında Fatih Cihangir Tekin tarafından “Kemal Tahir’in “Esir Şehrin İnsanları, Esir Şehrin Mahpusu ve Yol Ayrımı” Adlı Eserlerindeki Devrik Yapı” adıyla yayımlanmıştır. Her iki yüksek lisans tezinde de incelenen eserlerde yer alan devrik cümleler tespit edilmiş ve bu cümleler yapı, anlam ve kelime grubu düzeyinde devriklik olmak üzere tasnif edilmiş ancak devrik cümlelerin işlevleriyle ilgili herhangi bir ayrıntıya yer verilmemiştir.

Bu konuda çalışılmış doktora tezleri ise yüksek lisans çalışmalarına göre daha hacimlidir. Bunlardan ilki “Nurullah Ataç’ın Denemelerinde Devrik Yapılar” adıyla Yeter Torun tarafından 2005 yılında yayımlanmış ve bu çalışma daha sonra kitap haline getirilip TDK tarafından basılmıştır. Yeter Torun bu çalışmasında Nurullah Ataç’ın bazı eserlerinde yer alan devrik cümleleri kelime grubu düzeyinde, cümle düzeyinde ve mantıksal düzeyde olmak üzere tasnif etmiş ve tespit ettiği devrik cümleleri işlevlerine bakmaksızın çalışmasının sonuç bölümünde diğer cümlelere oranlarıyla değerlendirmiştir. Bu konudaki diğer doktora tezi ise “Eski Anadolu Türkçesi Metinlerinde Devrik Cümle Meselesi” adıyla Gamze Doğan İnan tarafından 2008 yılında yayımlanmıştır. İnan, bu çalışmasında Eski Anadolu Türkçesi dönemine

¹ Bu bölüm hazırlanırken Fatih Cihangir Tekin’in, “Kemal Tahir’in “Esir Şehrin İnsanları, Esir Şehrin Mahpusu, Yol Ayrımı” Adlı Eserlerindeki Devrik Yapı” adlı yüksek lisans tezinden yararlanılmıştır.

ait birkaç eseri içeriğindeki devrik cümleler yönüyle incelemiş ancak işlevleri yine göz ardı edilmiştir.

Bu konuyla ilgili yazılmış makaleler de vardır. Bunlardan devrik cümlelerin işleviyle ilgili olarak Prof. Dr. Ahmet Akçataş'ın 2009 yılında yayımlanan makalesi örnek olarak gösterilebilir. Ahmet Akçataş “Türkçede İşlev Bakımından Devrik Cümleler” adlı makalesinde devrik cümlelerin işleviyle ilgili görüşlerini “*Devrik cümle daha çok konuşma ve şiir dilinde kullanılan bir cümle yapısıdır ve Türkçede değişik işlevler taşır. Bu işlevlerin incelenmesi, etkili bir anlatım ve derin bir dil çözümlemesi yapabilmemiz için önemli ipuçları sunacaktır.*” şeklinde özetler.

1.3. ÇALIŞMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı, Orhan Pamuk'un “Benim Adım Kırmızı”² adlı romanındaki devrik cümlelerin işlevleri ve yapıları bakımından incelenmesi ve bu eserden hareketle devrik yapının Türkiye Türkçesindeki işlevleriyle ilgili bir değerlendirme yapmaya çalışmaktır.

1.4. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışma, bir söz dizimi çalışmasıdır. Yöntem olarak ünlü dil bilimci Noam Chomsky'nin üretici dönüşümsel dil bilgisi kuramından yararlanıldı. Chomsky'nin üretici dönüşümsel dil bilgisi kuramını diğer dil bilim kuramlarından farklı kılan özellik Chomsky'nin metni cümle düzeyinde ele almasıdır. Chomsky'e göre metin; söz dizimsel, anlamsal ve ses bilimsel bileşenlerden meydana gelir. Bu bileşenlerden söz dizimsel ve anlamsal bileşenler metni metin yapan unsurlardır. Bir metnin oluşumunda sadece söz dizimsel ya da anlamsal bileşen tek başına yeterli değildir. Her iki bileşenin uyumu metni oluşturur. Söz dizimsel bileşendeki küçük değişiklikler anlamsal bileşenin yapısını bozabilir. “Ayşe sınavda başarılı oldu.” cümlesini “Ahmet sınavda başarılı oldu.” şeklinde değiştirmemiz mümkündür ancak “Ağaç sınavda başarılı oldu.” cümlesi söz dizimsel bileşen açısından uygun olmasına rağmen anlamsal açıdan uygun olmayacaktır ve bağdaştırma kurallarına uygun olmadığı için anlamsız kabul edilecektir. Bu yöntem Chomsky'nin dil bilim çalışmalarının kaynağını teşkil etmektedir. Chomsky bu konuyla ilgili olarak “*Her dilde konuşucunun en değişik tümceleri söylemesini, alıcının da bu tümceleri anlamasını sağlayan çeşitli düzeylerde bir kurallar bütünü vardır. Bu kurallar*

² Pamuk Orhan, Benim Adım Kırmızı, İletişim Yayınları, İstanbul, 2006.

bütünü bir dilin dil bilgisini oluşturur; konuşmayı öğrenen her insan da bu dil bilgisini kullanır. Ancak insan bu kuralları düşünmeden, genellikle bu kuralların ne olduğunu bilmeden kullanır. Bu da her konuşucu – alıcının kendi ana dili konusunda sezgisel bir bilgiye sahip olduğunu gösterir. Bu bilgi konuşan bireyde örtük olarak bulunur. Yani, hangi dilsel topluluk olursa olsun bütün insanlar beyinlerinde güçlü bir biçimde var olan, doğuştan gelen bir dil bilgisel düzeye sahiptir.”³ der.

Bu açıdan bakıldığında bir dili konuşan insanlar arasında o insanlar tarafından bilinen ortak bir şifreleme sisteminin varlığından söz edilebilir. İnsanlar bu şifreleme sistemi sayesinde rahatça iletişim kurarlar ancak hiç kimse bunu bilinçli olarak yapmaz. Konuşmayı öğrenen her birey aslında bir yandan da konuştuğu dilin söz dizimsel ve anlamsal bileşenlerini de öğrenmeye başlar. Dilin söz dizimsel ve anlamsal bileşenleri zamanla insan zihninde gerçek yerini bulur ve o dili konuşan herkes bu doğrultuda cümle kurmaya başlar.

Çalışmaya “Benim Adım Kırmızı” romanındaki devrik cümleler tespit edilerek başlandı. Uzun cümleler cümlenin başına ya da sonuna üç nokta “...” getirilerek, cümlenin anlamı bozulmayacak şekilde fişlendi ve inceleme bölümüne aktarıldı. Daha sonra cümleler işlevleri ve yapıları yönüyle incelenmeye çalışıldı.

1.5. BİR DEVRİK YAPI İNCELEMESİ ÖRNEĞİ

Biz bu çalışmamızda bir konuşma dilini ya da bir şiiri değil yazılı bir nesir metnini inceledik. Konuşma dilinde ya da şiirde daha çok karşılaştığımız devrik yapının buradaki işlevleri üzerinde durmaya çalıştık.

Söz dizimi çalışmalarında esas olan bir cümleyi hem yapı hem de anlam yönüyle incelemektir. Cümleyi bir kuşa benzetecek olursak cümlenin yapısını kuşun bir kanadı cümlenin işlevini ise diğer kanadı olarak değerlendirebiliriz. Yazarın bir metni oluştururken düz cümle ya da devrik cümleyi rastgele oluşturduğunu söylemek yanlış olur. Hem düz hem de devrik cümlenin duygu ve düşünceleri ifade etmede farklı farklı işlevlere gelecek şekilde kullanıldığını görüyoruz. Her iki cümle türünde de metin kurucunun yani yazarın belli bir amacı olduğu apaçık bellidir.

Hepimizce malumdur ki konuşma diline yakın bir biçimde oluşturulan metinler metin çözücü yani okuyucu tarafından daha rahat çözülür ve bu metinler

³ <http://www.dil-bilim.com/etiket/uretici-donusumsal-dilbilgisi/>

okuyucuyu zorlamaz. Konuşma dilinde düz cümlelerin yanında devrik cümlelerin de konuşucu tarafından bütün doğallığıyla söylendiğini biliyoruz. Yazar da metni oluştururken aslında karşısındakiyle konuşan bir kişi olarak düşünülürse hem düz cümle hem de devrik cümlelerden yararlanacaktır. Devrik cümleyi bu yönüyle değerlendirmek konuya bakış açımızı değiştirecektir. Devrik cümlelerin Türkçenin işlenmiş, gelişmiş bir dil olarak kullanıldığı yıllardan beri konuşma ve yazı dilinde var olduğunun bilinmesi belki bu konudaki terim kargaşasına da son verecektir.

Bugün bazı kaynaklarda yüklemi sonda olan cümle için kurallı, düz; yüklemi sonda bulunmayan cümle için ise kuralsız, devrik teriminin kullanıldığını görüyoruz. Yüklemi sonda bulunan cümle için düz, yüklemi sonda bulunmayan cümle için de devrik cümle teriminin daha uygun olacağı kanaatindeyiz. Eğer yüklemi sonda bulunan bir cümleye “kurallı” dersek yüklemi sonda olmayan cümleye de “kuralsız” dememiz “*karşılık kuralı*”nın bir sonucudur. Dolayısıyla bu konuda çok dikkatli olmamız gerekiyor. Belki de bugün devrik cümle olarak adlandırdığımız yüklemi sonda bulunmayan cümle türü için ileride çok farklı ve bu cümle türünü bugünkü dışlanmışlığından kurtaracak bir terim ortaya çıkar.

Bir devrik cümle yapısı yönüyle incelenirken düz cümle haline getirilebilir ancak aynı cümlelerin anlam açısından incelenmesinde cümleye hiç dokunulmaması gerekir.

Oku şayet sana bir hisli yürek lazımsa

Oku zira onu yazdım iki söz yazdımsa

Şimdi Mehmet Akif’in bu his dolu iki satırını önce yapı sonra da anlam yönüyle inceleyelim. Yapısal incelemesinde metnin daha iyi anlaşılması için önce düz cümle haline getirilmesi gerekiyor. Bu iki satırın düz cümleyle ifadesi şöyledir:

Eğer sana hisli bir yürek lazımsa

Çünkü ne yazdıysam onu yazdım

OKU

Şimdi de günümüz Türkçesiyle metni tekrar yazalım. Şöyle: Eğer sana duygu yüklü bir kalp gerekiyorsa bu söylediklerimi oku çünkü ben burada ne yazdıysam bu söylediklerimi yazdım.

<u>Eğer sana duygulu bir kalp gerekiyorsa</u>	/	<u>bu söylediklerimi</u>	/	OKU
<u>Çünkü ben burada ne yazdıysam</u>	/	<u>bu söylediklerimi</u>	/	YAZDIM
ZARF TÜMLECİ		BELİRTİLİ NESNE		YÜKLEM

Ben	<i>bu söylediklerimi</i>	yazdım.	Ben yazdım	YAZDIM
Sen	<i>bu söylediklerimi</i>	oku	Sen oku	OKU

Oku çünkü yazdım.

Bu iki satır anlam açısından incelenecek olursa şöyle bir durum ortaya çıkar:

Oku ancak ihtiyacın varsa oku. Sana birtakım şeyler söyleyeceğim ve bu söyleyeceklerim -emin ol- duygu yüklü bir yürekte duygu yüklü bir yürek arayana gelecek. Eğer kalbinde hissetme duygusu yoksa benim söyleyeceklerimin sana hiçbir faydası olmaz. Onun için baştan anlaşalım.

Görüldüğü gibi yazar, hitap ettiği kişide aradığı özellikleri *cümlenin yüklemden sonraki bölümünde* açıklıyor. Yazar burada devrik cümleyi okuyucunun dikkatini koşula çekmek için tercih ediyor.

Devrik cümlelerin burada olduğu gibi değişik metinlerde değişik işlevlerle karşımıza çıkacağını öngörmek sanırım hiç de zor değildir. Bu açıdan değerlendirildiğinde bizim çalışmamızın devrik yapının cümledeki işlevini ele alması bakımından diğer çalışmalardan farklı olduğu görülecektir.

1.6. ORHAN PAMUK VE “BENİM ADIM KIRMIZI”⁴

Orhan Pamuk 1952’de İstanbul’da doğdu. “Cevdet Bey ve Oğulları” ve “Kara Kitap” romanlarında anlattığına benzer kalabalık bir ailede, Nişantaşı’nda büyüdü. Otobiyografik kitabı İstanbul’da anlattığı gibi çocukluğundan yirmi iki yaşına kadar yoğun bir şekilde resim yaparak ve ileride ressam olacağını düşleyerek yaşadı. Liseyi İstanbul’daki Amerikan lisesi Robert Kolej’de okudu. İstanbul Teknik Üniversitesi’nde üç yıl mimarlık okuduktan sonra, mimar ve ressam olamayacağına karar verip okulu bıraktı ve İstanbul Üniversitesi’nde gazetecilik okudu.

⁴ Orhan Pamuk ve romanı ile ilgili bilgiler “<http://www.iletisim.com.tr/kisi/orhan-pamuk/4896>” adlı web sitesinden alınmıştır.

Pamuk, yirmi üç yaşından sonra romancı olmaya karar vererek başka her şeyi bıraktı ve kendini evine kapatıp yazmaya başladı. İlk romanı “Cevdet Bey ve Oğulları” 1982’de yayımlandı ve “Orhan Kemal” ve “Milliyet Roman Ödülleri”ni aldı. Pamuk ertesi yıl “Sessiz Ev” adlı romanını yayınladı ve bu kitabın Fransızca çevirisiyle 1991’de “Prix de la Découverte Européene”i kazandı. Venedikli bir köle ile bir Osmanlı âlimi arasındaki gerilimi ve dostluğu anlatan romanı “Beyaz Kale” (1985)., pek çok dile çevrilerek Pamuk’a uluslararası ününü sağlayan ilk romanı oldu. Aynı yıl karısıyla Amerika’ya gitti ve 1985-88 arasında New York’ta Columbia Üniversitesi’nde “misafir âlim” olarak bulundu. İstanbul’un sokaklarını, geçmişini, kimyasını ve dokusunu, kayıp karısını arayan bir avukat aracılığıyla anlatan “Kara Kitap”ı 1990’da Türkiye’de yayınladı. Fransızca çevirisiyle “Prix France Culture Ödülü”nü kazanan bu roman, geçmişten ve bugünden aynı heyecanla söz edebilen bir yazar olarak Pamuk’un ününü hem Türkiye’de hem de yurt dışında genişletti. 1991’de, Pamuk’un “Rüya” adını verdiği bir kızı oldu. 1994’te, esrarengiz bir kitaptan etkilenen üniversiteli bir genci hikâye ettiği “Yeni Hayat” adlı şiirsel romanı yayımlandı. Osmanlı ve İran nakkaşlarını, Batı dışındaki dünyanın görme ve resmetme biçimlerini bir aşk ve aile romanının entrikasıyla hikâye ettiği “Benim Adım Kırmızı” adlı romanı 1998’de yayımlandı. Bu kitapla Fransa’da “Prix du Meilleur Livre étranger”, İtalya’da “Grinzane Cavour (2002)” ve İrlanda’da “International Impac-Dublin (2003)” ödüllerini kazandı.

Pamuk, yurt içinde ve yurt dışında çeşitli gazete ve dergilere yazdığı edebi, kültürel makalelerden oluşturduğu geniş bir seçmeyi 1999 yılında “Öteki Renkler” adıyla yayınladı. “İlk ve son siyasi romanım” dediği “Kar” adlı kitabını 2002’de yayınladı. Kars şehrinde, siyasal İslamcılar, askerler, laikler, Kürt ve Türk milliyetçileri arasındaki şiddeti ve gerilimi hikâye eden bu kitap, “New York Times Book Review” tarafından 2004 yılının en iyi 10 kitabından biri seçildi. Pamuk’un 2003 yılında yayınladığı “İstanbul”, yazarın hem yirmi iki yaşına kadar olan hatıralarını aktardığı bir hatıra kitabı hem de kendi kişisel albümüyle Batılı ressamların ve yerli fotoğrafçıların eserleriyle zenginleştirilmiş, İstanbul üzerine bir denemedir.

Kitapları 59 dile çevrilmiş olan, bütün dünyada on milyondan fazla satmış olan Pamuk, pek çok üniversiteden şeref doktorası aldı. “Alman Kitapçılar Birliği” tarafından 1950 yılından beri verilmekte olan, Almanya’nın kültür alanındaki en

seçkin ödülü olarak kabul edilen Barış Ödülü, 2005'te Orhan Pamuk'a verildi. Ayrıca "Kar" Fransa'da her yıl en iyi yabancı romana verilen "Le Prix Médicis étranger" ödülünü aldı. Aynı yıl "Prospect" dergisi tarafından dünyanın 100 entelektüeli arasında gösterildi ve 2006 yılında Time dergisi tarafından dünyanın en etkili 100 kişisinden biri seçildi. "American Academy of Arts and Letters"ın ve Çin Sosyal Bilimler Akademisi'nin şeref üyesi olan Pamuk, senede bir dönem Columbia Üniversitesi'nde ders veriyor.

Orhan Pamuk 2006 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'nü alarak bu ödülü kazanan ilk Türk oldu. Pamuk 2008'de aşk, evlilik, dostluk, mutluluk gibi konuları bireysel ve toplumsal boyutlarıyla işlediği "Masumiyet Müzesi" adlı romanını; 2010 yılında ise çocukluğundan başlayarak hayatını ve edebiyatla ilişkisini eksen alan yazı ve röportajlarından oluşan "Manzaradan Parçalar"ı yayınladı. Pamuk, 2009'da Harvard Üniversitesi'nde verdiği Norton derslerini 2011 yılında "Saf ve Düşünceli Romancı" adıyla kitaplaştırdı.

1.6.1. Benim Adım Kırmızı

Benim Adım Kırmızı romanı 1591 yılında Osmanlı padişahı III. Murat'ın saltanat döneminde 9 gün süreyle karlı bir havada İstanbul'da geçer. Saray hattatları ve nakkaşları padişahın emriyle hazırlanan bir kitap için gizlice Frenk etkisi taşıyan resimler yaparlar. Kitabın başlıca kahramanları, sanatçıları evinde barındıran evin kızı Şeküre ve ona aşık olan teyze oğlu Kara'dır. İstanbul'da pahalılık ve korku hüküm sürmekteyken bu evdeki hattatlar ve nakkaşlar kahvehanelerde toplanıp meddahların anlattığı hikâyeleri dinleyerek eğlenirler. "Benim Adım Kırmızı"nın bir özelliği de kitabın her karakterinin kendi dilinden konuşması, ölümlerin ve cansız nesnelerin dile gelerek kitabın öyküsünü kendi bakış açılarından anlatmalarıdır.

Benim Adım Kırmızı 2002 yılında Fransa'da Prix du meilleur livre étranger, İtalya'da Premio Grinzane Cavour ödülleri kazandı. 2003 yılında da İrlanda'da çok prestijli bir ödül olan International IMPAC Dublin Literary Award kazandı. 46 dile çevrilmiş olan Benim Adım Kırmızı Orhan Pamuk'un en çok okunan romanlarından biridir.

Romanın çevrildiği dillerden bazıları ve çevrildiği dillerdeki adları:

- My Name is Red, : Erdağ M. Göknar, New York: Knopf, 2001 (İngilizce).

- Mənim Adım Qırmızı, Türkçeden çeviren Nəriman Əbdürrəhmanlı : [Bakı] 2007 (Azərbayca)
- Mon nom est Rouge, Türkçeden çeviren: Gilles Authier, Paris : Gallimard, 2001 (Fransızca).
- Rot ist mein Name, Türkçeden çeviren: Ingrid Iren, Münih : Hanser, 2001 (Almanca).
- Me llamo Rojo, Türkçeden çeviren: Rafael Carpintero, Madrid, Alfaguara, 2003 ISBN 84-204-6618-2 (İspanyolca).
- Il mio nome è rosso, Türkçeden çeviren: Marta Bertolini ve Şemsa Gezgin, Torino: Einaudi, 2001 (İtalyanca).
- Zovem se Crvena, Türkçeden çeviren: Dr. Ekrem Çauşeviç ve Marta Andriç, Zagreb: Vukoviç & Runyiç, 2001 (Hırvatça).
- Navê Min Sor e, Türkçeden Kürtçeye (Kurmanci)
- Zovem se Crveno, Türkçeden çeviren: Ivan Panović., Belgrad: Geo Poetika, 2006 (Sırpça).
- Меня зовут Красный, перевод 2001 (Rusça).
- Името ми е Червен, 2004 (Bulgarca).
- Nimeni on Punainen, Türkçeden çeviren: Tuula Kojo, Tammi Kustannusosakeyhtiö 2000 ISBN 951-31-1507-0 (Fince).
- Mă numesc Roșu, Türkçeden çeviren: Luminița Munteanu, Curtea Veche, 2006 ISBN 973-669-208-6 (Romence).
- Mitt namn är röd, Türkçeden çeviren: Ritva Olofsson, Norstedts Förlag, Stockholm, 2000 ISBN 91-1-300757-2 (İsveççe) .
- わたしの名は「紅」, Türkçeden çeviren: Dr. Michiko Şendil, 2005 ISBN 978-4894344099, (Japonca).
- Nazywam się Czerwień, Türkçeden çeviren: Danuta Chmielowska, Kraków: Wydawnictwo Literackie, 2007 (Lehçe)
- Nevem Piros, Türkçeden çeviren: Edit Tasnádi, Budapest : Ulpius-ház Könyvkiadó, 2007 (Macarca)
- 'Mano Vardas Raudona (Litvanca)⁵

⁵ Bu bölümdeki bilgiler http://tr.wikipedia.org/wiki/Benim_Ad%C4%B1m_K%C4%B1rm%C4%B1z%C4%B1 adlı web sitesinden alınmıştır.

2. BÖLÜM: “BENİM ADIM KIRMIZI” ROMANINDAKİ DEVRİK CÜMLELERİN İŞLEV YÖNÜYLE TASNİFİ

2.1. İŞLEV BAKIMINDAN DEVRİK CÜMLELERE KISA BİR BAKIŞ

“Benim Adım Kırmızı” romanında toplam 7790 cümle bulunmaktadır. Bu cümlelerin 1731 tanesi devrik yapılıdır. Eserdeki devrik yapılı cümlelerin bütün cümlelere oranı yaklaşık yüzde 22’dir. Yani yazar neredeyse her 5 cümleden 1’ini devrik yapılı olarak oluşturmuştur.

Eserdeki devrik cümleler işlevleri yönüyle incelendiğinde ortaya çok farklı işlevlerin çıktığı görülmüştür.

İncelediğimiz eserde yer alan bir cümleye şöyle bir göz atalım:

"Bu Orhan, altı yaşında. Bir de büyüğü var, Şevket, yedi yaşında. İnatçıdır o çok."

Bu üç cümle romanın ana karakterlerinden olan iki kardeşle ilgili bilmemiz gereken bir ayrıntıdan bahsediyor. Birinci cümle o iki kardeşten küçük olanın adının Orhan olduğunu, ikinci cümle ise büyük kardeşin adının Şevket olduğunu anlatıyor. Son cümle yine Şevket’le ilgili ancak Şevket’in bir özelliği, özellikle vurgulanıyor.

- Şevket, yedi yaşında. İnatçıdır o *çok*.

Görüldüğü gibi özellikle anlatılmak istenen özellik yüklemden sonra gelmiş. Cümle şöyle de olabilirdi:

- Şevket, yedi yaşında. O çok inatçıdır.

Eğer cümle bu şekilde oluşturulmuş olsaydı Şevket’in inatçı bir kişiliğe sahip olduğu yine anlaşılacaktı ancak metni oluşturan sanatçı “çok” sözcüğünü yüklemden sonraya bırakarak Şevket’in inatçı olduğunu biraz daha abartılı bir biçimde anlatmak ve bu sayede romanın daha sonraki bölümlerinde Orhan ve Şevket’in olaylar ve durumlara bakış açısıyla ilgili bize önemli bir farkı anlatmak istemiş. Roman yazarı devrik yapıyı bu cümlede *abartma* işleviyle kullanmış, diyebiliriz.

İncelenen eserden bir örnek daha:

- Bu akşam cinli, perili, hayaletli hikaye anlatma *bari* (241).

Cümlenin sonundaki “bari” ifadesinden anlaşıldığı üzere cümlede bir istek, dilek söz konusu. Eğer cümlede “bari” yer almasaydı bu cümle bir emir cümlesi olacaktı ancak cümlenin sonuna “bari” sözcüğünün eklenmesi cümleyi istek cümlesine çevirdi.

İncelenen eserde devrik yapının çok farklı işlevlerde kullanıldığı görülmüştür. Sanatçı bazen özneyi bazen nesneyi bazen de diğer öğeleri yüklemden sonra getirmiş, bu sayede kendince önemli gördüğü öğeyi vurgulamak istemiştir. Bazı cümlelerde duygularını yüklemden sonraki bir sözcükle daha rahat ifade etmek istemiştir. Zaman zaman olayların devam edip etmediğiyle ilgili ayrıntıları da yüklemden sonra bir sözcük ekleyivererek bize aktarmıştır.

Eserdeki devrik cümlelerde karşımıza çıkan işlevler *odaklama, vurgulama, kuvvetlendirme, belirtme, ekleme, abartma ve kurgulama*⁶ işlevleridir.

Odaklama işlevinin bulunduğu cümlelerde cümlenin en önemli unsuru yüklemden sonraya bırakılmış ve dikkat buraya çekilmek istenmiştir. Bu sayede hem romandaki güçlü karakterler ortaya çıkarılmış hem de olay akışı bu karakterler üzerinden yürütülmüştür.

Bu işlev her zaman özneyi ön planda tutmamıştır. Bazen nesne bazen de diğer öğeler yüklemden sonraya bırakılarak hem olay akışındaki monotonluk giderilmiş hem de farklı olay ve durumlara dikkat çekilmek istenmiştir.

Bu işlev sayesinde romancı farklı duygulanmaları da ön plana çıkarmıştır. Bazen bir yasak odaklanırken bazen de inat etme durumu vurgulanmıştır. Bazen bir memnuniyet dile getirilirken bazen de çaresiz kalınan bir durum bu işlev sayesinde okuyucunun dikkatine sunulmuştur. İşte cümle öğelerinde tutun da değişik duygu durumları bu işlev sayesinde bir anda cümlenin en önemli unsuru durumuna gelmiştir.

⁶ Akçataş Ahmet, “Dokuzuncu Hariciye Koğuşu” Romanı Üzerine Bir Metin Dil Bilim İncelemesi, Doktora Tezi, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001. S. 11,12.

2.2. ODAKLAMA İŞLEVİNİN BULUNDUĞU CÜMLELER

2.2.1. Cümle Ögeleriyle İlgili Odaklamalar

2.2.1.1. Özne Odaklama

2.2.1.1.1. Doğrudan Özne Odaklama

En çok kullanılan işlevlerden bir tanesi “özne odaklama”dır. Cümlede öznenin yüklemden sonra getirilmesiyle oluşturulur. Bu sayede bütün dikkat özne yani işi yapan ya da yüklemde özellikleri belirtilen varlık ya da nesnenin üzerine çekilmiş olur:

- Adımı belki saklamalı, mesela Nusret Hoca demeli ona, ama başka ne yalan söylemeli, kalın kafalı bir vaizmiş *bu adam* (18).
- “Behzat’ın” demişti yirmi yıl önce *benimle birlikte titreyen ellerimdeki kitaba bakan ihtiyar usta* (26).
- “Niye buraya geldik” diye soruyordu *zavallı* (27).
- Çıraklığında da gözlerini böyle kocaman açardı ama o zaman tezhipten küçülmemişti daha *onlar* (28).
- “Öldürmüşlerdir” dedi *dedem* (37).
- “Her şey değişti, bozuldu her şey” dedi *dedem*. (37).
- “Peki” dedi *dedem* (38).
- “Başka türlü nakşetmek, başka türlü görmek midir?” dedi *dedem* (38).
- “Git aşağı” dedi *annem* (39).
- “Kalles” dedi *ağabeyim* (39).
- “Yemeğim bitince seni dövücem.” dedi *ağabeyim* (39).
- “Sen karışma esir kızı.” dedi *ağabeyim* (39).
- “Yalancı” dedi *ağabeyim* (39).
- “Allah’ın belaları!” dedi *annem* (39).
- “Sus” dedi *annem*. (40).
- “Her şeye karışıyorsun, çok oluyorsun sen.” dedi *annem*. (40).
- Dedenin atı değil Kara’nın atıydı *bu*. (40).
- Ama yüreğimden geçenleri zamansız ve hesapsızca açiverdiğim için sevgilimden on iki yıl uzak kalmıştım *ben* (41).
- ...ve Ester’in dediği gibi, tamı tamına rahvan yürüdü *akıllı atım* (44).
- Kimdir *baktıkları o okuyucu* (54).
- Geceleri bazen ağlar ve mum ışığında bana bakardı *bu zavallı ince adam* (61).

- Böylece büyük bir mutluluk içinde evleniyorduk *biz* (64).
- Dizlerinin üzerine rahatça oturmuş nakkaşlar gördüm, ama hayallerimin ustaları değil, çıraklıktan yeni çıkmış gençlerdi *bunlar* (66).
- Görünüşte bütün nakkaşhanenin ilgilendiği Surname için daha rahat çalışabilinler diyeydi *bu* (69).
- Padişah olmadıkları için acele ve dikkatsizce çizilen ve hedefe odaklanmayan gözlerini meydandaki harekete dikmişlerdi *hepsi* (70).
- Benzerlerini çok dinlediğim dayak sonrası sessizlikti *bu* (73).
- Haremdeki kadınlardan yalnızca birini severmiş *bu han* (77).
- Biliyorum, hepinizi şaşırtacak *bendeki bu gurur* (83).
- O harika kitapta, eski efsanelerin içinde resmedilmediği için, karısıyla birlikte sonsuz zamana, ölümsüzlerin arasına karışmamaktı *içini kemiren* (87).
- ...bu yüzden yaşlanıp hiç ölmeyeceğini söylerdi *bazıları* (88).
- ...ama sıradan başka nakkaşların yapacağı gibi kitabı yarıda bırakıp Tebriz'i terk etmemiş *o* (93).
- Çocuğun önüne bir resim koymuş, gördüğünü anlat, demiş *ihtiyar nakkaş* (94).
- En meşhur hikayelerin en bilinen meclisleri *bunlar* (94).
- Sanıldığı gibi kör olduğum için hafızamın kuvvetli olması değil bunun nedeni." demiş *ihtiyar nakkaş* (95).
- "Çünkü" demiş *ihtiyar nakkaş* (95).
- "Çocuk bilmiyor." demiş *ihtiyar nakkaş* (95).
- Mektubunu taşıyıp, kendi elimle evlendirdiğim kızlarıma, evladım, derim *ben* (98).
- Şair olmuş *bu* (100).
- Yaşlanıyor artık *babam* (102).
- "Yüreğimin ne dediğini anlayamadığım için mutsuzum *ben*." (102)
- "Bilemiyorum." dedi *babam* (104).
- "Ne?" dedi *babam* (104).
- "Çok makul ve dayanılmaz bir isteyenin olsa bile." dedi *makul babam* (105).
- "Çünkü bir kusurları olduğunu gayet iyi biliyorlar." dedi *babam* (105).
- "Eyüp'e." dedi *gençten sakallı ve öfkeli bir salak* (109).

- "Nakkaşhanede eski ahlakın kalmasını, Acem ustalarının yolundan gidilmesini, para için her konunun resmedilmemesini söylüyorduk *bizler* (111).
- Savaşlar ve Padişahımızın ilgisizliği yüzünden hazineden nakkaşlara verilen paralar, hediyeler kesilirken tek ciddi ek geliri, bir süre, benim kitabım sayesinde kazanmıştı *hepsi* (112).
- Dinime küfrediyordu *bu adam* (112).
- "Yüzünü iyice, iyice açın." dedi *biri* (112).
- Ölümün gözlerinin içine mezar başında değil, bambaşka bir yerde bakmıştım *ben* (112).
- Sonra şöyle dedi *ahmak* (114).
- "Kim yapabilir bu alçaklığı." diye bağırdı *büyük ağabey* (117).
- Kimdi *Zarif'in düşmanları* (117)?
- Kimdi *onlar* (117)?
- Daha sonra ama, düşmanlığın bu nedenlerden değil, alt kattaki güzel bir ciltçi çırağının aşkı için olduğu yolunda söylentiler çıkmıştı, ama çok eski bir hikâyeydi *bu* (117).
- Zarif'in zerafetine, inceliğine, o kadınsı çelebi haline içerleyenler vardı, ama başka nedenlerle ilişkiliydi *bunlar* (118).
- Korkulu rüyam, bir testinin içine konup bir bahçede bir taşın altında yıllarca gömülü kalmak, hiç başıma gelmedi değil, ama nedense kısa sürüyordu *bu sıkıcı dönemler* (122).
- ...eski Acem efsanelerini anlatan kitaplarda, Şah İsmail'in tahta oturduğunu görmemiz gibi bir şey *bu* (126).
- Peygamberimiz kırdırmadan önce Kâbe'deki putlara tapmak gibi bir şey *bu* (128).
- Eniştemin, dünyanın ve böylece kağıdın merkezine Allah'ın niyetinden başka bir şeyi yakıştırmıyor olmaktan korktuğunu sezdim *ben* (128).
- Üstelik evliyim *ben* (133).
- Padişahımızın gizlice sipariş ettiği o kitap için çalışanlara, bizlere dil uzattı *bu adam* (143).
- ..."Bir de son bir resim var." demişti *rezil* (143).
- "Hayatımda hiç ölüm resmi görmeden ölüm resmi çizemem." dedi, daha sonra benim resmimi çizecek olan *harika elli nakkaş* (147).

- "Bir şeyi çizebilmen için illaki önce onun resmini görmem gerekiyor." dedi *ihtirashlı ince ihtiyar* (148).
- "Evet, gerekiyor belki." dedi *beni çizen üstat nakkaş* (148).
- "Bu ölüm belki seni konuna yaklaştırır." dedi *ihtiyar* (148).
- "Nakkaşın hünerinin kıstası, her şeyi eski üstatların mükemmeliyetiyle resmetmesi midir, yoksa kimsenin göremediği noktaları resme sokması mıdır?" dedi *mucize elli, güzel gözlü, akıllı nakkaş* (148).
- "Venedikliler nakkaşın gücünü hiç çizilmemiş konuları ve usulleri bulmasıyla ölçüyorlar." dedi *iddialı ihtiyar* (148).
- "Venedikliler, Venedikli gibi ölür." dedi *beni çizecek olan nakkaş* (148).
- "Ama herkesin ölümü birbirine benzer." dedi *ihtiyar* (148).
- "Efsane ve nakış herkesin birbirine benzemesini değil, benzememesini hikâye eder." dedi *akıllı nakkaş* (148).
- "O ölümü hiç mi hiç tanımıyorum." dedi *beni az sonra çizecek olan nakkaş* (149).
- "Ölümü hepimiz biliriz." dedi *ihtiyar* (149).
- "Sen de bu korkunu çiz." dedi *ihtiyar* (149).
- Şeküre'nin gönül macerasıyla alay etmek değil, aslında onu kederli hayatına gözyaşı dökmek isterdim *ben* (152).
- "Kısacık bir mektup *bu*." (152).
- Dul, yapayalnız bir karı; ne kadar da zordur *hayatı* (154).
- "İtalyan üstatların portrelerinden sonra insan korkuyla anlıyor ki." dedi *babam* (160).
- Canım esmerim, kederli yiğidim, beni düşünme düşünme bütün gece uyuyamadın da ondan mı attı *betin benzini* (160)?
- Nasıldır acaba *Kara'nınki* (161)?
- Neden ağlıyor şimdi *bu çocuk* (164)?
- Arada bir hıçkırıyordu, ama bu kadar ağlanacak şey miydi şimdi *bu tokat* (164)?
- Babamı öldürmüş *o* (166).
- "Ama ikisinin de babası olacağım *ben*." (174).
- Eminim sizlere de oluyordur *şu söyleyeceğim şey* (179).
- Şamdanın mumunu mangaldan yakınca yüzünde hiç alışık olmadığım bir gurur görmek hiç hoşuma gitmedi. Ya da bir acıma ifadesi miydi *bu* (184)?

- Bugün herkes Hindistan'daki Ekber Han'ın nakkaşhanelerini anlata anlata bitiremiyorsa, nakkaşlarını Frenk üstatlarının usullerini almaya teşvik ettiği içindir *bu* (186).
- Evet, hayatının son otuz yılında kendi resimlerini aramış *nakkaş* (186).
- Sanki bir başkasının hırsının ve aklının rüzgarına kapılmışım, ama güzeldi *bu* (188).
- Ama ya bize imansız derlerse! Hüner sahibi gerçek musavvire ne acılar verir *bu* (192).
- Senin yüzünden katil oldum *ben* (193).
- "Behzat ve bir de Mir Seyyid Ali'den yana en büyük nakkaş olduğunu biliyorsun *sen*." (195)
- "Ne zaman olacak *o mucize?*" (196)
- "Eh biz de o resmi yaparız o zaman." dedi *şakacı katil* (197).
- "Ölüm." der *yabancı ihtiyar* (201).
- Şimdi bütün ağırlarımı dindireceğini sandığım uyku gibi tatlı ve çekiciydi *bu ışık* (201).
- Şeytandı *bu* (203).
- Biliyor musunuz, o beceriksizliğe, o mahzun çocuk bakışlarına âşık olduğumu hissediyorum *ben* (206).
- "Vah zavallı çocuğum." diyordu *içimden bir ses* (206).
- Mavi kapılı odaya girdim, darmadağınık olmuştu *her şey* (206).
- "Dedenizin kitaplarındaki resimlere bakmak için gelmiş *cin* (209).
- Nasıl mı olmuş *bu* (212)?
- Duyuyorum sorduğunuzu: Nedir *bir renk olmak* (215)?
- Ne de güzeldir *beni bekleyen bir yüzeyi kendi muzaffer ateşimle doldurmak* (215)!
- Seyredin beni; ne güzeldir *görmek* (215).
- "Bütün nakış hayatımız boyunca şevk ve inançla çalıştığımız için sonunda tabii ki kör olan bizler, kırmızının nasıl bir renk, nasıl bir his olduğunu biliyor, hatırlıyoruz." dedi *atı ezberden çizmiş olanı* (216).
- "Güzel bir mesele." dedi *öbürü* (216).
- "Bu kırmızının anlamı nedir?" diye yine sordu atı ezberden çizmiş *kör nakkaş* (217).

- "Renklerin anlamı orada karşımızda olmaları ve onları görmemizdir." dedi *öteki* (217).
- "Münkirler, zındıkları inançsızlar da Allah'ı inkâr etmek için onun gözükmediğini söylerler." dedi *atı çizen kör nakkaş* (217).
- "Oysa o görene gözükür." dedi *öteki usta* (217).
- "Nedir *doğrusu*?" (221)
- Ahalisi şımarttığı için küstah olur *bu İstanbul'un kedisi* (225).
- ...ama tek şahit olması durumunda Allah'ın emriydi *şahitlik etmek* (225).
- "O mahkemeye gelmeden asla boşamam!" dedi *naip* (227).
- Velinin vekilisin *sen* (227).
- Dört gün önce, çarşamba günü, nar ağacının dalları arasından Şeküre'yi ilk gördüğüm ikinci kat penceresiydi *bu* (229).
- Söylemek değil, mırıldanarak sayıklamaktı *bu* (235).
- "Bu sevimli yetimlerin babası olmak için de seninle evlendim *ben.*" (239)
- Ne kadar da soğuktu gece, ne kadar da sessizdi *bizim avlu* (240).
- Yerim seni *ben* (242).
- Mumun titreyen ışığında itiştik, ama gerçek bir boğuşma değildi de sanki boğuşmanın bir taklidiydi *yaptığımız* (243).
- Hayriye git aşağı da kapıları bir daha yokla *sen* (244).
- Hayriye idi *bağırın* (247).
- Karanlıkta, yüzünü göremediğim biriyle konuşmak değildi *beni hırçınlaştıran* (248).
- "Kara içeride, babamın resimlerine bakıyordu." dedim *ben* (249).
- Eniştemin onca ısrarına rağmen, onlara uygun bir hikayeyi yazamadığım için zaten yeterince öfkelenmişti beni *bu resimler* (254).
- "Çocuklar uyuduktan sonra bile Şeküre yatağından çıkıp senin yanına gelmediği için." dedi içimden *acımasız bir ses* (255).
- Günlük hesap işleri, malzeme alışı, girilmesi yasak Enderun'a ölçü için geçiş gibi gerekçelerle Hazinedarbaşı'nın odasının kapısında bekliyorlardı *hepsi* (259).
- "Dokuz tane *bunlar.*" (262)
- Padişahımızın istediğini söylediği şeylerdi *bunlar* (262).
- Bizim alemimizin en kıymetli, en vazgeçilmez şeylerini hikaye ve resim edecekti *bu kitap* (262).

- Kim *o* (265)?
- O resimlerdi *bunlar* (276).
- İçin için ağlıyor *adam* (284).
- Güçlü kudretli, zeki ama acımasız bir padişahmış *bu* (289).
- Şirin'in bir kır gezintisinde Hüsrev'in resmine bakıp ona aşık olduğu anı gösteriyormuş *bu resim* (290).
- Çizdikleri yüz bir padişahın yüzü, bir çocuğun yüzü, bir savaşçının hatta haşa Peygamberimiz Hazretleri'nin peçe arkasına gizlenmemiş yüzü ya da haşa Şeytan'ın yüzü olsun hiç fark etmiyormuş *bu* (291).
- "Doğru." dedim *ben* (292).
- Kulaklar, eller, otlar, yapraklar ya da atların yeleleri ya da ayakları, tırnakları bile olabilir *bunlar* (292).
- Burhaneli Hasan Çelebi olarak bilinir, ama benim için her zaman Kelebek'tir *o* (297).
- Kalbiyle resmeden gerçek nakkaştır *o* (297).
- Renklerin ahenkle birbirlerine mükemmel şiirler okuduğu, zamanın durduğu, Şeytan'ın hiç uğramadığı bir alemdir *bu* (298).
- Şeküre'nin bana Ester ile yolladığı mektupların tıpatıp aynıydı *bu* (303).
- Güzel, sade ve insanın bakmaya doyamadığı doru bir attı *bu* (304).
- Cenaze törenine katılan ve civar tepelerde rahmetli Sultan Süleyman'a selam duran komutanları, alimleri, hocaları taşıyan yüzlerce atın hiçbirinin burnunda da yoktu *kusur* (309).
- "Biraz sustu, sonra, "Yazık, yazık!" dedi *üstadım* (311).
- Harika bir at resmi çizerken o harika at olurum *ben* (315).
- Sonra, bir daha, bak anne, ne kadar güzel, bir yay daha çektim *ben* (317).
- Harika bir at resmini nakşederken harika bir at resmi nakşeden başka bir nakkaş olurum *ben* (317).
- Ezberden bir tane daha çizecektim ki, "Bir tane yeter." dedi *Saray'dan gelen oğlan* (319).
- Ayrıca oradaki cüce ağası Cafer'e on altın verirsen hazinede kilitli, gizli saklı kitapların sayfalarından en iyi ağaçları, ejderhaları, kuşları, avcıları, savaşçıları istinsah edip sana verir *alçak* (319).
- Resimde ve nakışta yaşadıkları dünyayı görmeyi değil, eski üstatları ve eski masalları hatırlamayı isteyenler için harikadır *defterim* (319).

- Harika bir at resmi çizerken ancak kendim olabilirim *ben* (320).
- Tabii bu değildir *asıl mesele* (323).
- Elbette vahim günahlar işlensin diye çok uğraşıyorum, ama ağız açık esneyenleri, hapşırıranları, hatta osuranları da benim kandırdığımı yazıyor *bazı hocalar* (332).
- Beni hiç anlamadıkları anlamına geliyor *bunlar* (332).
- Avucumun içi gibi bildiğim nakkaşlarımdan hiç bilmediğim bir çizginin nasıl çıkmış olmasına şaşırıyorum çünkü *ben* (341).
- "Evet." dedi *üstadım* (341).
- En azından yetmiş yaşında gösteren, gözleri pırıl pırıl bir cüceydi *bu* (343).
- Duvarlardaki kadife kumaşların, halıların ve kilimlerin rengi yüzünden kırmızıydı *bu oda* (343).
- Yukarıdaki pencerelerden belli belirsiz sızan bu ışık, tıpkı bir yaz günü bir caminin kubbesinin üstündeki fenerden içeri giren güneş ışığı gibi, yarı karanlık odanın içinde toz tanelerini aydınlatıyordu, ama güneş ışığı değildi *bu* (344).
- "Hangi kitaplar?" dedi *cüce* (344).
- Tek elini zarif bir şekilde açıp bir şey sorarken diğer eliyle yeşil feracesinin üzerinden dizini tutan esrarengiz bir kadınla, ona yan dönüp hanımın sözünü dikkatle dinleyen bir erkeğin hoş bir resmiydi *bu* (346).
- "Ya da bir atın burnunu." deyiverdim *ben* (349).
- Huysuzluğu ve kavgacılığı yüzünden her resmi yarıda bırakan, o resimden ne anlar, diye bütün şahlarla, hanlarla kavga edip, hiçbir şehirde duramayan Buharalı Lütfi'nin resmidir *bu* (359).
- Herat'tan buraya, tâ Timur'un torununun zamanından bugüne, yüz elli yılda on sahip değiştirmiş *bu kitap* (359).
- Hint elçisinin getirdiği damalı tahtayla taşlara bakıp satranç oyununu öğrenen, öğrenir öğrenmez usta Hintli'yi yenen Acem bilginin hikayesiydi *bu* (367).
- Gözden düşen Herat'tan ömrünün son yıllarında Tebriz'e geldiğinde, Behzat'ın kör olduğunu doğruluyordu *bu* (367).
- Cücenin de belirttiği gibi başı vurularak malları ve mülklerine el konmuş paşaların müsadere edilmiş malları arasından çıkıyordu *bunlar* (373).
- O kadar çok paşa boğulmuştu ki hiç bitmiyordu *bu ciltler* (373).

- Âlemi Çinlilerin gördüğü gibi görmeye çalışmış *nakkaş* (374).
- "Murakkanın sayfalarını çevir ve gördüklerini anlat." dedi *Üstat Osman* (375).
- Ejderhayı devasa mızrağıyla öldüren kahraman şehzadenin hareketine alaycı bir şey katmış mıydı *nakkaş*? (376).
- Heratlı eski üstatların, Şehname nakkaşlarının da pek çok kereler çizdiği cinlere ve devlere benziyordu *bu acayip yaratıklar...* (376).
- Atların burun deliklerini kesmekten ve Çin resminden başka Acem ülkesine ve tâ buraya kadar Moğol orduları yüzünden gelmiş bir başka şey *bu kitaptaki şeytanlar* (377).
- "Evet." dedi *ihiyar cüce* (377).
- "Anama sövdü." diyordu *berber çırağı* (392).
- Doğru mu *bu*? (392).
- "Hasan evde yok." dedi *kibar kayınpeder* (392).
- Bu işi durdurmaya çalışan birini biraz dövdüler, ama kurtulabildi sonra *o* (400).
- "Evde tek başına ne yapacaksın?" dedi *rahmetli annem* (402).
- "Nanemollalık etme." dedi *babam* (402).
- Beni el üstünde tutacak bir koca bulmam lazım, ama hangisi *o*? (404).
- Öldürse de öldürdüğünü söylemez *insan* (409).
- Yalnız resimde değil, kılıcı gırtlığa dayayıp kafayı titizce kesmede de Acem üslup ve usulüne sadığım *ben* (412).
- Öldürülen meddahın her akşam rezil bir hikâye anlatırken duvara astığı resimlerdi *bunlar* (417).
- Orduyla sefere çıkıp, topların atışına, düşman kalelerinin kulelerine, kâfir askerinin kıyafetinin renklerine, dere boylarında cesetlerin uzanışına ve kellelerin yığılışına, zırhlar içindeki süvarilerin dizilip saldırıya geçişine dikkatle bakıp zafernamelerde gördüklerini resmeden ilk Müslüman nakkaşım *ben!* (422).
- İlk bakışta buraya benim katil olduğuma inanmaya ve bunu kanıtlamaya gelmişlerdi, ama bana kalırsa tam bu değildi *geliş nedenleri* (423).
- "Senin için, benim adım ölümdür." dedi *esrarengiz savaşçı* (425).
- Kimdi *o*? (425).
- Onlar hep ezik kalır, derdi *rahmetli annem* (430).

- ...kimseye söyleme bunu demişti *annem..* (430).
- Tâ çocukluk yıllarından beri tanıdığım nakkaş arkadaşlarımın uzun zamandır pintice para biriktirdiğimi, altın alıp sakladığımı, dahası edepsiz resimlerimi ve defterlerimi öğrenip görmeleri değildi *beni bu kadar kurtlandıran* (432).
- Körle görenin bir olmadığını gösteren bir resim yapmak isterdim *ben!* (433).
- Ama o kitap için nakşettiğimiz resimlerin hiçbirinde dine aykırı bir şey, bir münkirlik, zındıklık, hatta belki belirsiz bir yasak korkusu bile hissetmedim *ben* (448).
- Öte yandan süten çıkmış ak kaşık olduğunuzu da inançla söyleyemezsiniz, çünkü gizli, esrarlı, yasak bir şeyler yapıyor olmanın baş döndürücü gururundan, kibarca böbürlenmenizden vazgeçmek olur *bu* (449).
- "Bütün nakış da Allah'ın nakşıdır." diye Heratlı şair Hatifi'nin mısralarını tamamladım *ben* (452).
- İki kişiyi öldürdüğüm için değil, böyle bir resmim yapıldığı için Şeytan gibi hissediyorum *ben* (454).
- Asıl nakşı Diyarı Hind'de yapacağım *ben* (457).
- Kara'nın nakkaş dostlarını ve nakkaşhaneye geleceğini de biliyormuş *bu çok bilmiş cırlak sesli öfkeli adam* (460).
- Çok bakarsan resmin zamanına girer *aklın* (461).
- Niye kamış kalem der buna *kimi şairler?* (464).
- Ama kendini korumak için aklım sürekli çalıştıran benim gibi birinin mantığıyla değil, mantıksızlığıyla anlaşılacak bir şey olmalı *aşk* (465).
- Görünüşünün dışında hayatını zorlaştıran bir sakatlık değildi *bu* (466).

2.2.1.1.2. Öznede Kişi Odaklama

En çok kullanılan işlevlerden bir tanesi de “kişi odaklama”dır. Bu işlevin görüldüğü cümlelerde genellikle sözü söyleyen ya da özellikleri verilen kişinin adı ya da vasfi cümlenin en sonunda yer alır. Bu sayede sözü söyleyen ya da özellikleri belirtilen kişiye dikkat çekilmek istenir.

- Fukaranın kahve içecek parası mı var? Kahvelere gidiyor, kahveyle kafayı buluyor, ipin ucunu öyle bir kaçırıyorlar ki, orada itin köpeğin konuştuklarını sahi zannedip dinliyorlar; köpektir işte bana ve dinimize küfreder, diyormuş *bu Nusret Hoca* (20).
- “Öldürmüşler midir?” dedi *Kara* (37).

- Uzun boylu, ince ve biraz da korkutucuydu bu Kara (37).
- "Aksaray'daki sokağa gittim" dedi *Kara* (37).
- "Deden gibi nakış yapmayı da seviyor musun?" dedi *Kara* (38).
- "Yine kardeşine işkence etme zalim." dedi *Hayriye* (39).
- "Limon alacağım" dedi *Hayriye* (39).
- "Ağlama korkak." dedi *Şevket*. (40).
- "Orada sıkılırız." dedi *Şevket*. (40).
- "Başnakkaş Üstat Osman'ı görürsün." dedi *Eniştem* (42).
- "Atına bin, rahvan sür onu." dedi *bohçacı Ester* (44).
- Şöyle yazmıştı *şeker Şeküre*: (47).
- Böyle iyi bir karıymdır işte *ben Ester*... (49).
- Hüsrev ile Şirin'i birbirlerine aşık etmeye niyetlidir *Şapur* (51).
- "Ben artık Hayriye ile hamama gitmek istemiyorum." dedi *Şevket* (54).
- "Ne kadardan gidiyor?" diye sordu *Üstat Osman* (68).
- "Mutlu mu mutlu hünerli mi hünerli bir müzehhibim vardı." dedi *Üstat Osman* (69).
- "Çıraklıklarından beri yetiştirdiğim benim dört genç üstadım, Kelebek, Zeytin, Leylek ve Zarif, Padişahımızın iradesiyle artık evlerinde nakşediyorlar." dedi *Üstat Osman* (69).
- Pek çok nakkaşa olduğu gibi, hayatı hiç yaşayamadan ve zanaatında hiç ustalaşmadan boşu boşuna ihtiyarlamıştı *Nuri Efendi*... (70).
- "Üçüncüsü körlüktür!" dedi büyük üstat *Başnakkaş Osman*... (74).
- "Horasanlı Uzun Mehmet'in adını duymuştum, ama bu hikayeyi bilmiyordum." dedi *Kara* (89).
- "Tebriz'de." dedi *Kara* (97).
- "Hayriye, helva yap da zavallı Zarif efendi'nin karısı Kalbiye'ye götür." dedi *Şeküre* (101).
- Bir keresinde büyük Üstat Osman'ı bir İtalyan'a yaptırdığı kendi portresini taklide zorlamıştı *Padişah* (110).
- Bütün dişlerini gösterecek sevimli bir şekilde gülümsedi *Kelebek* (112).
- "Nasıl?" dedi yüzü dönen *Kelebek* (112).
- Bu yüzden resmimin duvara asılmasına razı olamam." demiş *Padişahımız* (128).

- "Ama Frenk üstatlarının usulleriyle bir resminin yapılmasını da istiyorum." demiş *Padişahımız* (128).
- "Gölge nasıl resmedilebilir ki?" diye sordu *Kara* (131).
- "Bu köpek resminin bir benzerini, ama daha kabasını meddahın hikâye anlattığı kahvede gördüm." dedi *Kara* (132).
- "Ağabeyimin savaştan dönüşünü beklemezse Şeküre'yi de cezalandıracaklar." dedi *Hasan* ve mektupları verdi (157).
- Âşık olduğu kadar evlenmek de istiyor *Kara* (158).
- "Kara gözlüm, kara bahtlım, güzeller güzelim, geç kaldım, çünkü kocam olacak domuz Nesim beni bir türlü bırakmadı." dedi *Ester*. (158).
- "Karı gibi de korkaksın." dedi *Şevket* (160).
- "Dişim sallanıyor." dedi *Orhan* (160).
- "Anne, o kırmızı yeleği niye giydin?" dedi *Şevket* (162).
- "Ama anne Şevket beni taklit ediyordu." dedi *Orhan* (162).
- Ne güzel laflar söyleyen, ne iyi bir insandı bu *Kara!* (171).
- Kocaman göğüslerini avuçlarken daha kesin bir kararlılık ve tatlılıkla itti beni *Şeküre* (178).
- "Hayriye." diye seslendi içeriden *Enişte Efendi*, "Şeküre, hanginiz o?" (180).
- "Resimleri birlikte yaptık." dedi *Enişte Efendi* (183).
- "Resme nakşa güzel kitaplara sevgi duymuş bütün hanların, şahların, padişahların meraklarının üç mevsimi olur." dedi *Enişte Efendi* (184).
- "Ressamlar, değil." dedi *Enişte Efendi* (185).
- "Saf hiçbir şey yoktur." dedi *Enişte Efendi* (186).
- "Onlardan korkmuyorum." dedi *Enişte* (187).
- "Nerede şimdi *Kara?*" (189).
- Üç yüz yıllık bir Moğol harikası." dedi *Enişte Efendi* (190).
- "Anne biz geldik." dedi *Orhan* (208).
- "Anne, ama akşam ezanını geçmedik ki..." diyordu *Şevket* (208).
- "Mavi kapılı odaya mangala gideceğim." dedi *Şevket*. "Dedemin odasına değil." (208).
- "Arap dilencileri gördük." dedi *Şevket* (208).
- "Anne ben üşüdüm." dedi *Şevket* (209).
- "Niye ölecekmişiz?" dedi *Şevket* (209).
- "Babamın olduğu yerden mi?" dedi *Şevket* (209).

- "Anne, anne gitme." dedi *Orhan* (209).
- "Orhan odadan çıkıyordu." dedi *Şevket* (210).
- "Yalan." dedi *Orhan* (210).
- "Anne, gitme." diyordu *Orhan* (210).
- "Anne kimseyle evlenmeyeceksin değil mi?" dedi *Şevket* (212).
- "Baban benimle evlenmeni istemiyor muydu?" diye sordu *Kara* (220).
- "Aklın hiç karışık değil." dedi *Kara* (222).
- Beni çok zeki bulup bunu yüzüme söyleyebilecek erkeklerin hepsinin söyledikleri şeyi söyledi *Kara* (222).
- Bir hadisede başka şahitlerin bulunması halinde şahitlik ihtiyaridir, diye açıkladı *İmam Efendi* (225).
- "Eh" dedi *İmam Efendi* (225).
- Bademli, kuru kayısı, iç pilavı sever miydi *İmam Efendi*? (230).
- ...eski günlerin zenginliğini anlatan yaşlı harem kadınlarının kalabalığına layıktı *Şekürem* (234).
- "Sonra da affedeceğim." dedi *Kara* (239).
- "Dedemin yanına gitmek istiyorum ben." dedi *Şevket* (239).
- "Ben demin baktım." dedi *Hayriye* (240).
- "Hayriye bize hikaye anlat." dedi *oturağına oturan Orhan* (240).
- "Bir zamanlar mavi bir adam varmış." dedi *Hayriye* (240).
- "Adam niye maviymiş?" dedi *Orhan* (240).
- "Niye anlatmayacakmış?" dedi *Şevket* (241).
- "Niçin çıkmayacakmışım?" dedi *Şevket* (241).
- "Kara yatağına nereye serecek?" dedi *Şevket* (241).
- "Anne sen yine bizimle yatacaksın değil mi?" dedi *Şevket* (241).
- Çocukların yanına girer girmez, "Anne Şevket sofaya çıktı." dedi *Orhan* (243).
- "Hayriye." dedi *Şevket* (244).
- "Çıkmadı." dedi *Hayriye* (244).
- "Şevket dışarı sofaya çıktı diyorum." dedi *Orhan* (244).
- "Ama Hayriye'ye cinli hikaye anlatma dedin, " dedi *Şevket* (244).
- "Kimsesizlerin şehrinden de geçecekler mi?" dedi *Orhan* (244).
- "Ben uyumam." dedi *Orhan* (244).
- "Kara bu akşam nerede yatacak?" dedi *Şevket* (244).

- "Benim." dedi *Şevket* (244).
- "Ben uyuduktan sonra sen yataktan çıkmayacaksın değil mi anne?" dedi *Şevket* (244).
- "Şeküre bir ay geçmeden evlenemez." dedi *Hasan* (247).
- "Enişteni birlikte mi zehirlediniz?" dedi *Hasan* (247).
- "Yalan hepsi." dedi *Hasan* (247).
- "Anne hani bizi bırakmayacaktın." dedi *Şevket* (247).
- Benim Kara'yla birlik olup babamı öldürdüğümü söyledi *Hasan* (248).
- Şeytandı bu *Hasan* (248).
- Tıpkı benim Kara'yla konuşurken bazen istemeden takındığım o yapmacıklı havayla konuştu *Hasan* (249).
- "Sana zaten hesap soracaklar." dedi *Kara* (250).
- "İşkenceden korkum yok." dedi *Hasan* (250).
- "Hiçbir şey yok." dedi *Kara* (250).
- "Sus." dedi *Kara* (250).
- "Dedem sabah değil, gece öldü." dedi *Şevket* (255).
- "Gelirlerse ne olacak?" dedi *Şevket* (255).
- "Dedemi sen mi öldürdün?" diye bağırdı *Şevket* (255).
- "Gitti, gitti, ah babacığım gitti, gittiii." diye bağıırıyordu *Şeküre* (256).
- "Sen karışma!" diye bağırdı *Şevket* (278).
- "Ne oluyor bilmek istiyorum." dedi *Şeküre* (279).
- "Gömüleli epey olmuştur." dedi *Şeküre* (279).
- İşte bu zayıf noktadan başlayarak öfkesinin nedenlerine, olup bitenlere girmeye çalıştı *sizin akıllı Esteriniz* (281).
- Hızla çizilmiş, ama suda dağılmış atlara bakıyordu da pek bir şey anlayamıyordu *sizin ihtiyar Esteriniz* (282).
- "Sizin gibi yıllardır bütün bir nakkaşlar bölüğüne başlık etmiş bir büyük üstat nakkaş elbette ki nakkaşlarının tek tek hünerlerini, her birinin kaleminin mizacını ve fırçasının huyunu tanıyacaktır." dedi *Kara* (290).
- "Ustam, efendim, bu büyük bir tesadüf." dedi *Kara* (290).
- "Ama büyük üstatlar zaten bütün harikalarını gerçek atlara, ağaçlara, insanlara hiç bakmadan ezberden çizer gibi çizivermezler mi?" dedi *Kara* (291).
- ...yalnızca kara gözlerini açıp bir çocuk ilgisiyle baktı *Kara* (296).

- "Belki de Padişahımızın yüzünün, oturuşunun, Frenkler gibi ayrıntılarıyla resmedileceği son resmi ona yaptıracaktı." dedi *Kara* (297).
- "Erzurumlu Hoca taraftarlarıyla düşüp kalktığı söyleniyor." dedi *Kara* (300).
- "Eniştem de böyle demişti." dedi sessizce *Kara* (300).
- "Zarif Efendi'nin kuyuya atılarak öldürülmesi, kardeşlerinin Yusufu kıskanarak kuyuya atmasına benziyormuş." dedi *Kara* (302).
- "Bir nakkaşa yapılacak en iyi iltifat, onun resimlerinin bizde de nakşetme heyecanı uyandırdığını söylemektir." dedi *Üstat Osman* (305).
- "Kitap hamisi padişahla, şahlar, paşalar, tıpkı sipariş ettikleri kitaplar gibi resimleri de güçleri ve kudretlerini duyuruyor, çekilen altın yaldızlarının, içine dökülen nakkaş emeğinin ve göz nurunun bolluğuyla kendi zenginliklerine kanıt oluyor diye güzel bulurlar." dedi *Üstat Osman* (306).
- Gördün mü? dedi *Üstat Osman* (308).
- "Kusur eğer yeteneksizlikten ya da hüner eksikliğinden değil de, nakkaşın ruhunun derinliklerinden geliyorsa, o artık üsluptur." derdi *rahmetli Eniştem* (309).
- "Padişahım." dedi *Üstat Osman* (312).
- "Melun nakkaş hiçbir iz bırakmamış." dedi *Üstat Osman* (340).
- "Kitaplar nerede?" diye fısıldadı *Üstat Osman* (344).
- "Otuz yıl önce, Şah Tahmasp'ın Cennetmekân Sultan Selim Hazretleri'ne hediye yolladıkları." dedi *Üstat Osman* (345).
- ...bir başkasını aldı *Üstat Osman* (345).
- Onu bırakıp bir başka kitaptan bir başka sayfa açtı *Üstat Osman* (346).
- "Şah Tahmasp'ın hediye yolladığı efsane Şehname cildini bulmamız lazım." dedi *Üstat Osman* (349).
- "Eski üstatlar." dedi *Üstat Osman* (372).
- "Ya da gelinin güzelliğinin kusursuz olduğunu vurgulamak için nakkaş yüzüne Çinliler gibi beyaz boya sürdüğü gibi, gözlerini de Çinlilerinki gibi çekik çizdi de biz onu şimdi Çinli sanıyoruz, dedi *Üstat Osman* (375)."
- "Bu itikadı Horasan'dan Acem ülkesine, sonra tâ bizim İstanbulumuza resimlerini gördüğünüz Kalenderi dervişleri getirdi." dedi *Üstat Osman* (378).
- "Kapıda biri var." dedi *Nesim* (388).

- Çamur yolun yukarısında, bir zamanlar gün görmüş bir mahallede, hâlâ açık bir berber dükkânına girdi *Kara* (390).
- "Hasan evde yok, diyor." dedi *Kara* (392).
- "Ona ayrı mektup yollarsam, bu evdeki erkekleri daha da kışkırtır." dedi *Kara* (392).
- "Ester." dedi *Şeküre* (393).
- Şeküre, annesinin kucağına dönen Orhan'ı pnce, "Hasan amcama söyleyeceğim." dedi *Şevket* (398).
- "Lambanı şuraya getirsene." dedi *Kara* (407).
- "İki gündür stat Osman ile Hazine odasında eski üstatların harikalarına bakıyorduk." dedi *Kara* (408).
- Daha da söyledi *Kara* (410).
- "Bilmiyorum." dedi *Kara* (413).
- "Hayır." dedi *Kara* (414).
- "İnsan nasıl mutlu olacağı bilmesine rağmen, mutlu olamayabilir." dedi *Kara* (417).
- Pek çok zırhın dayanamayacağı iki ağır hançer darbesi daha vurdu bana *Kelebek* (425).
- "Korkmamız gereken kişi belki aramızdadır diye korkuyoruz." dedi *Kara* (427).
- Enişte'nin kitabı için kaç resim yaptığımı sordu *Kara* (427).
- "Hepsi bu mu?" diye sordu *Kara* (428).
- "Seni eski üstatlardan ve başkalarından ayıran bir farkın var." dedi *Kara* (428).
- "stat Osman, eski üstatların harikaları arasında bana senin bir üslubun olduğunu gösterdi." dedi *Kara* (429).
- "Niye bunlar çıktı?" diye sordu *Leylek* (432).
- "Körle gören bir olmaz, 'Ve m yestevil'm ve'l basıru'nun mealidir." dedi *Kelebek...* (433).
- Ben de kıyamet gününü resmetmek isterdim, dedi *Leylek*, llerin dirilişini, suçluyla suçsuzun birbirinden ayrılışını (433).
- Son resmi çıkarıp vermezsem gırtlacağımı keseceğini söyledi *Kara* (443).
- Elinden sorgu iğnesi alınıyormuş, bizler aramızda anlaşmışız gibi bir telaşa kapıldı *Kara* (445).

- "Anlat hemen." dedi *Kara* (445).
- "Kan gözlerine oturmada anlatırsan sabah dünyayı son bir kere daha doya doya seyrederdin." dedi *Kara* (446).
- O da Erzurumilerle düşüp kalkıyormuş." dedi *Kara* (447).
- "Ve ikisini de sen öldürdün değil mi?" dedi *Kara* (448).
- "Oraya gelme daha." dedi *Kara* (450).
- "Ama bu hepimizin başına daha büyük dertler açacak." dedi canım *Kelebek* (454).
- "Senin gibi kurum kurum kurumlanabilmesi için nakkaşın önce katil olması mı gerekiyor?" diye sordu *Leylek* (456).
- "O zaman Doğu'ya değil, Batı'ya gitmen gerek." dedi *kıskanç Leylek* (456).
- "Ama Doğu doğuda, Batı da batıdadır." dedi *Kara* (456).
- "Frenk usullerinden kaçacağım diye çok da fazla hayal besleme." dedi *Kara* (457).
- "Evet, kör olmak ve var olmayan ülkelere kaçmak." dedi *Leylek* (457).
- "Niye saf kalmak istiyorsun?" dedi *Kara* (457).
- "Ağlama canım." dedi *Ester* (464).

2.2.1.2. Nesne Odaklama

İncelenen eserde en çok kullanılan işlevlerden bir tanesi de nesne odaklama olmuştur. Bu cümle türünde nesne yükleminden sonra bırakılarak nesne odaklı bir anlatım yapılmıştır.

- Yaşarken hiç düşünmezdim *bunları* (9).
- Bırak şimdi *yaşarken kaç para kazandığımı* (10).
- Umutla dopdoluymuşum, ama nakkaşhane ile evim arasındaki solgun hayatımı yaşarken hiç fark etmezmişim *bunu* (11).
- Merak edin *bunları* (12).
- Açın *gözlerinizi...* (12).
- Ev sahibesi kadın savaşta Safevi askerlerinin öldürdüğü oğluna benzetti *beni* (14).
- İçine sıcak su doldurduğu baş yıkama kabının tavandan sarkan zincirin ucunda hala aynı yayı çizerek ileri ileri sallandığını görmek neşelendirdi *beni* (15).

- Bu adamlar sonra bu zavallı köpekleri zorla evlerine sokarlar, hatta yataklarına da alırlarmış *onları* (22).
- Önüme çıkıveren berbat meseleyi adam öldürmeden çözebilmeyi çok isterdim, ama hemen de anladım *başka yol olmadığını* (23).
- Yüzün bir kere olsun böyle resmedilmişse artık hiç kimse unutturamaz *seni* (36).
- Ama biliyordum *nerede olduğumu* (38).
- Koca bir mektuptu ve kuşağımın içinde belimle göbeğimin arasında buz gibi tenimin üzerinde şimdiden ateş gibi hissediyordum *onu* (44).
- O zaman hissettim belki de *gerçekten yakışıklı olduğumu* (44).
- Herkesin bildiği Hüsrev ile Şirin'in hikayesinde bir an vardır, Kara ile ben çok konuşmuştuk *bunu* (51).
- "Annem de dolabın içindeki delikten seyrediyordu *onu*." (53).
- "Umarım sıkmamıştır *sizi*." (53).
- "Yok." dedi. Eğlendirdi *beni* (53).
- Önce dövdüler *zavallı Tatar'ı..* (61).
- Bu yüzden ben de bilmiyorum *hangi sahifeden düştüğümü* (61).
- Tebriz'den gelip Eniştemin eline yeni geçmiş vasat bir kitaptaki aynı resimden aldığım ilhamla yapmıştım *onu* (65).
- Sıradan askerlerin, görgüsüz paşaların, şımarık şehzadelerin zevki için alelacele yazılıp şıpmış nakışlanmış ucuz kitaplar sardı *her yeri* (68).
- İnanarak değil, usuldendir diye yapıyordum *bu girişi* (76).
- Harem dedikoducularından bunu öğrenmek o kadar kederlendirmiş ki *Tatar güzelini...* (77).
- Demedim *bunları* (81).
- Herkesin bildiği gibi eskiden bizim alemimizin nakkaşları, mesela eski Arap ustaları da dünyaya Frenk kafirinin bugün baktığı gibi bakar ve sokaktaki serseriyle itin, dükkandaki tezgahtarla kerevizlerin durduğu yerden seyredip resmederlerdi *her şeyi* (84).
- Hikayenin bittiğini anladığımı, kafasının anlattıklarım ile dolu olduğunu belirtmek için incelikle söylemiştim *bu sözleri* (89).
- Paraları kapışmak için birbirlerini boğazlayan, yumruk yumruğa dövüşen, tekmeleşen, yerden para toplarken götleri göğe kalkan kalabalığın hayret ve neşesini resmedebilmek için yaptım *bunu* (89).

- Eskiden aramıza giremez, kıskanırdı *bizi* (91).
- İhtiyar ve kör nakkaş, çocuğun önüne bu sefer en zor resimleri koydurmuş ve yine dikkatle dinlemiş *onu* (94).
- Mektuplarla birlikte verdiği para ilk defa huzursuz etti *beni* (100).
- Çünkü değil seni eve geri getirmek, ağabeyinin öldüğünü kabul ettirip seninle evlenmeye hazırladı *kendini* (102).
- ..öyle birini kolay bulup beğeneceğimizi sanmıyorum ya, diye araya ekleyip şöyle özetledi *talihsiz durumu* (105).
- Hıçkırık ve gözyaşlarımı aşırıya vardırmış olabileceğimi, merhumun akrabalarının bakışlarından da anladım ve toparladım *kendimi* (114).
- Ben öldürmemiş olsam başka kim öldürürdü *onu*? (117).
- Ondan da daha iyi nakkaşsanız elde edin *beni* (124).
- "Yalnız yaptırınların gücü ve zenginliği ile korkutmuyorlar *bizi* (126).
- Kim resmetti *bunu*? (132).
- Ama kim bitirecek *kitabınızı*?" (134).
- Sonra birden birbirimize sarıldık, bütün gücümüzle kucakladık *birbirimizi* (134).
- Annesi gibi kokan saçlarından öptüm, okşadım *onu* (134).
- Orada dikiz deliği sandığım şeyin arkasında Şeküre'nin gözüyle karşılaşmamak hayal kırıklığına uğrattı *beni* (136).
- Bu son büyük resimde neyi resmettiğini Enişte'ye sormak istiyorum, ama pek çok şey tutuyor *beni* (144).
- "Konuyu yaşamak değil, hiç yaşamamış olmak usta yapar *bizi*." (148).
- Mektubu daha çıkartmamıştım ki Hasan karanlığın içinde belirip elimden kaptı *onu* (152).
- "Başka bir şey yok mu?" dedi, ama biliyordu *başka bir şey olmadığını* (152).
- Sevmem *bu evdeki bu sessizlikleri* (152).
- "Çabuk götür *şunu* (153).
- Bu boş evde kimse görmez *bizi* (156).
- Tatar dilencinin küfürlerine işte böyle boş yakalandım. Ama hemen de topladım *kendimi*... (157)
- "Üstüne varacak bir kocan yok senin başında, *kıymetini bil bunun*." (158).
- Toplayacağımız adamlarla geleceğiz, baban da bilsin *bunu* (159).
- Kendimi düşündüm, *ne yapacağımı, içimde büyüyen korkuyu* (160).

- "Gidin çabuk aldığınız yere götürüp atın *onu*." (162).
- Öyle olsaydı mektup yazmaz, benden cevap beklemez de hemen basarlardı *evimizi*. (162).
- "Ver bakalım o güzel ellerini ellerime de anne ısıtsın *onları*..." (163).
- Anlatırsın *bir karışık rüya* (165).
- "Çabuk git aşağı çağır *onu*." (167).
- Peçeni aç canım bir kere göreyim *seni*." (170).
- "Nasıl hatırlıyordun *beni*?" (170).
- Şevket'in gücünü, kararlılığını, dürüstlüğünü, aklını, inatçılığını seviyorum; *Orhan'ın kırılğan, küçük, akıllı halini*. (175).
- Şeküre'ye karşı duyduğum en güçlü isteğin, onun da hissettiği gibi, yolculuklarım sırasında, mesela ince yüzlü, bakır renkli, mor ağızlı bir Kazvin güzeline baş döndürücü bir istekten hiçbir farkı olmamasına bakıp hayal kırıklığına uğrayan hanımefendiler için söylüyorum *bunları* (177).
- Nakkaşın resmin heyecanı ile farkında olmadan imandan çıkmasının verebileceği acılara misal olsun diye anlatmıştım *bu hikâyeyi* (182).
- Kendi biliyor muydu *ne istediğini*? (191).
- Dinle *beni*: (193).
- "Hayır , çok iyi tanıyorum *içimdekini* (193).
- Senden çıktığı gece Zarif Efendi kendi buldu *beni* (193).
- O nakkaşhanenin en parlak, en hünerbaz nakkaşı çıkarır çoğunluk bu *üslubu* (194).
- Yine de, yeniden anlat benim *usullerimi* (195).
- Onlar gördüklerini resmediyorlar, bizler ise *baktığımızı* (197).
- Oğlum, oğlum öldürme *beni* (200).
- Ne kadar da haksız, insafsız, acımasız buldum *o an ölüyor olmayı* (200).
- "İnkar et *onun dediklerini*." (203).
- Bir daha hiç göremeyeceğim kızıma, bu kanlı çirkin gövdemi bu sefil vaziyette bırakıyor olmak bir an utandırdı *beni* (203).,
- Biliyorum , *ne düşündüğümü merak ettiğinizi* (205).
- Ben de çok merak ediyorum *ne düşündüğümü* (205).
- Hayır canım bırakın şimdi *Kara'nın gösterdiği o koca aletin büyüklüğünü* (205).

- Avlu kapısından içeri girdiğimde hemen anladım *Hayriye ile çocukların hâlâ dönmediklerini* (206).
- Sonra orada yerde gördüm *babamı* (206).
- Ben getiririm şimdi size *mangalı* (209).
- Şevket, Orhan'ın üstüne çıkmış, dizlerini omuzlarına bastırmış boğuyordu *onu* (210).
- Gözlerini ovuştura ovuştura ağladığı kadar seviyor muydu *babamı*, (210).
- "Kim öldürdü *onu*?" (211).
- Siz biliyorsunuz *babam katledilirken nerede olduğumu* (211).
- Duyuyorum *sorduğunuzu...* (215).
- Susun da dinleyin *nasıl da böyle harika bir kırmızı olduğumu* (215).
- Bir şey söylemek için bir hamle yapacaktı, ama bakışlarımla, sanki bunu hep yaparmışım gibi, kolayca susturdum *onu* (219).
- Kocamın beni nafakasız bırakıp dört yıldın seferden dönmemesine bakarak, mezhebi bizler gibi Hanefi olan kadılar da boşayamaz *beni* (221).
- Ben küçükken babam da çok yapardı *bunu* (222).
- Yoksa boşamam *onu* (228).
- Mutlu edebilecek misin *onu*? (228).
- Nakkaş resmetmesin *bu çirkinliği* (228).
- Zorla öptüm *onu* (232).
- "Mutlu et *Şeküre'yi*" (235).
- Öpün *onun elini* (238).
- ...ama affet *onları* (239).
- ...yine de önce affedecek *sizi* (239).
- O zaman dedeniz, benim elimden alıp kurtardığı gibi Kara'nın elinden alamaz artık *sizi* (239).
- Odadan kaçır gibi çıkarken bir utanç sardı *her yerimi* (243).
- Üstelik yalnız onlar duysun diye değil, sanki zavallı babam ve cesedi kimbilir hangi kimsesiz toprakta çoktan çürüyüp toz olmuş rahmetli kocam da işitsin istedim sanki *çığığımı* (243).
- Hayriye ile mi becerdiniz *bu işi*? (247).
- Kucağıma aldım *onu* (247).
- Herkes duydu *bunu* (247).
- ...Şeküre, biliyorum *bunu* (248).

- Alçağın teki öldürdü *onu* (249).
- Bu evlilik dolabına, muvazaalı boşanmaya, yalancı şahitlere, hilelerinize karşı çıktığı için öldürdünüz *onu* (249).
- "Biz evlenmeyelim diye öldürdün *onu* (249).
- Bir ara Şeküre ile Şevket fısıldaşarak bir şeyler konuşmaya başlamışlardı ki, "Şşşşt." diye telaşla susturdu annesi *onu* (254).
- İster hakiki ister sahte olsun, karımın ağlaması da içlendiriyordu *beni* (256).
- Haykırmakta olan karımı kendime çektim ve çocukların gözyaşlarıyla yaklaşıyor olmasına aldırmadan, yanağından aşkla öptüm *onu* (256).
- ...bir ölçü ve hesap işi için Saray'a gireceğini anladığım terzibaşının yardımcısının peşine taktı *beni* (258).
- Çok sonra içeri çağırıldılar *beni* (260).
- Gerçekten beğenilecek yeni hiçbir şey olmadığı için beğenmiyoruz *yeni hiçbir şeyi* (269).
- Tanımış mıydım *onu* (273).
- Arada bir çıkartıp yüzlerine, ellerine değmeyecek bir şekilde dikkatle, ama şiddetle kırbaçlatıyordum *onları* (274).
- Kara kendi getirdi, teslim etti *onları* (276).
- Mutfakta Hayriye şüpheyle süzdü *beni* (278).
- Bir an, sanki her şey yolundaymış gibi Şeküre'nin bana tatlı tatlı gülümsediğini görmek mutlu etti *beni* (280).
- Şeküreciğim ikisinden de almıştır *nasibini* (280).
- ...Kalbiye seslendirdi *düşüncemi* (282).
- Allah'ın yolladığı talih işaretini elime aldım, okşayıp kaç kere öptüm *onu* (285).
- ...ama için için hiç yaşamamıştım *bunu* (285).
- Cebimdeki akçeden beni öldürmeyeceklerini yeniden anlıyordum ki birden bıraktılar *beni* (286).
- Resmin iki alemde beslenmesi değil, bu hünersizliği öfkeliendiriyordu *beni* (289).
- Öteki resimlere, rüyalardan çıkma mükemmel ata, boynu bükük kadına bakarken de hissettim *bunu* (289).
- Konu seçimi, bu iki abdal ya da Şeytan da öfkeliendiriyordu *beni* (289).

- Padişahımızın kitabına belli ki benim nakkaşlarım sokuşturmuşlardı *bu resimleri* (289).
- Üstat nakkaşlarımın her birinin bir başka köşesine dokunduklarını hemen fark ettiğim kalabalık bir resmin kırmızısı, aşkla korkuttu *beni* (289).
- Çünkü biz de çok severiz *o masalın o meclisini* (290).
- Peki, nasıl bulmuş padişah kızını *resmeden nakkaşın kim olduğunu?* (291).
- Her nakkaş her durumda, her resimde gizli bir imza gibi hep aynı şekilde resmediyormuş *kulakları* (291).
- Nakkaşlık ressamlığa, ressamlık da Allah'a, haşa meydan okumaya açılan birer kapıdır; herkes bilir *bunu* (296).
- Çocukluğunda ve ilk gençliğinde bütün çıraklarım gibi kalem saplarıyla, cetvellerle hatta odunla çok dövdüm *onu* (298).
- Bir süre el alıştırmak için çizilip mürekkebi dağılmış atlarla, Enişte'min kitabı için yapılmış atı karşılaştırdık ve hemen anladık *aynı elden çıktığını* (305).
- Belki de rahmetli Zarif Efendi çizmiştir, geç *onu* (308).
- Üstadın kuru sakallarının sertliğini, yanağının soğukluğunu yanağımda hissetmek bir an korkuttu *beni* (308).
- Üstat Osman'ın ve nakkaşlarının üzerine bu kadar emek döktüğü bu harika kitabın hırpalandığını, şehzadelerle oynayan harem karılarının sayfaların orasına burasına çizgiler çektiğini, yazılar yazdığını görmek de gamlandırıyor *bizi* (310).
- Yine de boya sürülmeden siyah kalem tarzında resmedileceğini öğrenmek bir an tuttu *beni* (316).
- Kâğıdı kapıp gidecekti, tuttum *onu* (319).
- Öteki budalaların hiçbiri çizemez *bunu* (319).
- ...ama bol toprakla iyice gömdük *onu*; mezarından kalkamaz (322).
- Her şeyi resmettim ben, *her şeyi* (323).
- ...durun okunuzu atmayın, nasıl tanımadınız *beni!* (324).
- Ne kadar da çok görmüşlüğünüz vardır *beni?* (324).
- Yüzlerce nakkaş -ben de dahil- ezberden çizeriz *o atları* (325).
- Babamdan intikam almak için benimle evlendiysen, aldın artık *intikamını* (336).
- Ama belki de bu yüzden çocuklar hiç sevmiyorlar *seni* (336).
- "Biliyorum." dedi, ama kederle söylememişti *bunu* (336).

- Kızıl bir kılıcı var, koru ondan *kendini* (336).
- Haklıydı. Ama yine de sözümü dinlemiyor olması öfkelenirdi *beni* (337).
- ...ama şimdi istiyor muyum *bunu?* (358).
- Yıllarını bir hakana, bir şehzadeye vermiş, onun nakkaşhanesinde eski üstatların tarzında harikalar yaratmış, ve hatta nakkaşhanenin bir üslubu olmasını sağlamış bir büyük usta, hamisi olan han bütün savaşları kaybedince, şehre giren yağmacı düşman askerlerinin arkasından gelen yeni efendilerin, kendi nakkaşhanesini dağıtacağını, kitaplarının ciltlerini bozup sayfalarını karıştıracağını, nakışta inandığı ve kendi buluşu olan ve çocuğu gibi sevdiği küçük şeyleri, her şeyi küçümseyerek bozacağını bildiği için nasıl "Şimdi her şey bitiyor." deyip kör olmak isterse, öyle demiştim *bu sözü* (364).
- Yalnız kalınca, Üstat Behzat'ın kendini kör ettiği iğneyi, açık Şehname sayfasının üzerine koydum ve seyrettim onu. Behzat'ın değil kendini kör ettiği iğneyi, mucize eline aldığı herhangi bir şeyi görmek bile ürpertirdi *beni* (369).
- Yenilgiden sorumlu tutulup başı vurulacak bir yorgun paşa son dileğini nasıl kederle söylerse öyle söylemişti *son sözü* (383).
- Koş diyordu, şimdi kendine daha güvenen kalbim, git bul *onları* (387).
- Ben senin gibi çıkamıyorum *bu yokuşları* (390).
- Sen beni bu Hasan'ın evine götürmeden önce, ben bohçanı açtırıp gizli sevgilileri için çiçekli mendiller, ipek kuşaklar, sim işlemeli para keseleri alacak civanmert yiğitlere götürüyorum *seni* (390).
- Sen al *şunu...* (392).
- Biz hiç görmedik *onları* (394).
- Korkutmak için kayıpedere sormuştum *bunu* (394).
- Dışarının soğuğuna alıştım alışmadım, çamurlu yolda Kara, elinde kılıcı durdurdu *beni* (395).
- Kendi istiyor *gitmeyi* (396).
- Kimse açamaz o zaman *kapıyı* (397).
- Çok içme *şu zıkkımı* (400).
- Çok iyi tanırım *kadınları* (401).
- ...o an acıyla içimden bir şiir geldi, hiç unutmadım *onu* (403).

- Arkasına geçtim, kılıcımı çektim, bir hamlede üzerine yüklenip yaktım *onu* (411).
- Sever misin o *resmi*? (412).
- Şimdi yine sor *istediğin soruyu* (413).
- Sanki birisi nakkaşa daha az para verip, acele ettirmekle kalmamış, onu daha kaba ve galiba tam da bu sebepten, daha çok yaşayan bir at çizmeye zorlamıştı *onu* (418).
- Ağaca ben başladım, kahveye giren bütün nakkaşlar çizmiştir *yapraklarını* (419).
- Allah bizim gördüğümüzü de görüyor elbette, ama bizim gibi görmüyor *gördüğü şeyi* (422).
- Arkadan yaklaştım ve zırh içindeki kolumu Kelebek'in boynuna dolayıp kendime çektim *onu* (425).
- Tekkenin bahçesinde çürümüş yaprak kokusu ve yağmura hiç aldırmayan mağrur servi ağaçlarının sükûneti karşıladı *bizi* (426).
- Niye öldürüyorlar *bizleri*? (427).
- Daha kolunun altındayken tanımıştım *onları* (428).
- Üstelik Üstat Osman anladı *bunu* (428).
- Tekke duvarlarında gölgeleri hayaletler gibi gezinen bu usta nakkaşlar benim kardeşlerimdi ve ne kadar da seviyordum *onları*! (429).
- Beni bu kadar kıskandıkları için seviyordum *onları* (443).
- Öpüşe öpüşle cevap vermem sanki onu çok öfkelenmiş gibi öfkeyle dövmeye başladı *beni* (443).
- Kara kuşağından bir şey çıkardı; bir ucu sipsivri bir uzun iğne. Bir anda gözüme yaklaştırdı *onu*... (443).
- Bu hem sevindirdi, hem derin bir telaşa verdi *beni* (445).
- Bırakın da daha göreyim *her şeyi*... (445).
- O zaman bırakırız *seni* (445).
- Ama bırakın şimdi *beni*... (445).
- Nasıl anladım *bunu*? (447).
- İki şey için öldürdüm *Enişteni* (451).
- Ama kimse dinlemiyordu *beni* (452).
- Bırakın artık *beni* (452).
- Çoktan anlamışsınızdır *sözüm ona saklamaya çalıştığım kimliğimi* (452).

- ...resme her bakışında çok da istiyordum *bunu...* (454).
- Bir şahsiyetim ve özelliğim olmasından, başkalarının bana secde etmesinden korkmuyorum, tam tersi istiyorum *bunu* (454).
- Hâlâ resme bakmakta olan budala Kara'nın bileğini bir anda yakaladım, bütün gücümle, tırnaklarımı da etine geçirerek hırsla sıktım ve büktüm *bileğini* (454).
- Yerden kapıverdim *onu* (454).
- Burada hüneri ve şerefiyle yaşamak isteyen biz usta nakkaşlara artık yer yok, anladım *bunu* (455).
- Şeytana uyup, sonuna kadar gidip, bütün geçmişe ihanet edip bir üslup ve Frenk tarzı bir kişilik edinmeye kalkışırsak da, benim şu kendi resmimi yapmaya hünerimin ve bilgimin yetmeyişi gibi, bir türlü başaramayacağız *bunu* (455).
- Ama Padişahımız Hazretleri de, Şeküreciğinin portresi yok diye mahzun olan Kara Efendi de, kimse istemiyor *bunu* (455).
- Bir yandan var gücümle tekmelerken parmaklarını ısırarak silkeledim *onu* (456).
- "Şimdi vururum istesem senin kafanı." diye ilan ettim *aşikâr olanı* (457).
- Aramıza kanın kokusu girdiği için istediğim kadar yürekte öpemedim *onu* (458).
- ...biri durdurdu *beni* (459).
- Ama biliyordum *daha ölmediğimi* (461).
- Öldürdün mü *o zavallıyı?* (463).
- Zevk anında, İran ile Turan ordularının birbirlerine girişini gösteren efsane resimlerin kılıçla ikiye bölünen efsane kahramanları gibi çılgılık atması, attığı çılgınlığın bütün mahalleden duyulması korkuttu *beni* (465).
- Nakkaşlar bilir *bunu...* (470).

2.2.1.3. Dolaylı Tümleç Odaklama

2.2.1.3.1. Dolaylı Tümleçte Hedef Odaklama

Genellikle “-e, -de, -den” hal eklerini alan sözcüklerden biriyle yapılan bu işlev “yönelme” ya da “bir yerden uzaklaşıp farklı bir yöne gitme” anlamlarında karşımıza çıkmıştır.

- Son yıllarda ise yalnızca kitap sayfaları üzerinde çalışıyordum çünkü padişahımız çok para veriyordu *nakışlı kitaplara* (10).
- Başımıza gelenlerin, hikaye edilip bir kitapta yazılsa bile en usta nakkaşlarca bile asla resimlenemeyeceğini de söyleyeyim *size* (12).
- Gençliğimde Eniştemin bana geçirdiği nakış ve güzel kitap aşkı olmasaydı hiç giremezdim *bu işlere* (15).
- Elimi alıştırmak için kaba Semerkandi kağıda çizdiğim bir dizi atı çıkarıp gösterdim *ona* (28).
- Ben Kara'nın Enişte Efendisiyim ama başkaları da Enişte der *bana* (31).
- Hayriye'yi çağır *bana* (39).
- "Çabuk aşağı git Hayriye'yi çağır demedim mi *sana*." (39).
- İçimden bir ses, "Haydi, şimdi Şeküre'yi git, gör." diyordu *bana* (41).
- Sultan'ın bu kitabı Hicret'in bininci yıldönümüne yetiştirmek istediğini anlattı *bana* (42).
- Kalbim koşar gibi atıyordu, aklım telaşa kapılmıştı, ellerim atın koşumlarını nasıl tutacağını şaşırılmıştı, ama bacaklarım atın gövdesini sıkı sıkıya sarınca sağlam bir akıl ve hüner hakim oldu *atıma ve bana...* (44).
- İstanbul'un hülyalı kadınlarının hepsi bayılırlar *bu hikayeye...* (48).
- Bütün erkekler, uzaktan, perdeler, kapılar ve kumaşların kalabalığı arasında da olsa, bir kere beni görebilmiş olanlar hemen aşık olurlardı *bana* (51).
- Şirin yakışıklı Hüsrev'in o güzel bahçenin bir ağacına asılı resmini görünce aşık olur *ona* (51).
- Mesrure bir keresinde, hiçbir zaman tam ne düşündüğünü insanın kendisinin bile bilemeyeceğini söylemişti *bana* (53).
- Ulağı öldürüp, beni yanlarına alıp dağ şehir demeden gezdiren haramilerden biri, arada bir kıymetimi biliyor, bir ağaç resmine bakmanın, bir ağaca bakmaktan daha hoş olduğunu anlayacak kadar incelik gösteriyordu, ama bu ağacın hangi hikayenin parçası olduğunu bilmediği için çabuk sıkılıyordu *benden* (61).
- "Nuri Efendi." diye seslendi, *kambur ve solgun bir nakkaşa* (69).
- Üstat Osman belli ki aldırılmıyordu artık *pek çok şeye* (72).
- ...karımla gülüşe gülüşe konuştuklarımızı bu çatık kaşlı Kara'ya da anlatacaktım ki, nakşetmenin hayatı sevmek demek olduğunu anlatsın, ama o çok ayıp bir şey sordu *bana* (82).

- Büyük üstat, bir büyük laf söylemiş *ona*: (91).
- Ama haremindeki iyi kalpli bir Çerkez güzeli, usta nakkaşı kör etmesinin yeterli olacağını hatırlatmış *ona* (92).
- "Evet, körüm." demiş *ona* (93).
- "Körlük Şeytan'ın ve suçun giremeyeceği bir mutlu alemdir." dedim *ona* (97).
- ...acıdım *ona* (98).
- İnce kemikli Orhanımın narin gövdesine sarılıp uyuyakalmadan önce, şimdi, bir tek derdim var, onu söyleyeyim *size* (107).
- Kitabım için çalışmak üzere ertesi gün sabah erkenden onu evde beklediğimi söyledim *Kara'ya* (113).
- Uzun uzun sarıldı *bana* (114).
- Cibali açıklarından, Haliç'in tâ ortasından öfkeyle baktım *İstanbul'a* (119).
- Merhaba, merhaba, selam olsun *usta sanatçılara ve misafirlere* (120).
- Kalp olduğumu öğrenenler daha da öfkeli davranıp daha da kötü şeyler söylediler *bana* (123).
- O küçük delikte neler çektiğimizi hiç anlatmayayım *size* (123).
- O kitabın ne olacağını sen söyleyeceksin *bana* (128).
- Sonra deminki şeytani gülüşe benzer bir gülüşle öyle bir gülümsedi ki *bana*,... Eniştemin bir anda başka birisine dönüştüğüne inanacağım geldi (129).
- "Padişahımız Hazretleri, kitabın hemen yapılmaya başlanmasını buyurdu *bana* (129).
- Ama Venediklilerle anlaşma niyeti bilinmesin ve nakkaşhanenin içinde kıskançlıklara yol açmasın diye, kitabı gizlilik içinde hazırlamamı istedi *benden* (129).
- Bunları nakkaşhanenin usta nakaşlarına öyle güzel resmettirdim ki." dedim *Kara'ya*, (130).
- Kızımı ona verebileceğimi söyleyeyim mi *ona*... (130).
- Ama korkmuyordum *ondan*: (131).
- "Bu adamla evlenmekte sonuna kadar kararlı mısın?" diye sordum *ona* (133).
- On iki yıl sonra evlerine ikinci gidişimde hiç gözükmedi *bana* (135).
- "Ne güzel gözlerin var senin." dedim *Şevket'e* (136).
- Öyle bir şiddetle tepiniyorlar ki, şöyle diyorum *kendime*: (142).

- Bu mahallenin erkeklerinin yarısının Acem savaşında öldüğünü, yarısının da uğursuzluk yüzünden mahalleyi terk ettiğini söylediklerini işittim, ben inanmam *böyle şeylere* (142).
- ...rahmetli müzehhip daha rahmetli olmadan kısa bir süre önce Enişte'yi hararetle suçlarken, bir şey daha söylemişti *bana* (143).
- Bu gibi durumlarda, yani kalbimizin bir türlü çıkarmak istemediği acı sonucu, acımasız aklımız çıkarır çıkarmaz, bütün gövdemiz isyan eder *ona* (145).
- Ama sonra da pişman oldu *bundan* (150).
- Eskiden kızıp aldırılmazdım *böyle şeylere* (152).
- "Al bunu götür *zavallı hastaya* (155).
- Şeker kızım dünden kalan, ama hâlâ çıtırılığını koruyan bir ıspanaklı börek çıkardı *bana...* (157).
- Okuduğumu bildiğim mektuplarımı her cevapsız bırakışında sapı üç tüylü bir ok saplanıyor *yüreğime* (159).
- Ama ne Hasan, ne de Kara hakkında yeni bir şey söyledi *bana* (159).
- "Bak ne tatlı gülüyorsun güzelim." dedi *bana* (159).
- Bilirsiniz: Bazen inandığımız bir şeyi öyle bir söyleyiveririz ki birine, "ben bu söze o kadar inanmama rağmen, neden inanmadan söyledim onu?" diye sorarız sonra *kendimize* (159).
- Şimdi mektup bekliyordur *benden...* (163).
- Elleri leş kokuyordu, ama ses etmedim. Başını göğsüme bastırarak iyice sarıldım *ona* (163).
- Zavallı yetimin hâlâ ağlıyor olması birden çok dokundu *bana*, (164).
- Şu Şevket'in sevdiği pestilden birkaç yaprak sakladığın yerden çıkar da ver *çocuklara* (166).
- Bir an öyle kızdım ki, bir tokat attım *ona* (167).
- Eşikte son bir kere daha korkuyla baktı *bana* (168).
- "Kaşlarını çatma canım." diye yalvardı *bana* (172).
- ...korka çekine şunu sordum *çocukluk sevgilime:* (176).
- Söylediklerini o kadar makul ve doğru bulmama rağmen, yine de inanamadım *ona* (186).
- Korkuyor muydu *benden?* (188).
- Ben korkuyordum *kendimden* (188).
- Bu öyle çirkin bir düşünceydi ki korktum *kendimden* (189).

- Ama çok da ihtiyacım var *ona* (193).
- En talihli nakkaş da diyelim *ona* (194).
- Bütün gücümle yumuşak, şefkatli ve iyi olmaya çalışarak inandığımı istekle söyledim *ona*: (194).
- Hak ettiğim, hak ettiğimiz sevgiyi ne zaman verecekler *bize?* (196).
- İtalyan üstatların hiçbirinde senin şiirin, inancın, hassasiyetin, renklerin saflığı ve parlaklığı yok, inan *bana* (196).
- ...resmin dünyayı doğrudan taklide kalkışması küçüklük geliyor *bana* (197).
- Cevap vermedim, hatta korkmadım *ondan* (203).
- Ama aklımın isyancı başka bir yanı, Kitab-ül Ahval-ül Kıyamat'te Azrail'in bin kanatlı, Doğu'dan Batı'ya uzanan ve ellerinde bütün dünyayı tutan bir melek olduğunun yazıldığını hatırlatıyordu *bana* (203).
- "Ağzımdan besmeleden başka bir şey çıkmaz." diye cevap verdim *ona* (203).
- Açıkça bir şey söyleyeyim o zaman *size* (205).
- Daha da sıkı sıkıya sarıldım *ona* (211).
- İyice huylandıkları için, yemekten sonra çocuklar yatağa girince iyice sokuldular, yapıştılar *bana* (211).
- "Çocuklar sabah şüphelenmesin." dedim *ona* (213).
- Hayat benimle başlar, her şey bana döner, inanın *bana* (215).
- ...buzlar eridiği için tıslaya tıslaya akan mahalle çeşmesi "aldırma." dedi *bana* (225).
- ..."sen kendin dahil herkes, Enişte'nin katlinde parmağın var diye şüpheleniyor *senden*." (225).
- Ben de açıp içindeki Venedik altınlarını gösterdim *ona* (225).
- "Her şey yolunda." dedim *ona* (229).
- ...Şeküre'nin hazır olmasını, bundan sonra evin efendisinin ben olacağımı, şimdi de berbere gittiğimi söyledim *ona* (230).
- "Can baş üstüne sevgilim!" diye yazabilmek isterdim *Şeküreme* (232).
- "Hayriye gitsin *dedemin yanına* (241).
- "Bitti mi?" dedi Hayriye *Orhan'a* (241).
- Şöyle iyice sokulun *annenize...* (244).
- Eğer avlu kapısının dışında bir kötülük etmeye hazırlanan ifritin teki varsa korksun *babamın huzursuzlanan ruhundan* (246).
- Sağsa, şahitlerin boşandığını söylesinler artık *ona* (247).

- İyi. İnşallah birlikte işkence ederler *bize* (250).
- Sırf Şeküre'ye yakın olayım diye Eniştemin hikayelerini dinlerken bakacağım kadar bakmıştım *bu resimlere* (255).
- "Dedeniz öldü." dedi Şeküre *onlara* (255).
- Sakın girmeyin o *odaya* (255).
- Yastığın üzerinde Şeküre'nin güzelim uzun saçlarından bir tanesinin çizdiği bir harf "vav" dedi *bana* (255).
- Dün ona verdiğim altınlardan bir tane daha tutuşturdum *eline* (257).
- Hım hım hazine katibi bir şeyler sezmiş, gözlerini açmış, ben de Eniştemin kitabından resimler göstermişim *ona* (260).
- Bir hafta önce, Zarif Efendi öldürüldükten üç gün sonra geldim *İstanbul'a* (262).
- Şimdi Padişahımız benden başkasına bir kitap sipariş ettiği için, gönlümü almaya çalışan Hazinedarbaşı'nın sözleri, baldan da tatlı geliyordu *bana* (272).
- Kıymayın *onlara* (275).
- Mercekleri üzerlerinde gezdirirken gördüklerimi nasıl anlatabilirdim ki *size* (276).
- "Kaçmaya kalkarsan böyle vururuz." diyerek bir tokat attı Şevket *oğlana* (277).
- Birden öyle uzak ve yabancı hissettim ki kendimi *ona...* (279).
- Haberi hemen yetiştir *bana* (280).
- Kayınpederini yeni gömmüş, yeni damat, kibirinden anlıyordum, çok memnundu *hayatından* (280).
- Her geçişimde öyle hüzün verir ki bu bahçe *bana...* (280).
- Bu kağıdı istiyorsa Şeküre kendi gelsin *buraya* (282).
- ...kim inanırdı *benim gözyaşlarıma?* (283).
- Kendi babam değil Eniştem baba olmuştur çünkü hep *bana* (283).
- Allah'ın talihli bir kulu olduğuma inandığımı söylememiş miydim *size?* (285).
- Acıya alışıyor muyum, diye sordum *kendime* (286).
- "Üzülme evladım." dedi *bana* (286).
- Dünyanın bittiği yerdeki ağaç böyle bir şey olmalıdır, diyecektim *kendime* (289).
- Ama kaşlar olabilir, çünkü kimse dikkat etmez *onlara* (292).

- Böylesine yetenekli nakkaşın hünerine bir kıvam verecek suçluluk ve yabancılik duygusu verir bu *ona* (292).
- Bunu da söylemedim *Kara'ya* (296).
- Belki bu yüzden, oğlum gibi ve oğlumdan da öte severim, ama hiç hayranlık duymam *ona* (297).
- Orada, bu gönderdiğim nakışlı kağıdı göstermiştim *ona* (304).
- Bu kadar emin miydi *bundan?* (304).
- Sanki yorgun gözlerimden bir karış ötedeki resmin içinde harika bir şey oluyordu da biz, saygıyla, hayretle tanık oluyorduk *buna* (308).
- O da önce zehirli hapı, arkasından da hemen yapıverdiği panzehirli lacivert bir hapı afiyetle yutmuş ve tatlı gülüşünden anlaşılacağı gibi, hiçbir şey olmamış *ona* (313).
- Herkes hayran olacak *bu ata* (317).
- Bir kese altın veriyor *bana...* (317).
- Kendim gibi çizersem bir kese altını verdirmezler *bana!* (319).
- "Dur sen." dedim *oğlana* (319).
- Sanki içimdeki bir başka ruh beni seyrediyordu, utandım *ondan* (321).
- Her gece bir hüznün, bir keder çöküyor *üzerime* (322).
- Yirmi akçelik müderrisin yetiştirmesi hem eğleniyordu hem de korkmuştu *benden* (324).
- Bütün bunları yaparken ruhumun bir yanının acımasızca sessiz kaldığını bilmek dayanılmaz bir acı veriyordu *bana* (326).
- Beni hep ayıplayan, cemaatten koparan bu sessiz ve acımasız ruhu -bir cindi o, ruh değil- kim koymuştu *içime?* (326).
- Bütün bunlara sanıldığı kadar aldırmadığımı nasıl anlatabilirim *size?* (334).
- "Bu benim kocam." dedim *kendime* (335).
- Belki de hiç girmeyeceğim *senin o yatağına* (336).
- "Bizi küçümsüyorsun." dedim *Kara'ya* (337).
- Kocam dönmediği için zaten acıyordun, şimdi babam öldürüldüğü için de acıyorsun *bize* (337).
- Buraya, on iki yıl sonra geri dönünce beni sevebileceğini, gönlünde benim için yer açabileceğimi hissettirdin *bana* (338).
- Bana sevenlerle dolu mutlu bir ev vermesi için yalvardım *Allah'ıma* (339).
- Daha aksiydi, daha uzaktı *bana...* (339).

- ...öyle baktım *Kara'ya* (363).
- ...ama aldırmadık *buna* (354).
- Efsane kitaplardan, körken yapılmış ikincisinin resimlerinin daha yalın ve saf, birincisinin renklerinin ise daha canlı ve hayat dolu olduğunu görmek, körlerin hatıralarının hayatın acımasız yalınlığını ortaya çıkardığını, ama canlılığını öldürdüğünü hatırlattı *bana* (357).
- Başı vurulmadan son bir kere daha manzaraya bakmak isteyen idam mahkûmu gibi, "Şu resimlerin hepsini göreyim, gözlerimi bir doyurayım." dedim *yüce Allah'a* (358).
- Şükür bize şimdi *bunu gösterene* (359).
- Öyle baktım *Kara'ya* (363).
- Kara güzel gözleriyle "evet" diyerek baktı *bana* (364).
- İri saatlerden birinin mekanizmasına bağlı rengârenk boyanmış parmak büyüklüğünde hınzır bir Mağripli, bakışlarıyla sanki bir "evet!" dedi *bana* (373).
- Bunu da kalbim söylüyor *bana* (382).
- Frenk usûllerini taklit eden senin Enişte'nin kitabında dinsizlik, zındıklık, münkirlik olduğunu, tezhipleri yapan zavallı Zarif Efendi büyük ihtimal anladı ve korktu *bundan* (382).
- "Çorbamı gelir içerim." dedim zavallı *Nesim'e* (388).
- Bu Erzurumi vaizin adamları daha çok azacak, çok can yakacak, korkun *onlardan* (391).
- Anneannem Türklerin çoğu zaman sebepsiz adam öldürdüğünü söylerdi *bana* (392).
- Hepsinin Şevket'in yüzünden olduğunu söyle *Kara'ya* (393).
- Ne olur yardım et *bana* (393).
- Söyleyin *Kara Çelebi'ye* (394).
- Babasının katlinde senin parmağın olduğunu da söylemişler *ona* (395).
- "Sen gün görmüş, efendi adamsın." dedim kendi gözyaşlarından da cesaretlenerek *kayınpedere* (396).
- Dışarıklarını giy, peçeni tak, bohçanı, çocuklarını al, kapıyı aç, tıpış tıpış gidelim artık *evine* (396).
- Gülümsedim *ona* (397).
- O evine dönmek istiyor, kimse kızmaz *ona* (397).

- Çık *odadan* (401).
- Ama ben kendisini zaten kötü bulduğum için aldırmiyorum *buna* (404).
- Bir gün açık pencereden kara saçlı, kara gözlü, upuzun boylu, sim tenli incecik Boşnak güzelini görür ve vurulur *ona* (404).
- İhlamur kaynatayım *misafirime!* (411).
- Sessizce beni dinleyen Kara'ya, Siyavuş'un kardeşlerinin intikamına kendini nasıl hazırladığını, nasıl bütün sarayını, malını mülkünü yakıp, karısıyla helalleşip, atma binip ordusuyla sefere çıktığını, savaşı nasıl kaybettiğini, cesetlerle kaplı savaş meydanının tozu toprağı içinde, nasıl saçlarından yerlerde sürüklenip, şimdi kendisinin yattığı gibi yüzükoyun yatırılıp, sonunda boynuna bir hançerin dayandığım ve efsane şah bu durumdayken dostları ve düşmanlarının aralarında nasıl, öldürsek mi, affetsek mi tartışmasına girdiğini ve yüzü toprağa bastırılmış yenik şahın bütün bu tartışmayı dinleyişini uzun uzun anlattım ve sordum *kurbanıma* (412).
- Bir bardak ihlamur bile veremediğim için özür diledim *Kara'dan* (416).
- Bana hak veren Kara'ya döndü, çocukça bağırdı *ona* (425).
- Ne istiyorlar *bizden?* (427).
- Akkoyunlu nakkaşhanelerinde eski üstatların çok çizdiği bir yeraltı şeytanı çizdim *ona* (427).
- Bir at resmedildiğinden bile haberim yoktu, inanın *bana* (428).
- Gülümsedim *ona* (428).
- "Üstat Osman ile yan yana oturup günlerce eski üstatların harikalarına bakmanın nasıl bir mutluluk olduğunu biliyor musun?" diye sordum *Kara'ya* (429).
- Sizler de inandınız mı *bana?* (432).
- Kara da katılmıştı *bize* (433).
- Aşağı yukarı yürürken, her şeyi eski haline sokmak telaşıyla şöyle diyordum *kendime:* (441).
- Ama o öyle bir ihanet ki korkmuyorum *ondan* (441).
- Bir tokat vurdular *suratıma* (443).
- Gülümsedim sevgili *biraderlerime* (443).
- Kimse bakmayacak bile artık *bize...* (444).
- ...inan *bana* (446).

- Acem üstatlarının resimleri, hatta Heratlı en büyük üstatların harikaları en sonunda kenar süsünün bir parçası olarak görüldüğü için, yazının güzelliğini, hattatın harikasını öne çıkarıyor diye kimse ilişmez *onlara* (448).
- O da bunu bildiği için tehlikeli bir kitap hazırlatıyormuş havası veriyordu *kendine...* (448).
- Resmi göstermediği gibi, her şey güllük gülistanlık gibiymiş gibi davrandı *bana* (451).
- Öyle bir baktım ki *Kara'ya...* (452).
- Bu durum hem bir gurur, hem de bir utanç veriyordu *bana* (453).
- Sonunda seninle evlenmekten başka bir çaresi kalmadığı için çok acıyorum *güzel Şeküre'ye* (455).
- "Öyle doğru bir söz ki bu." dedim sevgili *Kelebek'e* (456).
- Hançeri tutan kolumu kaptırdım *ona* (456).
- Allah senin nakşından memnunsan, seni yanına almak için kendi muhteşem karanlığını verecek *sana* (457).
- Söz ver *bana!* (457).
- İki balıkçı sandalı, yelkenleri sarılı yük gemileri, unutulmuş bir kadirge, hiç gözükmeyen dalgalarla ağır ağır sallanarak gitme, gitme dediler *bana* (459).
- Hindistan'da hünerimin harikalarıyla yaşayacağım harika hayatı hayal et! dedim *kendime* (459).
- Eve dönünce öleceğini hissettim ve acıdım *ona*. (463).
- Resmedilemeyecek bu hikâyeyi, belki yazar diye, bu yüzden anlattım *oğlum Orhan'a* (470).
- Bu yüzden Kara'yı olduğundan şaşkın, hayatlarımızı olduğundan zor, Şevket'i kötü ve beni olduğumdan güzel ve edepsiz anlatmışsa sakın inanmayın *Orhan'a* (470).

2.2.1.3.2. Dolaylı Tümleçte Yer Odaklama

Bu işlev cümledeki kurguyu tamamıyla yer üzerinde yoğunlaştırmıştır. Belirtilen yer cümlelerin en önemli ögesi durumuna gelmiştir:

- Şimdi bir ölüyüm ben, bir ceset, *bir kuyunun dibinde* (9).
- ...ama kapıdan sordum bir başkası oturuyordu artık *orada* (14).
- "Ne yapıyorsun sen *burada?*" (37).
- "Anne sen ne yapıyorsun *burada?*" (38).

- Tam karşımda bir pencere vardı, ama kimse yoktu *orada* (44).
- Diyordum ki, birden, buzla kaplı kepenk patlar gibi açıldı ve orada güneşte ıslıl ıslıl parlayan pencerenin çerçevesi içinde gördüm güzelim sevgilimi, on iki yıl sonra *dallar arasında* (44).
- Orhan'dan söz ederken "demin" diyerek şimdi yazıldığını ima etmesine rağmen, belli ki bir müsvette yapılmış, çünkü dikkat seziliyor *her satırda* (47).
- Bir hikayenin parçası olacaktım, ama bir yaprak gibi düştüm *oradan* (59).
- Bu şaşmaz kanıt yüreğime öyle bir heyecan ve korku saldı ki mumun ışığı gibi neredeyse titreye titreye yürüdüm *odada* (64).
- Oturdum, *şamdanın ışığında...* (65).
- "Gel bakalım buraya sen *kucağıma*." (104).
- "Bir uğursuzluk var *onda* (112).
- Ama nakşettiğim harikaları takdir edecek kaç kişi var *İstanbul'da?* (119).
- Manisa'ya giden Edirneli bir hocanın kesesinin içinden bir kere çıktım *İstanbul dışına* (123).
- Evin içinde bir tıkırtı mı vardı *bir yerde?* (126).
- "Ölümün resmi var." dedim, *kitabımda*, (130).
- İsrâ suresi ne diyor *otuz üçüncü ayette?* (143).
- "Kardeşine Kara Efendi'nin babanızı öldürdüğünü söylemişsin." dedim. Bir daha böyle bir şey söylenmeyecek *bu evde* (167).
- Bir an bir tıkırtı olunca ikimiz de susup bekledik, ama kimse girmede *kapıdan* (174).
- Ne yaptığımı bilerek ve düşünerek gelmiştim *buraya* (179).
- İp gibi bir ışık sızıyordur *içerden* (200).
- Bir yanda arttıkça insanı serseme çeviren bir acı vardı, yüzümün gözümün kan içinde kaldığı aceleci ve zalim yerd *orası* (202).
- Öte yanda ise acelenin ve zulmün bittiği yer vardı, ama bana yabancı ve korkutucuydu *o yer* (202).
- Ölülerin dünyasından Azrail'in beni çağırdığı o ışıklı alem olduğunu bildiğim için korkuyordum *oradan* (202).
- On iki yıl öncesine göre bir temizlik ve düzen de vardı *içeride* (231).
- Şevketim, ne de yalnız bir şeysin sen *bu koskoca dünyada* (239).
- Şöyle iyice sokulun annenize de iyice ısınalım *yorganın içinde* (244).

- "Kara!" diye fısıldadım *merdivenlerin başında* (245).
- Çok soğuk *burası* (249).
- Taş atıp dikkatinizi çekene kadar da dondum *burada* (249).
- Çünkü boşanma işinden ve ona kıydırmadığımız için içerlediğinden emin olduğum nikahtan sonra, "Hayrola, yine ne var!" diyen bir bakış gördüm *yüzünde* (257).
- Sıra bana gelip Hazinedarbaşı'nın kubbeli küçük odasına girince yalnızca bir katip gördüm *orada* (260).
- ...tombul mumlarının alevleri dalgalanarak yanan iki büyük şamdan yerleştirdi *yanı başıma* (276).
- Hırpaladıkları oğlanın sarı saçlı, küçük, ürkek kız kardeşini de gördüm *yanlarında...* (278).
- ...bir gürültüdür gidiyordu *orada* (285).
- Bir gün kendi ısmarladığı bir Hüsrev ile Şirin yazılıp, Herat usulleriyle nakşedilip bitince, bir söylenti yayılmış *İsfahan'a* (290).
- Cami'nin şiiirinde "ruhun karanlık gecesi" dediği o inançsızlık anı yoktur *onda* (298).
- Bir ata bakar gibi baksaydınız ne görürdünüz *bu resimde?* (306).
- Kapkaranlık oldu *her yer* (338).
- Birisi var *evde* (338).
- ...ve nihayet geldik *kahvenin cana can katan bir iksir gibi içildiği bu mutlu kahvehaneye* (354).
- İğnenin acımasız hikâyesini anlatırken, daha da iyi göreyim diye yaklaştırdığı merceğin altında, bu nahoş şeyin sipsivri ucuna dikkatle baktım ve pembemsi bir ıslaklık gördüm *orada* (372).
- Koşar gibi yürüdüm *sokaklarda* (386).
- Yine de ama gidiyordun *oraya* (409).
- O zaman niye gidiyordun *o imansızlar kahvehanesine?* (410).
- Yarısı nakşedilmiş bir sayfa koydum *mindere* (411).
- ...intikama kararlı Tur, kıskandığı küçük kardeşi İreç'i aldatır ve gırtlığını kesmeden önce saçlarım tıpkı benim şimdi yaptığım gibi tutar ve tıpkı benim şimdi yaptığım gibi bütün vücuduyla abanır *kardeşinin üzerine* (412).
- Şimdi benim gücümü hissediyor musun *üstünde?* (413).

- ...her gün bir büyük Turan savaşçısını katleden esrarengiz İran savaşçısının kim olduğunu öğrenmek için Turanlılar becerikli Şengil'i saldırdılar *meydana* (425).
- Fenerkapı yolunda tuhaf yeşilimsi bir sarı ışık vardı *yukarıda...* (426).
- Oysa ne kadar da mutluyum *burada!* (437).
- Büyük bir günah varmış *orada* (446).
- Vaiz efendimiz hazretlerine ve dinimize dil uzatılıyor *orada...* (446).
- Kara, tedbirli olmak için beni takip etmişti, ama hançeri almamıştı *yanına* (453).
- Ayağa kalkan sevgili Kelebek'i çılgınlık atıp korkutup oturttum *yerine* (456).
- Bizim gibi kal ve karış *burada* (457).
- Çıraklık yıllarımda çantasını, ciltbendini, kalem kutusunu ve yazı tahtasını iki adım arkasından taşıyıp nakkaşhaneye götürmek için her salı Üstat Osman'ı kapısından aldığım evdi *burası* (459).
- Hiçbir şey değişmemişti *burada...* (459).
- Nefretle beni öldürmek üzere bir hamle yapacağımı da gördüm *yüzünde* (460).
- "Hasta mı?" dedi Hayriye aşağıdan (208).

2.2.1.4. Zarf Tümleci Odaklama

2.2.1.4.1. Zarf Tümlecinde Zaman Odaklama

Cümlelerin kurgusunun zaman odaklı olduğu cümlelerde karşımıza çıkan işlevdir:

- Bu akılları veren tarikatçılar mı vardı *Hazreti Muhammed zamanında?* (19).
- "Açar *şimdi.*" (40).
- "Anne" dedim *kapıyı açmadan önce.* (40).
- "Ölümden sonra." dedi Eniştem *çok sonra* (43).
- Çok güzeldim *o zamanlar* (51).
- "Hayriye ile hamama gidersiniz *yarın.*" (54).
- Bir zamanlar bende fazlasıyla sevgi ve heyecan uyandıran bu oda, Üstat Osman'ın takma adlar verdiği büyük ustalar artık evlerinde çalıştıkları için bir büyük zengin padişahın nakkaşhanesi değil de, Doğu'da ıssız dağlar içinde yitip gitmiş bir kervansarayın büyükçe bir odasına benziyordu *şimdi* (66).
- "Onun yerine tezhipleri kim yapıyor *şimdi?*" (72).

- Üstat nakkaşın sevdiği kızdaki resmine geçen şey, kusur değil kural olur *sonunda* (80).
- "Evlerinde örgü ören karılar dahil herkes zavallı Zarfif Efendi'nin niye öldürüldüğünden söz ediyor." diye sözü değıştirdim *sonra* (101).
- "Gıdıklanıyorum." dedi *çok sonra* (104).
- "Ağlama anne." dedi *biraz sonra* (107).
- Katilin şeytanlık ve fesada devam edeceğinden, benim yaptığım kitaba düşman olduğundan, büyük bir ihtimalle eve gelip benim kitabım için nakış ve resim işi aldığından da emindim *o anda* (111).
- Hayır, laf dokunduruyor olamaz diye düşündüm *biraz sonra* (111).
- Bu mutlu yılları gölgelendiren kıskançlığın rengi bile başkaydı *o zamanlar* (115).
- Eski hayatıma hiç karıştırmadığım bu alaycı ve hain ikinci sesle konuşuyordum *şimdi* (115).
- "Kim resmetti bunu?" diye sordu *sonra* (132).
- "Bana ölümün resmini çiz." dedi *sonra* (147).
- "Sokağın ucundaki Tatar dilenci var ya." dedim *çıkarken*, "çok edepsiz." (153).
- Sonra Enişte Çelebi'deyim *bütün gün*." (155).
- "Babamı istiyorum." dedi *ağlarken* (167).
- "Babanız yok artık, dönmeyecek." dedim *ağlarken* (167).
- "Biz piç kurusu değiliz." dedi Şevket *ağlarken* (167).
- Tâ on iki yaşındayken bile benden daha fazla bildiği için Şeküre'nin bir tekinsizlik duygusu uyandırdığını hatırlıyordum *şimdi* (174).
- Şu anlatacağım sıradışı şeyler, hem hepimizin bildiği şimdiki zamanda cereyan etti, hem de sanki *geçmişte* (179).
- Ama Enişte Efendi nakkaş bile değil, diye düşündüm *üzeri benler ve lekelerle kaplı elini gözyaşlarıyla öperken* (187).
- Yüreğim hızlı hızlı attı *uzun bir süre* (191).
- "Demek geldin." der *sonra* (201).
- Babamın ölüsüne bakarak sustum *sonra* (206).
- "Söyleyin bakalım ne yaptınız sokaklarda *bu saatlere kadar*?" (208).
- "Aah!" diye bağırdı *sonra* (210).
- "Peki çocuklar." dedim *çok sonra* (240).

- O nerede uyuyacak *bu gece?* (241).
- Hiç beklemediğim bir şey oldu *aynı anda* (260).
- Onu görmedim, imansız katilin sakladığı yerde, kimbilir, evinde olmalı *şimdi* (262).
- ...avludaki ocağa bakarak benim için ağlayan güzel Şeküreciğimi de aynı anda görebiliyorum *şimdi* (268).
- Bir çaresizlik ifadesi takındı *sonra* (273).
- Ben ne olacağım *şimdi?* (278).
- Bak nasıl evlendin *sonunda* (279).
- Yine onu Kara'ya övme ihtiyacına kapıldım *sonra* (298).
- Pek çok nakkaşı erken yaşta kör eden bu hırsa, Allah'ın kendisine fazla fazla verdiği yeteneğinden utandığı için mi kapıldığını sormuştum ona *bir kere* (299).
- "Tabii ki, rahmetli Enişte'nin atını çizen nakkaş." diye kendi cevapladı *sonra* (304).
- Elin hız ve hünerle ilerleyişiyle ezberden çizilen bizim atımızın taşıdığı gizli imzayı, nedimemizin usulüyle bulmaktan başka elimizden bir şey gelmez *şimdi* (307).
- Nedir o burundaki? diye fısıldayabildim *çok sonra* (308).
- Kusur da ne! demişti Üstat Osman, *daha sonra aynı kitapta Babı Hümayun'u ve o anda içinde bulunduğumuz Alay Meydanı'nı resmeden bir sayfaya bakarken:* (310).
- Bambaşka şeyler düşündüm *bu sefer...* (321).
- İçimden bir ses her şeyin neden kötüye gittiğini, bütün bu uğursuzluğun sırrını bana söyleyecek gibi oluyor *bazen* (336).
- "Şu sayfayı görüyor musunuz?" dedim *gece yarısından çok daha sonra...* (359).
- Elli yıllık nakkaşlık hayatım boyunca çok sık karşılaştığım bu tuhaf işi yapan onca meczubun ne hissettiğini anlıyor muydum *şimdi?* (367).
- "Neredeler?" diye sordu *çok sonra* (388).
- "Yavaş ol!" diye bağırdım Kara'ya *daha sonra* (390).
- "Şeküre'ye bir şey yazmadın mı?" diye sordum *mektubu alırken* (392).
- Dün Erzurumilerin yaptıklarından sonra Yeniçeriler de sokaklardalar *bu gece* (394).

- Keder duydum *çıkarken* (394).
- "Yine de." dedi Kara *çok sonra* (432).
- "Körle gören hiç bir olur mu?" dedi Leylek *çok uzun bir zaman sonra* (433).
- O günlerin çalışkan, cefakâr ve azla yetinir ihtiyar nakkaşları neredeydi *şimdi?* (438).
- Yıllarca kullanıla kullanıla çırakların vücudunun bir parçası olan ve sonra bir kenara atıliveren mühre tahtaları, çırakların kılıç oynayarak zedelediği uzun kâğıt makasları, karışmasın diye büyük üstatların adları işlenmiş yazı tahtaları, çini mürekkebinin misk kokusu, sessizlikte işitilen kahve ibriklerinin tıkırtısı, her yaz yavrularının kulaklarının içindeki ve enselerindeki tüylerden çeşit çeşit fırçalar yaptığımız tekir kedimiz, boş durmayıp hattatlar gibi karalama yapalım diye bol bol verilen tabaka tabaka Hint kâğıtları, büyük hatalar kazanırken bütün nakkaşhaneye ibret olsun diye başnakkaşın izniyle kullanılan çelik saplı ibretlik hata kalemtraş ve bu hataların törenleri neredeydi *şimdi?* (439).
- Üstat Osman bunun niye yollandığını çıkaramadı önce. Ama bu zalim hediyein arkasındaki kötülük dileğini ve haklı mantığı da gördü *bugün* (444).
- Bir benim gözlerime bir de iğnenin ucuna bakıyorlardı *şimdi* (445).
- Zarif Efendi'yle nasıl karşılaştınız *o akşam?* (445).
- Ama ona değil kendime acıyordum *şimdi* (446).
- Çıraklık arkadaşımızın bizler gibi yaşlandığını düşündüm *o zaman* (446).
- Söyle bakalım *şimdi* (457).

2.2.1.4.2. Zarf Tümlecinde Sebep Odaklama

Yüklemde bildirilen eylemin yapılma nedeninin yüklemden sonraki bölümde yer alması sonucu ortaya çıkan işlevdir. Bir çeşit sebep-sonuç cümlesi de denebilir bu cümlelere:

- Sana bu mektupla birlikte, akli bir karış havada bir gençken nakşedip bana yolladığın resmi de geri gönderiyorum *hiçbir umut beslemeyesin, hiçbir yanlış işaret almayasın diye* (47).
- Ondan sonraki günlerde babam neler yaptı, ben Kara'dan nasıl uzak durdum, önce evimizden, sonra bütün bütün semtimizden ayağı nasıl kesildi, bütün

bunları kederle hatırlıyorum, ama size anlatmak istemiyorum *babamı ve beni sevmezsiniz diye* (52).

- Veda etmek için Üstat Osman'ın elini öperken yalnız büyük bir saygı değil, ruhumu altüst eden bambaşka bir şey de duydum bir evliyaya duyacağınız cinsten hayranlıkla karışık bir acıma, tuhaf bir suçluluk duygusu *belki de Frenk üstatlarının usullerini gizlice açıkça taklit edilsin isteyen Eniştem ona bir rakip olduğu için* (73).
- "Eski ustaların aksine çok savaş gördüm ben, çok." dedim *sessizliği kendi varlığımla doldurmak için* (90).
- Önüme baktım ve sustum, *ama utancımından değil de öfkemden* (107).
- "Kendine boşu boşuna iftira ediyorsun." dedim *konuyu kısa kessin diye* (111).
- Yemin et *bunun için* (134).
- "Sen akıllı kadınsın." dedi *kırdığını sandığı gururumu okşamak için* (153).
- Sizden daha iyi ve ahlaklı olduklarına inanan yüce kişiler, sizin için utandıklarında, gözlerinizin içine işte böyle bakamazlar *belki de sizi ihbar edip işkenceci cellatlara teslim etmeyi düşündükleri için* (189).
- "Nasıl oldu da onu öldürdün?" dedim *meraktan çok vakit kazanmak için* (193).
- Sofayı geçerken, aşağıda mangalın üzerine su koyayım mı diyordum, *kefal çorbası için* (206).
- Yatağa girdim, çok uzun bir süre uyuyamadım *başıma gelen şeyin korkunçluğunu düşündüğüm için değil, başıma gelebilecekleri hesapladığım için* (213).
- "Çünkü bunlar benim akıllarım değil, yıllarca babamla konuşa konuşa ondan öğrendiğim şeylerdir." dedim *hepsini benim kadın aklımdan çıkma sanmasın ve dediklerime inansın diye* (222).
- Daha siz bütün gücünüzle işin başındayken, sevgili nakkaşlarımız ölümünüzden sonra başnakkaş kim olacak diye dolaplar çevirmeye başlamışlar." dedi *beni kıskırtmak için* (275).
- Ağladım, *daha çok sinirlerim gevşediği için* (285).
- "Kör edilmiş." demedim *Kara daha da mahzun olmasın diye* (292).
- O resimde bir eksik olduğu için." dedi *Kara ya da bir şeyden pişman olup korktuğu için* (297).

- Ne zaman bir nakkaş harika ve harikulade bir şey çizse, onu kıskanan ötekiler bunu söylerdi *biraz da, Tebriz'den, Acem işi diye küçümsemek için* (367).
- Dalkavukluk ve övgüden hoşlanan, ama hoşlanmaması gerektiğini belli belirsiz hatırlayan güç sahipleri gibi söylemişti bu sözü *konuyu değiştirmek ister gözükmek istediği için* (380).
- Ama durun söz vermiştim, *çarşamba akşamı şunu anlatacağım diye* (404).
- Aramak istiyorum orayı, *içim rahat etsin diye* (407).
- Piştahtası üzerindeki yazı kâğıtlarının, dikkatlice kesilmiş tabaka tabaka Hint kâğıdının ve nakşedilmiş sayfaların arasına tam girecektim ki kendimi tuttum *hem Kara benden daha hevesli olduğu için, hem de bir üstat nakkaşın kendinden daha az hüner sahibi bir başka nakkaşın malzemesini karıştırmasının hiç uğur getirmeyeceğini bildiğim için* (417).
- Sesim bir an kırıldı ve hiç beklemediğim bir şekilde akan gözyaşlarımdan utandım *belki, çiraklık yıllarında kendimizi korumak, hassasiyetimizi göstermemek için sürekli hazır tuttuğumuz alaycılıktan korktuğum için* (434).
- Dehhak'ın, Arap soylusu babası Merdas'ı öldürmesi, *hem böylesine nedensiz olduğu için güzeldi, hem de cinayet gece yarısı harika bir saray bahçesinde altından yıldızlar, servilerle renk renk bahar çiçeklerini belli belirsiz aydınlatırken işlendiği için* (441).
- İki şey için boğucu bir keder ve öfke duyuyordum *aralarında anlaşıklarını daha önceden fark edemeyip boşuna dil döktüğüm için, kıskançlığın buraya kadar gelebileceğini hiç düşünemeyip daha önceden kaçmadığım için* (442).

2.2.1.4.3. Zarf Tümlecinde Miktar Odaklama

Yüklemde belirtilen eylemin miktarının belirtildiği cümlelerde karşımıza çıkan işlevdir:

- İlk başta çekiniyordu *biraz*; hatta korkuyordu (132).
- Karşılıklı sustuk *biraz* (211).
- ...sen de kesenin ağzını aç *biraz* (225).

2.2.1.4.4. Zarf Tümlecinde Yön Odaklama

Cümle kurgusunun eylemin yönü üzerine yapıldığı cümlelerde karşımıza çıkan işlevdir:

- “Girin ikiniz de *içeri*.” (40).

- Güneş kapıdan üzerime öyle vururken birden Orhan giriverdi içeri (104).
- Biri daha girmişti içeri (406).
- "Gir içeri." (463).

2.2.1.4.5. Zarf Tümlecinde Tarz Odaklama

İncelenen metinde en çok kullanılan cümlelerden biri de yüklemden sonraki bölümde o cümlede bahsi geçen eylemin nasıl yapıldığına dair bilgi içeren cümle olmuştur:

- "Demek baştan beri ne yaptığını bildiğini kabul ediyorsun..." dedi *hevesle* (27).
- "Yaptığınız resim çok büyük bir günahdır biliyor musun?" dedi *saflıkla* (27).
- "Düşünemez sanırdım" diye ekledim *sanki bir pişmanlıkla* (35).
- "Ne yapıyorlardı?" diye sordu *tatlı sesiyle* (38).
- Kolumu yakaladı *bileğimden...* (39).
- Birden öyle öfkeleni ki Şevket'i kolundan tuttuğu gibi çekti *sürükleyerek*. (40).
- "Ne var!" dedi Şevket *elinde havanın eli* (53).
- "Hayriye." dedim. "Akşama bunlara badem ezmeli, şekerli ekmek kızartırsın *az yağda.*" (53).
- "Yavaş, yavaş." dedim ben de *kahkahalar atarak* (53).
- "Ah, Tiflis!" dedi büyük üstat *penceredeki muşambadan süzülüp karlı bahçeden içeri vuran ışığa bakarak* (67).
- "Çıraklar, meydanın zeminini, bu resimde Osman ustamızın buyurduğu gibi gülgünü bir pembeye boyayıp bitirene kadar." dedi Nuri Efendi *ihtiyatla* (72).
- İltifat ve altının çokluğu usta nakkaşı sonunda yoldan çıkarmış ve Şeytan'ın da dürtmesiyle resimlerinin kusursuzluğunu eski üstatlara borçlu olduğunu unutmuş ve kendi şahsiyetinden de bir parça koyarsa resimleri daha da beğenilir sanmış *gururla* (77).
- "Üslup denen şeyi başlatan kusur, o zaman, bu üçüncü hikayeye göre." dedi Kara kibar, *pek saygılı bir edayla* (80).
- "Cim!" dedi Kara *kendine güvenle* (90).
- Eli titredi *heyecanla...* (91).
- "Firdevsi'nin Şehnamesi'nden Hürmüz'ün hattatları zehirleyerek tek tek öldürmesi." demiş yine *göğe bakarak* (95).

- "Hasan'la konuşuyor musunuz?" diye sordu güzelim *kara gözlerini açarak* (101).
- "Aklım karmakarışık." dedi birden, *belki de düşüncelerinden korkarak* (102).
- "Söyle bakalım." dedim *ciddi sesimle* (104).
- "Söylüyordum." dedim *önüme bakarak* (106).
- Onun ağlayarak cevap verdiği bu soruya ben de içten bir havayla katıldım ve bir cevap aradım *kendi kendime* (117).
- "Tıpkı." dedim *anlamazlıktan gelerek.*" (126).
- "Ama bunu istiyordu." diye fısıldadı Eniştem bana *şeytanca gülümseyerek* (128).
- "Kara seni çok seviyor." dedim *sır verir gibi* (133).
- "O zaman da benimle evlenemez." dedi akıllı kızım *gülümseyerek* (134).
- "Onunla haberleşiyor, işaretliyor musunuz?" diye sordum *kendimi tutamayarak* (134).
- "Vah, vah." dedi *hiç inanmadan* (154).
- "Senin oğlan savaşta nasıl ölmüş?" diye sordum *inatla* (154).
- "Bohçacı karı." dedi *benden çok meraklı ev sahibesine duyurarak* (155).
- "Gerçekten, Şeküre'ye âşık o." dedim *saflıkla* (156).
- "Senin gibisiyle çok, çok adam ister." dedi *eliyle de çok işareti yaparak* (159).
- "Evet." dedi *gülümseyerek* (166).
- "Ben onu istemiyorum. Ben bizim eve, Hasan amcanın yanına döner, babamı beklerim." dedi Şevket *küstahça* (167).
- "Peçeni aç." dedi *fısıldar gibi* (170).
- "Peçeni aç." dedi *aynı sesle* (170).
- ...bu kadar sarılırsan bu da bu kadar olur, dedim *kendime gururla* (172).
- "Beni gerçekten kara sevdıyla seviyorsan." dedi *kendini affettirmek ister gibi* (174).
- "Şevket sevmiyor ama Orhan seviyor." dedim *sevgilimin bir yanlısını yakalamanın gururuyla* (174).
- Gayretkeş köpekler yeniden bütün güçleriyle havlamaya başlayınca, "Artık gideyim." dedi Şeküre *huzursuzlukla* (177).
- "Korkuyor musun oğlum." dedi bana Enişte Efendi *şefkatle* (182).
- "Hâşa." dedim *abartılı bir şekilde* (183).

- "İki sayfalık bir resim için bir büyük yaprağın bana gösterdiğiniz çeşitli köşelerine, istediğiniz resimleri istediğiniz gibi yaptım." dedim *Enişte Efendi'nin takdir edeceğini umduğum bir dikkat ve kesinlikle* (183).
- "Bunlara kaç kişi inanıyor?" dedi *yorgun, bıkkın bir havayla* (183).
- "Zavallı merhum Zarif Efendi." dedim *sesim titreyerek* (183).
- "Kıyamet günü musavvirden yarattığı şekillere can vermesi istenecek." dedim *dikkatle* (185).
- "Nakkaş." dedi Enişte Efendi, *kendinden memnun birinin edasıyla* (187).
- "Onlardan korkmadığımızı kanıtlayalım." dedim *bir cesaretle* (187).
- Dinsizlik var mı diye değil de, şimdi nasıl bir şey olmuş diye meraktan görmek istediğim son resmi, benim katil olduğumu iyice anlar ve benden korkarsa ortaya çıkarıp bana gösterir diye düşündüm *hızla* (188).
- "Senden çıktığı gece Zarif Efendi kendi buldu beni." dedi *hiç beklemediğim bir anlatma isteğiyle* (193).
- "Kitabın bitince, benim resmettiklerimi görenler hünerimi anlayacak mı?" diye sordu *eski çalışma alışkanlıklarımızın rahatlığıyla* (196).
- "Kitaplar asırlarca kalır." dedi *mağrur bir edayla, ama kendine de büsbütün güvenemedi* (196).
- "Evet." der ölüm, *memnun* (201).
- İhtiyar, "Hayır." der *kararlılıkla*, (201).
- Mavi kapılı odaya girdim, darmadağınık olmuştu her şey, babam da ne yapmış diyecektim *dalgınlıkla* (206).
- Çığlık attım *dehşetle* (206).
- "Hayriye! Nerede kaldınız!" diye bütün gücümle bağırdım, *sanki bağırmıyormuş da fısıldıyormuş gibi yaparak* (208).
- "Dedeniz orada uyuyakalmış." dedim *fısıldayarak* (208).
- "Bilmiyordum." dedi *küstahça* (210).
- "Babamın öldürüldüğünü yalnız bu sebepten saklamıyorum." dedim *gözlerimi Kara'nın aşktan çok dikkatle bakmalarına sevindiğim gözlerine dikerek* (220).
- Uzun bir süre sustuğum için, "Evet." dedi Kara *geciktiği için özür dileyen bir havayla* (220).
- "Evet." dedi Kara *iyimserlikle ve biraz da çocuksulukla* (222).
- "Kokuyorsa odadaki mangalın sıcaklığındandır." dedi kadın *ağlayarak* (235).

- "Çocuklar." dedim sonra *Orhan ile Şevket'in çok iyi bildikleri gibi sesime bir şey ilan edeceğim zaman verdiğim makamla: (238).*
- "Sabah her şey iyi olacak." dedi Kara *aynı tuhaf havayla, doğruyu söylerken, doğruya inanmadan (242).*
- İttim onu, *ama öfkeden çok ne yaptığımı bilemeden (243).*
- "Ağabeyim sağ." dedi Hasan *inançla (247).*
- "Yukarı çıkın siz ikiniz Hayriye." dedim *fısıltıyla (247).*
- "Şimdi kendi isteğinle, asıl kocanın evine dönersen." dedi Hasan, *bambaşka bir edayla (248).*
- "Uzatma." dedi Hasan *kararlılıkla (249).*
- "Yok." dedim *gecenin içine fısıldar gibi (249).*
- "İyi." dedi Hasan *sakince (250).*
- "Korkuyorum." dedi Orhan *ağlamak için izin isteyen bir bakışla (255).*
- "Allah rahmet eylesin, mekanı cennet olsun!" dedi *iyilikle (257).*
- "Bunları biliyorum ama, Âli Osman'ın en değerli ve vazgeçilmez şeyleri bu itler ve ağaçlar mıdır?" dedi *resimleri işaret ederek (262).*
- "Efendimiz, bundan bir yıl önce çok gizli tutulmasını istedikleri bir elçilik heyetinin hediyelerinden olmak üzere bir kitap hazırlatılmasını bana buyurdular." dedi *mahçup bir edayla (272).*
- "Bilmiyordum." dedim *çocuk gibi yalın bir şekilde (272).*
- "Daha geçende böyle bir endişe olmuştu." dedi Bostancıbaşı *kabaca (274).*
- "Evet." dedim *öfkeyle (276).*
- "Bir adamla çağırdık." dedi Bostancıbaşı *hevesle (276).*
- "Yavrum, tatlı tatlı oynayın, incitmeyin birbirinizi olmaz mı?" dedim *en kadifecik ve en yalancı sesimle (278).*
- "Ne oluyor?" diye sordum *birden bir sırdaş gibi fısıldayarak (278).*
- "Şeküre seni çok seviyor." dedim *bir haber verme alışkanlığıyla (278).*
- "Ben şimdi gider, sorar, anlarım." dedim *Şeküre'nin düşündüğünü anlayarak (279).*
- "Bütün bu dertlerini benimle de öyle çok paylaşmazdı rahmetli." dedi Kalbiye *dikkatle (281).*
- Bütün gücümle bağırdım. Yalvardım, *ama anlaşılmaz kelimelerle (285).*
- "Aslında zaten kulak, insanın bir kusurudur." dedim *Kara'nın gülümsemesini isteyerek (292).*

- ...parmaklarını Enişte'nin kitabındaki kırmızı resimde sini tutan kadın gibi tutuyordu *tam* (293).
- "Zeytin'in bir büyük nakkaş olduğunu konuştuk." dedim *öfkelenerek* (297).
- "Sonuncusunu görmedik." dedi Kara *cesaretle* (297).
- "Timur zamanından kalma o harika resimlere hüner ve zarafetle geri de dönsek benden sonra en iyi akıllı Leylek'imın sürdüreceği o hayat ve meslek teferruatına da girsek, hepsi sonunda unutulacak." dedim *acımasızlıkla* (300).
- Kalbiye, rahmetli kocasına kimsenin at çizdirmediğini söylüyor, *yeminlerle* (304).
- "Bu atı, Allah'ın gördüğü gibi nakşeden eli sihirli nakkaş kim?" diye soruyordum kendime, *bir an onun sefil bir katil olduğunu unutmuş gibi* (305).
- "Bu at ne demek istiyor?" dedim *içtenlikle* (306).
- "Tam bizim doru atımız bu." dedim *at resmine hayranlıkla bakarak* (307).
- "Atımızın kim olduğunu anladık." dedi Üstat Osman *aynı mahçup gülümseyişle* (307).
- "At toprağa basabilsin diye ayaklardan başlanmaz mı?" dedim *özür diler gibi* (307).
- "Evet." dedim *kendisini hocasına beğendirmek için hemen parlak bir keşif yapma telaşına kapılan öğrenci gibi* (307).
- Kulaklar mı? dedim *telaşla* (308).
- Şuraya bak, diyordu Üstat Osman, *bir hekimin bir diğerine bir veba çıbanını gösterirken çıkaracağı şikâyetçi, ama pür dikkat kesilmiş havayla* (308).
- Burnu bir tuhaf çizmiş, dedi Üstat Osman *gözünü resimden ayırmadan* (308).
- Frenkleri taklitle Çinli büyük nakkaşlar dahil herkesin üslup diye sormaya başladığı şey bu mu? dedi Üstat Osman *alaycı bir sesle* (308).
- Kasım Paşalı Kasım'ın bu! dedi bir keresinde, *Padişahımızın dedesi Sultan Süleyman'ın kıpkızıl savaş çadırının dibindeki mor otları işaret ederek* (311).
- Tabii, bu hakiki bir burun değil de bir kalem sürçmesiye, dedi Padişahımız *pek akıllı bir şekilde* (312).
- "Kara, Kara, götüm yara" diyorlardı *duyacağım şekilde* (336).
- "Onlara elini kaldırırsan seni öldürürüm." dedim sonra *telaşla* (336).
- Babamın katlinde parmağı olmadığına iyice ikna olana kadar bu odadan çıkmayacağım, dedim *kendi kendime* (337).
- "Şeküre Hanım." dedi *dikkatle* (337).

- "Yapamam." dedi *yorganı, üzerindeki geceliği utançla işaret ederek* (337).
- "Baban artık hiç göremez bizi." dedi *fısıldayarak* (338).
- "Yok." dedi sonra *soğukkanlılıkla* (340).
- "Hazineci Enderun'a mı girmek istiyorsun?" dedi Sultan *hayretle* (341).
- "Korktunuz mu?" diye sordu ihtiyar cüce *içimdeki duyguyu seslendirerek* (343).
- "Ya da atın burnunu.." dedi Üstat Osman *hiç gülümsemeden* (349).
- "Bakın şuna." dedim çok daha sonra yeniden *kendimi tutamayıp* (359).
- Yıllarca bize gösterilmemiş ve bazılarının efsanelerini işittiğim sayfalardan hangi nakkaşın kimden neyi öğrendiğini, şimdilerde üslup denen şeyin ilk hangi nakkaşhanelerde, hangi şahın hamiliğinde şekillendiğini, hangi efsane üstadın kimin hizmetinde çalıştığını ya da mesela Herat'tan Çin etkisiyle bütün Acem ülkesine yayıldığını bildiğim kıvrır kıvrır Çin usulü bulutların Kazvin'de de kullanıldığını öğrenip arada bir yorgun bir "Vay!" çekiyordum *kendi kendime..* (361).
- "Eniştem, rahmetli, öldürüldü" dedi Kara *kabaca* (364).
- "Ne zaman bulacağız burunları tuhaf atları?" diye sordu Kara *çocuk gibi* (364).
- "Hayır bu değil." dedim *aksilik etmeden* (368).
- "Atın burun deliği kesik." dedi çok sonra *nefes nefese* (375).
- "Bana kalırsa bu bir mahzun gelin." dedim *kederle* (375).
- "Üstadım efendim." dedim *bir hayranlık duygusuyla* (379).
- "Her nakkaşın değil, her nakkaşhanenin." dedi *gururla* (379).
- "Ama Enişteni de, zavallı Zarif Efendi'yi de Zeytin'in öldürmediğinden eminim." dedi *sükûnetle* (381).
- "Atın burun deliğindeki sırrı öğrendik." dedim *cesaretle* (385).
- "Sen savaştan dönen kocayı gördün mü?" diye sordu *gözümün içine bakarak* (389).
- "Bana her şeyi anlat." dedi *kararlılıkla* (389).
- "İstanbul'un her çeşit kadını bilirim." dedim *gururla* (389).
- "Gündüz değil gece." dedi Kara *şaka yapmaktan çok memnun bir edayla* (391).
- "Ester." dedi *güzelim kara gözlerini kocaman açarak* (393).
- "Aradığın şeyi yüreğinle arıyorsun." dedim *hiç düşünmeden* (393).

- "Hangi oğlun?" dedim *şirretlik olsun diye, ama yumuşak sesle* (394).
- "Gümrük Eminliği'ndeki katipleri, hamalları, adamlarım toplamaya gitti." dedi *yalanı hiç kıvıramayan iyi ve aptal adamların o çocuksu haliyle* (394).
- "Kara'yı istemiyoruz biz." dedi Şevket *cesaretle* (394).
- "Yanlı iş yapar." dedi kayınpeder *incelikle* (395).
- "Şeküre." dedim *düşüncesizlikle* (396).
- "Orhan açsın kapıyı annesi." dedim *ani bir ilhamla ve çocukla konuşur gibi tatlı bir sesle* (397).
- "Hasan'dan, kırmızı kılıcından korkun." dedi kayınpeder *bir yenilgi ve intikam havasından çok hakiki bir endişeyle* (398).
- Aklında resimler olduğunu söyledi, *yüzüme elimden aldığı kandilin ışığını tutarak* (407).
- "Üstat Osman, Behzat'ın mertebesindedir." dedim *içtenlikle* (410).
- "Konuşmazsan bu kulağını ısırırım." dedim *o kulağına fısıldayarak* (413).
- "Sizleri birbirinize düşüren adaletsiz babanız, şimdi de sizlere ihanete hazırlanıyor." dedi *küstahça* (415).
- "Onlar nakkaşın üslubu hakkındaydı." dedi Kara *dikkatle* (415).
- "Tam bir katilin evi." dedim sonra *bir ilhamla* (417).
- Bütün hayatımı içtenlikle nakşa adamış olan ben Musavvir Mustafa, namı diğer Leylek, her akşam nakkaş kardeşlerimle bir yerde oturup sohbet, şaka ve istihza etmeyi ve güzel sözler, şiirler, kinayeli laflar söylemeyi gerekli bulurum, diye açıkladım *kıskançlıktan çok çekmiş gözü yaşlı tombul oğlan havalalarına bürünmüş kuş beyinli Kelebek'in gözlerinin içine bakarak* (421).
- "Nakkaş kendi gördüğünü değil, Allah'ın gördüğünü resmeder." dedi Kelebek, *kıskançlıkla* (422).
- "Efsane Rüstem'di." dedi Kelebek *çocuk gibi, sevinçle* (425).
- "Neler geldi başımıza, neler!" diye inledim *başımı omuzuna gömerek* (427).
- "Bu atı sen yapmadın mı?" dedi Kara *eli değnekli bir hoca gibi* (428).
- "Sandığınız gibi bir katil olsaydım." dedim *aptalca bir gururla* (432).
- "Körle gören kim?" dedi Kara *saflıkla* (433).
- "Hemen kararmaz." dedi Kara *pişkinlikle* (445).
- "Vicdanı temiz nakkaşın artık korkacağı çok şey var." dedi Kara *ukalaca* (447).

- "Aslında Padişahımızın istediği şey olan Frenk nakkaşlarının etkisiyle bir kitap hazırlamak kadar." dedim *inatla...* (448).
- "Karar veremiyorsunuz değil mi?" dedim *zevkle* (449).
- Aklıma şu altınlar geldi, ama bir yalan uydurdum *Allah'ın ilhamıyla* (450).
- "Siz de benim yerimde olsaydınız, bütün öteki nakkaş kardeşlerinizin selametini düşünür, aynı şeyi yapardınız." dedim *bir cesaretle* (450).
- "Zarif Efendi'yi Allah'ın meleklerine teslim ettikten sonra." dedim *düşünceli bir şekilde* (451).
- "Herkes gizliden gizliye bir üslubu olsun ister." dedi Kara *ukalaca* (452).
- "Kör olmadan şunu bir daha gördüğüm için memnunum." dedim *gururla* (453).
- "Pişman değil misin yani?" dedi Leylek *cuma vaazından yeni çıkmış birinin edasıyla* (454).
- "En yetenekli ve en hünerbaz olmak yeter." dedim *onu önemsemeden* (456).
- "Doğu da, Batı da Allah'ındır." dedim *rahmetli Enişte gibi Arapça olarak* (456).
- "Başka yapılacak bir şey yok." dedi Kara *şerefsizce* (457).
- "Her yanı Venedikli kâfirin kalp altını sarmış." dedi *gülümseyerek* (464).
- "Babanızın yaralarına merhem sürüyordum, dersin." dedi *nefes nefese* (466)

2.2.1.5. Yükleme Fiil Odaklama

Yüklemi oluşturan birleşik fiilin unsurları yer değiştirilerek yapılır. Bir deyim ya da kalıplaşmış bir ifadenin cümlede yer değiştirmiş şekilde karşımıza çıktığı işlemdir. Yazar bu sayede bütün dikkati eylem üzerinde toplamaya çalışır:

- Venedik dukalarını anlamıştım da bu turşu küpü niye *gelmişti aklıma* (29).
- Çocukluğumu hatırlayarak evin içindeki eşyalara *verdim dikkatimi* (42).
- Babam sessizce kitabına *vermişti kendini* (53).
- Gece vakti bir ara evlilik düşlerine *kaptırdım kendimi* (64).
- Bu karanlık hayalleri Arabistan'daki bekar gecelerim sırasında okuduğum Gazzali'nin İhya-ı Ulum'unun evliliğin zararları kısmından apardığımı anlayınca, gecenin ortasında, aynı sayfalarda evliliğin yararları konusunda daha fazla laf olduğu *geldi aklıma* (64).
- Bu kıskanç nakkaşlar kalabalığının iftiralarını, sırf ciddiye aldığı için, bu budala Kara'nın, o Çerkez kafasına hokkayı indirmek *geldi içimden* (82).

- Dahası, o güne kadar Allah'a bir başkaldırı olarak gördüğü ve küçümsediği resim sanatıyla acısını ve gördüğü felaketi ifade etmek *geldi içinden...* (85).
- ...haklı olarak hemen ona aşık oldu ve inanılmaz güzellikteki oğlan çırağı elde etmek için, gerçek bir aşığın yapacağı gibi nakkaşlar arasında iktidar kavgalarına, dolap çevirmeye girişip, yalana, dolana, hileye *verdi kendini* (88).
- Koşa koşa onun yanına gidip, cenazesinden döndüğümüz sefilin iftiralarını, hepimizi bu iftiradan korumak için yaptığım şeyi anlatmak ve sormak *geldi içimden:* (119).
- Daha sonra, Frenk üstatlarının elinde bir çeşit mağrur çocuk oyununa dönüşen şeyin, Yüce Padişahımıza yönelmesi halinde bir sihri de aşarak, gören herkesi etkisi altına alacak haklı bir güce, dinimize hizmete dönüşeceği *gelmiş aklına* (127).
- Hikâyeyi tamamlamayan bir resmi düşünmeye çalıştığımda o resmin sonunda bir put olacağı *geliyor aklıma* (127).
- Daha sonra, Şeküre'nin ve çocukların savaştan bir türlü dönmeyen o kocayla, o kayıp babayla beni karşılaştırmakta oldukları da aklıma gelirdi ve o sırada eniştemin nasıl resmedildiklerini anlattığı Venedik'in yeni çeşit meşhurları *takılırdı aklıma* (136).
- Bir kahkaha atıp dışarı çıktım, ama hemen bir utanç *kapladı içimi* (152).
- Bir an "Kara, o kadar budala değil." demek *geldi içimden* (153).
- Gerçek rüyaları ise, görenler dahil kimse *almaz ciddiye* (165).
- Ondan sonraki sessizlikte yavaş yavaş pişmanlık *kapladı içimi* (170).
- Sanki sokakta kara basarak yürürken, sokakta kara basarak yürüyordum, demek *geliyor içimden* (179).
- Bu sözleri sanki ağızıma bir başka gücün koyduğunu hissediyordum, ama *tutamıyordum da kendimi* (189).
- Yine de ama, uzun bir yolculuğa çıkmadan önce odasına, eşyalarına, evine son bir kere bakmadan edemeyen birinin kararsızlığı *sardı içimi* (202).
- Beni ürkütüp kaçırabileceği, şerefimle oynayıp beni soğutabileceği; hatta daha tehlikeli şeylere yol açabileceği *gelmiyor demek hiç aklına!* (205).
- "Benim de derdim bu ya işte." diye *girdim söze* (225).
- "Onu boşadım. Artık kocası savaştan dönüp de bir *hak iddia edemez üzerinde.*" (228).

- ...hayat denen o manalı yolculuğun sonunda hepimizin varacağı yerin işaret ettiği sonuca *getirdi sözü* (231).
- Az daha ağlayacaktım da *tuttum kendimi...* (240).
- Kimi geceler uyumadan önce, mum ışığında Kitab-ur Ruh'u okurken ona, "Hayırlı geceler babacığım." deyişim *geldi aklıma* (243).
- Bir an babamı onun öldürmüş olabileceği *geldi aklıma* (248).
- Bir an, Hasan ile topladığı adamların evi bastığını düşünmüş, resimleri saklamak *geçmişti içimden* (255).
- O'nun varlığına böyle yaklaştıkça sevinçten *ağlamak geliyordu içimden* (266).
- Böylece sevgili nakkaşlarımı Has Bahçe'nin kuytu bir köşesinde, buz gibi havuzun içinde nilüferlerin arasında tir tir titrer ve birbirlerine nefretle bakarken hayal ettim de bir an gülmek *geldi içimden* (275).
- Bir isteksizlik *sardı içimi* (286).
- ...ne Frenk ne Acem olabilen kederli bir resim *çıkıyordu ortaya* (289).
- Bu kitabı bitirmek hiç *gelmiyordu içimden* (289).
- Bostancıbaşı'nın işkencesi deyince ilk o *geliyor aklıma* (296).
- Yaptığı resimle, konuyla ve kendisiyle alay edebilecek kadar *güvenirdi kendine* (302).
- İçim nakşetme hevesiyle doldu, ama büsbütün eski ustalar gibi çizmekten de korktum sanki ve *tuttum kendimi* (314).
- Birden öyle hızla bir şey *geldi ki aklıma...* (316).
- ...evde tek tek nasıl sayacağımı hayal ederken *gülmek geliyordu içimden* (317).
- Bu iki düşünceyi birleştirin, benim âlemim *çıkıyor ortaya* (323).
- Bu dünyanın güzelliği ve sırrı ancak ona sevgiyle gösterilen dikkat, ilgi ve şefkatle *çıkıyor ortaya* (324).
- Uzun uzun yürüdükten sonra terkedilmiş tekkeye girince bir huzur *kapladı içimi* (325).
- Herkes gibi şakalar yapıyor, edepsiz hikâyeler anlatıyor, dostlarla aşırı hareketlerle öpüşüyor, çift manalı, kinayeli, cinaslı sözler sokuşturuyor, genç kalfaların hatırını soruyor, herkesin yaptığı gibi, ortak düşmanları acımasızca iğneliyor, iyice coşunca el şakalarına, boyun öpmelere kadar *vardırıyordum işi* (326).

- "İlk Şeytan'dır, ben diyen!" demek *geldi içimden* (329).
- Benim hesabıma bu mantığı sonuna kadar götüren Hallacı Mansur, veya meşhur İmam Gazzali'nin kardeşi Ahmet Gazzali gibiler, demek ki, Allah'ın izni ve isteğiyle yapıldığına göre, aslında benim işlettiğim günahların da, Allah'ın istediği şeyler olduğunu, iyi ile kötü olmadığını, çünkü her şeyin Allah'tan geldiğini, hatta benim de Allah'ın bir parçası olduğumu yazıp söylemeye kadar *vardırılmışlardır işi* (331).
- Bana o kadar uzak ve yabancıydı ki bir pişmanlık *kapladı içimi* (335).
- Dışarıda nasıl kullanılacağını çıkaramadığım bir alet ile bekleyen işkenceciler işte bu sırada *takıldı aklıma* (340).
- Bir büyük savaşa çok yakından tanık olduğum duygusu *uyandı içimde* (343).
- Şimdi güzel dostum, sevgilim, biraderimle her zamanki tartışmaya *vermiştik kendimizi* (352).
- Frenk nakkaşı has zanaatkardı, kuru gürültüye değil esere ve paraya *takmıştı aklımı...* (353).
- Yeni ciltleri açıp sayfaları çevirdikçe, irili ufaklı yüzlerce şehirde, huyu suyu birbirinden farklı, her biri başka gaddar şahların, hanların, beylerin hizmetinde nakşedip hüner gösterip kör olmuş binlerce nakkaşın derin kederini *duyuyordum içimde* (360).
- Elinde şamdan sokulup benim baktığım sayfaya bakan Kara'ya bir an bu sezgimi söyleyebileceğimi hissettim, ama başka bir şey *çıktı ağızımdan* (363).
- Yirmi beş yıl sonra, efsane Şehname'nin kalın kapağını bir sarayın koca kapısını açar gibi sessizce açtım, ama her biri hoş bir sesle hışırdayan sayfaları çevirirken hayranlıktan çok bir keder duygusu *uyandı içimde* (365).
- Kitabın beş altı resimde bir beliren harikalarına bir köşelerinde Behzat'ın çizdiği bir ele rastlarım diye dikkat kesilmekten *veremiyordum kendimi* (366).
- Pek çok sıradan kitap *geçirdim elimden* (373).
- Merak da *kurcalıyordu içimi* (392).
- Bütün bu sözler kendisine zeval olmayacak elçinin diyeceği şeyler değildi elbette, ama bu Ester *kaptırıyor işte kendini* (395).
- Kahveden çıkanların acımasız bir dayaktan geçirilip kahvenin gaddarca dağıtıldığını seyrettikten sonra kaçmak *geldi içimden* (406).
- Yüzüne bakamıyordum, ama nedense onun da ağladığı gibi bir yanlış kaniya *kaptırmıştım kendimi* (435).

- Bazen kendimi iyice koyuveriyorum, o zaman da öteki kişiliğime işaret eden ve belki sizlerin fark edeceğiniz kelimeler *dökülüyor ağzımdan* (437).
- Nakkaş kardeşlerimle oturup birbirimizi teselli ederek yirmi beş yılın hatıralarım anarken düşmanlıklar değil, nakşetmenin güzellikleri ve hoşlukları *geliyor aklımıza* (437).
- Bana hak verdiklerini işitince *ağlamak geldi içimden* (450).
- Önce Kara *topladı kendini* (452).
- Sivri ucunu Kara'nın gırtlığına doğru tuttuğum hançer ile onları tek tek öldürebileceğim de *geçiyordu aklımdan...* (456).
- O zaman, tıpkı eskiden bir güzel resme saatlerce bakınca hissettiğim şey *geldi aklıma* (461).
- Bazen benim gibi bir kadının ancak kendisinden aşağı göreceği bir kocaya varabileceği, Kara'nın sakatlığının onun mutsuzluğunun nedeni olduğu kadar, bizlerin mutluluğunun gizli nedeni olduğunu söyleyenlerin dedikoduları da *gelmiştir kulağıma* (466).

2.2.1.6. Amaç Odaklama

Yüklemden sonra, eylemin yapılmasının hangi amaca yönelik olduğunu bildiren bir ifadenin getirilmesiyle yapılmıştır:

- "Onları dövseydin." dedim önce *gerçekten dövmesini de isteyerek* (336).

2.2.1.7. Çaresizlik Odaklama

Bu cümle türünde yüklemden sonra getirilen söz grubu, bu sözleri söyleyen kişinin çaresiz kaldığını belirtmektedir.

- Ama bu aşk yüzünden de babanın, Eniştemin istediği kitabı için gerekli yazıyı kaleme alamıyorum *bir türlü* (155).
- Bir an heyecandan mı suçluluk duygusundan mı cevap veremedim de başımla onu onaylayabildim *yalnızca* (260).

2.2.1.8. Değillemeye Odaklama

İlk bölümde ifade edilen durum ya da olayın ikinci bölümde tam tersinin ya da benzerinin söylendiği cümlelerde karşımıza çıkar:

- "Resmin, güzelliğiyle insanı hayatın zenginliğine, sevgiye, Allah'ın yarattığı alemin renklerine saygıya, iç düşünceye ve imana çağırması önemlidir, *nakkaşın kimliği değil.*" (71).
- O eve bu amaçla geliyorum, *senin bundan önce söylediğin gibi, seni huzursuz etmek için değil* (155).
- ...bunu zevkle anlamaya çalışacaksınız, *benim acımı değil* (207).
- Gülmek geliyordu içimden, *ama gülünç oldukları için değil* (276).
- ...ama ben yetiştirdim onu, *çoktan gebermiş Kazvinli ustalar değil* (297).
- Bir küçümseme geçmişti içimden, *bir öfke değil* (407).
- Beni beklemekte olduğuna emin olduğum güzel karım benim tek başıma olmadığımı anlasın da Kara ile karşılaşmasın diye bağırarak konuşuyordum, *eli hançerli, kendini beğenmiş bu zavallı budalayı ciddiye aldığım için değil* (408).
- Bizlere de bulaşan evhamları ve günah telaşını ilk o estirdi, *hayatlarında nakışlı kitap görmemiş Erzurumiler değil* (447).

2.2.1.9. Duygu Odaklama

Bir duygunun herhangi bir hitap sözcüğüyle ya da benzeri bir ifadeyle anlatıldığı cümlelerde karşımıza çıkan işlevdir:

- "Beni bırakıp gitmek mi istiyorsun *canım* (105) ?"
- Seni ne kadar sevdiğimi biliyorsun değil mi *canım kızım* (107).
- "Siz zaten yaptırıyorsunuz *babacığım* (134)."
- Ne kadar da güzeldir *kara gözlü kederli kızım benim* (152)!
- Biraz gülümsedi, biraz gözyaşı döktü *kara gözlüm* (175).
- "Hoşgeldin *oğlum*. Söyle bana ne istiyorsun (181)?"
- "Yok *güzelim* (220)."
- "Hiç merak etmeyin, *efendim canım Eniştem.*" diye bağırdım (235).
- "Su verenin çok olsun *güzelim.*" (243).
- Senin elbiselerini giyip kadın olacağım *anneciğim* (402).

2.2.1.10. Farkındalık Odaklama

Cümlede ifade edilen durumun asıl yönünün daha sonra anlaşıldığının belirtilmesi için yüklemden sonra “*meğer*” sözcüğü getirilerek oluşturulan cümlelerde karşımıza çıkan işlevdir:

- "Sandığımızdan da akıllıymış *meğer*." (52).
- Kara ile, yukarıdan bakan ve içtenlikten uzak bu dille niye konuştuğumu bilmediğimi söylemişim ya demin. Şimdi biliyorum: Kendimin bile gerçekleşebileceklerine zor inanabildiğim şeylere, küçükken sersemliğini bildiğim Kara'yı ancak bu edayla ikna edebileceğimi seziyormuşum *meğer* (222).

2.2.1.11. Genellemeye Odaklama

Yüklemden sonra “herkes, hepsi, hiçbiri, hep, her zaman” gibi sözcüklerin getirildiği işlevdir. Bahsedilen eylemin ya da durumun süreklilik arz ettiğinin bir göstergesidir:

- Kimse kimseye güvenmiyor, her an karşısındakinden bir alçaklık bekliyor *herkes* (24).
- Kimdir baktıkları o okuyucu diye düşünürüm *hep* (54).
- Nakkaşhanede olup bitenlere, kimin hangi güzel sayfayı yaptığına dikkat etmişti *hep* (70).
- Alçakgönüllülüğü, Allah'a hizmet olarak gördüğü nakış işine bütünüyle bağlılığı, onu çalıştığı bütün nakkaşhanelerin içerisindeki kavgalardan ve yaşa uygun olmasına rağmen başnakkaş olma heveslerinden uzak tuttu *hep* (87).
- Yan odaya geçti, orada yanan bir lamba vardır *hep* (99).
- "Ben ben değilim, ben dediğim sensin *hep*" (117).
- ...zavallı Zarif Efendi'nin tezhiplendiği bölümün büyük bir kısmının üzeri, başka kağıtlarla, sanki benden ve öteki nakkaşlardan bir şey gizlemek ister gibi, kapatılmış olurdu *hep* (144).
- "Hiçbir nakkaş boyanın kıvamını, sırlarını senin kadar bilemez. En parlak, en canlı, en hakiki renkleri sen hazırlarsın *hep*." (195).
- Ama bütün hüner sahipleri gibi, yine de bir gün o mucize olacak diye nakşederiz *hep* (196).

- Benim gibilerini cemaatten atıp kovmasınlar diye anlayışlı teyzelerin bir bahanesi vardır ya *hep...* (284).
- Bunlar masal değil olmuş şeylerdir *hep* (291).
- Ama elin hiçbir bilgi biriktirmeden, ne yaptığını bilip düşünmeden ve padişahın kızının kulağına da dikkat etmeden çizdiği kulak bir kusur olur *hep* (292).
- Bunları Kelebek, Zeytin ve Leylek nakşetmişlerdi *hep* (309).
- Üstat Osman, çoğunu kendinin hazırlayıp denetlediği, nakşettiği resimlere bir hayretten çok bir hatırlama heyecanıyla bakıyordu *hep* (311).
- Bu bakışın bütün çırakların bildiği tek bir anlamı vardı *hep*: (436).
- Saf kalmak isteyen yapacağı bir şey ve kaçacağı bir yer vardır *her zaman* (457).
- Ama kamışı tutan elinin Allah'ın doğrudan emriyle hareket ettiği en yüksek ilham anında bile bütün sayfanın endam ve istifini hesaplayabilen gerçek üstat nakkaş gibi, Kara da en heyecanlı olduğu zaman bile aklının bir köşesiyle âlemdeki yerimizi denetliyordu *hep* (466).

2.2.1.12. Öznellik Odaklama

Bu işlevde herkes için farklı anlamlar taşıyan durum ya da olayların ifade edilmesi amaçlanmış olup yüklemden sonra “+e göre” ve “bence” sözcüklerinin getirilmesiyle oluşturulmuş cümleler yer almaktadır:

- Kahvenin zararına inanan, güzel dinimizin buyruklarına değil Şeytan'a inanır *ona göre* (62).
- Çocukluğumun karlı kış günlerinde zannettiğim gibi, İstanbul'un damlarını, kubbelerini, bahçelerini kargalar sarmış *gibi geldi bana* (65).
- Hemen kenarda, bir piштаhtanın başında on beş yıl sonra ilk defa gördüğüm Başnakkaş Üstat Osman, bir gölgeden çok bir hortlakmış *gibi geldi bana* (67).
- Evin içi o kadar karanlık ve kasvetliydi ki, dışarıda hava ısınmış *gibi geldi bana* (100).
- Her şey daha karışacakmış *gibi geliyor bana* (102).
- Enişte Efendi tek başına kalınca âciz bir ihtiyar gibi gözüksü bir an *bana* (119).

- Aklıma bir şey geldi. Dönüp Ester'e baktım: Öyle bir tombul çocuk mutluluğuyla yumulmuştu ki gülsuyu şerbetine, bir an benim düşündüğümü Ester'in biliyor olması çok saçma *geldi bana* (159).
- ...bir büyüüp bir küçülüyorlardı, ama bunlar sanki ilk defa oluyormuş gibi *geldi bana* (240).
- Babası, hiç beklenmedik bir şekilde şimdi ölmüş gibi çığlıklar atabilmesi öyle şaşırtıcı ve sahte geliyordu ki *bana* (255).
- Sinsidir, evet ama katil değildir *bence* (296).
- Padişah'ın özel izniyle böyle tehlikeli bir şey yapıyor olmak, Frenk üstatlarının resimlerine hayranlık kadar önemliydi *onun için* (448).

2.2.1.13. İhtimal Odaklama

“belki, galiba, herhalde” gibi sözcüklerin yüklemden sonra getirilmesiyle oluşturulmuş cümlelerde karşımıza çıkan işlevdir. Bu cümlelerde ihtimal anlamı her zaman söz konusudur:

- Güzeller güzeli kızıma o zamanlar, çoğu onu hiç mi hiç görmeden, herkes aşık olduğu için bu benim gözümde üzerinde durulacak tehlikeli bir şey değildi *belki* (33).
- Kabağın Şevket'in başına patlayacağını sezdiği için biraz memnundu da *belki* (167).
- "Bu önemli değil *belki* (182).
- Şimdi de bizimle alay ediyordu *belki* (248).
- Bitişikte ise bir kalabalık vardı *galiba* (285).
- Bizlerin âlemini, tıpkı nakşettiğimiz kitaplardaki resimleri asırlar sonra seyredecekler gibi, uzaktan çok fazla anlamadan, ama yakınlaşmak ve anlamak isteyip bu sabrı gösteremeden seyredenler, soğuk Hazine odasında resimlere bakarken hissettiğim utanç ve mutluluğu, derin acıyı ve göz zevkini sezebilirler *belki..* (361).
- Eski üstatların kör olmalarına övgü olsun diye kederli bir şiir havasıyla o resmi anlatacaktı *belki* (373).
- Çoğu nakkaş hafızasının bir köşesinde yatan bu kesik burnu, başka nakkaşanelerde, başka usûller ve başka ustalar yüzünden hiç çizmeyip sonunda unutmuştur *belki.* (379).
- Cüce alıp yerine götürdü *herhalde...* (385).

- Bir yanlışlık olduğunu söyleyecektim *belki...* (460).
- Her dedikoduda olduğu gibi, bunda da bir gerçek payı vardır *belki* (466).

2.2.1.14. İkaza Odaklama

Yüklemden sonra gelen bölüm sayesinde konuşmacının dinleyiciyi ikaz ettiği cümlelerdir:

- Anlayın *o zaman*: (91).
- Bu ikisini birleştirmeye kalkmayın *kimse...* (116).
- Ondan hiç korkmadığımı sanmayın *sakın* (163).
- "Dinle *şimdi*." (212).
- Katilime öfkelendiğimi, intikam peşinde olduğumu, hatta haince ve acımasızca öldürülmüş olmaktan ruhumun huzursuz olduğunu sanmayın *sakın* (265).
- Şimdi kocası benim *ama* (389).

2.2.1.15. İnada Odaklama

Cümlenin sonundaki "ama" ifadesi cümlede bir ayak direme anlamını ortaya çıkarmıştır:

- Kapıyı ben açmam *ama* (397).

2.2.1.16. İstek Odaklama

Cümlenin sonundaki "bari" ifadesinden anlaşıldığı üzere cümlede bir istek, dilek söz konusu. Eğer cümlede "bari" yer almasaydı bu cümle bir emir cümlesi olacaktı ancak cümlenin sonuna "bari" sözcüğünün eklenmesi cümleyi istek cümlesine çevirdi:

- Bu akşam cinli, perili, hayaletli hikaye anlatma *bari* (241).

2.2.1.17. Koşula Odaklama

Bu tür cümlelerde yüklemden sonra gelen bölüm bir koşul bildirmektedir:

- Dolabın içinde bir delik vardır, oradan dedemin nakış odası, onun kapısı açıksa sofa, sonra sofanın öbür tarafında dedemin yattığı odanın içi gözükür, *tabii onun da kapısı açıksa* (38).
- Biraz boğuştuk galiba, *buna boğuşma denebilirse* (201).
- "Sevin *sevinmek gelirse içinden eğer* (219)

2.2.1.18. Memnuniyet Odaklama

Bu işlevin bulunduğu cümlelerde yüklemden sonraki bölüme içinde bulunulan durumdan memnun olduğunu ifade eden bir sözcük getirilir. Bu sözcük genellikle “şükür” sözcüğüdür:

- Beni dehşet ve kederle seyrettiklerini ve tekkenin tavanında kararsızlıkla kıpırdanan gölgelerini hâlâ görebiliyordum *şükür* (445).
- Gözlerim gücünden belli belirsiz kaybetmişti, ama sorunun onları çok ikirciklendirdiğini anlayacak kadar görebiliyordum *şükür* (449).

2.2.1.19. Öncelik Odaklama

Cümlenin yüklemden sonraki bölümünde öncelik verilen olay ya da durumun belirtildiği işlevdir:

- Evinde Şeküre, mektupları aldıktan sonra Kara'yı sordu *ilk* (101).
- Çünkü İstanbul'a dönen Eniştem, Padişahımız Hazretleri'ne Frenk üstatlarının usulleriyle resmedilmesinin çok iyi olacağını söyleyince o itiraz etmiş *önce* (127).
- Ağlayışından, Enişte Efendi'nin geceleri bunu yatağına aldığını hissettim *önce* (235).
- Padişahımız, Enişteme sipariş ettikleri kitabın parasının takibini Hazinebaşına bıraktıkları için ölüm haberini ona yetiştirmeliydim *önce* (258).
- Genç şehzadelerden birinin odasından gelen Zafername cildinin sayfalarında, Zigetvar Kuşatması sırasında ölen Kanuni Sultan Süleyman'ın cenaze törenini gösterir iki sayfalık resimde, cenaze arabasını çeken alnı akıtmalı doru atla ceylan gözlü kır ata ve Sultan Süleyman'ın cenazesi için altın işlemeli eğerleri takılmış, harika eğer örtüleri örtülmüş kederli atlara baktık *ilk* (309).
- Bu harika kitaplar, sıradan ciltler, karmakarışık murakkalar arasında bir demir sandığın iki ayrı köşesinden çıkan biri vişne çürüğü renginde Şiraz usulünce ciltlenmiş, ötekinin kabı Herat'ta Çin etkisiyle koyu cila yapılmış iki muhteşem cildin sayfaları, o kadar benzeşiyordu ki birbirlerinden istinsah edildiklerini düşündüm *ilk* (357).
- "Sevmem." dedim *önce* (393).

- Bütün bunları nakkaş dostlarıma bir telaş anında göstermiş olduğum için bir pişmanlık duyuyordum *asıl* (432).
- Hani Bakara suresinin sonunda şu anlama gelir ayetler vardır ya, ben onları resmetmek isterim *en çok*: (434).
- Zarifi nasıl öldürdüğünü anlat *önce* (450).

2.2.1.20. Tekrara Odaklama

Bu işlev türünde cümlenin yüklemden sonraki bölümüne getirilen “tekrar” sözcüğü cümlede bildirilen eylemin bir daha yapıldığının veya yapılacağına işaretini olmuştur:

- "Venedik'e gideceksiniz *yine*." (104).
- "Dışarıda kar yağıyor *yine*." dedim (189).
- "Cüce nerede kaldı?" diye sordu *yeniden* (381).

2.2.1.21. Tezlik Odaklama

Bu tarz cümlelerde eylemin bir an önce yapıldığı veya yapılması gerektiği anlaşılır:

- Onu İstanbul'a çağırmak için Tebriz'e yolladığım mektupta anlattığım asıl konuya girdim *hemen* (34).
- Şeküre'nin oğlunu görmek, onunla konuşmak ve yüzüne yakından bakıp öpmek içimde uğursuzlara, katillere, günahkarlara özgü bir huzursuzluk başlattı *hemen* (41).
- Sanatında ustalaşa ustalaşa körleşen ve bir yaştan sonra yarı evliya yarı bunak hayatı süren ve bitip tükenmez efsaneleri anlatılan eski Acem üstatları gibi davranıyordu, ama cin gibi gözlerinden Eniştemden nefret ettiğini, benden şüphelendiğini görebildim *hemen* (67).
- Ama bir kere bu korkuyu yenip de harekete geçerse insan bambaşka biri oluveriyor *hemen* (119).
- ...ama evin sıkıca kapanmış kepenklerinden, kapısından, sessizlikten, hatta nar ağacından her şeyin yolunda gitmekte olduğunu anladım *hemen* (229).
- Ama bundan da kötüsü oldu *hemen* (245).
- ...bunun Hasan olduğunu da anladım *hemen* (246).
- Ama insan Padişahına, devletinin kalbine bu kadar yakın olunca bir çocuk olduğunu anlıyor *hemen* (261).

- Ama cesedime yeniden girmemin bir edebi mecaz olduğunu da şükür sezdim *hemen* (267).
- Kalbiye Hanım öfkenin zehrini içmişti ve bunun işimi çabuklaştıracağını gördüm *hemen* (280).
- Ama içimdeki acımasız çöpçatan mantığı, Şeküre'nin çok daha güzel, zengin ve esrarlı olduğunu bana hatırlatıverdi *hemen*.8282).
- ...böylece üzerine ölü toprağı serpilmiş gibi suskun duran etekler, yapraklar, bayraklar, denizler bir rüzgarla dalgalanıverirler *hemen* (298).
- Mürekkebi iyice dağılmış biçimlerin, eski üstatlar tarzında el alıştırmak için bir hamlede çizilmiş atlar olduğunu gördüm *hemen* (304).
- Hakkında bu kadar konuşmuş olmak atı gözümde daha da çekici ve değerli kılmıştı *hemen* (305).
- Ortalık kararıyordu ki, birden bir ışık doldu odaya, bir hareket oldu: küt küt atmaya başlayan kalbim her şeyi anladı *hemen* (311).
- "Onun bindiği atın kesik burun deliğinden bizim nakkaşın kim olduğunu nasıl anlayacağız?" diye sordum sonra *hemen* (375).
- Bu suçlayıcı haliyle bütün nakkaşhanenin tanıdığı ve alıştığı Başnakkaş olmuştu *hemen* (383).
- Kapının gıcirtısından mı, kuyunun kovasından su içen serçenin gamsızlığından mı, evin karanlık halinden mi bilmiyorum, ama on iki yıldır yapayalnız yaşayan bir adamın kurt sezgisiyle evde kimsenin olmadığını anladım *hemen* (386).
- Bu zavallı haliyle Kara'nın hâlâ şaka yapabilmesi iyi bir şeydi, ama şakasında ciddi olan yanı gördüm *hemen* (390).
- Öfkeye kapıldı mı ne yapacağı hiç belli olmayan Hasan'dan -ve o iblis katilden- ailesini saklamak isteyen Kara'nın sığınacak bir başka yer bulduğunu anladım *hemen* (399).
- "Diğerlerinden farklıydı." dedim *hemen* (409).
- Dışardaki felaket ve dehşet, yerde üst üste yatan bizi daha da birbirimize yaklaştırdı *hemen* (412).
- Ellerimi titretiyor, alınma ter basıyor ve bunların da yeni işaretler olduğunu anlıyorum *hemen* (437).
- Kara'nın bundan hiç saklayamadığı bir zevk aldığını da gördüm *hemen* (443).

- Buradan hiç hoşlanmadığı gibi, kuş beyinli çocukluk arkadaşımız, Eniştenden öğrendiği dinsizlik suçlamalarının yerinde olduğuna da karar verdi *hemen* (449).

2.2.1.22. Yasağa Odaklama

Belirtilen yasağa dikkat çekmek için cümlenin yüklemden sonraki bölümüne “hiç” sözcüğü getirilerek oluşturulmuştur:

- Enişte Efendi'nin de sevip kullandığı takma adlarımızla söylersek, benim Kelebek mi, Zeytin mi, Leylek mi olduğumu anlamamanızı istemiyorum *hiç* (116).

2.3. VURGULAMA

2.3.1. Başlamışlık Vurgulama

Cümlede bahsedilen eylemin çoktan başladığının yüklemden sonra getirilen“ artık ve bir kere” sözcükleriyle anlatıldığı cümlelerde “başlamışlık vurgulama” işlevinden bahsedilebilir. Bu işlev cümlede olumlu eylemle birlikte bulunur:

- Kara gece evine dönerken, ertesi sabah söz verdiği gibi yine geleceğinden, kitabımın hikâyelerini yine dinleyeceğinden emindim *artık* (133).
- Gözlerimden başka damlalar da koptu, sicim gibi yaşlar akıyordu artık (261).
- Hazinedarbaşı'na her şeyi anlatacağımı anlamıştım artık (261).
- Cevap vermedi, ama kurbanlık koyun gibi bakan gözlerinden dinlediğini anlamıştım ve ilham da gelmişti bir kere (412).
- Elimi kana buladıktan sonraki günlerde sokaklarda yürürken bana hep düşmanca bakan İstanbul'un bütün köpekleri, karanlık ağaçları, kör pencereleri, kara bacaları, sabah namazına koşan çalışkan ve mutsuz erkencileri ve hayaletleri, cinayetlerimi itiraf edip hayatımın şehrini terk etmeye karar verdim vereli bana dostlukla bakıyorlardı artık (459).

2.3.2. Başlamamışlık Vurgulama

Bu işlevde yüklemden sonra gelen sözcük, bahsi geçen eylemin hiç gerçekleşmediğini vurgulamaktadır. Bu işlevin bulunduğu cümlelerde eylem olumsuz şekilde karşımıza çıkar:

- O gece Zarif Efendi'yle bu yangın yerine girdiğimizde kar yağmıyordu *daha* (27).
- Resim bile asılmamıştı *daha* (326).

2.3.3. Bitmişlik Vurgulama

Cümlede bahsedilen eylemin devam etmediğinin, belli bir süre önce sona erdiğinin ya da adı geçen eylemin kanıksandığının vurgulandığı işlevdir. Bu işlevde genellikle “artık” sözcüğü kullanılır. Bu tarz cümlelerde eylem olumsuz şekilde karşımıza çıkar:

- Hayatlarının sonbaharında ise hiçbir padişah bu dünyada kalacak bir ölümsüzlükle ilgilenmez *artık* (184).
- Ağlamıyordum *artık* (207).
- Kalbim de heyecanla vurmuyordu *artık* (312).
- Ama, akıllı Kara haklı olarak bana hiç güvenmiyordu *artık* (399).
- Vurmuyacaktı, vursa da aldırmiyordum *artık* (448).
- ...bizden korkmazlardı *artık* (455).

2.3.4. Bitmemişlik Vurgulama

Cümlede bahsedilen eylemin henüz sona ermediğinin vurgulandığı işlevdir. Bu işlevde cümleler genellikle “hâlâ” ve “hep” sözcükleriyle sona erer ve cümle olumlu yapıdadır:

- "Üstat Mirek'in etkisiyle körlüğü Allah'ın ihsanı en büyük erdem olarak gören eski usul nakkaşlardan bazıları, yaşları ilerlediği halde hala kör olamamalarından utandıkları, bunun yeteneksizlik hünersizliklerinin bir kanıtı olarak görülmesinden korktukları için kör taklidi yapıyorlar *hâlâ* (97).
- Namazdan sonra, cemaat tabutu omuzlarına alırken nakkaşların ve hattatların arasındaydım *hâlâ* (109).
- Severmiş, ama gözü avlu kapısındaki köpeklerdeydi *hâlâ* (230).

- ...eve doğru kıvrılarak dönen gelin alayının aldığı yoldaydı gözüm *hep* (234).
- Burnun bu tuhaf, benzersiz çizimine bakıyorduk *hâlâ* (308).

2.3.5. Gerçekleşmemişlik Vurgulama

Cümlede bahsedilen eylemin hiçbir zaman gerçekleşmediğinin vurgulandığı işlevdir. Genellikle “hiç” sözcüğüyle yapılır. Bu tarz cümlelerde olumsuzluğu sağlayan eylemdir, sonra gelen “hiç” sözcüğü ise gerçekleşmemişliği vurgulama görevinde kullanılır:

- İşıtmediniz beni *hiç* (249).

2.3.6. Gerçeklik Vurgulama

Cümlede bahsedilen eylem ya da durumun, konuşucu tarafından önceden bilindiğinin ifade edilmesi ya da durum ya da eylemin aslının ortaya çıkarılması için kullanılan işlevdir. “zaten, elbette, tabii” gibi zarflar bu işlevde en çok kullanılan sözcüklerdir:

- Akrabalarım başlarına gelenlerin bir kısmını Eniştemin bana, Tebriz’e yolladığı mektuptan biliyordum *zaten* (15).
- Hacı-hoca-vaiz-imam takımının, biz köpekleri hiç sevmemeleri malumunuzdur *elbette* (20).
- Üslup diye tutturdıkları şey kişisel bir iz bırakmamıza yol açan bir hatadır *yalnızca* (27).
- Onların gizlice Enişteme geldiklerinden de haberdardı *tabii* (42).
- Kara'nın oradan geçeceğini biliyordum *elbette* (50).
- Kendi kendime düşünürken bile sizin beni izlemekte olduğunuzun farkındayım *aslında* (116).
- Bütün ışıklarıyla tanıdığımız bir şeyi değil, tanımadığımız yarı karanlık bir şeyi çizebilmeyi isteriz *aslında* (149).
- Kendi kaknem kızını ya da kim bilir kiminkini aslan gibi Kara'ya kakalamak için düzenler kurduğunu yüzünden okuyordum *zaten* (154).
- ...ruh hareketleriyle yapıldığını Şeküre de biliyordu *elbette* (178).
- Nakışsever hükümdarlar bize, bizlere yaptırdıkları,içine adlarını koydurdukları, kimi zaman kendi tarihlerini yazdırdıkları kitaplarla bu dünyada bir ölümsüzlük elde etmişlerdir *zaten* (185).

- Benim için incelik, zayıflık ya da güçsüzlükle değil, kararlılık ve iradeyle gerçekleşir *ancak* (215).
- Artık sizden ne saklayacağım; bunu yapıyordu *tabii* (244).
- Hepiniz biliyorsunuz ki tıpatıp benim gibi bir at yok *aslında* (252).
- Beni değil, nakkaşı överler *aslında* (252).
- Ama hayatın bir dar gömlek olduğu, zamanın ve mekanın zindanlarından çıkınca anlaşılıyor *ancak* (268).
- Bu dedikoduları da biliyordum, Erzurumlu Nusret Hoca'yı da, nakkaşhanedeki çekişmeleri de *elbette* (272).
- Cenazede bir bit yeniği hissetmiştim *zaten* (272).
- Kibrinin arkasında saklayamadığı bir sevinç de vardı *tabii* (281).
- Dilimdeki şen şakrak alaycılığa bakıp hiç de işkenceye çekilmek üzere olan biri gibi konuşmadığımı düşüneniniz vardır *mutlaka* (285).
- Kabul etmek gerekir ki, bütün ömrünü bu işe vermiş bir nakkaşta bu derece şiddetli tiksinti ve nefret uyandıran sayfalarda gözümüzü alamayacağımız bir şeyler de vardır *mutlaka* (288).
- Padişahımızın cihanın en güzel atı demekle daha önceden bütün kuralları, kalıpları ve duruşuyla Acem ülkesinde binlerce kere resmedilmiş atların en harikasını istediğini anladım *tabii* (318).
- Bunda, Heratlı Kemalettin Rıza'nın Kör'ün Atları adlı kitabında, bu üç kitabı şiddetle eleştirip yakılması gerektiğini savunurken ileri sürdüğü şu haklı mantığın gücü vardır *kuşkusuz* (328).
- Şirin'inin sevimli nedimelerinin güzel ayakları dibine mağrurca atılmış imza beni yanıltmıyorsa eğer, kör olan üstadın kâğıt üzerindeki şahane ağacını gördüm *elbette* (358).
- Bütün büyük nakkaşlara Allah'ın bir ihsanı gibi yaklaşan karanlığın kadife perdesi gözlerimin önüne inmeden önce, bu efsane kitaba, Allah'ın tabii ki cömertçe tanıdığı bir fırsat sonucunda doya doya bakabilmek ne büyük bir talihse, ona kalbimden çok aklımla bakıyor olmak da bir kederdi *tabii* (366).
- Çok basittir *aslında* (404).
- "Evet, ama." dedim, yüce Allah da bizim gördüğümüzü görüyor *zaten* (422).
- Cevabım vardı *elbet* (422).
- Bu kumpasın sonunda başnakkaş olmayı hayal eden (çünkü Üstat Osman'ın, Kelebek'i isteyeceğini herkes tahmin ediyordu). ve ikbal için her şeyi

denemeye hazır Leylek'in bizlerden, hatta Üstat Osman'dan kurtulmak istemesini de anlıyordum *elbette* (431).

- Yıkıntı içinde bir şey bulup bulamadıklarını sordum; bulamamışlardı *tabii* (431).
- Çünkü bu olayın yarısı vaiz efendiye dil uzatan biz nakkaşlara yüklenecek *tabii ki* (444).
- Allah da anlamıştır *elbet* (454).
- Bir odadan bir diğerine hatırlayarak ve hayal ederek geçebiliyorduk *ancak...* (464).

2.3.7. Benzerlik Vurgulama

Bu cümle türünde, yüklemden sonra gelen -genellikle “gibi” edatının bulunduğu bölüm- cümlede bildirilen eylemin ne şekilde yapılacağını ya da bahsedilen durumun neye benzediğini belirtmek için kullanılmıştır.

- Böylece hemen kendimi başka şeyler düşünmeye zorluyorum; *tıpkı ilk gençlik yıllarımda namaz kılarken kadınları düşünmemek için utanç içinde kıvranarak kendimi zorladığım gibi* (25).
- Ata bindim, *ama hayatında ilk defa ata binen acemi gibi* (44).
- Kara babamla çalışırken pek çok kere görüp bir iki kere de baka baka istinsah etmişti bu resmi *tam aynısı gibi* (51).
- "Sonra merkezine bir cüceyi yerleştirdiğin resmi duvara asmak isteyeceksin." demiş Padişahımız, *Eniştemin korktuğunu sandığım gibi* (128).
- "Venediklinin sanki bir insan gibi çizdiği Ölüm, bizim Azrail gibi bir melek." dedi ama insan kılığında, *tıpkı Kuran-ı Kerim'i indirirken Cebrail'in Peygamberimize insan şekliyle gözükmesi gibi* (149).
- "Bu bir rüya." dedim *aptal gibi* (156).
- "O zaman ben de sana bir şey söyleyeceğim." dedim *sır verir gibi* (164).
- "Demek geldin." dedi yine *masaldaki ihtiyar gibi* (181).
- Ucu inceleyerek boyun oldu, *tam gözümün önündeki at gibi* (315).
- Dişleri dökülmüş ve ona yaklaşan güzel oğlanların dediği gibi ağzı da çok pis kokuyormuş af edersiniz, *ayının kıcı gibi* (404).

2.3.8. İkna Vurgulama

Aşağıdaki cümlede görüldüğü gibi cümlenin sonuna getirilen “o zaman” söz grubu cümlede ikna etme işlevinde kullanılmıştır:

- "Ama güzel annene o sevdiği dantelli örtüleri, çiçekli, kuşlu mendilleri, senin sevdiğin gömleklilik kırmızılarını kim getirir *o zaman?* (394)."

2.3.9. İstisnailik Vurgulama

Cümlenin sonuna getirilen “ancak, yalnızca, bir tek, sadece, hariç” gibi cümlelerin cümleye istisnailik anlamı kattığı işlevdir.

- Gecelerin birinde Hasan'ın koynuna girseydim ve onunla sevişseydim hiç kimse fark etmezdi bunu; Allah *hariç* (103).
- Bir yerim acımıyordu da korkuyordum *yalnızca* (286).
- Pirinç üzerine resmettiği ağacın bütün yapraklarını tek tek çizmek gibi meraklara, yeteneksiz nakkaşla, kolay nam yapmak ve kalın kafalı efendilerinin gözüne girmek için kapılırlar *ancak* (299).
- Seytan'ın istediği edepsizliklerle değil, tam tersi, içimdeki sessizlik ruha işleyen en saf hikâyelerle huzur buluyordu *ancak* (327).
- Sınırsız aklıyla beni yüce Allah anlar *ancak* (333).
- Kalemimle iş tuttuğum onca yılda bana iç huzurunu ve dengeyi (yürüyüş dengesini de). fildişinden kabzalı kılıcım vermiştir hep. Kitaplar insanın mutsuzluğuna teselli sandığımız bir derinlik katar *yalnızca* (387).
- Ben mektubu değil de, mektubu okuyan güzel kızımın yüzünü okuyabilirim *ancak* (390).
- Rahmetlinin cascavlak kazıttığı kafasına taktığı Acem işi takkesini bulabildik *bir tek* (407).
- Eski büyük üstatlar, bütün o aşk, ölüm ve savaş meclislerinde, birbirlerine giren gövdeleri sanki tek bir gövde gibi çizdikleri zaman bizlerin gözlerinden yaş getirebilmişlerdir *ancak* (413).

2.3.10. İyelik Vurgulama

Cümlede yer alan bir isim tamlamasının yer değiştirmesi ve tamlayanın yüklemden sonra getirilmesi sonucu ortaya çıkan işlemdir:

- - "Sen *yarı kalmış rüyamsın benim*" (201).
- *Her biri* binlerce yıl sürüyordu *bunların* (265).
- "*Saçlarınız* kokuyor *sizin...*" (54).
- Allah *belanı* versin *senin.*" (152).
- *Cevabını* merak ediyorum *o budalanın.*" (153).
- Arkasından *bütüin evini* de arayacağız *yeni damadın* (276).
- Vaiz Hoca Efendi Hazretleri'ne uzanan *dilini* kesin *şunun* (407).

2.3.11. Kaynak Vurgulama

Bir bilginin kaynağına dair bilginin, yüklemden sonra paylaşılması sonucu ortaya çıkan işlemdir:

- Bu bir hadis, *Buhari'den* (185).

2.3.12. Tercih Vurgulama

Cümlede bildirilen tercihin yüklemden sonra getirilmesi cümlede tercih açısından bir düzenlemenin var olduğunu ortaya çıkarmıştır. Tercih edilecek iki durumdan bir tanesi yüklemden sonra getirilerek aslında dikkatin ikinci unsura çekilmesi amaçlanmıştır:

- Çiftleşirken birbirlerine kilitlenen zavallı köpeklerin hüznü gözlerini çizerken *mi* daha çok keyif alıyordu, *yoksa onlara bakıp gülüşen kadınların açık ağızlarını şeytanca bir kırmızıyla renklendirirken mi?* (376).
- Padişahına *mi* inansın, *Erzurumlu vaize mi?* (382).
- Namazı kesip, hemen kalkıp onlara kapıyı açmam *mi* doğruydu, *yoksa dualarımı etmek için onları yağmurda bekletmem mi?* (427).
- *Ya* babamız, üstadımız Osman bize ihanetle bizleri öldürtecek, *ya da biz ihanetle onu* (441).

2.4. KUVVETLENDİRME

2.4.1. Karşılaştırmayı Kuvvetlendirme

Yüklemden sonra getirilen sözcük ya da söz grubunun cümleye karşılaştırma anlamı kattığı işlemdir:

- Ben ölümüne yarışan hekimlerin hikâyelerini severim *en çok* (312).

2.4.2. Mutlak Yokluğun Kuvvetlendirilmesi

Bu tür cümlelerde cümlenin yüklemden sonraki bölümüne o cümlede bahsedilen olay ya da durumun hiç gerçekleşmediğini veya o olay ya da durumun hiç istenmediğini belirten bir sözcük getirilir. Bu sözcük genellikle “hiç” sözcüğüdür:

- Ama ona sevgi duymak istemedim *hiç*... (28).
- Toprağın altında Venedik altını maltını yok *hiç!* (29).
- Şeküre'nin yüzünün İtalyan üstatlarının usulleriyle yapılmış bir resmi olsaydı yanımda, demek ki on iki yıl süren yolculuğumun ortalarında bir yerde geride bıraktığım sevgilimin yüzünü hiç mi hiç hatırlayamıyorum diye kendimi yersiz yurtsuz hissetmeyecektim *hiç* (41).
- Çünkü mirastan payımı istemeye kalkarım, hatta belki de, onları terk eder, çocuklarla babamın yanına dönerim diye korktukları için, kocamın kadı gözünde öldüğünü onlar da kabul etmeye razı değillerdi *hiç* (56).
- "Anladım." dedi ama inandırıcı değildi *hiç* (80).
- "Ben yalnızca hikayelerin hayallerle değil, kelimelerle hatırlandığını unutmuyorum *hiç*." (95).
- Enişte'nin uğursuzluk bahanesiyle kitabına, kitabımıza devam etmemeye karar vermesinden alınmadım *hiç* (118).
- Benim gerçek hüner sahibi bir nakkaş değil de sıradan bir katil olduğumu düşünebilecek kadar alçalabileceğini sanmam *hiç* (118).
- Bu rüyalar gerçekten uykularımızda gördüğümüz şeyler değildir *hiç* (165).
- "Alakasız yok, ama Hasan kendi halinde biri de değil *hiç* (176).
- Başka birine asla anlatamayacağımı sandığım en gizli, en derin acılarımı bunlar; bütünüyle doğruydular, ama o anda hayretle fark ettiğim gibi, samimi değillerdi *hiç* (176).
- ...Ama suçluluk ve pişmanlık duygularına da kapılacak değildim *hiç* (188).
- İkimiz de, daha tehditkâr bir şeyden hâlâ arada bir titreyerek korktuğumuz için, babamın benler ve yaralarla kaplı çıplak gövdesinin serbestçe uzanışına bakmadan, onu seyretmekten çekinmiyorduk *hiç* (213).
- İşini bitirdiğini, bundan sonra bu iblisin köşesinde huzurla oturacağını sanmıyorum *hiç* (219).

- Ama bu sefer de, biz birbirimize sarıldığımızda iyilik aramızda kalıyor, çevremizdeki düşmanların âlemine varamıyordu *hiç* (223).
- Bütün bunları önceden tasarlamış değildim *hiç* (230).
- ...ama bize doğru yaklaşan ayak sesleri duymadık *hiç* (250).
- ...resmedildiğimiz gibi dimdik dikilip zarafetle beklemeyiz *hiç* (252).
- Haklıydı, çünkü birbirimize sarılarak durduğumuz avluda yalnız değildik *hiç* (279).
- O bahçedeki ölüm kokusu Zarif Efendi'nin evinde de vardı, ama hüznün yoktu *hiç* (280).
- Yıllardan beri işbirliği yapan iki eski dost, Başnakkaş Üstat Osman Efendi ile ona siparişlerini verip hazineden malzeme ve para çıkartan Hazinedarbaşı Hazım Ağa arasında gizli bir işaretleşme, bir bakışma göremedim *hiç* (287).
- ...bu hüneri anlaşılmaz bir iradenin saçma sapan mantığına hizmetle kullanmayı affedemiyordum *hiç* (289).
- Üstelik kitaptaki at resmini kimin çizdiğinden de emin değildik *hiç* (304).
- Avlanacak bir ceylan gören kartal gibi, atların burunları üzerinde bir an yavaşlayıp dikkat kesildi, ama istifini bozmadı *hiç* (340).
- Daha önce birkaç kere büyük üstat Behzat'ın çizdiği resimleri görmüştüm, ama belki bu resimlere tek başıma değil, yıllar önce eski üstatlarla birlikte baktığımız için, belki de resmin büyük Behzat'ın olduğundan emin olmadığımız için şimdiki gibi gözüm kamaşmamıştı *hiç* (363).
- Abdullah Hatifi, rahmetli, şimdi burada olsaydı, bu resimdeki yüzden onu teşhis edemezdik *hiç* (364).
- Bu yüzden, bizlerin her zaman gördüğümüz şeylere tıpatıp benzemeye çalışmıyorlar *hiç* (385).
- Bu evi benimser gibi konuşmasını sevmemiştim *hiç* (393).
- Bu yeni evliliğini bitirmez ki *hiç* (397).
- Bunu aklıma her getirişimde içimden Kara'nın gırtlığına kılıcımı daldırmak geldiği için kendimi tuttum ve şu konuyu ne Kara ile ne de kendimle tartışmaya kalkışmadım *hiç* (416).
- Benim bir üslubum yoktur *hiç* (428).
- Örümcek ağları, toz, çamur, kedi köpek pisliği ve yıkıntıyla kaplı bu ürpertici yeri temizlemeye bile girişmemişimdir *hiç* (431).
- ...çünkü bizim kabahatimiz değildi *hiç* (435).

- İftira diyorum, çünkü Zarf kardeşimin kitap ve son resim hakkında söylediklerine inanmıyordum *hiç* (450).
- Ne yapacağımı bilemiyordum *hiç*... (450).
- Frenkleri taklit ettikleri için de şahsi bir üslupları olmayacak *hiç* (457).
- Nakkaşların aralarında kavgalara, bitip tükenmez sorulara yol açan Heratlı eski üstatlar ile Frenk üstatlarının usulleri arasındaki çatışma bir sonuca ulaşmadı *hiç* (468).
- Ama bizlerden sonrakiler, gözlerimin aslında çekik olmadığını anlasalar bile, yüzümün neye benzediğini çıkaramazlardı *hiç* (469).

2.4.3. Örneklemenin Kuvvetlendirilmesi

Yüklemden sonraki bölüme örnek verildiğini gösteren bir sözcüğün getirilmesiyle yapılır.

- "Şu fildişi saplı bıçağı verir misin?" derdi *mesela*... (51).
- "Vişne şerbeti güzel mi?" diye sorarsam *mesela*... (51).

2.4.4. Sıralamanın Kuvvetlendirilmesi

Art arda gelen iki olay ya da durumdan öncekinin veya sonrakinin yüklemden sonraki bölümde dile getirilmesiyle ortaya çıkan işlevdir.

- Hülagü'nün acımasız askerlerinin Bağdat'a girişini gördü *ilk*... (85).
- At resmini atlara bakarak yapma, sanıldığı gibi Frenk üstatlarının buluşu değil, Kazvinli büyük üstat Cemalettin'in fikriydi *ilk* (327).
- Daha iyi nefes alıp daha uzun koşsunlar diye atların burun deliklerini kesmek yüzlerce yıllık bir Moğol alışkanlığıdır, dedi *sonra* (376).
- Ona âşık oldum *ilk* (401).
- İki sayfa büyüklüğündeki resme merak ve korkuyla bakışlarımı seyrettim *ilk* (453).

2.4.5. Sorguyu Kuvvetlendirme

Cümlenin yüklemden sonraki bölümünde asıl sorgulanan olayın ya da durumun yer aldığı cümlelerde karşımıza çıkan işlevdir:

- Erzurumlu vaizin çevresindeki saldırganların Zarf Efendi'ye bir kötülük yapmış olabileceğini düşünmüş müydüm *hiç?* (82).

- Benim yalnızca bu söylentiyi ona yetiştirmek için mi buraya geldiğimi düşünüyordu *acaba?* (183).
- Buraya beni öldürmek için mi gelmişti, *yoksa itiraf etmek, korkutmak için mi?* (191).
- ...kimi zaman onun sırdaşı olduğunu Eniştemden bildiğim Hazinedarbaşı benim için Enderun'dan çıkar gelir miydi *hiç?* (260).
- Bu öğle üstü Kalbiye kederiyle bir şekerleme yapacakken bu Ester kapıyı niye çalmıştı *acaba?* (280).
- Öteki nakkaşlarınıza yaptığınız gibi onun evine de habersiz gittiğiniz olur mu *hiç?* (300).
- Nakkaşhanenin üslubuna katılmak için kendi içindeki harikaları saklayan biri miyim *ben?* (321).
- Güzel Şirin'in bakıp âşık olduğu yakışıklı Hüsrev'in yüzünü, gözünü niye onu tanıyabilecek kadar belirgin çizmiyorlardı *o zaman?* (374).
- Saklamak istediğim şeyi, karımın bizi şimdi dikizlemekte olduğu odaya saklayamaz mıydım *sanki?* (409).

2.4.6. Temenni Kuvvetlendirme

Yüklemeden sonra cümleye getirilen “inşallah” ve “artık” gibi sözcüklerin cümlenin anlamını tamamen değiştirip cümleye temenni anlamı kattığı işlevdir:

- Zarif Efendi kardeşimiz de gittiği yerden dönüp bu iki sayfanın tezhibini yapar bitirir *inşallah* (72).
- Padişahımızın büyük üstatlarından Leylek şimdi, gece yarısı resmimi çiziverdiği için, üzerime altın suyu sürülemedi, ama onu siz kafanızdan tamamlarsınız *artık* (120).
- Çabuk dönerler de üşütmezler *inşallah* (162).
- Padişahımız Hazretleri'nin ecdadının yüzlerce yılda yüzlerce memleket fethedip, yağmalayarak doldurduğu hazinelerinin en gizli köşesindeki bir murakka ciltte, Çin'den, Semerkant ve Herat'tan gelen sayfalar arasında biz ikimizin de resminin bulunduğu yolundaki söylentiler, büyük ihtimal Cüce Cezmi Ağa tarafından nakkaşlar bölüğüne kadar yayıldığına göre, biz de kendi hikâyemizi kendi üslubumuzla artık anlatırsak, şu güzel kahveyi dolduran seçkin kalabalıktan alınacak kimse çıkmaz *inşallah* (352).

- "Bir gün kendi hayatımızı korkmadan kendi hayatımız gibi anlatmayı da öğreniriz, *inşallah* (452)."

2.4.7. Yalvarış Kuvvetlendirme

Cümlelerin yüklemden sonraki bölümünde yalvarış ifadesinin bulunduğu cümlelerde karşımıza çıkan işlevdir:

- Bana bir su ver *Allah için* (278).
- Bize merhamet buyur, *Ya Rabbi* (434).

2.5. BELİRTME

2.5.1. İtibari Zaman Belirtme

Cümlelerin sonuna genellikle “artık” sözcüğü getirildiği zaman ortaya çıkan işlevdir. Bu tür cümlelerde zaman kavramı itibaridir. “artık” sözcüğünün dışında “bir an, bir kere” gibi sözcüklerle de yapılabilir. Cümlede bahsi geçen olayın ya da durumun ne zaman başladığı ya da ne zaman biteceğiyle ilgili kesin bir yargı yoktur. Olumlu yüklem bulduğu cümlelerde eylemin henüz gerçekleşmediği, söylenildiği zamandan sonra gerçekleşeceği; olumsuz yüklem bulduğu cümlelerde ise eylemin söylenme zamanından önce gerçekleştiği vurgulanır:

- Bir an önce cesedimi bulsunlar, namazımı kılıp cenazemi kaldırıp beni gömsünler *artık!* (12).
- Doğu’da katiplikler ve yolculuklarla paşaların hizmetinde geçirdiğim yılların altıncısında hayalimde canlandırdığım yüzün İstanbul’daki sevgilimin yüzü olmadığını biliyordum *artık* (13).
- Başka pek çok şehirde olduğu gibi İstanbul’da da paranın hiç mi hiç değeri kalmamıştı *artık* (15).
- Ta çocukluktan beri birlikte nakşettiğimiz bir budalaya kıydım kıyalı hiçbirini görmek istemiyorum *artık* (24).
- "Onunla evlenmeyi hâlâ istiyorsan, izin verebilirim *artık.*" (133).
- "Bilmiyorum neden, belki de sessizlikten, kocamın hiç mi hiç dönmeyeceğini bu gece iyice anladım *artık* (133).
- Ama bunu soramayacak kadar da büsbütün kötü bir insan olmaya yaklaşmıştı *artık* (157).
- Hava iyice kararmıştı *artık* (181).

- Ben onca dil döktükten sonra, Enişte Efendi'nin o iki sayfalık son resmi çıkarıp bana göstereceğini, beni sakinleştireceğini umuyordum *artık* (184).
- ...o kadar yoğun bir acı duyuyordum ki, kafama vuruşunu ancak belli belirsiz fark edebiliyordum *artık* (201).
- Acım hiç dinmiyor, gittikçe susuyor, dişimi sıkmaya dayanamıyordum *artık*. (202).
- ...aklım Kara'da değil çocuklardaydı *artık* (206).
- İçeri girince korktum *bir an* (260).
- Bütün nakkaşlarıma yaptığım gibi önceden haber vermeden evine bir baskın vermiştim *bir kere* (296).
- Sen de çocukluğumda tanıdığım o iyi ve saf Kara değilsin *artık* (336).
- Donacaksın *artık* (336).
- Ama Buhara'dan, Herat'tan, Tebriz'e, Bağdat'a ve tâ İstanbul'a, son iki yüz yıl boyunca yapılmış binlerce resme üstadımın gösterdiği dikkat, atların burun deliklerinde bir işaret aramaktan çok ötelere geçmişti *artık* (351).
- Ama, pek çok hükümdarın yaşlılığında yaptığı gibi, gençliğindeki resmin aşkından günah korkusuyla pişmanlık duyan Şah için bu kitap bir harika değildi ki *artık* (369).
- Ama bakışlarında körlerde görülen o hedef eksikliği vardı *artık* (378).
- İçimden bir ses her şeyi bırakıp gitmemi söylüyordu, ama kırılırcasına dövülen kapıya ben de sokulamazdım *artık* (397).
- Çünkü nakış gözle değil, elle yapılır ve el, değil Üstat Osman'ın yaşında, benim yaşında bile çok zor öğrenir *artık* (408).
- Burada olduğumu bari sizden saklamayayım *artık* (437).
- Tıpkı o şahların haremde ağlaşan kadınlar gibi, kendimizin de hayattan hatıraya geçtiğimizi biliyorduk *artık...* (441).
- Bütün hayatı boyunca çok aşikâr bir şekilde en iyi boyayı sürmüş, en güzel çizgiyi çekmiş, en iyi nakşını yapmış beni, tâ çıraklıktan beri kıskandıklarını saklayamıyorlardı *artık* (443).
- Beni kör etsen de etmesen de sonunda burada kendimize yer bulamayacağız *artık* (444).
- Sağ gözümde keskin ama sınırlı bir acı duydum; alnım uyuştu *bir an* (445).
- Üstelik dertlerinizden beni işkenceciye vererek de kurtulamayacaksınız *artık* (454).

- Ondan korkma *artık* (463).

2.5.2. Ek Nitelik Belirtme

Bir varlığa ya da nesneye ait bir özelliğin yüklemden sonra getirilip vurgulanması sonucu ortaya çıkan işlemdir:

- Şimdi ise *it* oldu bir *uğursuz* (21).
- Bir de *hançeri var sapı yakutlu* (139).
- Hanginizin bu buz gibi *ayacıklar böyle?* (244).

2.6. EKLEME

2.6.1. Olumlu Ekleme

Cümlede bahsi geçen eylem ya da duruma ilavenin yapıldığı cümlelerde karşımıza çıkan işlemdir. “hatta” ve “de” sözcükleri en çok kullanılan sözcüklerdir.

- Taş kafasına öyle hızla ve sert bir şekilde indi ki bir an sanki kendi kafama inmiş gibi irkildim, acıdım *hatta* (30).
- Hayalimde aşkımdan hiç şüphem yoktu, aşkımin karşılık gördüğünden *de* (64).
- Ağırbaşlılıkla kolumdan çıkıp yürümesi hoşuma gitti *hatta* (110).
- Babasının utanç ve pişmanlıkla hatırladığı biri gibi hissediyorum kendimi ben *de* (150).
- Resimlere bakmadan içtenlikle hoşlanmayı öğrendikleri için, itibarları da olur, ölümlerinden sonra, bu dünyada şans olsun diye bırakacakları kitapları *da* (184).
- Doğu da Allah'ındır, Batı *da* (186).
- Enişte'nin beni anlayacağını ve bağışlayacağını umut ediyordum benden korkacağını da; ve bana yardım edeceğini *de* (190).
- ...bunun basit istek olduğunu hemen anladım, ölümün beni daha bir bilge kılacağını *da* (202).
- "Mangalı da buraya getireceğim, yemek tepsisini *de*." (209).
- Kırmızı olmaktan ne de mutluyum! İçim yanıyor; kuvvetliyim; fark edildiğimi biliyorum; bana karşı koyamadığınızı *da* (215).
- Gözleri cin gibidir; her şeyi görür, fark eder, benim kusurlarımı *da* (296).

- Yıkılıp yakılmış kahvehanenin orada da kimsecikler yoktu, güzel Şeküre'nin belki de şu anda ölmekte olan yeni kocasıyla mutlu olmasını gönülden dilediğim evde *de* (458).

2.6.2. Olumsuz Ekleme

Genellikle “ne...ne” bağlacı ile yapılır. Az da olsa “hem...hem” bağlacının kullanıldığı durumlar da görülür. Birinci bölüm yüklemden önce ikinci bölüm yüklemden sonra getirilir. Böyle cümleler olumsuz cümlelerdir:

- Parasız, pulsuz, akılsız ve yarı kör şimdiki Şahın *ne* kitap yazdıracak hali var, *ne resimletecek* (68).
- Hafızası olmayan *ne* Allah'ı hatırlar, *ne de onun karanlığını* (92).
- ...gördüğünüz gibi, *ne* Venedikli büyük üstatların çizdiği şeyler kadar mükemmelim, *ne de Heratlı eski üstatların* (150).
- Oysa düğününde bütün zengin kızlarını gözlerden korumak için üzerlerine geriliveren kan kırmızısı ipekten yapılmış bir örtüyü, ellerindeki sopalarla atının dört yanında taşıyacak dört uşak *da* yoktu, *meyveler, altın ve gümüş varaklar, parlak taşlar ve tellerle süslenmiş iri düğün mumlarını, ağaç şeklindeki nahılları da önünde şatafatla taşıyarak yürüyecek herhangi bir hizmetkâr da* (234).
- *Hem* fazla kanıtım yoktu, *hem de kendime güvenim* (263).
- Rahmetli Zarif Efendi'nin karısı Kalbiye *ne* başsağlığına geldi, *ne haber yolladı, ne de helva!* (278).
- Benim gibi adamlar için, yani aşkı ve acıyı, mutluluk ve sefaleti eninde sonunda ezeli bir yalnızlığın bahanesi haline getiren benim gibi keder erbabı için, hayatta *ne* büyük sevinçler olur, *ne de büyük üzüntüler* (283).
- Yıllardır beni düşünerek yaşadığına *da* inanmıyordum, *yüzündeki masum çocuk ifadesine de* (335).
- Gözleri *ne* benim gözlerime bakıyordu, *ne de önündeki sayfaya* (372).
- Ben *ne* onu gördüm, *ne de Şeküre'nin evi terkettiğini* (389).
- Sen her zamanki akıllı Ester olursan, *ne* kavga olur *ne dövüş* (390).
- Bana kalırsa, yaptığımız kitapta *ne* zararlı bir yan vardı, *ne de dine sığmayan bir şey...* (448).
- Uğruna adam öldürecek kadar esrarlı *ne* bir resim varmış, *ne de başka bir şey!* (451).

- Kafanın düştüğü çamurun içinden *ne* katilimi görebiliyordum, *ne de hâlâ sıkı sıkıya tutmak istediğim içi altın ve resim dolu çıkınımı* (460).
- Çünkü resim bırakıldı; *ne* Doğulular gibi resmedildi, *ne de Batılılar gibi* (468).

2.7. ABARTMA

Bu işlevde abartma ifadesi yüklemden sonra getirilerek olayın ya da durumun daha akılda kalıcı olması hedeflenmiştir.

- İnatçıdır o *çok* (37).
- Birbirlerine tutuldukça daha zekileşen, daha bir kurnaz olup akıllıca dolaplar çeviren bir çifti, hele bir erkeği tanımak isterdim *çok* (98)

2.8. KURGULAMA

Genellikle “sanki” sözcüğünün cümlelerin yüklemden sonraki bölümüne getirilmesiyle ortaya çıkan işlevdir.

- ...servilerin içinden süreki bir uğultu hissediyordum *sanki* (258).
- Bir an, nakşetmenin utanç ve kederle değil hissetmekte olduğum bu istekle ilgili olduğunu, usta nakkaşın hünerinin bu isteği önce Allah aşkına, Allah aşkını da onun gördüğü âlemin aşkına dönüştürdüğünü öyle güçle hissettim ki, kucağımda yazı tahtasıyla oturup kamburumu çıkararak geçirdiğim bütün o yılları, sanatımı öğrenmek için yediğim bütün dayakları, nakşederek gözlerimi kör etme kararlılığımı, çektiğim ve çektirdiğim bütün nakış acılarını mutlu bir zevkin zaferi olarak yaşadım *sanki* (362).
- Âlemin renkleri sandığım gibi kararmadı da hafif hafif birbirine geçti *sanki* (370).
- Hareket edersem, Hazine odalarının o küflü, tozlu ve elle dokunulabilir havası aradığımız ipuçlarıyla birlikte kapıdan çıkıp kaçacaktı *sanki* (371).
- Arkalardaki, erişilmeyecek kadar uzak bir yerdeki beyazlığa bakıyordu *sanki* (372).
- Ağır ağır sokulacak bir müjdeyi bekliyordu *sanki* (373).
- Parmaklarından bana onun gücü ve ihtiyarlığı geçti *sanki* (380).
- Leylek, elinde benim defterimi hâlâ açık tutuyordu, ama benim resmettiğim edepsizliğe hâlâ bakmamıza rağmen onu görmüyordu *sanki!* (433)

3. BÖLÜM: “BENİM ADIM KIRMIZI” ROMANINDAKİ DEVRİK CÜMLELERİN YÜKLEMDEN SONRAKİ BÖLÜMLERİNE GÖRE TASNİFİ

3.1. YÜKLEMDEN SONRA BİR ÖGENİN BULUNDUĞU DEVRİK CÜMLELER

3.1.1. Özne Dolayısıyla Devrik Cümleler

Cümle kurgusunun özneye dayalı olarak oluşturulduğu cümlelerdir. Bu tarz cümlelerde özne yüklemden sonraya bırakılarak dikkat öznenin üzerinde yoğunlaştırılır:

- Adını belki saklamalı, mesela Nusret Hoca demeli ona, ama başka ne yalan söylemeli, kalın kafalı bir vaizmiş bu adam (18).
- Fukaranın kahve içecek parası mı var? Kahvelere gidiyor, kahveyle kafayı buluyor, ipin ucunu öyle bir kaçırıyorlar ki, orada itin köpeğin konuştuklarını sahi zannedip dinliyorlar; köpektir işte bana ve dinimize küfreder, diyormuş bu Nusret Hoca (20).
- Kimse kimseye güvenmiyor, her an karşısındakinden bir alçaklık bekliyor herkes (24).
- “Niye buraya geldik” diye soruyordu zavallı (27).
- “Öldürmüşler midir?” dedi Kara (37).
- Uzun boylu, ince ve biraz da korkutucuydu bu Kara (37).
- “Öldürmüşlerdir” dedi dedem (37).
- “Aksaray’daki sokağa gittim” dedi Kara (37).
- “Yolu tek başına mı geldin” dedi dedem (37).
- “Deden gibi nakış yapmayı da seviyor musun?” dedi Kara (38).
- “Peki” dedi dedem (38).
- “Başka türlü nakşetmek, başka türlü görmek midir?” dedi dedem (38).
- “Git aşağı” dedi annem (39).
- Anne ne yazıyorsun sen? (39).
- “Kalles” dedi ağabeyim (39).
- “Yemeğim bitince seni dövücem.” dedi ağabeyim (39).
- “Yine kardeşine işkence etme zalim.” dedi Hayriye (39).
- “Sen karışma esir kızı.” dedi ağabeyim (39).
- Nereye gidiyorsun sen (39).

- "Limon alacağım" dedi Hayriye (39).
- "Yalancı" dedi ağabeyim (39).
- "Allah'ın belaları!" dedi annem (39).
- "Sus" dedi annem (40).
- "Ağlama korkak." dedi Şevket (40).
- "Orada sıkılırsınız." dedi Şevket (40).
- "Her şeye karışıyorsun, çok oluyorsun sen." dedi annem (40).
- Dedenin atı değil Kara'nın atıydı bu. (40).
- Ama yüreğimden geçenleri zamansız ve hesapsızca açtığım için sevgilimden on iki yıl uzak kalmıştım ben (41).
- "Başnakkaş Üstat Osman'ı görürsün." dedi Eniştem (42).
- "Atına bin, rahvan sür onu." dedi bohçacı Ester (44).
- ...ve Ester'in dediği gibi, tamı tamına rahvan yürüdü akıllı atım (44).
- Bu muydu istediğim (44)?
- Şöyle yazmıştı şeker Şeküre (47):
- Böyle iyi bir karıyım işte ben Ester (49).
- Hüsrev ile Şirin'i birbirlerine aşık etmeye niyetlidir Şapur (51).
- "Ben artık Hayriye ile hamama gitmek istemiyorum." dedi Şevket (54).
- "Çok mu büyüdün sen?" (54).
- Kimdir baktıkları o okuyucu (54)?
- Geceleri bazen ağlar ve mum ışığında bana bakardı bu zavallı ince adam (61).
- Böylece büyük bir mutluluk içinde evleniyorduk biz (64).
- Dizlerinin üzerine rahatça oturmuş nakkaşlar gördüm, ama hayallerimin ustaları değil, çıraklıktan yeni çıkmış gençlerdi bunlar (66).
- "Ne kadardan gidiyor?" diye sordu Üstat Osman (68).
- "Mutlu mu mutlu hünerli mi hünerli bir müzehhibim vardı." dedi Üstat Osman (69).
- "Çıraklıklarından beri yetiştirdiğim benim dört genç üstadım, Kelebek, Zeytin, Leylek ve Zarif, Padişahımızın iradesiyle artık evlerinde nakşediyorlar." dedi Üstat Osman (69).
- Görünüşte bütün nakkaşhanenin ilgilendiği Surname için daha rahat çalışabilirdi diyeydi bu (69).
- Pek çok nakkaşa olduğu gibi, hayatı hiç yaşayamadan ve zanaatında hiç ustalaşmadan boşu boşuna ihtiyarlamıştı Nuri Efendi (70).

- Padişah olmadıkları için acele ve dikkatsizce çizilen ve hedefe odaklanmayan gözlerini meydandaki harekete dikmişlerdi hepsi (70).
- Benzerlerini çok dinlediğim dayak sonrası sessizliğiydi bu (73).
- "Üçüncüsü körlüktür!" dedi büyük üstat Başnakkaş Osman (74).
- Haremdeki kadınlardan yalnızca birini severmiş bu han (77).
- Biliyorum, hepimizi şaşırtacak bendeki bu gurur (83).
- ...harika kitapta, eski efsanelerin içinde resmedilmediği için, karısıyla birlikte sonsuz zamana, ölümsüzlerin arasına karışmamaktı içini kemiren (87).
- ...bu yüzden yaşlanıp hiç ölmeyeceğini söylerdi bazıları (88).
- "Horasanlı Uzun Mehmet'in adını duymuştum, ama bu hikayeyi bilmiyordum." dedi Kara (89).
- ...ama sıradan başka nakkaşların yapacağı gibi kitabı yarıda bırakıp Tebriz'i terk etmemiş o (93).
- Çocuğun önüne bir resim koymuş, gördüğünü anlat, demiş ihtiyar nakkaş (94).
- En meşhur hikayelerin en bilinen meclisleri bunlar (94).
- Sanıldığı gibi kör olduğum için hafızamın kuvvetli olması değil bunun nedeni." demiş ihtiyar nakkaş (95).
- "Çünkü" demiş ihtiyar nakkaş (95).
- "Çocuk bilmiyor." demiş ihtiyar nakkaş (95).
- "Tebriz'de" dedi Kara (97).
- Mektubunu taşıyıp, kendi elimle evlendirdiğim kızlarıma, evladım, derim ben (98).
- Şair olmuş bu (100).
- "Hayriye, helva yap da zavallı Zarif efendi'nin karısı Kalbiye'ye götür." dedi Şeküre (101).
- Gerçekten çok akıllısın, çok güzelsin sen (102).
- "Yüreğimin ne dediğini anlayamadığım için mutsuzum ben." (102)
- "O güzel gözlerini dört açarsan başına kötü bir şey gelmez canım, merak etme sen." (102)
- "Bilemiyorum." dedi babam (104).
- "Ne?" dedi babam (104).
- "Çok makul ve dayanılmaz bir isteyenin olsa bile." dedi makul babam (105).
- "Çünkü bir kusurları olduğunu gayet iyi biliyorlar." dedi babam (105).

- "Eyüp'e." dedi gençten sakallı ve öfkeli bir salak (109).
- Bir keresinde büyük Üstat Osman'ı bir İtalyan'a yaptırdığı kendi portresini taklide zorlamıştı Padişah (110).
- "Nakkaşhanede eski ahlakın kalmasını, Acem ustalarının yolundan gidilmesini, para için her konunun resmedilmemesini söylüyorduk bizler (111).
- Savaşlar ve Padişahımızın ilgisizliği yüzünden hazineden nakkaşlara verilen paralar, hediyeler kesilirken tek ciddi ek geliri, bir süre, benim kitabım sayesinde kazanmıştı hepsi (112).
- Bütün dişlerini gösterecek sevimli bir şekilde gülümsedi Kelebek (112).
- Dinime küfrediyordu bu adam (112).
- "Nasıl?" dedi yüzü dönen Kelebek (112).
- "Yüzünü iyice, iyice açın." dedi biri (112).
- Ölümün gözlerinin içine mezar başında değil, bambaşka bir yerde bakmıştım ben (112).
- Sonra şöyle dedi ahmak (114):
- Bu ikisini birleştirmeye kalkmasın kimse (116).
- "Kim yapabilir bu alçaklığı." diye bağırdı büyük ağabey (117).
- Kimdi Zarif'in düşmanları (117)?
- Kimdi onlar (117)?
- Daha sonra ama, düşmanlığın bu nedenlerden değil, alt kattaki güzel bir ciltçi çırağının aşkı için olduğu yolunda söylentiler çıkmıştı, ama çok eski bir hikâyeydi bu (117).
- Zarif'in zerafetine, inceliğine, o kadınsı çelebi haline içerleyenler vardı, ama başka nedenlerle ilişkiliydi bunlar (118).
- Korkulu rüyam, bir testinin içine konup bir bahçede bir taşın altında yıllarca gömülü kalmak, hiç başıma gelmedi değil, ama nedense kısa sürüyordu bu sıkıcı dönemler (122).
- "Bazı işleri öyle ileri götürmüşlerdi ki." dedi eniştem (126).
- ...eski Acem efsanelerini anlatan kitaplarda, Şah İsmail'in tahta oturduğunu görmemiz gibi bir şey bu (126).
- Peygamberimiz kırdırmadan önce Kâbe'deki putlara tapmak gibi bir şey bu (128).

- Eniştemin, dünyanın ve böylece kağıdın merkezine Allah'ın niyetinden başka bir şeyi yakıştırmıyor olmaktan korktuğunu sezdim ben (128).
- Bu yüzden resmimin duvara asılmasına razı olamam." demiş Padişahımız (128).
- "Ama Frek üstatlarının usulleriyle bir resmimin yapılmasını da istiyorum." demiş Padişahımız (128).
- "Bir an şaşkınlık ve hayranlıkla düşündüm." dedi Eniştém (128).
- "Gölge nasıl resmedilebilir ki?" diye sordu Kara (131).
- "Bu köpek resminin bir benzerini, ama daha kabasını meddahın hikâye anlattığı kahvede gördüm." dedi Kara (132).
- Üstelik evliyim ben (133).
- Padişahımızın gizlice sipariş ettiği o kitap için çalışanlara, bizlere dil uzattı bu adam (143).
- ..."Bir de son bir resim var." demişti rezil (143).
- "Bir şeyi çizebilmen için illaki önce onun resmini görmen gerekmiyor." dedi ihtiraslı ince ihtiyar (148).
- "Evet, gerekmiyor belki." dedi beni çizen üstat nakkaş (148).
- "Bu ölüm belki seni konuna yaklaştırır." dedi ihtiyar (148).
- "Nakkaşın hünerinin kıstası, her şeyi eski üstatların mükemmeliyetiyle resmetmesi midir, yoksa kimsenin göremediği noktaları resme sokması mıdır?" dedi mucize elli, güzel gözlü, akıllı nakkaş (148).
- "Venedikliler nakkaşın gücünü hiç çizilmemiş konuları ve usulleri bulmasıyla ölçüyorlar." dedi iddialı ihtiyar (148).
- "Venedikliler, Venedikli gibi ölür." dedi beni çizecek olan nakkaş (148).
- "Ama herkesin ölümü birbirine benzer." dedi ihtiyar (148).
- "Efsane ve nakış herkesin birbirine benzemesini değil, benzememesini hikâye eder." dedi akıllı nakkaş (148).
- "O ölümü hiç mi hiç tanımıyorum." dedi beni az sonra çizecek olan nakkaş (149).
- "Ölümü hepimiz biliriz." dedi ihtiyar (149).
- "Sen de bu korkunu çiz." dedi ihtiyar (149).
- Şeküre'nin gönül macerasıyla alay etmek değil, aslında onu kederli hayatına gözyaşı dökmek isterdim ben (152).
- "Kısacık bir mektup bu." (152)

- "Ağabeyimin savaştan dönüşünü beklemezse Şeküre'yi de cezalandıracaklar." dedi Hasan (157).
- Âşık olduğu kadar evlenmek de istiyor Kara (158).
- "Kara gözlüm, kara bahtlım, güzeller güzelim, geç kaldım, çünkü kocam olacak domuz Nesim beni bir türlü bırakmadı." dedi Ester (158).
- İşte böyle dedim ben de (159).
- "Karı gibi de korkaksın." dedi Şevket (160).
- "Dişim sallanıyor." dedi Orhan (160).
- "İtalyan üstatların portrelerinden sonra insan korkuyla anlıyor ki." dedi babam (160).
- Nasıldır acaba Kara'nınki (161)?
- "Anne, o kırmızı yeleş niye giydin?" dedi Şevket (162).
- "Ama anne Şevket beni taklit ediyordu." dedi Orhan (162).
- Neden ağlıyor şimdi bu çocuk (164)?
- Arada bir hıçkırıyordu, ama bu kadar ağlanacak şey miydi şimdi bu tokat (164)?
- Babamı öldürmüş o (166).
- Ne güzel laflar söyleyen, ne iyi bir insandı bu Kara (171).
- "Ama ikisinin de babası olacağım ben." (174)
- Biraz gülümsedi, biraz gözyaşı döktü kara gözlüm (175).
- Eminim sizlere de oluyordur şu söyleyeceğim şey (179).
- "Hayriye." diye seslendi içeriden Enişte Efendi, "Şeküre, hanginiz o?" (180)
- "Resimleri birlikte yaptık." dedi Enişte Efendi (183).
- Şamdanın mumunu mangaldan yakınca yüzünde hiç alışık olmadığım bir gurur görmek hiç hoşuma gitmedi. Ya da bir acıma ifadesi miydi bu? (184).
- "Resme nakşa güzel kitaplara sevgi duymuş bütün hanların, şahların, padişahların meraklarının üç mevsimi olur." dedi Enişte Efendi (184).
- Resimlere bakmadan içtenlikle hoşlanmayı öğrendikleri için, itibarları da olur, ölümlerinden sonra, bu dünyada şan olsun diye bırakacakları kitapları da (184).
- "Ressamlar, değil." dedi Enişte Efendi (185).
- "Saf hiçbir şey yoktur." dedi Enişte Efendi (186).

- Bugün herkes Hindistan'daki Ekber Han'ın nakkaşhanelerini anlata anlata bitiremiyorsa, nakkaşlarını Frenk üstatlarının usullerini almaya teşvik ettiği içindir bu (186).
- Doğu da Allah'ındır, Batı da (186).
- Evet, hayatının son otuz yılında kendi resimlerini aramış nakkaş (186).
- "Onlardan korkmuyorum." dedi Enişte (187).
- Sanki bir başkasının hırsının ve aklının rüzgarına kapılmıştım, ama güzeldi bu (188).
- Üç yüz yıllık bir Moğol harikası." dedi Enişte Efendi (190).
- Ama ya bize imansız derlerse! Hüner sahibi gerçek musavvire ne acılar verir bu (192).
- Senin yüzünden katil oldum ben (193).
- "Ben de öyle düşünüyorum, ama benim hünerimin sırrını anlayacak kadar akıllı değilsin sen." dedi (195).
- "Behzat ve bir de Mir Seyyid Ali'den yana en büyük nakkaş olduğunu biliyorsun sen." (195).
- "Ne zaman olacak o mucize?" (196)
- "Eh biz de o resmi yaparız o zaman." dedi şakacı katil (197).
- "Ölüm." der yabancı ihtiyar (201).
- Şimdi bütün ağrılarımı dindireceğini sandığım uyku gibi tatlı ve çekiciydi bu ışık (201).
- Bir yanda arttıkça insanı serseme çeviren bir acı vardı, yüzümün gözümün kan içinde kaldığı aceleci ve zalim yerdi orası (202).
- Öte yanda ise acelenin ve zulmün bittiği yer vardı, ama bana yabancı ve korkutucuydu o yer (202).
- Şeytandı bu (203).
- Biliyor musunuz, o beceriksizliğe, o mahzun çocuk bakışlarına âşık olduğumu hissediyorum ben (206).
- "Vah zavallı çocuğum." diyordu içimden bir ses (206).
- Mavi kapılı odaya girdim, darmadağınık olmuştu her şey (206).
- "Anne biz geldik." dedi Orhan (208).
- "Anne, ama akşam ezanını geçmedik ki..." diyordu Şevket (208).
- "Arap dilencileri gördük." dedi Şevket (208).
- "Anne ben üşüdüm." dedi Şevket (209).

- "Niye ölecekmişiz?" dedi Şevket (209).
- "Babamın olduğu yerden mi?" dedi Şevket (209).
- "Dedenizin kitaplarındaki resimlere bakmak için gelmiş cin (209).
- "Anne, anne gitme." dedi Orhan (209).
- "Ne yapıyorsunuz siz!" diye bütün gücümle bağırdım (210).
- "Orhan odadan çıkıyordu." dedi Şevket (210).
- "Yalan." dedi Orhan (210).
- "Anne, gitme." diyordu Orhan (210).
- "Anne kimseyle evlenmeyeceksin değil mi?" dedi Şevket (212).
- Nasıl mı olmuş bu (212)?
- Duyuyorum sorduğunuzu: Nedir bir renk olmak (215)?
- Ne de güzeldir beni bekleyen bir yüzeyi kendi muzaffer ateşimle doldurmak (215)!
- Seyredin beni; ne güzeldir görmek (215).
- "Bütün nakış hayatımız boyunca şevk ve inançla çalıştığımız için sonunda tabii ki kör olan bizler, kırmızının nasıl bir renk, nasıl bir his olduğunu biliyor, hatırlıyoruz." dedi atı ezberden çizmiş olanı (216).
- "Güzel bir mesele." dedi öbürü (216).
- "Bu kırmızının anlamı nedir?" diye yine sordu atı ezberden çizmiş kör nakkaş (217).
- "Renklerin anlamı orada karşımızda olmaları ve onları görmemizdir." dedi öteki (217).
- "Münkirler, zındıkları inançsızlar da Allah'ı inkâr etmek için onun gözükmediğini söylerler." dedi atı çizen kör nakkaş (217).
- "Oysa o görene gözükür." dedi öteki usta (217).
- "Baban benimle evlenmeni istemiyor muydu?" diye sordu Kara (220).
- "Aklın hiç karışık değil." dedi Kara (222).
- Beni çok zeki bulup bunu yüzüme söyleyebilecek erkeklerin hepsinin söyledikleri şeyi söyledi Kara (222).
- Ahalisi şımarttığı için küstah olur bu İstanbul'un kedisi... (225).
- Bir hadisede başka şahitlerin bulunması halinde şahitlik ihtiyaridir, diye açıkladı İmam Efendi (225).
- ...ama tek şahit olması durumunda Allah'ın emriydi şahitlik etmek (225).
- "Eh" dedi İmam Efendi (225).

- "O mahkemeye gelmeden asla boşamam!" dedi naip (227).
- "Boşanacak da ne olacak!" dedi naip (227).
- Velinin vekilisin sen (227).
- "Şafii mezhebinden olduğum için, kocası dört yıldır savaştan dönmemiş bu bahtsız Şeküre'yi boşamamın kitaba ve itikadıma aykırı hiçbir yanı yoktur." dedi naip efendi (228).
- Dört gün önce, çarşamba günü, nar ağacının dalları arasından Şeküre'yi ilk gördüğüm ikinci kat penceresiydi bu (229).
- Bademli, kuru kayısı, iç pilavı sever miydi İmam Efendi (230)?
- ...eski günlerin zenginliğini anlatan yaşlı harem kadınlarının kalabalığına layıktı Şekürem (234).
- Söylemek değil, mırıldanarak sayıklamaktı bu (235).
- "Bu sevimli yetimlerin babası olmak için de seninle evlendim ben." (239)
- "Sonra da affedeceğim." dedi Kara (239).
- "Dedemin yanına gitmek istiyorum ben." dedi Şevket (239).
- Ne kadar da soğuktu gece, ne kadar da sessizdi bizim avlu (240).
- "Ben demin baktım." dedi Hayriye (240).
- "Hayriye bize hikaye anlat." dedi oturağına oturan Orhan (240).
- "Bir zamanlar mavi bir adam varmış." dedi Hayriye (240).
- "Adam niye maviymiş?" dedi Orhan (240).
- "Niye anlatmayacakmış?" dedi Şevket (241).
- "Niçin çıkmayacakmışım?" dedi Şevket (241).
- "Kara yatağını nereye serecek?" dedi Şevket (241).
- "Anne sen yine bizimle yatacaksın değil mi?" dedi Şevket (241).
- Mumun titreyen ışığında itiştik, ama gerçek bir boğuşma değildi de sanki boğuşmanın bir taklidiydi yaptığımız (243).
- Çocukların yanına girer girmez, "Anne Şevket sofaya çıktı." dedi Orhan (243).
- "Hayriye." dedi Şevket (244).
- "Çıkmadı." dedi Hayriye (244).
- "Şevket dışarı sofaya çıktı diyorum." dedi Orhan (244).
- "Ama Hayriye'ye cinli hikaye anlatma dedin, " dedi Şevket (244).
- "Kimsesizlerin şehriden de geçecekler mi?" dedi Orhan (244).
- Hayriye git aşağı da kapıları bir daha yokla sen (244).

- "Ben uyumam." dedi Orhan (244).
- "Kara bu akşam nerede yatacak?" dedi Şevket (244).
- "Benim." dedi Şevket (244).
- "Ben uyuduktan sonra sen yataktan çıkmayacaksın değil mi anne?" dedi Şevket (244).
- "Şeküre bir ay geçmeden evlenemez." dedi Hasan (247).
- "Enişteni birlikte mi zehirlediniz?" dedi Hasan (247).
- "Yalan hepsi." dedi Hasan (247).
- Hayriye idi bağırın (247).
- "Anne hani bizi bırakmayacaktın." dedi Şevket (247).
- Karanlıkta, yüzünü göremediğim biriyle konuşmak değildi beni hırçınlaştıran (248).
- Benim Kara'yla birlik olup babamı öldürdüğümü söyledi Hasan (248).
- Şeytandı bu Hasan (248).
- Çok soğuk burası (249).
- "Kara içeride, babamın resimlerine bakıyordu." dedim ben (249).
- Tıpkı benim Kara'yla konuşurken bazen istemeden takındığım o yapmacıklı havayla konuştu Hasan (249).
- "Sana zaten hesap soracaklar." dedi Kara (250).
- "İşkenceden korkum yok." dedi Hasan (250).
- "Hiçbir şey yok." dedi Kara (250).
- "Sus." dedi Kara (250).
- "Çocuklar uyuduktan sonra bile Şeküre yatağından çıkıp senin yanına gelmediği için." dedi içimden acımasız bir ses (255).
- "dedem sabah değil, gece öldü." dedi Şevket (255).
- "Gelirlerse ne olacak?" dedi Şevket (255).
- "Dedemi sen mi öldürdün?" diye bağırdı Şevket (255).
- "Gitti, gitti, ah babacığım gitti, gittiii." diye bağırıyordu Şeküre (256).
- Günlük hesap işleri, malzeme alışı, girilmesi yasak Enderun'a ölçü için geçiş gibi gerekçelerle Hazinedarbaşı'nın odasının kapısında bekliyorlardı hepsi (259).
- "İstedığın gibi ağla oğlum." dedi Hazinedarbaşı (261).
- "Enişte Efendi'nin ölümü derhal nakkaşhaneye duyurulsun." dedi Hazinedarbaşı (261).

- "Dokuz tane bunlar." (262).
- Padişahımızın istediğini söylediği şeylerdi bunlar (262).
- Bizim alemimizin en kıymetli, en vazgeçilmez şeylerini hikaye ve resim edecekti bu kitap (262).
- Hem fazla kanıtım yoktu, hem de kendime güvenim (263).
- Her yeri kaplayan ve içinde alemin bütün görüntülerinin oynadığı öylesine harika ve güzel bir kırmızıydı ki bu yaklaşan (266).
- "Bildiğiniz gibi Enişte Efendi." dedi Hazinedarbaşı (272).
- "Padişahımız çok çok öfkeleniler." diyordu Hazinedarbaşı (272).
- Yarım akıllıydı Enişte Efendi denen bu şaşkın (272).
- "İkinci bir buyruğu daha var." dedi Bostancıbaşı (273).
- "Padişahımız yalnız Surname'nin değil, şimdi yarıda kaldığı anlaşılan bu kitabın da layıkıyla bitirilmesini istedikleri için." dedi Hazinedarbaşı (274).
- Benim arkamdan rahmetli yarım akıllıya kitap hazırlattığı için Hazinedarbaşı'na ve göze girmek, üç beş akçe fazla para kazanmak için gizlice bu kitabın resimlerini yapan nankör nakkaşlarıma duyduğum öfkenin fazlasıyla farkındaydı Hazinedarbaşı (275).
- Bu resimlere bakarak hangi nakkaşın kalemini hangi resimlere dokundurduğunu söyleyebilir misiniz?" dedi Hazinedarbaşı (276).
- "Sen karışma!" diye bağırdı Şevket (278).
- "Ne oluyor bilmek istiyorum." dedi Şeküre (279).
- "Gömüleli epey olmuştur." dedi Şeküre (279).
- İşte bu zayıf noktadan başlayarak öfkesinin nedenlerine, olup bitenlere girmeye çalıştı sizin akıllı Esteriniz (281).
- Hızla çizilmiş, ama suda dağılmış atlara bakıyordu da pek bir şey anlayamıyordu sizin ihtiyar Esteriniz (282).
- İçin için ağlıyor adam (284).
- "Üzülme evladım." dedi bana (286).
- "Padişahımız sana şimdilik işkence yapılmamasını buyurdular." dedi Bostancıbaşı (286).
- Güçlü kudretli, zeki ama acımasız bir padişahmış bu (289).
- "Sizin gibi yıllardır bütün bir nakkaşlar bölümüne başlık etmiş bir büyük üstat nakkaş elbette ki nakkaşlarının tek tek hünerlerini, her birinin kaleminin mizacını ve fırçasının huyunu tanıyacaktır." dedi Kara (290).

- Şirin'in bir kır gezintisinde Hüsrev'in resmine bakıp ona aşık olduğu anı gösteriyormuş bu resim (290).
- "Ustam, efendim, bu büyük bir tesadüf." dedi Kara (290).
- Çizdikleri yüz bir padişahın yüzü, bir çocuğun yüzü, bir savaşçının hatta haşa Peygamberimiz Hazretleri'nin peçe arkasına gizlenmemiş yüzü ya da haşa Şeytan'ın yüzü olsun hiç fark etmiyormuş bu (291).
- "Ama büyük üstatlar zaten bütün harikalarını gerçek atlara, ağaçlara, insanlara hiç bakmadan ezberden çizer gibi çizivermezler mi?" dedi Kara (291).
- "Doğru." dedim ben (292).
- Kulaklar, eller, otlar, yapraklar ya da atların yeleleri ya da ayakları, tırnakları bile olabilir bunlar (292).
- ...yalnızca kara gözlerini açıp bir çocuk ilgisiyle baktı Kara (296).
- "Belki de Padişahımızın yüzünün, oturusunun, Frenkler gibi ayrıntılarıyla resmedileceği son resmi ona yaptıracaktı." dedi Kara (297).
- Burhaneli Hasan Çelebi olarak bilinir, ama benim için her zama Kelebek'tir o (297).
- Kalbiyle resmeden gerçek nakkaştır o (297).
- Renklerin ahenkle birbirlerine mükemmel şiirler okuduğu, zamanın durduğu, Şeytan'ın hiç uğramadığı bir alemdir bu (298).
- "Erzurumlu Hoca taraftarlarıyla düşüp kalktığı söyleniyor." dedi Kara (300).
- "Zarif Efendi'nin kuyuya atılarak öldürülmesi, kardeşlerinin Yusufu kıskanarak kuyuya atmasına benziyormuş." dedi Kara (302).
- Şeküre'nin bana Ester ile yolladığı mektupların tıpatıp aynıydı bu (303).
- Güzel, sade ve insanın bakmaya doyamadığı doru bir attı bu (304).
- "Bir nakkaşa yapılacak en iyi iltifat, onun resimlerinin bizde de nakşetme heyecanı uyandırdığını söylemektir." dedi Üstat Osman (305).
- "Kitap hamisi padişahla, şahlar, paşalar, tıpkı sipariş ettikleri kitaplar gibi resimleri de güçleri ve kudretlerini duyuruyor, çekilen altın yaldızlarının, içine dökülen nakkaş emeğinin ve göz nurunun bolluğuyla kendi zenginliklerine kanıt oluyor diye güzel bulurlar." dedi Üstat Osman (306).
- Gördün mü? dedi Üstat Osman (308).

- "Kusur eğer yeteneksizlikten ya da hüner eksikliğinden değil de, nakkaşın ruhunun derinliklerinden geliyorsa, o artık üsluptur." derdi rahmetli Eniştem (309).
- Cenaze törenine katılan ve civar tepelerde rahmetli Sultan Süleyman'a selam duran komutanları, alimleri, hocaları taşıyan yüzlerce atın hiçbirinin burnunda da yoktu kusur (309).
- "Biraz sustu, sonra, "Yazık, yazık!" dedi üstadım (311).
- "Padişahım." dedi Üstat Osman (312).
- "Yarışan şairlerin hikâyesini sevmem; yarışan Çinli ve Rumî ressamların aynalı hikâyesi de değil." dedi güzel Padişahım (312).
- Harika bir at resmi çizerken o harika at olurum ben (315).
- Yarışma buyurmuş Padişahım (316).
- Sonra, bir daha, bak anne, ne kadar güzel, bir yay daha çektim ben (317).
- Harika bir at resmini nakşederken harika bir at resmi nakşeden başka bir nakkaş olurum ben (317).
- Ezberden bir tane daha çizecektim ki, "Bir tane yeter." dedi Saray'dan gelen oğlan (319).
- Ayrıca oradaki cüce ağası Cafer'e on altın verirken hazinede kilitli, gizli saklı kitapların sayfalarından en iyi ağaçları, ejderhaları, kuşları, avcılarını, savaşçıları istinsah edip sana verir alçak (319).
- Resimde ve nakışta yaşadıkları dünyayı görmeyi değil, eski üstatları ve eski masalları hatırlamayı isteyenler için harikadır defterim (319).
- Harika bir at resmi çizerken ancak kendim olabilirim ben (320).
- Nakkaşhanenin üslubuna katılmak için kendi içindeki harikaları saklayan biri miyim ben? (321).
- Tabii bu değildir asıl mesele (323).
- Elbette vahim günahlar işlensin diye çok uğraşıyorum, ama ağzı açık esneyenleri, hapşırınları, hatta osuranları da benim kandırdığımı yazıyor bazı hocalar (332).
- Beni hiç anlamadıkları anlamına geliyor bunlar (332).
- Kapkaranlık oldu her yer (338).
- "Ne yok?" dedi Bostancıbaşı (340).
- "Melun nakkaş hiçbir iz bırakmamış." dedi Üstat Osman (340).

- Avucumun içi gibi bildiğim nakkaşlarımdan hiç bilmediğim bir çizginin nasıl çıkmış olmasına şaşıyorum çünkü ben (341).
- "Evet." dedi üstadım (341).
- "Yazıcı ağaları, eşya kayıt defterlerini tutan kâtipleri boşu boşuna istemedi Padişahım." dedi Hazinedarbaşı (342).
- En azından yetmiş yaşında gösteren, gözleri pırıl pırıl bir cüceydi bu (343).
- Duvarlardaki kadife kumaşların, halıların ve kilimlerin rengi yüzünden kırmızıydı bu oda (343).
- Yukarıdaki pencerelerden belli belirsiz sızan bu ışık, tıpkı bir yaz günü bir caminin kubbesinin üstündeki fenerden içeri giren güneş ışığı gibi, yarı karanlık odanın içinde toz tanelerini aydınlatıyordu, ama güneş ışığı değildi bu (344).
- "Kitaplar nerede?" diye fısıldadı Üstat Osman (344).
- "Hangi kitaplar?" dedi cüce (344).
- "Otuz yıl önce, Şah Tahmasp'ın Cennetmekân Sultan Selim Hazretleri'ne hediye yolladıkları." dedi Üstat Osman (345).
- ...bir başkasını aldı Üstat Osman (345).
- Kelile ve Dimne'den Kedi ile Fare'nin zoraki dostluğunu gösterir bir resimdi bu (345).
- Tek elini zarif bir şekilde açıp bir şey sorarken diğer eliyle yeşil feracesinin üzerinden dizini tutan esrarengiz bir kadınla, ona yan dönüp hanımın sözünü dikkatle dinleyen bir erkeğin hoş bir resmiydi bu (346).
- Onu bırakıp bir başka kitaptan bir başka sayfa açtı Üstat Osman (346).
- "Ya da bir atın burnunu." deyiverdim ben (349).
- Nakkaşın atın burnunu hafızasına kazındığı gibi yaptığı resimleri nerede bulacağız biz? (349).
- "Şah Tahmasp'ın hediye yolladığı efsane Şehname cildini bulmamız lazım." dedi Üstat Osman (349).
- Huysuzluğu ve kavgacılığı yüzünden her resmi yarıda bırakan, o resimden ne anlar, diye bütün şahlarla, hanlarla kavga edip, hiçbir şehirde duramayan Buharalı Lütfi'nin resmidir bu (359).
- Herat'tan buraya, tâ Timur'un torununun zamanından bugüne, yüz elli yılda on sahip değiştirmiş bu kitap (359).

- Hint elçisinin getirdiği damalı tahtayla taşlara bakıp satranç oyununu öğrenen, öğrenir öğrenmez usta Hintli'yi yenen Acem bilginin hikayesiydi bu (367).
- Gözden düşen Herat'tan ömrünün son yıllarında Tebriz'e geldiğinde, Behzat'ın kör olduğunu doğruluyordu bu (367).
- "Eski üstatlar." dedi Üstat Osman (372).
- Cücenin de belirttiği gibi başı vurularak malları ve mülklerine el konmuş paşaların müsadere edilmiş malları arasından çıkıyordu bunlar (373).
- Âlemi Çinlilerin gördüğü gibi görmeye çalışmış nakkaş (374).
- "Ya da gelinin güzelliğinin kusursuz olduğunu vurgulamak için nakkaş yüzüne Çinliler gibi beyaz boya sürdüğü gibi, gözlerini de Çinlilerinki gibi çekik çizdi de biz onu şimdi Çinli sanıyoruz, dedi Üstat Osman (375)."
- "Murakkanın sayfalarını çevir ve gördüklerini anlat." dedi Üstat Osman (375).
- Ejderhayı devasa mızrağıyla öldüren kahraman şehzadenin hareketine alaycı bir şey katmış mıydı nakkaş (376)?
- Heratlı eski üstatların, Şehname nakkaşlarının da pek çok kereler çizdiği cinlere ve devlere benziyordu bu acayip yaratıklar (376).
- Atların burun deliklerini kesmekten ve Çin resminden başka Acem ülkesine ve tâ buraya kadar Moğol orduları yüzünden gelmiş bir başka şey bu kitaptaki şeytanlar (377).
- "Evet." dedi ihtiyar cüce (377).
- "Bu itikadı Horasan'dan Acem ülkesine, sonra tâ bizim İstanbulumuza resimlerini gördüğünüz Kalenderi dervişleri getirdi." dedi Üstat Osman (378).
- "Nerede kaldı bu cüce?" dedi (380).
- "Kapıda biri var." dedi Nesim (388).
- Sen her zamanki akıllı Ester olursan, ne kavga olur ne dövüş (390).
- Çamur yolun yukarısında, bir zamanlar gün görmüş bir mahallede, hâlâ açık bir berber dükkânına girdi Kara (390).
- "Anama sövdü." diyordu berber çırağı (392).
- "Hasan evde yok, diyor." dedi Kara (392).
- "Ona ayrı mektup yollarsam, bu evdeki erkekleri daha da kışkırtır." dedi Kara (392).
- Doğru mu bu (392)?

- "Hasan evde yok." dedi kibar kayınpeder (392).
- "Ester." dedi Şeküre (393).
- Şeküre'nin arayıp da bulamadığı kendi seveceği bir koca değildi; korkudan gözleri açılmış şu çocukların seveceği bir babaydı bulması zor olan (393).
- Şeküre, annesinin kucağına dönen Orhan'ı öpünce, "Hasan amcama söyleyeceğim." dedi Şevket (398).
- Bu işi durdurmaya çalışan birini biraz dövdüler, ama kurtulabildi sonra o (400).
- "Evde tek başına ne yapacaksın?" dedi rahmetli annem (402).
- "Nanemollalık etme." dedi babam (402).
- Beni el üstünde tutacak bir koca bulmam lazım, ama hangisi o (404)?
- "Lambanı şuraya getirsene." dedi Kara (407).
- "İki gündür Üstat Osman ile Hazine odasında eski üstatların harikalarına bakıyorduk." dedi Kara (408).
- Bir köşesine de bana bir ağaç resmi yaptırmıştı rahmetli Enişten (409).
- Öldürse de öldürdüğünü söylemez insan (409).
- Daha da söyledi Kara (410).
- Yalnız resimde değil, kılıcı gırtlığa dayayıp kafayı titizce kesmede de Acem üslup ve usulüne sadığım ben (412).
- "Bilmiyorum." dedi Kara (413).
- "Hayır." dedi Kara (414).
- Nakkaşları hiç tanımıyorsun sen (414).
- "İnsan nasıl mutlu olacağım bilmesine rağmen, mutlu olamayabilir." dedi Kara (417).
- Öldürülen meddahın her akşam rezil bir hikâye anlatırken duvara astığı resimlerdi bunlar (417).
- Orduyla sefere çıkıp, topların atışına, düşman kalelerinin kulelerine, kâfir askerinin kıyafetinin renklerine, dere boylarında cesetlerin uzanışına ve kellelerin yığılışına, zırhlar içindeki süvarilerin dizilip saldırıya geçişine dikkatle bakıp zafernameelerde gördüklerini resmeden ilk Müslüman nakkaşım ben (422).
- İlk bakışta buraya benim katil olduğuma inanmaya ve bunu kanıtlamaya gelmişlerdi, ama bana kalırsa tam bu değildi geliş nedenleri (423).
- "Senin için, benim adım ölümdür." dedi esrarengiz savaşçı (425).

- Kimdi o? (425).
- Namazı kesip, hemen kalkıp onlara kapıyı açmam mı doğrudu, yoksa dualarımı etmek için onları yağmurda bekletmem mi? (427).
- "Korkmamız gereken kişi belki aramızdadır diye korkuyoruz." dedi Kara (427).
- Enişte'nin kitabı için kaç resim yaptığımı sordu Kara (427).
- "Hepsi bu mu?" diye sordu Kara (428).
- "Seni eski üstatlardan ve başkalarından ayıran bir farkın var." dedi Kara (428).
- "Üstat Osman, eski üstatların harikaları arasında bana senin bir üslubun olduğunu gösterdi." dedi Kara (429).
- Onlar hep ezik kalır, derdi rahmetli annem (430).
- ...kimseye söyleme bunu demişti annem (430).
- "Niye bunlar çıktı?" diye sordu Leylek (432).
- Tâ çocukluk yıllarından beri tanıdığım nakkaş arkadaşlarımla uzun zamandır pintice para biriktirdiğimi, altın alıp sakladığımı, dahası edepsiz resimlerimi ve defterlerimi öğrenip görmeleri değildi beni bu kadar kurtlandıran (432).
- Körle görenin bir olmadığını gösteren bir resim yapmak isterdim ben (433).
- "Körle gören bir olmaz, 'Ve mâ yestevil'âmâ ve'l basîru'nun mealidir." dedi Kelebek (433).
- Neydi o şey (441)?
- Son resmi çıkarıp vermezsem gırtlığımı keseceğini söyledi Kara (443).
- Elinden sorguç iğnesi alınıyormuş, bizler aramızda anlaşmışız gibi bir telaşa kapıldı Kara (445).
- "Anlat hemen." dedi Kara (445).
- "Kan gözlerine oturmadan anlatırsan sabah dünyayı son bir kere daha doya doya seyredersin." dedi Kara (446).
- O da Erzurumilerle düşüp kalkıyormuş." dedi Kara (447).
- "Ve ikisini de sen öldürdün değil mi?" dedi Kara (448).
- Ama o kitap için nakşettiğimiz resimlerin hiçbirinde dine aykırı bir şey, bir münkirlik, zındıklık, hatta belki belirsiz bir yasak korkusu bile hissetmedim ben (448).

- Öte yandan süttten çıkmış ak kaşık olduğunuzu da inançla söyleyemezsiniz, çünkü gizli, esrarlı, yasak birşeyler yapıyor olmanın başdöndürücü gururundan, kibarca böbürlenmenizden vazgeçmek olur bu (449).
- "Oraya gelme daha." dedi Kara (450).
- "Padişahımızın istediği gibi bir portresi de yapılınsın ister herkes (452)."
- "Bütün nakış da Allah'ın nakşıdır." diye Heratlı şair Hatifi'nin mısralarını tamamladım ben (452).
- İki kişiyi öldürdüğüm için değil, böyle bir resmim yapıldığı için Şeytan gibi hissediyorum ben (454).
- "Ama bu hepimizin başına daha büyük dertler açacak." dedi canım Kelebek (454).
- "Senin gibi kurum kurum kurumlanabilmesi için nakkaşın önce katil olması mı gerekiyor?" diye sordu Leylek (456).
- "O zaman Doğu'ya değil, Batı'ya gitmen gerek." dedi kıskanç Leylek (456).
- "Ama Doğu doğuda, Batı da batıdadır." dedi Kara (456).
- Kör olacak mıyım ben (457)?
- Asıl nakşı Diyarı Hind'de yapacağım ben (457).
- "Frenk usûllerinden kaçacağım diye çok da fazla hayal besleme." dedi Kara (457).
- "Evet, kör olmak ve var olmayan ülkelere kaçmak." dedi Leylek (457).
- "Niye saf kalmak istiyorsun?" dedi Kara (457).
- Nakış değil güzel Şeküre'ydi elbette onun tek mutluluğu (457).
- Sokulan iğne yüzünden mi akıyordu gözlerimden yaşlar (459)?
- Çıraklık yıllarımda çantasını, ciltbendini, kalem kutusunu ve yazı tahtasını iki adım arkasından taşıyıp nakkaşhaneye götürmek için her salı Üstat Osman'ı kapısından aldığım evdi burası (459).
- Kara'nın nakkaş dostlarını ve nakkaşhaneye geleceğini de biliyormuş bu çok bilmiş cırlak sesli öfkeli adam (460).
- Çok bakarsan resmin zamanına girer aklın (461).
- Niye kamış kalem der buna kimi şairler (464)?
- "Ağlama canım." dedi Ester (464).
- Ama kendini korumak için aklım sürekli çalıştıran benim gibi birinin mantığıyla değil, mantıksızlığıyla anlaşılacak bir şey olmalı aşk (465).
- Görünüşünün dışında hayatını zorlaştıran bir sakatlık değildi bu (466).

3.1.2. Nesne Dolayısıyla Devrik Cümleler

3.1.2.1. Belirtili Nesne Dolayısıyla Devrik Cümleler

Belirtili nesnenin yüklemden sonraya bırakılması cümledeki anlamlandırmanın nesne odaklı olmasını sağlamıştır:

- Yaşarken hiç düşünmezdim bunları (9).
- Merak edin bunları (12).
- Açın gözlerinizi (12).
- Ev sahibesi kadın savaşta Safevi askerlerinin öldürdüğü oğluna benzetti beni (14).
- İçine sıcak su doldurduğu baş yıkama kabının tavandan sarkan zincirin ucunda hala aynı yayı çizerek ileri ileri sallandığını görmek neşelendirdi beni (15).
- Bu adamlar sonra bu zavallı köpekleri zorla evlerine sokarlar, hatta yataklarına da alırlarmış onları (22).
- Önüme çıkıveren berbat meseleyi adam öldürmeden çözebilmeyi çok isterdim, ama hemen de anladım başka yol olmadığını (23).
- Yüzün bir kere olsun böyle resmedilmişse artık hiç kimse unutturamaz seni (36).
- Ama biliyordu neredede olduğumu (38).
- Koca bir mektuptu ve kuşağımın içinde belimle göbeğimin arasında buz gibi tenimin üzerinde şimdiden ateş gibi hissediyordum onu (44).
- Bırak şimdi yaşarken kaç para kazandığımı (10).
- Herkesin bildiği Hüsrev ile Şirin'in hikayesinde bir an vardır, Kara ile ben çok konuşmuştuk bunu (51).
- "Annem de dolabın içindeki delikten seyrediyordu onu." (53)
- "Umarım sıkmamıştır sizi." (53).
- "Yok." dedi. Eğlendirdi beni (53).
- Önce dövdüler zavallı Tatar'ı.. (61).
- Bu yüzden ben de bilmiyorum hangi sahifeden düştüğümü (61).
- Tebriz'den gelip Eniştemin eline yeni geçmiş vasat bir kitaptaki aynı resimden aldığım ilhamla yapmıştım onu (65).

- Resme bakmak, ne son yıllarda her hatırlayışında olduğu gibi utandırdı beni...ne de mutlu gençlik hatıralarıma geri götürdü (65).
- İnanarak değil, usuldendir diye yapıyordum bu girişi (76).
- Harem dedikoducularından bunu öğrenmek o kadar kederlendirmiş ki Tatar güzelini... (77).
- Demedim bunları (81).
- Herkesin bildiği gibi eskiden bizim alemimizin nakkaşları, mesela eski Arap ustaları da dünyaya Frenk kafirinin bugün baktığı gibi bakar ve sokaktaki serseriyle itin, dükkandaki tezgahlarla kerevizlerin durduğu yerden seyredip resmederlerdi her şeyi (84).
- Hikayenin bittiğini anladığını, kafasının anlattıklarıyla dolu olduğunu belirtmek için incelikle söylemişti bu sözleri (89).
- Paraları kapışmak için birbirlerini boğazlayan, yumruk yumruğa dövüşen, tekmeleşen, yerden para toplarken götleri göğe kalkan kalabalığın hayret ve neşesini resmedebilmek için yaptım bunu (89).
- Eskiden aramıza giremez, kıskanırdı bizi (91).
- Hafızası olmayan ne Allah'ı hatırlar, ne de onun karanlığını (92).
- İhtiyar ve kör nakkaş, çocuğun önüne bu sefer en zor resimleri koydurmuş ve yine dikkatle dinlemiş onu (94).
- Mektuplarla birlikte verdiği para ilk defa huzursuz etti beni (100).
- ...öyle birini kolay bulup beğeneceğimizi sanmıyorum ya, diye araya ekleyip şöyle özetledi talihsiz durumu (105).
- Ben öldürmemiş olsam başka kim öldürürdü onu (117)?
- Allahım, sen bu inanılmaz gücü hepimize vermişsin, ama kullanmayalım diye de korkutmuşsun da bizi (118).
- Ondan da daha iyi nakkaşsanız elde edin beni (124).
- Kim resmetti bunu (132)?
- "Ama kim bitirecek kitabınızı?" (134)
- Sonra birden birbirimize sarıldık, bütün gücümüzle kucakladık birbirimizi (134).
- Annesi gibi kokan saçlarından öptüm, okşadım onu (134).
- "Konuyu yaşamak değil, hiç yaşamamış olmak usta yapar bizi." (148).
- "Başka bir şey yok mu?" dedi, ama biliyordu başka bir şey olmadığını (152).
- Sevmem bu evdeki bu sessizlikleri (152).

- "Çabuk götür şunu (153).
- Bu boş evde kimse görmez bizi (156).
- Toplayacağımız adamlarla geleceğiz, baban da bilsin bunu (159).
- Kendimi düşündüm, ne yapacağımı, içimde büyüyen korkuyu (160).
- "Gidin çabuk aldığınız yere götürüp atın onu." (162).
- Öyle olsaydı mektup yazmaz, benden cevap beklemez de hemen basarları evimizi. (162).
- "Ver bakalım o güzel ellerini ellerime de anne ısıtsın onları..." (163).
- "Çabuk git aşağı çağır onu." (167).
- Peçeni aç canım bir kere göreyim seni." (170).
- "Nasıl hatırlıyordun beni?" (170).
- Şeküre'ye karşı duyduğum en güçlü isteğin, onun da hissettiği gibi, yolculuklarım sırasında, mesela ince yüzlü, bakır renkli, mor ağızlı bir Kazvin güzeline başdöndürücü bir istekten hiçbir farkı olmamasına bakıp hayal kırıklığına uğrayan hanımefendiler içi söylüyorum bunları (177).
- Nakkaşın resmin heyecanı ile farkında olmadan imandan çıkmasının verebileceği acılara misal olsun diye anlatmıştım bu hikâyeyi (182).
- Kendi biliyor muydu ne istediğini (191)?
- Dinle beni (193).
- "Hayır, çok iyi tanıyorum içimdekini (193).
- Senden çıktığı gece Zarif Efendi kendi buldu beni (193).
- Yine de, yeniden anlat benim usullerimi (195).
- Oğlum, oğlum öldürme beni (200).
- Ne kadar da haksız, insafsız, acımasız buldum o an ölüyor olmayı (200).
- "İnkar et onun dediklerini." (203).
- Bir daha hiç göremeyeceğim kızıma, bu kanlı çirkin gövdemi bu sefil vaziyette bırakıyor olmak bir an utandırdı beni (203).
- Biliyorum , ne düşündüğümü merak ettiğinizi (205).
- Ben de çok merak ediyorum ne düşündüğümü (205).
- Hayır canım bırakın şimdi Kara'nın gösterdiği o koca aletin büyüklüğünü (205).
- Avlu kapısından içeri girdiğimde hemen anladım Hayriye ile çocukların hâlâ dönmediklerini (206).
- Sonra orada yerde gördüm babamı (206).

- "Mangalı da buraya getireceğim, yemek tepsisini de." (209).
- Şevket, Orhan'ın üstüne çıkmış, dizlerini omuzlarına bastırması boğuyordu onu (210).
- Gözlerini ovuştura ovuştura ağladığı kadar seviyor muydu babamı (210).
- "Kim öldürdü onu?" (211)
- Siz biliyorsunuz babam katledilirken nerede olduğumu (211).
- Duyuyorum sorduğunuzu (215).
- Susun da dinleyin nasıl da böyle harika bir kırmızı olduğumu (215).
- Kocamın beni nafakasız bırakıp dört yıldın seferden dönmemesine bakarak, mezhebi bizler gibi Hanefi olan kadılar da boşayamaz beni (221).
- Ben küçükken babam da çok yapardı bunu (222).
- Yoksa boşamam onu (228).
- Mutlu edebilecek misin onu (228)?
- Nakkaş resmetmesin bu çirkinliği (228).
- Zorla öptüm onu (232).
- "Mutlu et Şeküre'yi" (235)
- Öpün onun elini (238).
- ...ama affet onları (239).
- ...yine de önce affedecek sizi (239).
- O zaman dedeniz, benim elimden alıp kurtardığı gibi Kara'nın elinden alamaz artık sizi (239).
- Üstelik yalnız onlar duysun diye değil, sanki zavallı babam ve cesedi kimbilir hangi kimsesiz toprakta çoktan çürüyüp toz olmuş rahmetli kocam da işitsin istedim sanki çığlığımı (243).
- Öte yandan bir an evvel gövdeden çıkıp tek başına yükselmek için çırpınan ruhun acısı o kadar kederlendirdi ki beni... (246).
- Hayriye ile mi becerdiniz bu işi (247)?
- Kucağıma aldım onu (247).
- Herkes duydu bunu (247).
- ...Şeküre, biliyorum bunu (248).
- Alçağın teki öldürdü onu (249).
- Bu evlilik dolabına, muvazaalı boşanmaya, yalancı şahitler, hilelerinize karşı çıktığı için öldürdünüz onu (249).
- "Biz evlenmeyelim diye öldürdün onu (249).

- Haykırmakta olan karımı kendime çektim ve çocukların gözyaşlarıyla yaklaşıyor olmasına aldırmadan, yanağından aşkla öptüm onu (256).
- ...bir ölçü ve hesap işi için Saray'a gireceğini anladığım terzibaşının yardımcısının peşine taktı beni (258).
- Çok sonra içeri çağırıldılar beni (260).
- Gerçekten beğenilecek yeni hiçbir şey olmadığı için beğenmiyoruz yeni hiçbir şeyi (269).
- Tanımış mıydım onu (273).
- Arada bir çıkartıp yüzlerine, ellerine değmeyecek bir şekilde dikkatle, ama şiddetle kırbaçlatıyordum onları (274).
- Kara kendi getirdi, teslim etti onları (276).
- Mutfakta Hayriye şüpheyle süzdü beni (278).
- Allah'ın yolladığı talih işaretini elime aldım, okşayıp kaç kere öptüm onu (285).
- ...ama için için hiç yaşamamıştım bunu (285).
- Cebimdeki akçeden beni öldürmeyeceklerini yeniden anlıyordum ki birden bıraktılar beni (286).
- Resmin iki alemde beslenmesi değil, bu hünersizliği öfkeliendiriyordu beni (289).
- Öteki resimlere, rüyalardan çıkma mükemmel ata, boynu bükük kadına bakarken de hissettim bunu (289).
- Konu seçimi, bu iki abdal ya da Şeytan da öfkeliendiriyordu beni (289).
- Padişahımızın kitabına belli ki benim nakkaşlarım sokuşturmuşlardı bu resimleri (289).
- Üstat nakkaşlarımın her birinin bir başka köşesine dokunduklarını hemen fark ettiğim kalabalık bir resmin kırmızısı, aşkla korkuttu beni (289).
- Çünkü biz de çok severiz o masalın o meclisini (290).
- Peki, nasıl bulmuş padişah kızını resmeden nakkaşın kim olduğunu (291)?
- Her nakkaş her durumda, her resimde gizli bir imza gibi hep aynı şekilde resmediyormuş kulakları (291).
- Nakkaşlık ressamlığa, ressamlık da Allah'a, haşa meydan okumaya açılan birer kapıdır; herkes bilir bunu (296).
- Çocukluğunda ve ilk gençliğinde bütün çıraklarım gibi kalem saplarıyla, cetvellerle hatta odunla çok dövdüm onu (298).

- Bir süre el alıştırmak için çizilip mürekkebi dağılmış atlarla, Enişte'min kitabı için yapılmış atı karşılaştırdık ve hemen anladık aynı elden çıktığını (305).
- Üstadın kuru sakallarının sertliğini, yanağının soğukluğunu yanağımda hissetmek bir an korkuttu beni (308).
- Kâğıdı kapıp gidecekti, tuttum onu (319).
- Öteki budalaların hiçbiri çizemez bunu (319).
- ...ama bol toprakla iyice gömdük onu; mezarından kalkamaz (322).
- ...durun okunuzu atmayın, nasıl tanımadınız beni (324).
- Yüzlerce nakkaş -ben de dahil- ezberden çizeriz o atları (325).
- Ama belki de bu yüzden çocuklar hiç sevmiyorlar seni (336).
- "Biliyorum." dedi, ama kederle söylememişti bunu (336).
- Haklıydı. Ama yine de sözümü dinlemiyor olması öfkelenirdi beni (337).
- ...ama şimdi istiyor muyum bunu (358)?
- Yıllarını bir hakana, bir şehzadeye vermiş, onun nakkaşhanesinde eski üstatların tarzında harikalar yaratmış, ve hatta nakkaşhanenin bir üslubu olmasını sağlamış bir büyük usta, hamisi olan han bütün savaşları kaybedince, şehre giren yağmacı düşman askerlerinin arkasından gelen yeni efendilerin, kendi nakkaşhanesini dağıtacağını, kitaplarının ciltlerini bozup sayfalarını karıştıracağını, nakışta inandığı ve kendi buluşu olan ve çocuğu gibi sevdiği küçük şeyleri, her şeyi küçümseyerek bozacağını bildiği için nasıl "Şimdi her şey bitiyor." deyip kör olmak isterse, öyle demiştim bu sözü (364).
- Yalnız kalınca, Üstat Behzat'ın kendini kör ettiği iğneyi, açık Şehname sayfasının üzerine koydum ve seyrettim onu. Behzat'ın değil kendini kör ettiği iğneyi, mucize eline aldığı herhangi bir şeyi görmek bile ürpertirdi beni (369).
- Yenilgiden sorumlu tutulup başı vurulacak bir yorgun paşa son dileğini nasıl kederle söylerse öyle söylemişti son sözü (383).
- Koş diyordu, şimdi kendine daha güvenen kalbim, git bul onları (387).
- Ben ne onu gördüm, ne de Şeküre'nin evi terkettiğini (389).
- Ben senin gibi çıkamıyorum bu yokuşları (390).
- Sen beni bu Hasan'ın evine götürmeden önce, ben bohçanı açtırıp gizli sevgilileri için çiçekli mendiller, ipek kuşaklar, sim işlemeli para keseleri alacak civanmert yiğitlere götürüyorum seni (390).

- Sen al şunu (392).
- Biz hiç görmedik onları (394).
- Korkutmak için kayınpedere sormuştum bunu (394).
- Dışarının soğuşuna alıştım alışmadım, çamurlu yolda Kara, elinde kılıcı durdurdu beni (395).
- Kendi istiyor gitmeyi (396).
- Kimse açamaz o zaman kapıyı (397).
- Çok içme şu zıkkımı (400).
- Çok iyi tanırım kadınları (401).
- ...o an acıyla içimden bir şiir geldi, hiç unutmadım onu (403).
- Her akşam acılar içindeki âşık ağladıkça ne dövüp atabilirler onu, ne de teselli edebilirler (404).
- Arkasına geçtim, kılıcımı çektim, bir hamlede üzerine yüklenip yaktım onu (411).
- Sever misin o resmi (412)?
- Şimdi yine sor istediğın soruyu (413).
- Allah bizim gördüğümüzü de görüyor elbette, ama bizim gibi görmüyor gördüğü şeyi (422).
- Arkadan yaklaştım ve zırh içindeki kolumu Kelebek'in boynuna dolayıp kendime çektim onu (425).
- Tekkenin bahçesinde çürümüş yaprak kokusu ve yağmura hiç aldırmayan mağrur servi ağaçlarının sükûneti karşıladı bizi (426).
- Niye öldürüyorlar bizleri (427)?
- Daha kolunun altındayken tanımıştım onları (428).
- Üstelik Üstat Osman anladı bunu (428).
- Tekke duvarlarında gölgeleri hayaletler gibi gezinen bu usta nakkaşlar benim kardeşlerimdi ve ne kadar da seviyordum onları (429).
- Beni bu kadar kıskandıkları için seviyordum onları (443).
- Öpüşe öpüşle cevap vermem sanki onu çok öfkelenmiş gibi öfkeyle dövmeye başladı beni (443).
- Kara kuşağından bir şey çıkardı; bir ucu sipsivri bir uzun iğne. Bir anda gözüme yaklaştırdı onu (443).
- Bu hem sevindirdi, hem derin bir telaşa verdi beni (445).
- Bırakın da daha göreyim her şeyi (445).

- O zaman bırakırız seni (445).
- Nasıl anladın bunu (447)?
- İki şey için öldürdüm Enişteni (451).
- Ama kimse dinlemiyordu beni (452).
- Bırakın artık beni (452).
- Çoktan anlamışsınızdır sözüm ona saklamaya çalıştığım kimliğimi (452).
- ...resme her bakışında çok da istiyordum bunu (454).
- Bir şahsiyetim ve özelliğim olmasından, başkalarının bana secde etmesinden korkmuyorum, tam tersi istiyorum bunu (454).
- Hâlâ resme bakmakta olan budala Kara'nın bileğini bir anda yakaladım, bütün gücümle, tırnaklarımı da etine geçirerek hırsıyla sıktım ve büktüm bileğini (454).
- Yerden kapıverdim onu (454).
- Burada hüneri ve şerefiyle yaşamak isteyen biz usta nakkaşlara artık yer yok, anladım bunu (455).
- Şeytana uyup, sonuna kadar gidip, bütün geçmişe ihanet edip bir üslup ve Frenk tarzı bir kişilik edinmeye kalkışırsak da, benim şu kendi resmimi yapmaya hünerimin ve bilgimin yetmeyişi gibi, bir türlü başaramayacağız bunu (455).
- Ama Padişahımız Hazretleri de, Şeküreciğinin portresi yok diye mahzun olan Kara Efendi de, kimse istemiyor bunu (455).
- Bir yandan var gücümle tekmelerken parmaklarını ısırarak silkeledim onu (456).
- "Şimdi vururum istesem senin kafanı." diye ilan ettim aşikâr olanı (457).
- Aramıza kanın kokusu girdiği için istediğim kadar yürekte öpemedim onu (458).
- ...biri durdurdu beni (459).
- Ama biliyordum daha ölmediğimi (461).
- Öldürdün mü o zavallıyı (463)?
- Zevk anında, İran ile Turan ordularının birbirlerine girişini gösteren efsane resimlerin kılıçla ikiye bölünen efsane kahramanları gibi çılgınlık atması, attığı çılgınlığın bütün mahalleden duyulması korkuttu beni (465).
- Nakkaşlar bilir bunu (470).

3.1.2.2. Belirtisiz Nesne Dolayısıyla Devrik Cümleler

Belirtisiz nesnenin yüklemden sonraya bırakılması sonucu anlamlandırma bu öge üzerinden yürütülmüş ve bu cümlede de görüldüğü gibi “anlatma” eyleminden ziyade neyin anlatılması gerektiği ön plana çıkarılmıştır:

- Anlatırsın bir karışık rüya (165).

3.1.3. Dolaylı Tümleç Dolayısıyla Devrik Cümleler

Cümlenin kurgusunun yer bilgisi üzerine yapıldığı devrik cümlelere dolaylı tümleç dolayısıyla devrik cümleler denilebilir. Bu cümlelerde eylem ya da durumdan ziyade eylemin ya da durumun gerçekleştiği yer ön plandadır.

- Şimdi bir ölüyüm ben, bir ceset, bir kuyunun dibinde (9).
- ...ışıklar içinde yaşayıp giderdim, iki karanlık zamanın arasında (9).
- Son yıllarda ise yalnızca kitap sayfaları üzerinde çalışıyordum çünkü padişahımız çok para veriyordu nakışlı kitaplara (10).
- Başımıza gelenlerin, hikaye edilip bir kitapta yazılsa bile en usta nakkaşlarca bile asla resimlenemeyeceğini de söyleyeyim size (12).
- ...ama kapıdan sordum bir başkası oturuyordu artık orada (14).
- Gençliğimde Eniştemin bana geçirdiği nakış ve güzel kitap aşkı olmasaydı hiç giremezdim bu işlere (15).
- Elimi alıştırmak için kaba Semerkandi kağıda çizdiğim bir dizi atı çıkarıp gösterdim ona (28).
- Ben Kara'nı Enişte Efendisiyim ama başkaları da Enişte der bana (31).
- “Anne sen ne yapıyorsun burada?” (38)
- “Çabuk aşağı git Hayriye'yi çağır demedim mi sana.” (39).
- Bir panayır günü ya da bir bayram sabahı başlıyormuş gibi bir neşe geçti aramızdan. (40).
- İçimden bir ses, "Haydi, şimdi Şeküre'yi git, gör." diyordu bana (41).
- Sultan'ın bu kitabı Hicret'in bininci yıldönümüne yetiştirmek istediğini anlattı bana (42).
- Tam karşımda bir pencere vardı, ama kimse yoktu orada (44).
- Bütün erkekler, uzaktan, perdeler, kapılar ve kumaşların kalabalığı arasında da olsa, bir kere beni görebilmiş olanlar hemen aşık olurlardı bana (51).

- Şirin yakışıklı Hüsrev'in o güzel bahçenin bir ağacına asılı resmini görünce aşık olur ona (51).
- Mesrure bir keresinde, hiçbir zaman tam ne düşündüğünü insanın kendisinin bile bilemeyeceğini söylemişti bana (53).
- Birer tatlı yumruk indirdim narin sırtlarına (53).
- Öyle kederli ve cılız bir sesle, "Kar yağıyor mu?" diye sordu ki bana... (58).
- Bir hikayenin parçası olacaktım, ama bir yaprak gibi düştüm oradan (59).
- Ulağı öldürüp, beni yanlarına alıp dağ şehir demeden gezdiren haramilerden biri, arada bir kıymetimi biliyor, bir ağaç resmine bakmanın, bir ağaca bakmaktan daha hoş olduğunu anlayacak kadar incelik gösteriyordu, ama bu ağacın hangi hikayenin parçası olduğunu bilmediği için çabuk sıkılıyordu benden (61).
- Hayalimde aşkımdan hiç şüphem yoktu, aşkımin karşılık gördüğünden de (64).
- Bu şaşmaz kanıt yüreğime öyle bir heyecan ve korku saldı ki mumun ışığı gibi neredeyse titreye titreye yürüdüm odada (64).
- Oturdum, şamdanın ışığında (65).
- "Nuri Efendi." diye seslendi, kambur ve solgun bir nakkaşa (69).
- ...karımla gülüşe gülüşe konuştuklarımızı bu çatık kaşlı Kara'ya da anlatacaktım ki, nakşetmenin hayatı sevmek demek olduğunu anlatsın, ama o çok ayıp bir şey sordu bana (82).
- Sarıldık birbirimize (84).
- Ama haremdeki iyi kalpli bir Çerkez güzeli, usta nakkaşı kör etmesinin yeterli olacağını hatırlatmış ona (92).
- "Evet, körüm." demiş ona (93).
- "Körlük Şeytan'ın ve suçun giremeyeceği bir mutlu alemdir." dedim ona (97).
- Öyle bir bakıyordu ki bana (98).
- ...acıdım ona (98).
- "Gel bakalım buraya sen kucağıma." (104)
- İnce kemikli Orhanımın narin gövdesine sarılıp uyuyakalmadan önce, şimdi, bir tek derdim var, onu söyleyeyim size (107).
- "Bir uğursuzluk var onda (112).
- Kitabım için çalışmak üzere ertesi gün sabah erkenden onu evde beklediğimi söyledim Kara'ya (113).

- Uzun uzun sarıldı bana (114).
- Ama nakşettiğim harikaları takdir edecek kaç kişi var İstanbul'da (119)?
- Cibali açıklarından, Haliç'in tâ ortasından öfkeyle baktım İstanbul'a (119).
- Merhaba, merhaba, selam olsun usta sanatçılara ve misafirlere (120).
- Kalp olduğumu öğrenenler daha da öfkeli davranıp daha da kötü şeyler söylediler bana (123).
- Manisa'ya giden Edirneli bir hocanın kesesinin içinden bir kere çıktım İstanbul dışına (123).
- O küçük delikte neler çektiğimizi hiç anlatmayayım size (123).
- Evin içinde bir tıkırtı mı vardı bir yerde (126)?
- O kitabın ne olacağını sen söyleyeceksin bana (128).
- Sonra deminki şeytani gülüşe benzer bir gülüşle öyle bir gülümsedi ki bana, Eniştemin bir anda başka birisine dönüştüğüne inanacağım geldi (129).
- "Ölümün resmi var." dedim, kitabımda, (130).
- Kızımı ona verebileceğimi söyleyeyim mi ona (130)?
- Ama korkmuyordum ondan (131).
- "Bu adamla evlenmekte sonuna kadar kararlı mısın?" diye sordum ona (133).
- "Ne güzel gözlerin var senin." dedim Şevket'e (136).
- Bu mahallenin erkeklerinin yarısının Acem savaşında öldüğünü, yarısının da uğursuzluk yüzünden mahalleyi terk ettiğini söylediklerini işittim, ben inanmam böyle şeylere (142).
- İsrâ suresi ne diyor otuz üçüncü ayette (143)?
- ...rahmetli müzehhip daha rahmetli olmadan kısa bir süre önce Enişte'yi hararetle suçlarken, bir şey daha söylemişti bana (143).
- Bu gibi durumlarda, yani kalbimizin bir türlü çıkarmak istemediği acı sonucu, acımasız aklımız çıkarır çıkarmaz, bütün gövdemiz isyan eder ona (145).
- Ama sonra da pişman oldu bundan (150).
- Eskiden kızıp aldırmazdım böyle şeylere (152).
- Mektubu daha çıkartmamıştım ki Hasan karanlığın içinde belirip elimden kaptı onu (152).
- "Al bunu götür zavallı hastaya (155).
- Şeker kızım dünden kalan, ama hâlâ çıtırliğini koruyan bir ıspanaklı börek çıkardı bana (157).
- Ama ne Hasan, ne de Kara hakkında yeni bir şey söyledi bana (159).

- "Bak ne tatlı gülüyorsun güzelim." dedi bana (159).
- Bilirsiniz: Bazen inandığımız bir şeyi öyle bir söyleyiveririz ki birine, "ben bu söze o kadar inanmama rağmen, neden inanmadan söyledim onu?" diye sorarız sonra kendimize (159).
- Şimdi mektup bekliyordur benden (163).
- Elleri leş kokuyordu, ama ses etmedim. Başını göğsüme bastırarak iyice sarıldım ona (163).
- Şu Şevket'in sevdiği pestilden birkaç yaprak sakladığın yerden çıkar da ver çocuklara (166).
- "Kardeşine Kara Efendi'nin babanızı öldürdüğünü söylemişsin." dedim. Bir daha böyle bir şey söylenmeyecek bu evde (167).
- Bir an öyle kızdım ki, bir tokat attım ona (167).
- Eşikte son bir kere daha korkuyla baktı bana (168).
- "Kaşlarını çatma canım." diye yalvardı bana (172).
- Bir an bir tıkırtı olunca ikimiz de susup bekledik, ama kimse girmedik kapıdan (174).
- ...korka çekine şunu sordum çocukluk sevgilime (176).
- Ne yaptığımı bilerek ve düşünerek gelmiştim buraya (179).
- Bu bir hadis, Buhari'den (185).
- Söylediklerini o kadar makul ve doğru bulmama rağmen, yine de inanmadım ona (186).
- Korkuyor muydu benden (188)?
- Gerçek nakkaş oraya gitmesi gerektiğini hem bilir, hem de korkar oradaki yalnızlıktan (192).
- Ama çok da ihtiyacım var ona (193).
- En talihli nakkaş da diyelim ona (194).
- Hak ettiğim, hak ettiğimiz sevgiyi ne zaman verecekler bize (196)?
- İtalyan üstatların hiçbirinde senin şiirin, inancın, hassasiyetin, renklerin saflığı ve parlaklığı yok, inan bana (196).
- İp gibi bir ışık sızıyordur içerden (200).
- Ölülerin dünyasından Azrail'in beni çağırdığı o ışıklı alem olduğunu bildiğim için korkuyordum oradan (202).
- Cevap vermedim, hatta korkmadım ondan (203).

- Ama aklımın isyancı başka bir yanı, Kitab-ül Ahval-ül Kıyamat'te Azrail'in bin kanatlı, Doğu'dan Batı'ya uzanan ve ellerinde bütün dünyayı tutan bir melek olduğunun yazıldığını hatırlatıyordu bana (203).
- "Ağzımdan besmeleden başka bir şey çıkmaz." diye cevap verdim ona (203).
- "Hasta mı?" dedi Hayriye aşağıdan (208).
- Daha da sıkı sıkıya sarıldım ona (211).
- İyice huylandıkları için, yemekten sonra çocuklar yatağa girince iyice sokuldular, yapıştılar bana (211).
- Hayriye yukarıya, iç çamaşırlarını, yeşil ipek gömleğini almaya gittiği zaman, bir an kendimi tutamayıp, zavallı babamın orasına baktım ve çok utandım yaptığımdan (213).
- "Çocuklar sabah şüphelenmesin." dedim ona (213).
- Hayat benimle başlar, her şey bana döner, inanın bana (215).
- ...buzlar eridiği için tıslaya tıslaya akan mahalle çeşmesi "aldırma." dedi bana (225).
- ..."sen kendin dahil herkes, Enişte'nin katlinde parmağın var diye şüpheleniyor senden." (225)
- Ben de açıp içindeki Venedik altınlarını gösterdim ona (225).
- "Her şey yolunda." dedim ona (229).
- ...Şeküre'nin hazır olmasını, bundan sonra evin efendisinin ben olacağımı, şimdi de berbere gittiğimi söyledim ona (230).
- On iki yıl öncesine göre bir temizlik ve düzen de vardı içeride (231).
- On iki yıl önce bağlamaya üşendiği ibrişimden tertemiz bir peştamal vardı üzerinde (231).
- "Can baş üstüne sevgilim!" diye yazabilmek isterdim Şeküreme (232).
- ...ama kederden çok ahenk vardı ahenginde (235).
- "Hayriye gitsin dedemin yanına (241).
- Şöyle iyice sokulun annenize de iyice ısınalım yorganın içinde (244).
- Şöyle iyice sokulun annenize (244).
- "Kara!" diye fısıldadım merdivenlerin başında (245).
- Eğer avlu kapısının dışında bir kötülük etmeye hazırlanan ifritin teki varsa korksun babamın huzursuzlanan ruhundan (246).
- Taş atıp dikkatinizi çekene kadar da dondum burada (249).
- İyi. İnşallah birlikte işkence ederler bize (250).

- Sırf Şeküre'ye yakın olayım diye Eniştemin hikayelerini dinlerken bakacağım kadar bakmıştım bu resimlere (255).
- Sakın girmeyin o odaya (255).
- Yastığın üzerinde Şeküre'nin güzelim uzun saçlarından bir tanesinin çizdiği bir harf "vav" dedi bana (255).
- Sıra bana gelip Hazinedarbaşı'nın kubbeli küçük odasına girince yalnızca bir katip gördüm orada (260).
- Hım hım hazine katibi bir şeyler sezmiş, gözlerini açmış, ben de Eniştemin kitabından resimler göstermişim ona (260).
- Bir hafta önce, Zarif Efendi öldürüldükten üç gün sonra geldim İstanbul'a (262).
- ...tombul mumlarının alevleri dalgalanarak yanan iki büyük şamdan yerleştirdi yanı başıma (276).
- Hırpaladıkları oğlanın sarı saçlı, küçük, ürkek kızkardeşini de gördüm yanlarında (278).
- Bu kağıdı istiyorsa Şeküre kendi gelsin buraya (282).
- ...kim inanırdı benim gözyaşlarıma (283)?
- ...bir gürültüdür gidiyordu orada (285).
- Allah'ın talihli bir kulu olduğuma inandığımı söylememiş miydiniz size (285)?
- Bir gün kendi ısmarladığı bir Hüsrev ile Şirin yazılıp, Herat usulleriyle nakşedilip bitince, bir söylenti yayılmış İsfahan'a (290).
- Böylesine yetenekli nakkaşın hünerine bir kıvam verecek suçluluk ve yabancılaşma duygusu verir bu ona (292).
- Bunu da söylemedim Kara'ya (296).
- Belki bu yüzden, oğlum gibi ve oğlumdan da öte severim, ama hiç hayranlık duymam ona (297).
- Cami'nin şiiirinde "ruhun karanlık gecesi" dediği o inançsızlık anı yoktur onda (298).
- Orada, bu gönderdiğim nakışlı kağıdı göstermişim ona (304).
- Bu kadar emin miydi bundan (304)?
- Bir ata bakar gibi baksaydınız ne görürdünüz bu resimde (306)?
- O da önce zehirli hapı, arkasından da hemen yapıverdiği panzehirli lacivert bir hapı afiyetle yutmuş ve tatlı gülüşünden anlaşılacağı gibi, hiçbir şey olmamış ona (313).

- Herkes hayran olacak bu ata (317).
- Bir kese altın veriyor bana (317).
- Kendim gibi çizersem bir kese altını verdirmezler bana.(319).
- "Dur sen." dedim oğlana (319).
- Sanki içimdeki bir başka ruh beni seyrediyordu, utandım ondan (321).
- Yirmi akçelik müderrisin yetiştirmesi hem eğleniyordu hem de korkmuştu benden (324).
- Bütün bunlara sanıldığı kadar aldırmadığımı nasıl anlatabilirim size (334)?
- "Bu benim kocam." dedim kendime (335).
- Belki de hiç girmeyeceğim senin o yatağına (336).
- "Bizi küçümsüyorsun." dedim Kara'ya (337).
- Kocam dönmediği için zaten acıyordun, şimdi babam öldürüldüğü için de acıyorsun bize (337).
- Birisi var evde (338).
- Bana sevenlerle dolu mutlu bir ev vermesi için yalvardım Allahıma (339).
- Daha aksiydi, daha uzaktı bana (339).
- ...ve nihayet geldik kahvenin cana can katan bir iksir gibi içildim bu mutlu kahvehaneye (354).
- ...ama aldırmadık buna (354).
- Ben sayfaları çevirir, binlerce kuşa, ata, askere, âşığa, deve, ağaca, buluta pür dikkat ve acele bakarken, Hazine'nin mutlu cücesi zenginliklerini teşhir etme fırsatı bulmuş bir eski zaman şahı gibi pervasızca övünerek sandıklardan çıkarıp çıkarıp yeni ciltler koyuyordu önüme (357).
- Efsane kitaplardan, körken yapılmış ikincisinin resimlerinin daha yalın ve saf, birincisinin renklerinin ise daha canlı ve hayat dolu olduğunu görmek, körlerin hatıralarının hayatın acımasız yalınlığını ortaya çıkardığını, ama canlılığını öldürdüğünü hatırlattı bana (357).
- Başı vurulmadan son bir kere daha manzaraya bakmak isteyen idam mahkûmu gibi, "Şu resimlerin hepsini göreyim, gözlerimi bir doyurayım." dedim yüce Allah'a (358).
- Şükür bize şimdi bunu gösterene (359).
- "Bakın şuna." dedim çok daha sonra yeniden kendimi tutamayıp (359).
- Öyle baktım Kara'ya (363).
- Kara güzel gözleriyle "evet" diyerek baktı bana (364).

- Üstat Behzat nasıl yapmıştır? diye bir daha istekle sordum kendime (370).
- İğnenin acımasız hikâyesini anlatırken, daha da iyi göreyim diye yaklaştırdığı merceğin altında, bu nahoş şeyin sipsivri ucuna dikkatle baktım ve pembemsi bir ıslaklık gördüm orada (372).
- İri saatlerden birinin mekanizmasına bağlı rengârenk boyanmış parmak büyüklüğünde hınzır bir Mağripli, bakışlarıyla sanki bir "evet!" dedi bana (373).
- Bir utanç vardı aramızda (380).
- Bunu da kalbim söylüyor bana (382).
- Frenk usûllerini taklit eden senin Enişte'nin kitabında dinsizlik, zındıklık, münkirlik olduğunu, tezhipleri yapan zavallı Zarif Efendi büyük ihtimal anladı ve korktu bundan (382).
- Koşar gibi yürüdüm sokaklarda (386).
- "Çorbamı gelir içerim." dedim zavallı Nesim'e (388).
- Bu Erzurumi vaizin adamları daha çok azacak, çok can yakacak, korkun onlardan (391).
- Anneannem Türklerin çoğu zaman sebepsiz adam öldürdüğünü söylerdi bana (392).
- Hepsinin Şevket'in yüzünden olduğunu söyle Kara'ya (393).
- Ne olur yardım et bana (393).
- Söyleyin Kara Çelebi'ye (394).
- Sen de bir daha gelme buraya şişko (394).
- Babasının katlinde senin parmağın olduğunu da söylemişler ona (395).
- Gülümsedim ona (397).
- O evine dönmek istiyor, kimse kızmaz ona (397).
- Çık odadan (401).
- Yine de ama gidiyordun oraya (409).
- O zaman niye gidiyordun o imansızlar kahvehanesine (410)?
- İhlamur kaynatayım misafirime (411).
- Yarısı nakşedilmiş bir sayfa koydum mindere (411).
- ...intikama kararlı Tur, kıskandığı küçük kardeşi İreç'i aldatır ve gırtlığını kesmeden önce saçlarını tıpkı benim şimdi yaptığım gibi tutar ve tıpkı benim şimdi yaptığım gibi bütün vücuduyla abanır kardeşinin üzerine (412).

- Sessizce beni dinleyen Kara'ya, Siyavuş'un kardeşlerinin intikamına kendini nasıl hazırladığını, nasıl bütün sarayını, malını mülkünü yakıp, karısıyla helalleşip, atma binip ordusuyla sefere çıktığını, savaşı nasıl kaybettiğini, cesetlerle kaplı savaş meydanının tozu toprağı içinde, nasıl saçlarından yerlerde sürüklenip, şimdi kendisinin yattığı gibi yüzükoyun yatırılıp, sonunda boynuna bir hançerin dayandığım ve efsane şah bu durumdayken dostları ve düşmanlarının aralarında nasıl, öldürsek mi, affetsek mi tartışmasına girdiğini ve yüzü toprağa bastırılmış yenik şahın bütün bu tartışmayı dinleyişini uzun uzun anlattım ve sordum kurbanıma (412).
- Bir bardak ıhlamur bile veremediğim için özür diledim Kara'dan (416).
- Bana hak veren Kara'ya döndü, çocukça bağırdı ona (425).
- ...her gün bir büyük Turan savaşçısını katleden esrareniz İran savaşçısının kim olduğunu öğrenmek için Turanlılar becerikli Şengil'i saldırdı meydana (425).
- Fenerkapı yolunda tuhaf yeşilimsi bir sarı ışık vardı yukarıda (426).
- Ne istiyorlar bizden (427)?
- Akkoyunlu nakkaşanelerinde eski üstatların çok çizdiği bir yeraltı şeytanı çizdim ona (427).
- Bir at resmedildiğinden bile haberim yoktu, inanın bana (428).
- Gülümsedim ona (428).
- "Üstat Osman ile yanyana oturup günlerce eski üstatların harikalarına bakmanın nasıl bir mutluluk olduğunu biliyor musun?" diye sordum Kara'ya (429).
- Sizler de inandınız mı bana (432)?
- Kara da katılmıştı bize (433).
- Ama Leylek hiç anlamazdı böyle şeylerden (433).
- Oysa ne kadar da mutluyum burada (437).
- Aşağı yukarı yürürken, her şeyi eski haline sokmak telaşıyla şöyle diyordum kendime (441).
- Ama o öyle bir ihanet ki korkmuyorum ondan (441).
- Bir tokat vurdular suratıma (443).
- Gülümsedim sevgili biraderlerime (443).
- ...inan bana (446).
- Büyük bir günah varmış orada (446).

- Vaiz efendimiz hazretlerine ve dinimize dil uzatılıyor orada (446).
- Acem üstatlarının resimleri, hatta Heratlı en büyük üstatların harikaları en sonunda kenar süsünün bir parçası olarak görüldüğü için, yazının güzelliğini, hattatın harikasını öne çıkarıyor diye kimse ilişmez onlara (448).
- Resmi göstermediği gibi, her şey güllük gülistanlık gibiymiş gibi davrandı bana (451).
- Bu durum hem bir gurur, hem de bir utanç veriyordu bana (453).
- Kaçmak istiyorum bu durumdan (454).
- Sonunda seninle evlenmekten başka bir çaresi kalmadığı için çok acıyorum güzel Şeküre'ye (455).
- Ayağa kalkan sevgili Kelebek'i çığlık atıp korkutup oturttum yerine (456).
- "Öyle doğru bir söz ki bu." dedim sevgili Kelebek'e (456).
- Hançeri tutan kolumu kaptırdım ona (456).
- Oturun oturduğunuz yerde (456).
- Allah senin nakşından memnunsan, seni yanına almak için kendi muhteşem karanlığını verecek sana (457).
- Bizim gibi kal ve karış burada (457).
- Söz ver bana (457).
- Hem korktum, hem utandım yaptığımdan (458).
- İki balıkçı sandalı, yelkenleri sarılı yük gemileri, unutulmuş bir kadirge, hiç gözükmeyen dalgalarla ağır ağır sallanarak gitme, gitme dediler bana (459).
- Hindistan'da hünerimin harikalarıyla yaşayacağım harika hayatı hayal et! dedim kendime (459).
- Hiçbir şey değişmemişti burada (459).
- Nefretle beni öldürmek üzere bir hamle yapacağımı da gördüm yüzünde (460).
- Resmedilemeyecek bu hikâyeyi, belki yazar diye, bu yüzden anlattım oğlum Orhan'a (470).
- Bu yüzden Kara'yı olduğundan şaşkın, hayatlarımızı olduğundan zor, Şevket'i kötü ve beni olduğumdan güzel ve edepsiz anlatmışsa sakın inanmayın Orhan'a (470).

3.1.4. Zarf Tümlenci Dolayısıyla Devrik Cümleler

Zaman kavramının cümlede yüklemden sonraya bırakılması sonucu ortaya çıkan cümlelerdir. Bu cümlelerde bahsedilen eylemden ziyade o eylemin yapılış zamanı, tarzı, yönü vb. durumları ön plandadır.

- Bu daralma hissini, o eşsiz ölüm anımda hissettiğim şaşırtıcı genişlik hissiyle karşılaştırabilirim ancak (11).
- Bir an önce cesedimi bulsunlar, namazımı kılıp cenazemi kaldırıp beni gömsünler artık (12).
- Doğu'da katiplikler ve yolculuklarla paşaların hizmetinde geçirdiğim yılların altıncısında hayalimde canlandırıdığım yüzün İstanbul'daki sevgilimin yüzü olmadığını biliyordum artık (13).
- Akrabalarım başlarına gelenlerin bir kısmını Eniştemin bana, Tebriz'e yolladığı mektuptan biliyordum zaten (15).
- Başka pek çok şehirde olduğu gibi İstanbul'da da paranın hiç mi hiç değeri kalmamıştı artık (15).
- Hacı-hoca-vaiz-imam takımının, biz köpekleri hiç sevmemeleri malumunuzdur elbette (20).
- Şunu anlatayım son olarak (22).
- Ta çocukluktan beri birlikte nakşettiğimiz bir budalaya kıydım kıyalı hiçbirini görmek istemiyorum artık (24).
- Böylece hemen kendimi başka şeyler düşünmeye zorluyorum; tıpkı ilk gençlik yıllarımda namaz kılarken kadınları düşünmemek için utanç içinde kıvranarak kendimi zorladığım gibi (25).
- Üslup diye tutturdıkları şey kişisel bir iz bırakmamıza yol açan bir hatadır yalnızca (27).
- O gece Zarif Efendi'yle bu yangın yerine girdiğimizde kar yağmıyordu daha (27).
- "Demek baştan beri ne yaptığını bildiğini kabul ediyorsun..." dedi hevesle (27).
- "Yaptığınız resim çok büyük bir günahdır biliyor musun?" dedi saflıkla (27).
- Ama ona sevgi duymak istemedim hiç... (28).
- Toprağın altında Venedik altını maltını yok hiç! (29).

- Onu İstanbul'a çağırmak için Tebriz'e yolladığım mektupta anlattığım asıl konuya girdim hemen (34).
- "Düşünemez sanırdım" diye ekledim sanki bir pişmanlıkla (35).
- Dolabın içinde bir delik vardır, oradan dedemin nakış odası, onun kapısı açıksa sofa, sonra sofanın öbür tarafında dedemin yattığı odanın içi gözükür, tabii onun da kapısı açıksa (38).
- "Ne yapıyorlardı?" diye sordu tatlı sesiyle (38).
- Birden öyle öfkeleni ki Şevket'i kolundan tuttuğu gibi çekti sürükleyerek. (40).
- "Girin ikiniz de içeri." (40).
- "Açar şimdi." (40).
- Annem gülümsedi sanki bizim de gülümsememizi isteyerek. (40).
- "Drrsss." diye seslendi içeri doğru. (40).
- "Anne" dedim kapıyı açmadan önce. (40).
- Şeküre'nin yüzünün İtalyan üstatlarının usulleriyle yapılmış bir resmi olsaydı yanımda, demek ki on iki yıl süren yolculuğumun ortalarında bir yerde geride bıraktığım sevgilimin yüzünü hiç mi hiç hatırlayamıyorum diye kendimi yersiz yurtsuz hissetmeyecektim hiç (41).
- Şeküre'nin oğlunu görmek, onunla konuşmak ve yüzüne yakından bakıp öpmek içimde uğursuzlara, katillere, günahkarlara özgü bir huzursuzluk başlattı hemen (41).
- Onların gizlice Enişteme geldiklerinden de haberdardı tabii (42).
- Ata bindim, ama hayatında ilk defa ata binen acemi gibi (44).
- Yine de eğrimin üzerinde pervasızca geri döndüm, sonuna kadar özlemle baktım, beyaz dalların arkasında esrarengiz, zarif ve ince yüzü kayboluncaya kadar (44).
- Kara'nın oradan geçeceğini biliyordum elbette (50).
- İkimiz de büyümüştük artık (50).
- Çok güzeldim o zamanlar (51).
- Kara babamla çalışırken pek çok kere görüp bir iki kere de baka baka istinsah etmişti bu resmi tam aynısı gibi (51).
- "Hayriye." dedim. "Akşama bunlara badem ezmeli, şekerli ekmek kızartırsın az yağda." (53).
- "Hayriye ile hamama gidersiniz yarın." (54).

- Kimdir baktıkları o okuyucu diye düşünürüm hep (54).
- Çünkü mirastan payımı istemeye kalkarım, hatta belki de, onları terk eder, çocuklarla babamın yanına dönerim diye korktukları için, kocamın kadı gözünde öldüğünü onlar da kabul etmeye razı değillerdi hiç (56).
- Bir zamanlar bende fazlasıyla sevgi ve heyecan uyandıran bu oda, Üstat Osman'ın takma adlar verdiği büyük ustalar artık evlerinde çalıştıkları için bir büyük zengin padişahın nakkaşhanesi değil de, Doğu'da ıssız dağlar içinde yitip gitmiş bir kervansarayın büyükçe bir odasına benziyordu şimdi (66).
- Sanatında ustalaşa ustalaşa körleşen ve bir yaştan sonra yarı evliya yarı bunak hayatı süren ve bitip tükenmez efsaneleri anlatılan eski Acem üstatları gibi davranıyordu, ama cin gibi gözlerinden Eniştemden nefret ettiğini, benden şüphelendiğini görebildim hemen (67).
- Nakkaşhanede olup bitenlere, kimin hangi güzel sayfayı yaptığına dikkat etmişti hep (70).
- "Onun yerine tezhipleri kim yapıyor şimdi?" (72).
- Zarif Efendi kardeşimiz de gittiği yerden dönüp bu iki sayfanın tezhibini yapar bitirir inşallah (72).
- İltifat ve altının çokluğu usta nakkaşı sonunda yoldan çıkarmış ve Şeytan'ın da dürtmesiyle resimlerinin kusursuzluğunu eski üstatlara borçlu olduğunu unutmuş ve kendi şahsiyetinden de bir parça koyarsa resimleri daha da beğenilir sanmış gururla (77).
- Üstat nakkaşın sevdiği kızdan resmine geçen şey, kusur değil kural olur sonunda (80).
- "Anladım." dedi ama inandırıcı değildi hiç (80).
- Erzurumlu vaizin çevresindeki saldırganların Zarif Efendi'ye bir kötülük yapmış olabileceğini düşünmüş müydüm hiç (82)?
- Hülagü'nün acımasız askerlerinin Bağdat'a girişini gördü ilk (85).
- Alçakgönüllülüğü, Allah'a hizmet olarak gördüğü nakış işine bütünüyle bağlılığı, onu çalıştığı bütün nakkaşhanelerin içerisindeki kavgalardan ve yaşlı uygun olmasına rağmen başnakkaş olma heveslerinden uzak tuttu hep (87).
- "Eski ustaların aksine çok savaş gördüm ben, çok." dedim sessizliği kendi varlığımla doldurmak için (90).
- Eli titredi heyecanla... (91).
- Anlayın o zaman (91).

- "Firdevsi'nin Şehnamesi'nden Hürmüz'ün hattatları zehirleyerek tek tek öldürmesi." demiş yine göğe bakarak (95).
- "Ben yalnızca hikayelerin hayallerle değil, kelimelerle hatırlandığını unutmuyorum hiç." (95).
- "Üstat Mirek'in etkisiyle körlüğü Allah'ın ihsanı en büyük erdem olarak gören eski usul nakkaşlardan bazıları, yaşları ilerlediği halde hala kör olamamalarından utandıkları, bunun yeteneksizlik hünersizliklerinin bir kanıtı olarak görülmesinden korktukları için kör taklidi yapıyorlar hâlâ (97).
- Birbirlerine tutuldukça daha zekileşen, daha bir kurnaz olup akıllıca dolaplar çeviren bir çifti, hele bir erkeği tanımak isterdim çok (98).
- Yan odaya geçti, orada yanan bir lamba vardır hep (99).
- Evinde Şeküre, mektupları aldıktan sonra Kara'yı sordu ilk (101).
- "Evlerinde örgü ören karılar dahil herkes zavallı Zarif Efendi'nin niye öldürüldüğünden söz ediyor." diye sözü değiştirdim sonra (101).
- Güneş kapıdan üzerime öyle vururken birden Orhan giriverdi içeri (104).
- "Söyle bakalım." dedim ciddi sesimle (104).
- "Venedik'e gideceksiniz yine." (104).
- Önüme baktım ve sustum, ama utancımından değil de öfkemden (107).
- Namazdan sonra, cemaat tabutu omuzlarına alırken nakkaşların ve hattatların arasındaydım hala (109).
- "Bilmem." demek nedense hasmane bir tavır olacaktı gibi geldiği için telaşlandım ve hiç düşünmeden merdivende yanımdaki kişiye sordum ben de, "Hangi mezarlığa?" diye (109).
- "Kendine boşu boşuna iftira ediyorsun." dedim konuyu kısa kessin diye (111).
- Katilin şeytanlık ve fesada devam edeceğinden, benim yaptığım kitaba düşman olduğundan, büyük bir ihtimalle eve gelip benim kitabım için nakış ve resim işi aldığından da emindim o anda (111).
- Hayır, laf dokunduruyor olamaz diye düşündüm biraz sonra (111).
- Bu mutlu yılları gölgelendiren kıskançlığın rengi bile başkaydı o zamanlar (115).
- Eski hayatıma hiç karıştırmadığım bu alaycı ve hain ikinci sesle konuşuyordum şimdi (115).

- Enişte Efendi'nin de sevip kullandığı takma adlarımızla söylersek, benim Kelebek mi, Zeytin mi, Leylek mi olduğumu anlamanızı istemiyorum hiç (116).
- Kendi kendime düşünürken bile sizin beni izlemekte olduğunuzun farkındayım aslında (116).
- "Ben ben değilim, ben dediğim sensin hep" (117).
- Onun ağlayarak cevap verdiği bu soruya ben de içten bir havayla katıldım ve bir cevap aradım kendi kendime (117).
- Enişte'nin uğursuzluk bahanesiyle kitabına, kitabımıza devam etmemeye karar vermesinden alınmadım hiç (118).
- Benim gerçek hüner sahibi bir nakkaş değil de sıradan bir katil olduğumu düşünebilecek kadar alçalabileceğini sanmam hiç (118).
- Ama bir kere bu korkuyu yenip de harekete geçerse insan bambaşka biri oluveriyor hemen (119).
- Padişahımızın büyük üstatlarından Leylek şimdi, gece yarısı resmimi çiziverdiği için, üzerime altın suyu sürülemedi, ama onu siz kafanızdan tamamlarsınız artık (120).
- "Tıpkı." dedim anlamazlıktan gelerek." (126).
- Çünkü İstanbul'a dönen Eniştem, Padişahımız Hazretleri'ne Frenk üstatlarının usulleriyle resmedilmesinin çok iyi olacağını söyleyince o itiraz etmiş önce (127).
- Çünkü olmayan hikâyeye inanamayacağımıza göre, resme, o şeye inanacağız o zaman (127).
- Kızımı ona verebileceğimi söyleyeyim mi ona diye düşündüm bir ara (130).
- Kendi getirdiği Moğol hokkasıyla oynardı bazen (131).
- İlk başta çekiniyordu biraz; hatta korkuyordu (132).
- "Kim resmetti bunu?" diye sordu sonra (132).
- Kara gece evine dönerken, ertesi sabah söz verdiği gibi yine geleceğinden, kitabımın hikâyelerini yine dinleyeceğinden emindim artık (133).
- "Onunla evlenmeyi hâlâ istiyorsan, izin verebilirim artık." (133).
- "Kara seni çok seviyor." dedim sır verir gibi (133).
- "Bilmiyorum neden, belki de sessizlikten, kocamın hiç mi hiç dönmeyeceğini bu gece iyice anladım artık (133).

- "Onunla haberleşiyor, işaretliyor musunuz?" diye sordum kendimi tutamayarak (134).
- ...zavallı Zarif Efendi'nin tezhiplendiği bölümün büyük bir kısmının üzeri, başka kağıtlarla, sanki benden ve öteki nakkaşlardan bir şey gizlemek ister gibi, kapatılmış olurdu hep (144).
- "Bana ölümün resmini çiz." dedi sonra (147).
- "Bu ustalık ölümle tanışmalı o zaman." (148).
- Bütün ışıklarıyla tanıdığımız bir şeyi değil, tanımadığımız yarı karanlık bir şeyi çizebilmeyi isteriz aslında (149).
- "Sen akıllı kadınsın." dedi kırdığını sandığı gururumu okşamak için (153).
- "Sokağın ucundaki Tatar dilenci var ya." dedim çıkarken, "çok edepsiz." (153).
- Kendi kaknem kızını ya da kimbilir kiminkini aslan gibi Kara'ya kakalamak için düzenler kurduğunu yüzünden okuyordum zaten (154).
- "Vah, vah." dedi hiç inanmadan (154).
- "Senin oğlan savaşta nasıl ölmüş?" diye sordum inatla (154).
- "Bohçacı karı." dedi benden çok meraklı ev sahibesine duyurarak (155).
- Sonra Enişte Çelebi'deyim bütün gün." (155).
- Ama bu aşk yüzünden de babanın, Eniştemin istediği kitabı için gerekli yazıyı kaleme alamıyorum bir türlü (155).
- "Gerçekten, Şeküre'ye âşık o." dedim saflıkla (156).
- "Bu bir rüya." dedim aptal gibi (156).
- Ama bunu soramayacak kadar da büsbütün kötü bir insan olmaya yaklaşmıştı artık (157).
- "Senin gibisiyle çok, çok adam ister." dedi eliyle de çok işareti yaparak (159).
- Delikten baktığım zaman, Kara'nın yüzünü öyle solgun gördüm ki korktum bir an (160).
- Ondan hiç korkmadığımı sanmayın sakın (163).
- "O zaman ben de sana bir şey söyleyeceğim." dedim sır verir gibi (164).
- Dün Kara Efendi'ye boş bir kağıt götürmüştüm ya gizlice. Bugün de götüreceksin şimdi ona olur mu (164)?
- Bu rüyalar gerçekten uykularımızda gördüğümüz şeyler değildir hiç (165).
- "Evet." dedi gülümseyerek (166).

- "Babamı istiyorum." dedi ağlarken (167).
- "Babanız yok artık, dönmeyecek." dedim ağlarken (167).
- "Peçeni aç." dedi fısıldar gibi (170).
- "Peçeni aç." dedi aynı sesle (170).
- "Beni gerçekten kara sevdayla seviyorsan." dedi kendini affettirmek ister gibi (174).
- Tâ on iki yaşındayken bile benden daha fazla bildiği için Şeküre'nin bir tekinsizlik duygusu uyandırdığını hatırlıyordum şimdi (174).
- "Buraya geliyor musun hiç?" (174).
- "Şevket sevmiyor ama Orhan seviyor." dedim sevgilimin bir yanlısını yakalamanın gururuyla (174).
- "Alakası yok, ama Hasan kendi halinde biri de değil hiç (176).
- Başka birine asla anlatamayacağımı sandığım en gizli, en derin acılarımı bunlar; bütünüyle doğrudular, ama o anda hayretle farketmişim gibi, samimi değillerdi hiç (176).
- Gayretkeş köpekler yeniden bütün güçleriyle havlamaya başlayınca, "Artık gideyim." dedi Şeküre huzursuzlukla (177).
- ...ruh hareketleriyle yapıldığını Şeküre de biliyordu elbette (178).
- Şu anlatacağım sıradışı şeyler, hem hepimizin bildiği şimdiki zamanda cereyan etti, hem de sanki geçmişte (179).
- "Demek geldin." dedi yine masaldaki ihtiyar gibi (181).
- Hava iyice kararmıştı artık (181).
- "Hâşa." dedim abartılı bir şekilde (183).
- "İki sayfalık bir resim için bir büyük yaprağın bana gösterdiğiniz çeşitli köşelerine, istediğiniz resimleri istediğiniz gibi yaptım." dedim Enişte Efendi'nin takdir edeceğini umduğum bir dikkat ve kesinlikle (183).
- "Bunlara kaç kişi inanıyor?" dedi yorgun, bıkkın bir havayla (183).
- "Zavallı merhum Zarif Efendi." dedim sesim titreyerek (183).
- Ben onca dil döktükten sonra, Enişte Efendi'nin o iki sayfalık son resmi çıkarıp bana göstereceğini, beni sakinleştireceğini umuyordum artık (184).
- Hayatlarının sonbaharında ise hiçbir padişah bu dünyada kalacak bir ölümsüzlükle ilgilenmez artık (184).

- Nakışsever hükümdarlar bize, bizlere yaptırıkları,içine adlarını koydurdukları, kimi zaman kendi tarihlerini yazdırdıkları kitaplarla bu dünyada bir ölümsüzlük elde etmişlerdir zaten (185).
- "Kıyamet günü musavvirden yarattığı şekillere can vermesi istenecek." dedim dikkatle (185).
- Ama Enişte Efendi nakkaş bile değil, diye düşündüm üzeri benler ve lekelerle kaplı elini gözyaşlarıyla öperken (187).
- "Onlardan korkmadığımızı kanıtlayalım." dedim bir cesaretle (187).
- ...Ama suçluluk ve pişmanlık duygularına da kapılacak değildim hiç (188).
- Dinsizlik var mı diye değil de, şimdi nasıl bir şey olmuş diye meraktan görmek istediğim son resmi, benim katil olduğumu iyice anlar ve benden korkarsa ortaya çıkarıp bana gösterir diye düşündüm hızla (188).
- "Dışarıda kar yağıyor yine." dedim (189).
- Yüreğim hızlı hızlı attı uzun bir süre (191).
- "Nasıl oldu da onu öldürdün?" dedim meraktan çok vakit kazanmak için (193).
- "Senden çıktığı gece Zarif Efendi kendi buldu beni." dedi hiç beklemediğim bir anlatma isteğiyle (193).
- "Hiçbir nakkaş boyanın kıvamını, sırlarını senin kadar bilemez. En parlak, en canlı, en hakiki renkleri sen hazırlarsın hep." (195).
- "Kitabın bitince, benim resmettiklerimi görenler hünerimi anlayacak mı?" diye sordu eski çalışma alışkanlıklarımızın rahatlığıyla (196).
- Ama bütün hüner sahipleri gibi, yine de bir gün o mucize olacak diye nakşederiz hep (196).
- "Kitaplar asırlarca kalır." dedi mağrur bir edayla, ama kendine de büsbütün güvenemedi (196).
- Sorar "Sen kimsin?" diye (201).
- "Demek geldin." der sonra (201).
- İhtiyar, "Hayır." der kararlılıkla, (201).
- O kadar yoğun bir acı duyuyordum ki, kafama vuruşunu ancak belli belirsiz fark edebiliyordum artık (201).
- Acım hiç dinmiyor, gittikçe susuyor,dişimi sıkmaya dayanamıyordum artık. (202).
- Aklım Kara'da değil çocuklardaydı artık (206).

- Mavi kapılı odaya girdim, darmadağınık olmuştu her şey, babam da ne yapmış diyecektim dalgınlıkla (206).
- Çığlık attım dehşetle (206).
- Babamın ölüsüne bakarak sustum sonra (206).
- Ağlamıyordum artık (207).
- "Hayriye! Nerede kaldınız!" diye bütün gücümle bağırdım, sanki bağırmıyormuş da fısıldıyormuş gibi yaparak (208).
- "Dedeniz orada uyuyakalmış." dedim fısıldayarak (208).
- "Aah!" diye bağırdı sonra (210).
- "Bilmiyordum." dedi küstahça (210).
- Karşılıklı sustuk biraz (211).
- "Dinle şimdi." (212).
- İkimiz de, daha tehditkâr bir şeyden hâlâ arada bir titreyerek korktuğumuz için, babamın benler ve yaralarla kaplı çıplak gövdesinin serbestçe uzanışına bakmadan, onu seyretmekten çekinmiyorduk hiç (213).
- Benim için incelik, zayıflık ya da güçsüzlükle değil, kararlılık ve iradeyle gerçekleşir ancak (215).
- Bu sessizlikte düşündüm kırmızı olmak nedir diye (216).
- İşini bitirdiğini, bundan sonra bu iblisin köşesinde huzurla oturacağını sanmıyorum hiç (219).
- "Babamın öldürüldüğünü yalnız bu sebepten saklamıyorum." dedim gözlerimi Kara'nın aşktan çok dikkatle bakmalarına sevindiğim gözlerine dikerek (220).
- Kara ile yukarıdan bakan ve içtenlikten uzak bu dille niye konuştuğumu bilmediğimi söylemişim ya demin. Şimdi biliyorum: Kendimin bile gerçekleşebileceklerine zor inanabildiğim şeylere, küçükken sersemliğini bildiğim Kara'yı ancak bu edayla ikna edebileceğimi seziyormuşum meğer (222).
- Ama bu sefer de, biz birbirimize sarıldığımızda iyilik aramızda kalıyor, çevremizdeki düşmanların âlemine varamıyordu hiç (223).
- ...sen de kesenin ağzını aç biraz (225).
- ...ama evin sıkıca kapanmış kepenklerinden, kapısından, sessizlikten, hatta nar ağacından her şeyin yolunda gitmekte olduğunu anladım hemen (229).
- Bütün bunları önceden tasarlamış değildim hiç (230).

- ...eve doğru kıvrılarak dönen gelin alayının aldığı yoldaydı gözüm hep (234).
- Severmiş, ama gözü avlu kapısındaki köpeklerdeydi hâlâ (230).
- "Kokuyorsa odadaki mangalın sıcaklığındandır." dedi kadın ağlayarak (235).
- Ağlayışından, Enişte Efendi'nin geceleri bunu yatağına aldığını hissettim önce (235).
- "Çocuklar." dedim sonra Orhan ile Şevket'in çok iyi bildikleri gibi sesime bir şey ilan edeceğim zaman verdiğim makamla: (238).
- "Peki çocuklar." dedim çok sonra (240).
- Bu akşam cinli, perili, hayaletli hikaye anlatma bari (241).
- O nerede uyuyacak bu gece? (241).
- "Sabah her şey iyi olacak." dedi Kara aynı tuhaf havayla, doğruyu söylerken, doğruya inanmadan (242).
- Artık sizden ne saklayacağım; bunu yapıyordu tabii (244).
- Ama bundan da kötüsü oldu hemen (245).
- ...bunu Hasan olduğunu da anladım hemen (246).
- "Yukarı çıkın siz ikiniz Hayriye." dedim fısıltıyla (247).
- "Yok." dedim gecenin içine fısıldar gibi (249).
- ...ama bize doğru yaklaşan ayak sesleri duymadık hiç (250).
- Hepiniz biliyorsunuz ki tıpatıp benim gibi bir at yok aslında (252).
- Aman ne güzel at bu! Derler bana bakıp (252).
- Beni değil, nakkaşı överler aslında (252).
- ...resmedildiğimiz gibi dimdik dikilip zarafetle beklemeyiz hiç (252).
- Padişahımız, Enişteme sipariş ettikleri kitabın parasının takibini Hazinedarbaşı'na bıraktıkları için ölüm haberini ona yetiştirmeliydim önce (258).
- ...kimi zaman onun sırdaşı olduğunu Eniştemden bildiğim Hazinedarbaşı benim için Enderun'dan çıkar gelir miydi hiç? (260).
- İçeri girince korktum bir an (260).
- Bir an heyecandan mı , suçluluk duygusundan mı, cevap veremedim de başımla onu onaylayabildim yalnızca (260).
- Hiç beklemediğim bir şey oldu aynı anda (260).
- Gözlerimden başka damlalar da koptu, sicim gibi yaşlar akıyordu artık (261).
- Ama insan Padişahına, devletinin kalbine bu kadar yakın olunca bir çocuk olduğunu anlıyor hemen (261).

- Hazinedarbaşı'na her şeyi anlatacağımı anlamıştım artık (261).
- "Bunları biliyorum ama, Âli Osman'ın en değerli ve vazgeçilmez şeyleri bu itler ve ağaçlar mıdır?" dedi resimleri işaret ederek (262).
- Onu görmedim, imansız katilin sakladığı yerde, kim bilir, evinde olmalı şimdi (262).
- Katilime öfkelendiğimi, intikam peşinde olduğumu, hatta haince ve acımasızca öldürülmüş olmaktan ruhumun huzursuz olduğunu sanmayın sakın (265).
- Ama cesedime yeniden girmemin bir edebi mecaz olduğunu da şükür sezdim hemen (267).
- ...avludaki ocağa bakarak benim için ağlayan güzel Şeküreciğimi de aynı anda görebiliyorum şimdi (268).
- Ama hayatın bir dar gömlek olduğu, zamanın ve mekanın zindanlarından çıkınca anlaşılıyor ancak (268).
- "Efendimiz, bundan bir yıl önce çok gizli tutulmasını istedikleri bir elçilik heyetinin hediyelerinden olmak üzere bir kitap hazırlatılmasını bana buyurdular." dedi mahçup bir edayla (272).
- "Bilmiyordum." dedim çocuk gibi yalın bir şekilde (272).
- Cenazede bir bit yeniği hissetmişim zaten (272).
- Bir çaresizlik ifadesi takındı sonra (273).
- Daha siz bütün gücünüzle işin başındayken, sevgili nakkaşlarımız ölümünüzden sonra başnakkaş kim olacak diye dolaplar çevirmeye başlamışlar." dedi beni kışkırtmak için (275).
- "Evet." dedim öfkeyle (276).
- "Yavrum, tatlı tatlı oynayın, incitmeyin birbirinizi olmaz mı?" dedim en kadifecik ve en yalancı sesimle (278).
- "Ne oluyor?" diye sordum birden bir sırdaş gibi fısıldayarak (278).
- Ben ne olacağım şimdi (278)?
- "Şeküre seni çok seviyor." dedim bir haber verme alışkanlığıyla (278).
- "Ben şimdi gider, sorar, anlarım." dedim Şeküre'nin düşündüğünü anlayarak (279).
- Bak nasıl evlendin sonunda (279).
- Haklıydı, çünkü birbirimize sarılarak durduğumuz avluda yalnız değildik hiç (279).

- O bahçedeki ölüm kokusu Zarif Efendi'nin evinde de vardı, ama hüznün yoktu hiç (280).
- Kalbiye Hanım öfkenin zehrini içmişti ve bunun işimi çabuklaştıracağını gördüm hemen (280).
- Kibrinin arkasında saklayamadığı bir sevinç de vardı tabii (281).
- Ama içimdeki acımasız çöpçatan mantığı, Şeküre'nin çok daha güzel, zengin ve esrarlı olduğunu bana hatırlatıverdi hemen.8282).
- Dilimdeki şen şakrak alaycılığa bakıp hiç de işkenceye çekilmek üzere olan biri gibi konuşmadığımı düşüneniniz vardır mutlaka (285).
- Ağladım, daha çok sınırlarım gevşediği için (285).
- Bir yerim acımıyordu da korkuyordum yalnızca (286).
- Yıllardan beri işbirliği yapan iki eski dost, Başnakkaş Üstat Osman Efendi ile ona siparişlerini verip hazineden malzeme ve para çıkartan Hazinedarbaşı Hazım Ağa arasında gizli bir işaretleşme, bir bakışma göremedim hiç (287).
- Kabul etmek gerekir ki, bütün ömrünü bu işe vermiş bir nakkaşta bu derece şiddetli tiksinti ve nefret uyandıran sayfalarda gözümüzü alamayacağımız bir şeyler de vardır mutlaka (288).
- ...bu hüneri anlaşılmaz bir iradenin saçma sapan mantığına hizmetle kullanmayı affedemiyordum hiç (289).
- Bunlar masal değil olmuş şeylerdir hep (291).
- Ama elin hiçbir bilgi biriktirmeden, ne yaptığını bilip düşünmeden ve padişahın kızının kulağına da dikkat etmeden çizdiği kulak bir kusur olur hep (292).
- "Aslında zaten kulak, insanın bir kusurudur." dedim Kara'nın gülümsemesini isteyerek (292).
- "Kör edilmiş." demedim Kara daha da mahzun olmasın diye (292).
- ...parmaklarını Enişte'nin kitabındaki kırmızı resimde sini tutan kadın gibi tutuyordu tam (293).
- Bütün nakkaşlarıma yaptığım gibi önceden haber vermeden evine bir baskın vermiştim bir kere (296).
- Sinsidir, evet ama katil değildir bence (296).
- "Zeytin'in bir büyük nakkaş olduğunu konuştuk." dedim öfkelenerek (297).
- Yine onu Kara'ya övme ihtiyacına kapıldım sonra (298).

- ...böylece üzerine ölü toprağı serpilmiş gibi suskun duran etekler, yapraklar, bayraklar, denizler bir rüzgarla dalgalarıverirler hemen (298).
- Pirinç üzerine resmettiğı ağacın bütün yapraklarını tek tek çizmek gibi meraklara, yeteneksiz nakkaşla, kolay nam yapmak ve kalın kafalı efendilerinin gözüne girmek için kapılırlar ancak (299).
- Öteki nakkaşlarınıza yaptığınız gibi onun evine de habersiz gittiğiniz olur mu hiç? (300).
- "Timur zamanından kalma o harika resimlere hüner ve zarafetle geri de dönsek benden sonra en iyi akıllı Leylek'imın sürdürceğı o hayat ve meslek teferruatına da girsek, hepsi sonunda unutulacak." dedim acımasızlıkla (300).
- Kalbiye, rahmetli kocasına kimsenin at çizdirmediğini söylüyor, yeminlerle (304).
- Mürekkebi iyice dağılmış biçimlerin, eski üstatlar tarzında el alıştırma için bir hamlede çizilmiş atlar olduğunu gördüm hemen (304).
- "Tabii ki, rahmetli Enişte'nin atını çizen nakkaş." diye kendi cevapladı sonra (304).
- Üstelik kitaptaki at resmini kimin çizdiğinden de emin değildik hiç (304).
- "Bu atı, Allah'ın gördüğü gibi nakşeden eli sihirli nakkaş kim?" diye soruyordum kendime, bir an onun sefil bir katil olduğunu unutmuş gibi (305).
- Hakkında bu kadar konuşmuş olmak atı gözümde daha da çekici ve değerli kılmıştı hemen (305).
- "Bu at ne demek istiyor?" dedim içtenlikle (306).
- "Tam bizim doru atımız bu." dedim at resmine hayranlıkla bakarak (307).
- "Atımızın kim olduğunu anladık." dedi Üstat Osman aynı mahçup gülümseyişle (307).
- "At toprağı basabilsin diye ayaklardan başlanmaz mı?" dedim özür diler gibi (307).
- Elin hız ve hünerle ilerleyişle ezberden çizilen bizim atımızın taşıdığı gizli imzayı, nedimimizin usulüyle bulmaktan başka elimizden bir şey gelmez şimdi (307).
- "Evet." dedim kendisini hocasına beğendirmek için hemen parlak bir keşif yapma telaşına kapılan öğrenci gibi (307).
- Kulaklar mı? dedim telaşla (308).

- Şuraya bak, diyordu Üstat Osman, bir hekimin bir diğerine bir veba çıbanını gösterirken çıkaracağı şikâyetçi, ama pür dikkat kesilmiş havayla (308).
- Nedir o burundaki? diye fısıldayabildim çok sonra (308).
- Burnun bu tuhaf, benzersiz çizimine bakıyorduk hâlâ (308).
- Genç şehzadelerden birinin odasından gelen Zafername cildinin sayfalarında, Zigetvar Kuşatması sırasında ölen Kanuni Sultan Süleyman'ın cenaze törenini gösterir iki sayfalık resimde, cenaze arabasını çeken alnı akıtmalı doru atla ceylan gözlü kır ata ve Sultan Süleyman'ın cenazesi için altın işlemeli eğerleri takılmış, harika eğer örtüleri örtülmüş kederli atlara baktık ilk (309).
- Bunları Kelebek, Zeytin ve Leylek nakşetmişlerdi hep (309).
- Kusur da ne! demişti Üstat Osman, daha sonra aynı kitapta Babı Hümayun'u ve o anda içinde bulunduğumuz Alay Meydanı'nı resmeden bir sayfaya bakarken (310).
- Üstat Osman, çoğunu kendinin hazırlayıp denetlediği, nakşettiği resimlere bir hayretten çok bir hatırlama heyecanı ile bakıyordu hep (311).
- Kasım Paşalı Kasım'ın bu! dedi bir keresinde, Padişahımızın dedesi Sultan Süleyman'ın kıpkızıl savaş çadırının dibindeki mor otları işaret ederek (311).
- Ortalık kararıyordu ki, birden bir ışık doldu odaya, bir hareket oldu: küt küt atmaya başlayan kalbim her şeyi anladı hemen (311).
- Kalbim de heyecanla vurmuyordu artık (312).
- Ucu incelemek boyun oldu, tam gözümün önündeki at gibi (315).
- Bambaşka şeyler düşündüm bu sefer... (321).
- Resim bile asılmamıştı daha (326).
- At resmini atlara bakarak yapma, sanıldığı gibi Frenk üstatlarının buluşu değil, Kazvinli büyük üstat Cemalettin'in fikriydi ilk (327).
- Bunda, Heratlı Kemalettin Rıza'nın Kör'ün Atları adlı kitabında, bu üç kitabı şiddetle eleştirip yakılması gerektiğini savunurken ileri sürdüğü şu haklı mantığın gücü vardır kuşkusuz (328).
- İçimden bir ses her şeyin neden kötüye gittiğini, bütün bu uğursuzluğun sırrını bana söyleyecek gibi oluyor bazen (336).
- Sen de çocukluğumda tanıdığım o iyi ve saf Kara değilsin artık (336).
- "Kara, Kara, götüm yara" diyorlardı duyacağım şekilde (336).
- "Onları dövseydin." dedim önce gerçekten dövmesini de isteyerek (336).
- "Onlara elini kaldırırsan seni öldürürüm." dedim sonra telaşla (336).

- Donacaksın artık (336).
- Babamın katlinde parmağı olmadığına iyice ikna olana kadar bu odadan çıkmayacağım, dedim kendi kendime (337).
- "Şeküre Hanım." dedi dikkatle (337).
- "Yapamam." dedi yorganı, üzerindeki geceliği utançla işaret ederek (337).
- "Baban artık hiç göremez bizi." dedi fısıldayarak (338).
- Avlanacak bir ceylan gören kartal gibi, atların burunları üzerinde bir an yavaşlayıp dikkat kesildi, ama istifini bozmadı hiç (340).
- "Yok." dedi sonra soğukkanlılıkla (340).
- "Korktunuz mu?" diye sordu ihtiyar cüce içimdeki duyguyu seslendirerek (343).
- Ama Buhara'dan, Herat'tan, Tebriz'e, Bağdat'a ve tâ İstanbul'a, son iki yüz yıl boyunca yapılmış binlerce resme üstadımın gösterdiği dikkat, atların burun deliklerinde bir işaret aramaktan çok ötelere geçmişti artık (351).
- Padişahımız Hazretleri'nin ecdadının yüzlerce yılda yüzlerce memleket fethedip, yağmalayarak doldurduğu hazinelerinin en gizli köşesindeki bir murakka ciltte, Çin'den, Semerkant ve Herat'tan gelen sayfalar arasında biz ikimizin de resminin bulunduğu yolundaki söylentiler, büyük ihtimal Cüce Cezmi Ağa tarafından nakkaşlar bölüğüne kadar yayıldığına göre, biz de kendi hikâyemizi kendi üslubumuzla artık anlatırsak, şu güzel kahveyi dolduran seçkin kalabalıktan alınacak kimse çıkmaz inşallah (352).
- Bu harika kitaplar, sıradan ciltler, karmakarışık murakkalar arasında bir demir sandığın iki ayrı köşesinden çıkan biri vişne çürüğü renginde Şiraz usulünce ciltlenmiş, ötekinin kabı Herat'ta Çin etkisiyle koyu cila yapılmış iki muhteşem cildin sayfaları, o kadar benzeşiyordu ki birbirlerinden istinsah edildiklerini düşündüm ilk (357).
- Şirin'inin sevimli nedimelerinin güzel ayakları dibine mağrurca atılmış imza beni yanıltmıyorsa eğer, kör olan üstadın kâğıt üzerindeki şahane ağacını gördüm elbette (358).
- "Bakın şuna." dedim çok daha sonra yeniden kendimi tutamayıp (359).
- "Şu sayfayı görüyor musunuz?" dedim gece yarısından çok daha sonra (359).
- Yıllarca bize gösterilmemiş ve bazılarının efsanelerini işittiğim sayfalardan hangi nakkaşın kimden neyi öğrendiğini, şimdilerde üslup denen şeyin ilk hangi nakkaşhanelerde, hangi şahın hamiliğinde şekillendiğini, hangi efsane

üstadın kimin hizmetinde çalıştığını ya da mesela Herat'tan Çin etkisiyle bütün Acem ülkesine yayıldığını bildiğim kıvrır kıvrır Çin usûlü bulutların Kazvin'de de kullanıldığını öğrenip arada bir yorgun bir "Vay!" çekiyordum kendi kendime (361).

- Daha önce birkaç kere büyük üstat Behzat'ın çizdiği resimleri görmüştüm, ama belki bu resimlere tek başıma değil, yıllar önce eski üstatlarla birlikte baktığımız için, belki de resmin büyük Behzat'ın olduğundan emin olmadığımız için şimdiki gibi gözüm kamaşmamıştı hiç (363).
- Abdullah Hatifi, rahmetli, şimdi burada olsaydı, bu resimdeki yüzden onu teşhis edemezdik hiç (364).
- Elli yıllık nakkaşlık hayatım boyunca çok sık karşılaştığım bu tuhaf işi yapan onca meczubun ne hissettiğini anlıyor muydum şimdi (367)?
- "Hayır bu değil." dedim aksilik etmeden (368).
- Ama, pek çok hükümdarın yaşlılığında yaptığı gibi, gençliğindeki resmin aşkından günah korkusuyla pişmanlık duyan Şah için bu kitap bir harika değildi ki artık (369).
- Güzel Şirin'in bakıp âşık olduğu yakışıklı Hüsrev'in yüzünü, gözünü niye onu tanıyabilecek kadar belirgin çizmiyorlardı o zaman (374)?
- "Atın burun deliği kesik." dedi çok sonra nefes nefese (375).
- "Bana kalırsa bu bir mahzun gelin." dedim kederle (375).
- "Onun bindiği atın kesik burun deliğinden bizim nakkaşın kim olduğunu nasıl anlayacağız?" diye sordum sonra hemen (375).
- Daha iyi nefes alıp daha uzun koşsunlar diye atların burun deliklerini kesmek yüzlerce yıllık bir Moğol alışkanlığıdır, dedi sonra (376).
- Ama bakışlarında körlerde görülen o hedef eksikliği vardı artık (378).
- "Üstadım efendim." dedim bir hayranlık duygusuyla (379).
- "Her nakkaşın değil, her nakkaşhanenin." dedi gururla (379).
- "Cüce nerede kaldı?" diye sordu yeniden (381).
- "Ama Enişteni de, zavallı Zarif Efendi'yi de Zeytin'in öldürmediğinden eminim." dedi sükûnetle (381).
- Bu suçlayıcı haliyle bütün nakkaşhanenin tanıdığı ve alıştığı Başnakkaş olmuştu hemen (383).
- "Atın burun deliğindeki sırrı öğrendik." dedim cesaretle (385).
- Cüce alıp yerine götürdü herhalde (385).

- Bu yüzden, bizlerin her zaman gördüğümüz şeylere tıpatıp benzemeye çalışmıyorlar hiç (385).
- Kapının gıcirtısından mı, kuyunun kovasından su içen serçenin gamsızlığından mı, evin karanlık halinden mi bilmiyorum, ama on iki yıldır yapayalnız yaşayan bir adamın kurt sezgisiyle evde kimsenin olmadığını anladım hemen (386).
- "Neredeler?" diye sordu çok sonra (388).
- "Sen savaştan dönen kocayı gördün mü?" diye sordu gözümün içine bakarak (389).
- "Bana her şeyi anlat." dedi kararlılıkla (389).
- "İstanbul'un her çeşit kadını bilirim." dedim gururla (389).
- "Yavaş ol!" diye bağırdım Kara'ya daha sonra (390).
- Bu zavallı haliyle Kara'nın hâlâ şaka yapabilmesi iyi bir şeydi, ama şakasında ciddi olan yanı gördüm hemen (390).
- "Gündüz değil gece." dedi Kara şaka yapmaktan çok memnun bir edayla (391).
- "Şeküre'ye bir şey yazmadın mı?" diye sordum mektubu alırken (392).
- "Sevmem." dedim önce (393).
- Bu evi benimser gibi konuşmasını sevmemiştim hiç (393).
- "Ester." dedi güzelim kara gözlerini kocaman açarak (393).
- "Aradığın şeyi yüreğinle arıyorsun." dedim hiç düşünmeden (393).
- "Hangi oğlun?" dedim şirretlik olsun diye, ama yumuşak sesle (394).
- "Gümrük Eminliği'ndeki katipleri, hamalları, adamlarım toplamaya gitti." dedi yalanı hiç kıvıramayan iyi ve aptal adamların o çocuksu haliyle (394).
- Dün Erzurumilerin yaptıklarından sonra Yeniçeriler de sokaklardalar bu gece (394).
- "Kara'yı istemiyoruz biz." dedi Şevket cesaretle (394).
- Keder duydum çıkarken (394).
- "Yanlış iş yapar." dedi kayınpeder incelikle (395).
- "Şeküre." dedim düşüncesizlikle (396).
- İçimden bir ses her şeyi bırakıp gitmemi söylüyordu, ama kırılırcasına dövülen kapıya ben de sokulamazdım artık (397).
- "Orhan açsın kapıyı annesi." dedim ani bir ilhamla ve çocukla konuşur gibi tatlı bir sesle (397).

- Öfkeye kapıldı mı ne yapacağı hiç belli olmayan Hasan'dan -ve o iblis katilden- ailesini saklamak isteyen Kara'nın sığınacak bir başka yer bulduğunu anladım hemen (399).
- Ama, akıllı Kara haklı olarak bana hiç güvenmiyordu artık (399).
- Ona âşık oldum ilk (401).
- Dişleri dökülmüş ve ona yaklaşan güzel oğlanların dediği gibi ağzı da çok pis kokuyormuş afedersiniz, ayının kıçığı gibi (404).
- Çok basittir aslında (404).
- Biri daha girmişti içeri (406).
- Aklında resimler olduğunu söyledi, yüzüme elimden aldığı kandilin ışığını tutarak (407).
- Çünkü nakış gözle değil, elle yapılır ve el, değil Üstat Osman'ın yaşında, benim yaşında bile çok zor öğrenir artık (408).
- "Diğerlerinden farklıydı." dedim hemen (409).
- "Üstat Osman, Behzat'ın mertebesindedir." dedim içtenlikle (410).
- Cevap vermedi, ama kurbanlık koyun gibi bakan gözlerinden dinlediğini anlamıştım ve ilham da gelmişti bir kere (412).
- Dışardaki felaket ve dehşet, yerde üst üste yatan bizi daha da birbirimize yaklaştırdı hemen (412).
- "Konuşmazsan bu kulağımı ısırırım." dedim o kulağına fısıldayarak (413).
- "Sizleri birbirinize düşüren adaletsiz babanız, şimdi de sizlere ihanete hazırlanıyor." dedi küstahça (415).
- Bunu aklıma her getirilişimde içimden Kara'nın gırtlığına kılıcımı daldırmak geldiği için kendimi tuttum ve şu konuyu ne Kara ile ne de kendimle tartışmaya kalkışmadım hiç (416).
- Eğer son resim ondaysa, artık kimden korkmamız gerektiğini anlarız hiç olmazsa (416).
- "Tam bir katilin evi." dedim sonra bir ilhamla (417).
- Bütün hayatımı içtenlikle nakşa adamış olan ben Musavvir Mustafa, namı diğer Leylek, her akşam nakkaş kardeşlerimle bir yerde oturup sohbet, şaka ve istihza etmeyi ve güzel sözler, şiirler, kinayeli laflar söylemeyi gerekli bulurum, diye açıkladım kıskançlıktan çok çekmiş gözü yaşlı tombul oğlan havalalarına bürünmüş kuş beyinli Kelebek'in gözlerinin içine bakarak (421).
- "Evet, ama." dedim, yüce Allah da bizim gördüğümüzü görüyor zaten (422).

- Cevabım vardı elbet (422).
- "Neler geldi başımıza, neler!" diye inledim başımı omuzuna gömerek (427).
- Benim bir üslubum yoktur hiç (428).
- Üstat Osman'ın bizi işkencecilere teslim etmesinden korkup, onun karşısında birbirimize destek olmamız, Hazinedarbaşı'nın karşısına bu güçle çıkmamız gerektiğini söyleyen Kara ile Leylek yakınlaşmışlardı iyice (431).
- Bu kumpasın sonunda başnakkaş olmayı hayal eden (çünkü Üstat Osman'ın, Kelebek'i isteyeceğini herkes tahmin ediyordu). ve ikbal için her şeyi denemeye hazır Leylek'in bizlerden, hatta Üstat Osman'dan kurtulmak istemesini de anlıyordum elbette (431).
- Yıkıntı içinde bir şey bulup bulamadıklarını sordum; bulamamışlardı tabii (431).
- Örumcek ağları, toz, çamur, kedi köpek pisliği ve yıkıntıyla kaplı bu ürpertici yeri temizlemeye bile girişmemişimdir hiç (431).
- "Sandığınız gibi bir katil olsaydım." dedim aptalca bir gururla (432).
- Bütün bunları nakkaş dostlarıma bir telaş anında göstermiş olduğum için bir pişmanlık duyuyordum asıl (432).
- Hani Bakara suresinin sonunda şu anlama gelir ayetler vardır ya, ben onları resmetmek isterim en çok (434).
- ...çünkü bizim kabahatimiz değildi hiç (435).
- Bu bakışın bütün çırakların bildiği tek bir anlamı vardı hep (436).
- Burada olduğumu bari sizden saklamayayım artık (437).
- Ellerimi titretiyor, alınma ter basıyor ve bunların da yeni işaretler olduğunu anlıyorum hemen (437).
- O günlerin çalışkan, cefakâr ve azla yetinir ihtiyar nakkaşları neredeydi şimdi (438)?
- Yıllarca kullanıla kullanıla çırakların vücudunun bir parçası olan ve sonra bir kenara atılıveren mühre tahtaları, çırakların kılıç oynayarak zedelediği uzun kâğıt makasları, karışmasın diye büyük üstatların adları işlenmiş yazı tahtaları, çini mürekkebinin misk kokusu, sessizlikte işitilen kahve ibriklerinin tıkırtısı, her yaz yavrularının kulaklarının içindeki ve enselerindeki tüylerden çeşit çeşit fırçalar yaptığımız tekir kedimiz, boş durmayıp hattatlar gibi karalama yapalım diye bol bol verilen tabaka tabaka Hint kâğıtları, büyük hatalar kazanırken bütün nakkaşhaneye ibret olsun diye

başnakkaşın izniyle kullanılan çelik saplı ibretlik hata kalemtraş ve bu hataların törenleri neredeydi şimdi (439)?

- Tıpkı o şahların haremde ağlaşan kadınlar gibi, kendimizin de hayattan hatıraya geçtiğimizi biliyorduk artık (441).
- Kara'nın bundan hiç saklayamadığı bir zevk aldığım da gördüm hemen (443).
- Bütün hayatı boyunca çok aşikâr bir şekilde en iyi boyayı sürmüş, en güzel çizgiyi çekmiş, en iyi nakş yapmış beni, tâ çıraklıktan beri kıskandıklarını saklayamıyorlardı artık (443).
- Beni kör etsen de etmesen de sonunda burada kendimize yer bulamayacağız artık (444).
- Sağ gözümde keskin ama sınırlı bir acı duydum; alnım uyuşturdu bir an (445).
- Bir benim gözlerime bir de iğnenin ucuna bakıyorlardı şimdi (445).
- Beni dehşet ve kederle seyrettiklerini ve tekkenin tavanında kararsızlıkla kıpırdanan gölgelerini hâlâ görebiliyordum şükür (445).
- Zarif Efendi'yle nasıl karşılaştınız o akşam (445)?
- Ama ona değil kendime acıyordum şimdi (446).
- Çıraklık arkadaşımızın bizler gibi yaşlandığını düşündüm o zaman (446).
- Vurmayacaktı, vursa da aldırmiyordum artık (448).
- "Aslında Padişahımızın istediği şey olan Frenk nakkaşlarının etkisiyle bir kitap hazırlatmak kadar." dedim inatla (448).
- Gözlerim gücünden belli belirsiz kaybetmişti, ama sorunun onları çok ikirciklendirdiğini anlayacak kadar görebiliyordum şükür (449).
- "Karar veremiyorsunuz değil mi?" dedim zevkle (449).
- Buradan hiç hoşlanmadığı gibi, kuş beyinli çocukluk arkadaşımız, Eniştenen öğrendiği dinsizlik suçlamalarının yerinde olduğuna da karar verdi hemen (449).
- İftira diyorum, çünkü Zarif kardeşimin kitap ve son resim hakkında söylediklerine inanmıyordum hiç (450).
- Zarifi nasıl öldürdüğünü anlat önce (450).
- Ne yapacağımı bilemiyordum hiç (450).
- "Siz de benim yerimde olsaydınız, bütün öteki nakkaş kardeşlerinizin selametini düşünür, aynı şeyi yapardınız." dedim bir cesaretle (450).
- "Zarif Efendi'yi Allah'ın meleklerine teslim ettikten sonra." dedim düşünceli bir şekilde (451).

- "Bir gün kendi hayatımızı korkmadan kendi hayatımız gibi anlatmayı da öğreniriz, inşallah (452)."
- Yine de, Heratlı eski üstatlar gibi davranmama şaşmayın hiç (452).
- "Kör olmadan şunu bir daha gördüğüm için memnunum." dedim gururla (453).
- İki sayfa büyüklüğündeki resme merak ve korkuyla bakışlarını seyrettim ilk (453).
- Allah da anlamıştır elbet (454).
- Üstelik dertlerinizden beni işkenceciye vererek de kurtulamayacaksınız artık (454).
- ...bizden korkmazlardı artık (455).
- "En yetenekli ve en hünerbaz olmak yeter." dedim onu önemsemeden (456).
- "Doğu da, Batı da Allah'ındır." dedim rahmetli Enişte gibi Arapça olarak (456).
- Söyle bakalım şimdi (457).
- Saf kalmak isteyen yapacağı bir şey ve kaçacağı bir yer vardır her zaman (457).
- Frenkleri taklit ettikleri için de şahsi bir üslupları olmayacak hiç (457).
- Elimi kana buladıktan sonraki günlerde sokaklarda yürürken bana hep düşmanca bakan İstanbul'un bütün köpekleri, karanlık ağaçları, kör pencereleri, kara bacaları, sabah namazına koşan çalışkan ve mutsuz erkencileri ve hayaletleri, cinayetlerimi itiraf edip hayatımın şehrini terketmeye karar verdim vereli bana dostlukla bakıyorlardı artık (459).
- "Gir içeri." (463).
- Ondan korkma artık (463).
- Bir odadan bir diğerine hatırlayarak ve hayal ederek geçebiliyorduk ancak (464).
- "Her yanı Venedikli kâfirin kalp altını sarmış." dedi gülümseyerek (464).
- Ama kamışı tutan elinin Allah'ın doğrudan emriyle hareket ettiği en yüksek ilham anında bile bütün sayfanın endam ve istifini hesaplayabilen gerçek üstat nakkaş gibi, Kara da en heyecanlı olduğu zaman bile aklının bir köşesiyle âlemdeki yerimizi denetliyordu hep (466).
- "Babanızın yaralarına merhem sürüyordum, dersin." dedi nefes nefese (466).
- Her dedikoduda olduğu gibi, bunda da bir gerçek payı vardır belki (466).

- Nakkaşların aralarında kavgalara, bitip tükenmez sorulara yol açan Heratlı eski ustalar ile Frenk ustalarının usulleri arasındaki çatışma bir sonuca ulaşmadı hiç (468).
- Ama bizlerden sonrakiler, gözlerimin aslında çekik olmadığını anlasalar bile, yüzümün neye benzediğini çıkaramazlardı hiç (469).

3.1.5. Edat Tümleci Dolayısıyla Devrik Cümleler

- Evlen onunla (50).
- Kahvenin zararına inanan, güzel dinimizin buyruklarına değil Şeytan'a inanır ona göre (62).
- ...ama ona zorla sahip olmak yerine, kitaptan ve nakıştan anlayan ince biri olduğu için, gönlünü kazanmaya karar verdi ve konuştu onunla (86).
- "Kim evlenmek istiyor seninle?" (107).
- Yemin et bunun için (134).
- "Annem gelir Ester'le (139).
- Bir an umutla baktık güzelimle (229).
- "Kardeşimin yarı kör bir can yoldaşı vardır, çok iyi ölü ykarız biz onunla." (258).
- Hazinedarbaşı'nın şüpheyile baktığını görünce öteki şüphelerimi de paylaştım onunla (261).
- Sokaklarda Erzurumilerin ve onları kovalayanların gürültüsü hâlâ vardı, ama kimse ilgilenmedi bizimle (416).
- Padişah'ın özel izniyle böyle tehlikeli bir şey yapıyor olmak, Frenk ustalarının resimlerine hayranlık kadar önemliydi onun için (448).
- Aklıma şu altınlar geldi, ama bir yalan uydurdum Allah'ın ilhamıyla (450).

3.2. YÜKLEMDEN SONRA İKİ ÖGENİN BULUNDUĞU DEVRİK CÜMLELER

3.2.1. Zarf Tümleci ve Belirtili Nesne Dolayısıyla Devrik Cümleler

- Ama bırakın şimdi beni... (445).

3.2.2. Zarf Tümleci ve Dolaylı Tümleç Dolayısıyla Devrik Cümleler

- O nakkaşhanenin en parlak, en hünerbaz nakkaşı çıkarır çoğunluk bu üslubu (194).

- Bütün gücümle yumuşak, şefkatli ve iyi olmaya çalışarak inandığımı istekle söyledim ona: (194).
- Açıkça bir şey söyleyeyim o zaman size (205).
- Sağsa, şahitlerin boşandığını söylesinler artık ona (247).
- Kendi babam değil Eniştem baba olmuştur çünkü hep bana (283).
- "Sen gün görmüş, efendi adamsın." dedim kendi gözyaşlarından da cesaretlenererek kayınpedere (396).
- Dışarıklarını giy, peçeni tak, bohçanı, çocuklarını al, kapıyı aç, tıpış tıpış gidelim artık evine (396).
- Kimse bakmayacak bile artık bize (444).

3.2.3. Belirtili Nesne ve Zarf Tümleci Dolayısıyla Devrik Cümleler

- İttim onu, ama öfkeden çok ne yaptığımı bilemeden (243).
- İşitmediniz beni hiç (249).
- Aramak istiyorum orayı, içim rahat etsin diye (407).

3.2.4. Dolaylı Tümleç ve Özne Dolayısıyla Devrik Cümleler

- "Korktum." dedi bana Eniştem (128).
- Pek çok zırhın dayanamayacağı iki ağır hançer darbesi daha vurdu bana Kelebek (425).

3.2.5. Zarf Tümleci ve Özne Dolayısıyla Devrik Cümleler

- Çıraklığında da gözlerini böyle kocaman açardı ama o zaman tezhipten küçülmemişti daha onlar (28).
- Yaşlanıyor artık babam (102).
- "Hayatımda hiç ölüm resmi görmeden ölüm resmi çizemem." dedi, daha sonra benim resmimi çizecek olan harika elli nakkaş (147).
- "Nerede şimdi Kara?" (189).
- "Eniştem de böyle demişti." dedi sessizce Kara (300).

3.2.6. Özne ve Dolaylı Tümleç Dolayısıyla Devrik Cümleler

- "Ne yapıyorsun sen burada?" (37).
- Bunları nakkaşhanenin usta nakaşlarına öyle güzel resmettirdim ki." dedim Kara'ya, (130).
- Şevketim, ne de yalnız bir şeysin sen bu koskoca dünyada (239).
- "Bitti mi?" dedi Hayriye Orhan'a (241).

- "Dedeniz öldü." dedi Şeküre onlara (255).
- "Kaçmaya kalkarsan böyle vururuz." diyerek bir tokat attı Şevket oğlana (277).

3.2.7. Özne ve Zarf Tümlenci Dolayısıyla Devrik Cümleler

- İnatçıdır o çok (37).
- "Ölümden sonra." dedi Eniştem çok sonra (43).
- "Ne var!" dedi Şevket elinde havanın eli (53).
- "Yavaş, yavaş." dedim ben de kakhahalar atarak (53).
- "Ah, Tiflis!" dedi büyük üstat penceredeki muşambadan süzülüp karlı bahçeden içeri vuran ışığa bakarak (67).
- "Çıraklar, meydanın zeminini, bu resimde Osman ustamızın buyurduğu gibi gülgünü bir pembeye boyayıp bitirene kadar." dedi Nuri Efendi ihtiyatla (72).
- "Üslup denen şeyi başlatan kusur, o zaman, bu üçüncü hikayeye göre." dedi Kara kibar, pek saygılı bir edayla (80).
- "Cim!" dedi Kara kendine güvenle (90).
- "Hasan'la konuşuyor musunuz?" diye sordu güzelim kara gözlerini açarak (101).
- "Aklım karmakarışık." dedi birden, belki de düşüncelerinden korkarak (102).
- "Sen hiç merak etme canım Şekürem." dedim içim titreyerek (102).
- "Gıdıklanıyorum." dedi çok sonra (104).
- "Söylüyordum." dedim önüme bakarak (106).
- "Ağlama anne." dedi biraz sonra (107).
- "Sonra merkezine bir cüceyi yerleştirdiğin resmi duvara asmak isteyeceksin." demiş Padişahımız, Eniştemin korktuğunu sandığım gibi (128).
- "Ama bunu istiyordu." diye fısıldadı Eniştem bana şeytanca gülümseyerek (128).
- "O zaman da benimle evlenemez." dedi akıllı kızım gülümseyerek (134).
- "Ben onu istemiyorum. Ben bizim eve, Hasan amcanın yanına döner, babamı beklerim." dedi Şevket küstahça (167).
- "Biz piç kurusu değiliz." dedi Şevket ağlarken (167).
- "Korkuyor musun oğlum." dedi bana Enişte Efendi şefkatle (182).
- "Nakkaş." dedi Enişte Efendi, kendinden memnun birinin edasıyla (187).
- "Evet." der ölüm, memnun (201).

- Uzun bir süre sustuğum için, "Evet." dedi Kara geciktiği için özür dileyen bir havayla (220).
- "Evet." dedi Kara iyimserlikle ve biraz da çocuksulukla (222).
- "Ağabeyim sağ." dedi Hasan inançla (247).
- "Şimdi kendi isteğinle, asıl kocanın evine dönersen." dedi Hasan, bambaşka bir edayla (248).
- "Dinle Hasan Efendi." dedi Kara karanlığa doğru (249).
- "Uzatma." dedi Hasan kararlılıkla (249).
- "İyi." dedi Hasan sakince (250).
- "Korkuyorum." dedi Orhan ağlamak için izin isteyen bir bakışla (255).
- "Allah rahmet eylesin, mekanı cennet olsun!" dedi iyilikle (257).
- "Daha geçende böyle bir endişe olmuştu." dedi Bostancıbaşı kabaca (274).
- "Bir adamla çağırdık." dedi Bostancıbaşı hevesle (276).
- "Bütün bu dertlerini benimle de öyle çok paylaşmazdı rahmetli." dedi Kalbiye dikkatle (281).
- "Sonuncusunu görmedik." dedi Kara cesaretle (297).
- Burnu bir tuhaf çizmiş, dedi Üstat Osman gözünü resimden ayırmadan (308).
- "Frenkleri taklitle Çinli büyük nakkaşlar dahil herkesin üslup diye sormaya başladığı şey bu mu?" dedi Üstat Osman alaycı bir sesle (308).
- Tabii, bu hakiki bir burun değil de bir kalem sürçmesiye, dedi Padişahımız pek akıllı bir şekilde (312).
- "Hazine Enderun'a mı girmek istiyorsun?" dedi Sultan hayretle (341).
- "Ya da atın burnunu." dedi Üstat Osman hiç gülümsemeden (349).
- "Eniştem, rahmetli, öldürüldü" dedi Kara kabaca (364).
- "Ne zaman bulacağız burunları tuhaf atları?" diye sordu Kara çocuk gibi (364).
- "Hasan'dan, kırmızı kılıcından korkun." dedi kayınpeder bir yenilgi ve intikam havasından çok hakiki bir endişeyle (398).
- "Onlar nakkaşın üslubu hakkındaydı." dedi Kara dikkatle (415).
- "Nakkaş kendi gördüğünü değil, Allah'ın gördüğünü resmeder." dedi Kelebek, kıskançlıkla (422).
- "Efsane Rüstem'di." dedi Kelebek çocuk gibi, sevinçle (425).
- "Bu atı sen yapmadın mı?" dedi Kara eli değnekli bir hoca gibi (428).
- "Yine de." dedi Kara çok sonra (432).

- "Körle gören hiç bir olur mu?" dedi Leylek çok uzun bir zaman sonra (433).
- "Körle gören kim?" dedi Kara saflıkla (433).
- "Hemen kararmaz." dedi Kara pişkinlikle (445).
- "Vicdanı temiz nakkaşın artık korkacağı çok şey var." dedi Kara ukalaca (447).
- "Herkes gizliden gizliye bir üslubu olsun ister." dedi Kara ukalaca (452).
- "Pişman değil misin yani?" dedi Leylek cuma vaazından yeni çıkmış birinin edasıyla (454).
- "Başka yapılacak bir şey yok." dedi Kara şerefsizce (457).

3.2.8. Dolaylı Tümleç + Dolaylı Tümleç Dolayısıyla Devrik Cümleler

- Kalbim koşar gibi atıyordu, aklım telaşa kapılmıştı, ellerim atın koşumlarını nasıl tutacağını şaşırılmıştı, ama bacaklarım atın gövdesini sıkı sıkıya sarınca sağlam bir akıl ve hüner hakim oldu atıma ve bana... (44).

3.2.9. Dolaylı Tümleç ve Zarf Tümleci Dolayısıyla Devrik Cümleler

- "Hangi mezarlığa?" diye sordu bana, ama laf olsun diye (109).
- ...bu kadar sarılırsan bu da bu kadar olur, dedim kendime gururla (172).
- "Söyleyin bakalım ne yaptınız sokaklarda bu saatlere kadar?" (208).
- Pek çok nakkaşı erken yaşta kör eden bu hırsla, Allah'ın kendisine fazla fazla verdiği yeteneğinden utandığı için mi kapıldığını sormuştum ona bir kere (299).

3.2.10. Belirtili nesne ve Özne Dolayısıyla Devrik Cümleler

- Babasının utanç ve pişmanlıkla hatırladığı biri gibi hissediyorum kendimi ben de (150).
- Kocaman göğüslerini avuçlarken daha kesin bir kararlılık ve tatlılıkla itti beni Şeküre (178).
- Yerim seni ben (242).
- Eniştemin onca ısrarına rağmen, onlara uygun bir hikayeyi yazamadığım için zaten yeterince öfkelenmişti beni bu resimler (254).
- ...mesela altın varaklarını satmak için öldürmüş biri olarak mı görüyordu beni Hazinedarbaşı (263)?

3.2.11. Özne ve Belirtili Nesne Dolayısıyla Devrik Cümleler

- Bir ara Şeküre ile Şevket fısıldaşarak bir şeyler konuşmaya başlamışlardı ki, "Şşşt." diye telaşla susturdu annesi onu (254).

3.3. YÜKLEMEDEN SONRA ÜÇ ÖGENİN BULUNDUĞU DEVRİK CÜMLELER

Belirtili Nesne Zarf Tümleci ve Dolaylı Tümleç Dolayısıyla Devrik Cümleler

- Diyordum ki, birden, buzla kaplı kepenk patlar gibi açıldı ve orada güneşte ışıl ışıl parlayan pencerenin çerçevesi içinde gördüm güzelim sevgilimi, on iki yıl sonra dallar arasında (44).

3.4. TAMLAMA DOLAYISIYLA DEVRİK CÜMLELER

3.4.1. Belirtili İsim Tamlaması Dolayısıyla Devrik Cümleler

- Babasının tahtında ve genç karısı Şirin'de gözü vardır bu şehzadenin (26).
- "Saçlarınız kokuyor sizin (54).
- ...çünkü beni ele verecek kişisel üslubum ve kusurum yoktur benim (116).
- İnsanın farkına varmadan, dinsizlik etmesi o kadar korkunç bir şey değil belki, ama şimdi farkındayım artık her şeyin (144).
- "Aklı iyice başından gitti biçarenin." (151).
- Ne kadar da güzeldir kara gözlü kederli kızım benim (152).
- Allah belanı versin senin. (152).
- Cevabını merak ediyorum o budalanın. (153).
- Dul, yapayalnız bir karı; ne kadar da zordur hayatı (154).
- Üstüne varacak bir kocan yok senin başında, kıymetini bil bunun. (158).
- Renk seçmede, sayfa istifinde, insan, hayvan ve yüz çizmekte, resmin içine şiirde göreceğimiz bir coşkuyla, hendesede göreceğimiz bir gizli mantığı yerleştirmede üzerine yoktur bu nakkaşın (181).
- Benimle konuşurken aramızdaki eski adabı büsbütün bırakması artık alıp başını gittiğini gösteriyordu onun (193).
- Arkamdan karşıma geçerken bir kahkaha attı, ama çok acıklı bir yanı vardı bunun (193).
- Eli keskindi, ama yaptığı tezhip, renk seçimi ve kullanımı bayağı idi rahmetlinin (194).
- Sen yarı kalmış rüyamsın benim (201).

- Nedir doğrusu? (221).
- Her biri binlerce yıl sürüyordu bunların (265).
- Arkasından bütün evini de arayacağız yeni damadın (276).
- Kayserili Kasım Efendi'ninki, nakkaşlar bölüğünden iki sokak ötede oturan kalfaninki, anahtarcı Solak Hamdi'lerinki, Edirneli gelinin sahanı.” diye tek tek sayıyordu ki Hayriye, Şeküre sözünü kesti onun (278).
- Bunlar çıraklıklarından beri aşkla yetiştirdiğim evlatlarım, üç sevgili hünerbazımdı benim (295).
- Kocamdı benim (338).
- Kavga dövüşten ödüm kopar benim (390).
- Vaiz Hoca Efendi Hazretleri'ne uzanan dilini kesin şunun (407).
- Bir parça kanı da akmıştı Kara'nın (416).
- Ağaca ben başladım, kahveye giren bütün nakkaşlar çizmiştir yapraklarını (419).
- Ötekiler ne kadar farkındaydılar bunun? (434).
- Tabii tam tersi oldu bunun (449).

3.4.2. Sıfat Tamlaması Dolayısıyla Devrik Cümleler

- Şimdi ise it oldu bir uğursuz (21).
- Bir de hançeri var sapı yakutlu (139).
- "Atı kim çizmişti?" diye sordu "burun deliği kesik." (418).

3.5. DEYİM DOLAYISIYLA DEVRİK CÜMLELER

- Huzursuzluktan gittikçe uzayan yürüyüşlerimin ortasında bazen saf mı saf, masum mu masum din kardeşlerimden birisiyle göz göze geliyorum ve birden şu tuhaf düşünce beliriyor içimde (25).
- Venedik dukalarını anlamıştım da bu turşu küpü niye gelmişti aklıma (29).
- Çocukluğumu hatırlayarak evim içindeki eşyalara verdim dikkatimi (42).
- Babam sessizce kitabına vermişti kendini (53).
- Hep giydiğim soluk yeşili geçirdim üzerime (54).
- Gece vakti bir ara evlilik düşlerine kaptırdım kendimi (64).
- Bu karanlık hayalleri Arabistan'daki bekar gecelerim sırasında okuduğum Gazzali'nin İhya-ı Ulum'unun evliliğin zararları kısmından apardığımı anlayınca, gecenin ortasında, aynı sayfalarda evliliğin yararları konusunda daha fazla laf olduğu geldi aklıma (64).

- Bu kıskanç nakkaşlar kalabalığının iftiralarını, sırf ciddiye aldığı için, bu budala Kara'nın, o Çerkez kafasına hokkayı indirmek geldi içimden (82).
- Dahası, o güne kadar Allah'a bir başkaldırı olarak gördüğü ve küçümsediği resim sanatıyla acısını ve gördüğü felaketi ifade etmek geldi içinden... (85).
- ...haklı olarak hemen ona aşık oldu ve inanılmaz güzellikteki oğlan çırağı elde etmek için, gerçek bir aşığın yapacağı gibi nakkaşlar arasında iktidar kavgalarına, dolap çevirmeye girişip, yalana, dolana, hileye verdi kendini (88).
- Kıskanç kardeşleri tarafından kuyuya atılan Yusuf'un Midyanlı tüccarlar tarafından kuyudan çıkarılışı geldi gözümün önüne (117).
- Koşa koşa onun yanına gidip, cenazesinden döndüğümüz sefilin iftiralarını, hepimizi bu iftiradan korumak için yaptığım şeyi anlatmak ve sormak geldi içimden (119).
- Afyon içilen meclislerin, mum imalathanelerinin, uskumru pastırmalarının ve bütün İstanbul'un ter kokusu sindi üzerime (124).
- Daha sonra, Frenk üstatlarının elinde bir çeşit mağrur çocuk oyununa dönüşen şeyin, Yüce Padişahımıza yönelmesi halinde bir sihri de aşarak, gören herkesi etkisi altına alacak haklı bir güce, dinimize hizmete dönüşeceği gelmiş aklıma (127).
- Hikâyeyi tamamlamayan bir resmi düşünmeye çalıştığımda o resmin sonunda bir put olacağı geliyor aklıma (127).
- Daha sonra, Şeküre'nin ve çocukların savaştan bir türlü dönmeyen o kocayla, o kayıp babayla beni karşılaştırmakta oldukları da aklıma gelirdi ve o sırada eniştemin nasıl resmedildiklerini anlattığı Venedik'in yeni çeşit meşhurları takılırdı aklıma (136).
- ...Afyonkeş resmini ezberden, hızla çizip bitirmiştik ki, her akşam beni sokaklara çağırın o sesi duydum içimde (141).
- Bu son büyük resimde neyi resmettiğini Enişte'ye sormak istiyorum, ama pek çok şey tutuyor beni (144).
- Yerden bir taş alıp koşup kafasına indirmemek için zor tuttum kendimi (145).
- Böylece, Venediklinin ve Müslümanın ölümüne, Azrail'e, Allah'ın diğer meleklerine, onların kâfirin resimleriyle asla karıştırılmayacağına geldi laf (148).
- Bir kakhaha atıp dışarı çıktım, ama hemen bir utanç kapladı içimi (152).

- Bir an "Kara, o kadar budala değil." demek geldi içimden (153).
- Tatar dilencinin küfürlerine işte böyle boş yakalandım. Ama hemen de topladım kendimi (157).
- Canım esmerim, kederli yiğidim, beni düşününe düşününe bütün gece uyuyamadın da ondan mı attı betin benzin? (160).
- Biraz sonra ısındı da, keyiften tatlı tatlı hırıldayan bir kedi gibi koyuverdi kendini (163).
- Zavallı yetimin hâlâ ağlıyor olması birden çok dokundu bana, (164).
- Gerçek rüyaları ise, görenler dahil kimse almaz ciddiye (165).
- Ondan sonraki sessizlikte yavaş yavaş pişmanlık kapladı içimi (170).
- Nakkaşın ya da bizim gibi Allah'ın alçakgönüllü kullarının samimiyeti, hüner ve mükemmeliyet zamanlarında değil, tam tersi, dil sürçmesinin, hatanın, kırıklığın ve acıklı kırılğanlığın yaşandığı anlarda çıkar ortaya (177).
- Sanki sokakta kara basarak yürürken, sokakta kara basarak yürüyordum, demek geliyor içimden (179).
- Bu sözleri sanki ağzıma bir başka gücün koyduğunu hissediyordum, ama tutamıyordum da kendimi (189).
- Yine de ama, uzun bir yolculuğa çıkmadan önce odasına, eşyalarına, evine son bir kere bakmadan edemeyen birinin kararsızlığı sardı içimi (202).
- "Benim de derdim bu ya işte." diye girdim söze (225).
- "Onu boşadım. Artık kocası savaştan dönüp de bir hak iddia edemez üzerinde." (228).
- ...hayat denen o manalı yolculuğun sonunda hepimizin varacağı yerin işaret ettiği sonuca getirdi sözü (231).
- İstanbul'a ilk geldiğim gün, sokaklarda yürürken duyduğum o ud sesini duydum içimde (235).
- Bir an ona sarılmak geldi içimden (239).
- Az daha ağlayacaktım da tuttum kendimi (240).
- ...bir büyüyüp bir küçülüyorlardı, ama bunlar sanki ilk defa oluyormuş gibi geldi bana (240).
- Kimi zamanlar olduğu gibi, birden mememi çıkarıp onu emzirmek geldi içimden (242).

- Bana yaklaşmak için belli belirsiz bir hareket yapınca ona sarılmak, çocukların başını tutar gibi başını ellerimin arasına almak geldi içimden (243).
- Kimi geceler uyumadan önce, mum ışığında Kitab-ur Ruh'u okurken ona, "Hayırlı geceler babacığım." deyişim geldi aklıma (243).
- ...hatta kapıyı zorluyormuş gibi de geldi bana (245).
- Bir an babamı onun öldürmüş olabileceği geldi aklıma (248).
- Kimi geceler Eniştemin yaptığı gibi, resimlere tek tek seslenerek "Şeytan!", "Ölüm!" demek geliyordu içimden (254).
- Bir an, Hasan ile topladığı adamların evi bastığını düşünmüş, resimleri saklamak geçmişti içimden (255).
- ...Hünkara hizmet edebilme heyecanı duydum içimde (259).
- O'nun varlığına böyle yaklaştıkça sevinçten ağlamak geliyordu içimden (266).
- Böylece sevgili nakkaşlarımı Has Bahçe'nin kuytu bir köşesinde, buz gibi havuzun içinde nilüferlerin arasında tir tir titrer ve birbirlerine nefretle bakarken hayal ettim de bir an gülmek geldi içimden (275).
- Bir isteksizlik sardı içimi (286).
- ...ne Frenk ne Acem olabilen kederli bir resim çıkmıştı ortaya (289).
- Bu kitabı bitirmek hiç gelmiyordu içimden (289).
- Bostancıbaşı'nın işkencesi deyince ilk o geliyor aklıma (296).
- Yaptığı resimle, konuyla ve kendisiyle alay edebilecek kadar güvenirdi kendine (302).
- Yine de ama, üzerimize çöken bezginlik ve keder duygusuna karşın bir heyecan hiç eksik olmuyordu içimizden (311).
- İçim nakşetme hevesiyle doldu, ama büsbütün eski üstatlar gibi çizmekten de korktum sanki ve tuttum kendimi (314).
- Birden öyle hızla bir şey geldi ki aklıma (316).
- ...evde tek tek nasıl sayacağımı hayal ederken gülmek geliyordu içimden (317).
- Bu iki düşünceyi birleştirin, benim âlemim çıkar ortaya (323).
- Bu dünyanın güzelliği ve sırrı ancak ona sevgiyle gösterilen dikkat, ilgi ve şefkatle çıkar ortaya (324).

- Uzun uzun yürüdüktan sonra terkedilmiş tekkeye girince bir huzur kapladı içimi (325).
- Herkes gibi şakalar yapıyor, edepsiz hikâyeler anlatıyor, dostlarla aşırı hareketlerle öpüşüyor, çift manalı, kinayeli, cinaslı sözler sokuşturuyor, genç kalfaların hatırını soruyor, herkesin yaptığı gibi, ortak düşmanları acımasızca iğneliyor, iyice coşunca el şakalarına, boyun öpmelere kadar vardırıyordum işi (326).
- "İlk Şeytan'dır, ben diyen!" demek geldi içimden (329).
- Benim hesabıma bu mantığı sonuna kadar götüren Hallacı Mansur, veya meşhur İmam Gazzali'nin kardeşi Ahmet Gazzali gibiler, demek ki, Allah'ın izni ve isteğiyle yapıldığına göre, aslında benim işlettiğim günahların da, Allah'ın istediği şeyler olduğunu, iyi ile kötü olmadığını, çünkü her şeyin Allah'tan geldiğini, hatta benim de Allah'ın bir parçası olduğumu yazıp söylemeye kadar vardırımlardır işi (331).
- Bana o kadar uzak ve yabancıydı ki bir pişmanlık kapladı içimi (335).
- Babamdan intikam almak için benimle evlendiysen, aldın artık intikamını (336).
- Dışarıda nasıl kullanılacağını çıkaramadığım bir alet ile bekleyen işkenceciler işte bu sırada takıldı aklıma (340).
- Bir büyük savaşa çok yakından tanık olduğum duygusu uyandı içimde (343).
- Ferhat'ın sevgilisi Şirin'i aşkın gücüyle atıyla birlikte sırtlayıp, acıyla taşıdığı o meclisi gösterir inanılmaz güzellikte bir resim çıktı karşımıza (345).
- Şimdi güzel dostum, sevgilim, biraderimle her zamanki tartışmaya vermiştik kendimizi (352).
- Frenk nakkaşı has zanaatkardı, kuru gürültüye değil esere ve paraya takmıştı aklımı (353).
- Yeni ciltleri açıp sayfaları çevirdikçe, irili ufaklı yüzlerce şehirde, huyu suyu birbirinden farklı, her biri başka gaddar şahların, hanların, beylerin hizmetinde nakşedip hüner gösterip kör olmuş binlerce nakkaşın derin kederini duyuyordum içimde (360).
- Elinde şamdan sokulup benim baktığım sayfaya bakan Kara'ya bir an bu sezgimi söyleyebileceğimi hissettim, ama başka bir şey çıktı ağızımdan (363).

- Yirmi beş yıl sonra, efsane Şehname'nin kalın kapağını bir sarayın koca kapısını açar gibi sessizce açtım, ama her biri hoş bir sesle hışırdayan sayfaları çevirirken hayranlıktan çok bir keder duygusu uyandı içimde (365).
- Kitabın beş altı resimde bir beliren harikalarına bir köşelerinde Behzat'ın çizdiği bir ele rastlarım diye dikkat kesilmekten veremiyordum kendimi (366).
- Ellerim titriyordu, ama çok kötü hissetmiyordum kendimi (367).
- Pek çok sıradan kitap geçirdim elimden (373).
- Merak da kurcalıyordu içimi (392).
- Bütün bu sözler kendisine zeval olmayacak elçinin diyeceği şeyler değildi elbette, ama bu Ester kaptırıyor işte kendini (395).
- Kahveden çıkanların acımasız bir dayaktan geçirilip kahvenin gaddarca dağıtıldığını seyrettikten sonra kaçmak geldi içimden (406).
- Yüzüne bakamıyordum, ama nedense onun da ağladığı gibi bir yanlış kaniya kaptırmıştım kendimi (435).
- Bazen kendimi iyice koyuveriyorum, o zaman da öteki kişiliğime işaret eden ve belki sizlerin fark edeceğiniz kelimeler dökülüyor ağızımdan (437).
- Nakkaş kardeşlerimle oturup birbirimizi teselli ederek yirmi beş yılın hatıralarım anarken düşmanlıklar değil, nakşetmenin güzellikleri ve hoşlukları geliyor aklımıza (437).
- Bana hak verdiklerini işitince ağlamak geldi içimden (450).
- Önce Kara topladı kendini (452).
- Kuzu gibi bakan gözlerine diktim bakışlarımı (455).
- Sivri ucunu Kara'nın gırtlığına doğru tuttuğum hançer ile onları tek tek öldürebileceğim de geçiyordu aklımdan (456).
- O zaman, tıpkı eskiden bir güzel resme saatlerce bakınca hissettiğim şey geldi aklıma (461).
- Bazen benim gibi bir kadının ancak kendisinden aşağı göreceği bir kocaya varabileceği, Kara'nın sakatlığının onun mutsuzluğunun nedeni olduğu kadar, bizlerin mutluluğunun gizli nedeni olduğunu söyleyenlerin dedikoduları da gelmiştir kulağıma (466).

4. SONUÇ

Bu tez çalışmasını, öncelikle konu seçimi bakımından değerlendirecek olursak; bu seçimin ne kadar da isabetli olduğunu, çalışmamızın neticesinde anlamış olduk. Sadece konu seçimi değil incelenen eserin tercih edilmesiyle ilgili de aynı şeyi söylememiz mümkün.

Bu konuyla ilgili yapılan kaynak taramalarında, konuyla ilgili birtakım çalışmalara rastladık ancak bizim çalışmamızın temelini teşkil eden devrik yapının işlevine yönelik yeterli bir çalışmanın yapılmadığını gördük. Çalışmamız bu açıdan değerlendirildiğinde ilklerin arasında yer almaktadır.

Çalışmamıza kaynak olarak Orhan Pamuk'un "Benim Adım Kırmızı" romanını seçmiştik. Eserde yer alan 7790 cümleden 1731 tanesinin devrik yapıya sahip olduğunu tespit ettik. İncelenen eserdeki devrik cümlelerin diğer cümlelere oranı yaklaşık yüzde 22. Yani yazar neredeyse her 5 cümleden 1'ini devrik yapıyla oluşturmuş. Eserin devrik yapı yönünden zengin olması yeterli ve nitelikli örnekler üzerinde çalışmamızı sağlamış oldu. Eserdeki devrik yapılar sadece işlevleri yönüyle değil yüklemden sonra gelen ögenin durumuna ve türlerine göre de incelenmiş oldu.

Çalışmamızın neticesinde, Türkiye Türkçesindeki devrik yapının işlevine yönelik çok önemli ayrıntılar ortaya çıktı. Devrik yapının kurallı yapıya göre sorunlu bir yapı olmadığı aksine devrik yapının da kendi içinde birtakım kurallar dahilinde oluşturulduğu, bu ayrıntılardan bir tanesi ve en önemlisi olarak öne çıktı. Bu vesileyle yüklemi sonda bulunmayan cümleler için "kuralsız" tabirinin yanlış olduğu da anlaşılmış oldu.

Yapılan çalışmada, Türkiye Türkçesindeki devrik yapının işlevleri ele alındı ve bu yapının değişik işlevlerle karşımıza çıktığı görüldü. Devrik yapının en önemli işlevlerinin *odaklama*, *vurgulama*, *kuvvetlendirme*, *belirtme*, *ekleme*, *abartma* ve *kurgulama* olduğu tespit edildi. Bu işlevlerin sözlük karşılıklarına şöyle bir bakmanın aralarındaki farkı anlamamız açısından isabetli olacağını düşündük. Bu sözcüklerin TDK web sitesindeki güncel sözlüğe göre karşılıkları şöyle:

Odak: Herhangi bir düşüncede, nitelikte olan kimselerin kaynağı veya bir şeyin toplandığı, yoğunlaştığı yer, mihrak.

Odaklama: Odaklamak işi, fokuslama.

Vurgu: Konuşma, okuma sırasında bir hece veya kelime üzerine diğerlerinden daha farklı olarak yapılan baskı, aksan.

Vurgulama: Vurgulamak işi.

Kuvvet: Durgunluğu harekete veya hareketi durgun bir duruma çeviren etken.

Kuvvetlendirme: Kuvvetlendirmek işi.

Belirtme: Açık söyleme, belirli kılma, görüş bildirme, tasrih.

Ek: Bir şeyin eksikliğini tamamlamak için ona katılan parça.

Ekleme: Eklemek işi.

Abartma: Bir nesneyi veya durumu olduğundan daha önemli, daha büyük veya daha çok göstermek, mübalağa etmek.

Kurgu: Gerçek olmayan olay ve kahramanlardan oluşan durum.

Kurgulama: Kurgulamak işi.

İncelenen eserden birkaç örnekle durumu daha anlaşılır hale getirebiliriz:

- Açın *gözlerinizi*.

Görüldüğü gibi cümledeki en önemli öge nesne. Yani bütün dikkat bu öge üzerinde yoğunlaştırılmış, odaklama yapılmış.

- Cenazede bir bit yeniği hissetmiştim *zaten*.

Bu cümlede herhangi bir ögeye odaklama yok. Bilinen bir durum “zaten” sözcüğüyle özellikle vurgulanmış.

- Öteki nakkaşlarınıza yaptığınız gibi onun evine de habersiz gittiğiniz olur mu *hiç?*

Bu cümlede “hiç” sözcüğü yüklemden sonraya bırakılarak cümledeki sorgulama durumu daha da kuvvetli hale getirilmiş.

- Bir de hançeri var *sapı yakutlu*.

Bu cümlede ise “*hançer*” sözcüğünün bir özelliği yüklemden sonraya bırakılarak özellikle belirtilmek istenmiştir, diyebiliriz.

- Hayalimde aşkımdan hiç şüphem yoktu, aşkımin karşılık gördüğünden *de*.

Bu cümlede mevcut duruma bir eklemenin yapıldığını görüyoruz. Eklemenin yüklemden sonraya bırakılması durumu daha da ilgi çekici hale getirmiş.

- İnatçıdır o *çok*.

Yukarıdaki cümlede bir abartmanın olduğu görülüyor.

- ...servilerin içinden sürekli bir uğultu hissediyordum *sanki*.

Bu cümlede ise var olup olmadığı belli olmayan bir durum o an gerçekleşiyormuş gibi aktarılıyor. Yüklemden sonraya “sanki” sözcüğü eklenerek kurgulama yapılıyor.

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı gibi devrik yapı çok farklı işlevlerde karşımıza çıkabiliyor. İncelediğimiz eserde tespit edilen devrik yapıların tablosu durumu daha iyi anlamamızı sağlayabilir:

Tablo 1. İşlevleri Yönüyle Devrik Yapılar

İşlev	Sayı	%
Odaklama	1448	83,6
Vurgulama	127	7,3
Kuvvetlendirme	73	4,2
Ekleme	40	2,3
Belirtme	32	1,8
Kurgulama	9	0,5
Abartma	2	0,1
Toplam	1731	

Çalışmanın neticesinde devrik yapının temel işlevlerinin odaklama, vurgulama, kuvvetlendirme, belirtme, ekleme, abartma, kurgulama olduğu, bu işlevlerden

bazılarının tek başına, bazılarının ise cümlenin diğer unsurlarıyla birlikte bu işlevleri yerine getirdiği tespit edildi. Bu açıdan değerlendirildiğinde devrik yapının, cümlenin diğer unsurlarından kaynaklanan işlevlerini düzenleme durumunda olduğu görüldü. Böylece devrik yapının cümlede önemli bir düzenleyici unsur konumunda olduğu anlaşıldı.

Çalışmanın inceleme bölümünde cümle ögeleriyle ilgili işlevler ayrı bir “odaklama” başlığı altında ele alındı. İncelenen devrik yapıların büyük bir çoğunluğunun cümle ögeleriyle ilgili olması böyle incelenmesini zorunlu kıldı. Aşağıdaki tabloda cümle ögeleriyle ilgili odaklamalara yer verildi:

Tablo 2. Cümle Ögeleriyle İlgili Odaklamalar

Odaklama Türü	Sayısı
Özne Odaklama	416
<i>Doğrudan Özne Odaklama</i>	230
<i>Öznede Kişi Odaklama</i>	186
Nesne Odaklama	225
Dolaylı Tümleç Odaklama	284
<i>Dolaylı Tümleçte Hedef Odaklama</i>	210
<i>Dolaylı Tümleçte Yer Odaklama</i>	74
Zarf Tümleci Odaklama	291
<i>Zarf Tümlecinde Zaman Odaklama</i>	68
<i>Zarf Tümlecinde Sebep Odaklama</i>	43
<i>Zarf Tümlecinde Tarz Odaklama</i>	175
<i>Zarf Tümlecinde Yön Odaklama</i>	7
<i>Zarf Tümlecinde Miktar Odaklama</i>	3

Eserdeki devrik yapılar işlevleri yönüyle incelenirken bu yapıların rastgele oluşturulmadığı, belli kurallar ve amaçlar dahilinde yapıldığı ortaya çıktı. Yazarın devrik yapı sayesinde romandaki karakterlerin özelliklerini akılda daha kalıcı hale getirdiği görüldü:

“Şevket, yedi yaşında. İnatçıdır o *çok*.” cümlesinde de görüldüğü gibi yazar roman kahramanlarının özelliklerini devrik yapı sayesinde özellikle vurgulamak istemiş. Aşağıdaki tabloda cümle ögeleri dışındaki odaklamaları görüyoruz:

Tablo 3. Cümle Ögelerinin Dışındaki Odaklama Türleri

Odaklama Türü	Sayısı
Yüklemde Fiil Odaklama	73
Amaç Odaklama	1
Çaresizlik Odaklama	2
Değillemeye Odaklama	8
Duygu Odaklama	16
Farkındalık Odaklama	2
Genellemeye Odaklama	17
Görecelik Odaklama	11
İhtimal Odaklama	11
İkaza Odaklama	6
İnada Odaklama	1
İstek Odaklama	1
Koşula Odaklama	3
Memnuniyet Odaklama	2
Öncelik Odaklama	10
Tekrara Odaklama	3
Tezlik Odaklama	25
Yasağa Odaklama	1

İnceleme sonucunda yazarın farklı amaçlar için farklı devrik yapıları kullandığını da görmüş olduk. Bir cümlede herhangi bir öge özellikle söylenmek istenildiğinde bu unsurun yüklemden sonraya bırakılarak bütün dikkatin o unsura yöneltildiğini, mevcut iki durumdan birinin ön plana çıkarılmak istenildiğinde ise bir tanesinin yüklemden sonra söylenmesiyle vurgunun bu unsura çekildiğini tespit etmiş olduk. Cümledeki mevcut bir duygulanma durumunun devrik yapı sayesinde daha da ilgi çekici hale getirildiğini, cümlede zayıf kalan noktaların da yine devrik yapı sayesinde

kuvvetlendirildiğini görmüş olduk. Bu açıdan değerlendirildiğinde de yazarın devrik yapıları olayın akışında yön belirleyici ve odaklayıcı olarak kullandığını söyleyebiliriz. Romanın adeta devrik unsurlardan yararlanılarak şekillendiğini de buna ilave edebiliriz.

Çalışmanın sonucunda öne çıkan bir diğer ayrıntı olarak da devrik yapının olayın akışındaki monotonluğu giderdiğini söyleyebiliriz. Ara sıra devrik yapı kullanılmasıyla konuşma diline yakın bir anlatım tarzının yakalandığını da görebiliyoruz.

Aşağıda diğer işlevlerle ilgili tablolar yer almaktadır:

Tablo 4. Vurgulama İşlevinin Bulunduğu Cümleler

Vurgulama Türü	Sayısı
Başlamışlık Vurgulama	13
Başlamamışlık Vurgulama	6
Bitmişlik Vurgulama	11
Bitmemişlik Vurgulama	5
Gerçekleşmemişlik Vurgulama	8
Gerçeklik Vurgulama	38
Benzerlik Vurgulama	10
İkna Vurgulama	1
İstisnailik Vurgulama	13
İyelik Vurgulama	7
Kaynak Vurgulama	1
Tercih Vurgulama	4

Tablo 5. Kuvvetlendirme İşlevinin Bulunduğu Cümleler

Kuvvetlendirme Türü	Sayısı
Karşılaştırmayı Kuvvetlendirme	1
Mutlak Yokluğun Kuvvetlendirilmesi	38
Örneklemenin Kuvvetlendirilmesi	2
Sıralamanın Kuvvetlendirilmesi	5
Sorguyu Kuvvetlendirme	10
Temenni Kuvvetlendirme	5
Yalvarış Kuvvetlendirme	2

Tablo 6. Belirtme İşlevinin Bulunduğu Cümleler

Belirtme Türü	Sayısı
İtibari Zaman Belirtme	29
Ek Nitelik Belirtme	3

Çalışmamızın inceleme bölümünde eserdeki devrik yapıları yüklemden sonraki ögenin durumuna göre de tasnif ettik. Bu tasnifi aşağıdaki tablo sayesinde daha iyi anlayabiliriz:

Tablo 7. Yüklemden Sonraki Durumlarına Göre Devrik Cümleler

Cümle	Sayı	%
Yüklemden sonra bir ögenin bulunduğu cümle	1277	80,7
Yüklemden sonra iki ögenin bulunduğu cümle	93	6,23
Yüklemden sonra üç ögenin bulunduğu cümle	1	0,05
Deyim dolayısıyla devrik cümle	161	10,3
Tamlama dolayısıyla devrik cümle	32	2,59

Aşağıdaki tabloda ise incelenen eserdeki devrik cümlelerin türlerine yönelik bir sınıflandırma yapıldı:

Tablo 8. Türlerine Göre Devrik Cümleler

Cümle Türü	Sayısı
Fiil Cümlesi	1533
İsim Cümlesi	198
Toplam	1731
Basit Cümle	511
Birleşik Cümle	1074
Sıralı Cümle	48
Bağlı Cümle	98
Toplam	1731
Olumlu Cümle	1633
Olumsuz Cümle	198
Toplam	1731
Alıntı Cümlesi	448

İncelememizde devrik yapıların çok önemli bir araç olarak kullanılması “*devrik söz dizimi*” ismini verebileceğimiz bir alt bilim dalının varlığını gösterdi. “*Kuralsız cümle*” teriminin yanlış bir seçim olduğu ve devrik yapıların gerçekte ince kurallara sahip, sistemli bir bütünlük taşıdığı anlaşılmış oldu.

5. KAYNAKÇA

- ACARLAR Kevser, “Devrik Cümle”, *Türk Dili*, C. 19, S. 210, Ankara, 1969, s. 755-758.
- AKALIN Mehmet, BİRİNCİ Necat, ERCİLASUN Ahmet Bican, GÜLENSOY Tuncer, KORKMAZ Zeynep, PARLATIR İsmail, ZÜLFİKAR Hamza, Yükseköğretim Öğrenciler İçin Türk Dili ve Kompozisyon Bilgileri, YÖK Matbaası, Ankara, 1997.
- AKÇATAŞ Ahmet, “Türkçede Devrik Cümlelerin Kullanımı Üzerine Bir İnceleme”, *AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, C.4 ,S.1, Afyon, 2002, s. 81-87.
- AKÇATAŞ Ahmet, “Türkçede İşlev Bakımından Devrik Cümleler” *Türk Dili S. 609*, s. 604-607, Eylül 2002.
- ATAÇ Nurullah, “Yanıt”, *Türk Dili*, Ankara, Aralık 1954, s.150-15, “Yanıt”, *Türk Dili*, Ankara, Ağustos 1954, s. 645-647.
- ATILÂ Ömer, “Devrik Tümcede Ataç”, *Türk Dili*, C.8, S.91, Ankara, 1959, s. 372-374.
- BANGUOĞLU Tahsin, Türkçenin Grameri, Baha Matbaası, İstanbul,197 , Ana Hatlarıyla Türk Grameri (Kılavuz Kitap), Dergâh Yayınları, İstanbul, 1979.
- BİLGEGİL M. Kaya, Türkçe Dil Bilgisi, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1982.
- DEMİR Celal, SARI Mehmet, ŞENGÜL Abdullah, Fakülte ve Yüksekokullar İçin Türk Dili Kompozisyon Bilgileri, AKÜ Yayınları, Afyon, 2001.
- DEMİRCAN Ömer, “Devrik Tümce Üzerine Tartışmalar”, *Metis Çeviri*, İstanbul, 1991, s. 93-101.
- DUMAN Musa, “Devrik Cümle ve Vasiyetname’deki Örnekleri Üzerine”, *İÜ Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, S. 30, İstanbul, 2003, s. 209-223.
- EDİSKUN Haydar, “Devrik Cümle Üzerine Bir Araştırma”, *Türk Dili*, C. 9 S. 10 Ankara, 1960, s. 193-197.
- ERGİN Muharrem, Türk Dil Bilgisi, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1980.
- ERSOY Feyzi, “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Devrik Cümle Kullanımı Üzerine”, *Türk Dili*, S. 598, Ankara, 2001, s. 502-513.
- EYÜBOĞLU Sabahattin, “Yazı Dilimiz Üstüne”, *Ataç*, C. 1, S. 9, İstanbul, 1963, s. 3-5.

- GENCAN T. Necat, “Devrik Cümle”, *VIII. Türk Dil Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler*, Ankara, 1957, s. 45-56 , Dil Bilgisi, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1979.
- GÖKŞEN Enver Naci, “Tarih Boyunca Devrik Cümle”, *Türk Dili*, C.11, S.122, Ankara, 1961, s. 99-101.
- HATİBOĞLU A. Necip, Üniversitelerde Örnekli-Uygulamalı Türkçe Dersleri, Bilim ve Teknik Yayınevi, Eskişehir, 1889.
- İNAN Gamze Doğan, Eski Anadolu Türkçesi Metinlerinde Devrik Cümle Meselesi(Basılmamış Doktora Tezi), Ondokuzmayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Samsun, 2008.
- KARAHAN Leylâ, Türkçede Söz Dizimi, Akçağ, Ankara, 1998.
- KARAÖRS Metin, Türkçenin Söz Dizimi ve Cümle Tahlilleri, Erciyes Üniversitesi Basımevi, Kayseri, 1993.
- KORKMAZ Zeynep, Gramer Terimleri Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1992.
- KÖSTEKÇİ Mehmet, YAMAN Ertuğrul, Üniversiteler İçin Örnekli-Uygulamalı Türk Dili ve Kompozisyon, Gazi Kitabevi, Ankara, 1998.
- KUDRET Cevdet, “Devrik Cümle Üzerine I” *Varlık*, C. 27, S. 526, İstanbul, 1960, s.6-7 , “Devrik Cümle Üzerine II” *Varlık*, C. 27, S. 527, İstanbul, 1960, s.6-7 , “Devrik Cümle Üzerine III” *Varlık*, C. 27, S. 527, İstanbul, 1960, s.18-19.
- KURDAKUL Şükran, “Kemal Tahir’in Romanları”, *Çağdaş Eleştiri*, S. 5, İstanbul, 1992, s. 24-32.
- KÜÇÜK Nabi, Kemal Tahir’in ‘Kuşlar da Gitti’ Adlı Eserinde Devrik Yapı, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), İÜ SBE Yeni Türk Dili Ana Bilim Dalı, İstanbul, 2001.
- TORUN Yeter, Nurullah Ataç’ın Denemelerinde Devrik Yapılar, (Basılmış Doktora Tezi), Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Adana, 2005.
- TEKİN Fatih Cihangir, Kemal Tahir’in “Esir Şehrin İnsanları, Esir Şehrin Mahpusu, Yol Ayrımı” Adlı Eserlerindeki Devrik Yapı(Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Afyonkarahisar, Haziran 2006.
- Yazım Kılavuzu, TDK Yayınları, Ankara, 2008.